

FRATER GYÖRGY

LEVELEZÉSE.

1535 – 1551.

A BÉCSI CS. ÉS K. ÁLLAMI LEVÉLTÁRBÓL

KÖZLI

Dr KÁROLYI ÁRPÁD.

(KÜLÖNNYOMAT A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRBÓL.)

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1881.

CODEx EPISTOLARIS FRATRIS GEORGII.

FRATER GYÖRGY LEVELEZÉSE.

1535—1551.

CODEx EPISTOLARIS
FRATRIS GEORGII

UTYSENOVICS (MARTINUZZI DICTI),

EPISCOPI MAGNO-VARADIENSIS, S. R. E. CARDINALIS ETC.

1535—1551.

LITTERAE EIUS ET AD EUM SCRIPTAE, QUAE

IN ARCANO TABULARIO AUGUSTAE DOMUS CAES. AC REG. VIENNENSIS

SUPERSUNT.

DIGESSIT

Dr ARPAD KÁROLYI.

BUDAPESTINI.

TYPIS SOCIETATIS „ATHENAEUM“.

1881.

ELŐSZÓ.

Fráter György 1535—1551. évekből való levelezését a bócsi es. és k. állami levéltárban őrzött eredetiek és fogalmazványok után összegyűjtve veszi jelen kötetben a történetkedvelő magyar közönség. Főntartom magamnak, hogy más helyen s más alkalommal számot adjak e levelek tartalmáról. Ez előszóban csak néhány megjegyzésre szorítkozom.

Nem dicsekedhetem azzal, hogy frappans, föltűnő dolgokkal gazdagítám történetünket. Erre nem is számítottam. De azt jogosan hihetem, hogy ha egykor valaki revisio alá veszi Horváth M. munkáját Fráter György életéről s az azóta nyert adatok alapján (nem úgy, mint legújabban Utiešenovič teszi) megírja a nagy státusférfit életrajzát: az általam közölt levelekből számtalan érdekes vonást fog nyerni s eleddig ismeretlen körülmények megvilágítását eszközölheti. Nem egy adatot fog találni, mely a barát jellemzését, gondolkodásmódja, esze, fortélyja ismeretét megkönnyíti s egész tömegét a részleteknek, melyek akkori történetünk közelebbi megértésére irányadók. Ez utóbbi tekintetben külön a Buda elesét követő évekre s az 1550—51-diki alkudozásokra legyen szabad utalnom.

Pár szót még az editionál követett módszerről. Arra irányult igyekezetem, hogy az egyes darabok egyöntetű rationalis reproductiója által megkönnyítsem az okiratokat használók szemének az olvasást, elméjének a megértést. Ezt részint az eredetiekben fölülte hiányos interpunctiónak a helyes értelemezéshez való alkalmazása, részint az eredetiek orthographiájának megváltoztatása által gondoltam elérni. Nem veszt ugyan egy irat sem a maga történeti becséből, ha betűhíven másolva közöljük is. De az eredetit majmolni csak azért, hogy az egyes levélírók különbségének

emléket állítsunk: épen nem szükség s nem is észszerű. A külföldön az ilyen kiadások (tudományos társulatoknál) — meghatalodott álláspont. Én is az új irányhoz alkalmazkodtam hát s a (v helyett) u-k, (ii helyett) y-ok és ij-k, (ae helyett) e-k s aztán a sok helyén nem lévő, a szó közepén is fölmeredő, csak a harmoniát zavaró nagy betűk s egyéb efféle dolgok használatától elállva, azokat a sutba dobtam. S azt hiszem, nem ártana másoknak is úgy cselekedni. Ha mi hibát ez irányban mindamellettkövettem s így nem voltam volna következetes (pedig bizony — errare humanum — ez itt-ott nagy ritkán megesett s csak későn vettem észre) szíves elnézést kérek: a régi íráshoz szokott szem akaratlanul is disharmoniába jő a szem gazdájának szándékával.

Végül meg kell említnem, hogy néhány darabja e harmadfél száz levélnek már mások által közölve volt. Ezeket hogy én is közöltem, annak a régi publicatio hibás, vagy töredékes volta az oka.

Kedves kötelességemül ismerem *Arneth* lovag úr ő excellentiájának, mint a bécsi cs. és k. állami levéltár igazgatójának a publicáláshoz a legnagyobb liberalitással adott engedélyeért hálás köszönetem nyilvánosan kifejezni.

Bécs, 1881. november hó.

Károlyi Árpád.

I.

1535. decz. 24. Bécs.

Ferdinand Frater Györgyhöz. — Örömmel fogadja ajánlatát, hogy a megkötendő béke ügyében működni akar s kéri is: használja föl befolyását János királynál, hogy ez mind maga megtartsa, mind hívei különösen Majlát István által megtartassa a szebeniek irányában stipulált békességet.

Ferdinandus etc.

Reverende pater religiose sincere dilecte. Recepimus litteras Devotionis Tuae et ex iis intelleximus oblationem quam erga nos fecisti; quam gratiose suscipimus et commendamus nobisque plane persuasum habemus Tuam D^{nem} cum domino suo agere et dehinc etiam acturam de pace per eum amplectenda et conservanda, ad quam nos quoque pro honore tam et beneficio nedum nostro et regni istius nostri verum etiam communis christianitatis semper inclinati fuimus. Hortantes etiam D^{nem} Tuam maiori quo possumus studio, ut cum eodem domino suo tantum agere et efficere velit, quod fidelibus nostris Cibiniensibus pacem et inducias, ut ab eo vel suis consiliariis eius nomine nobiscum firmatae sunt, per se et suos et praecepue Stephanum Maylad observet et eaciat inviolabiliter observari, ne quid inde sequatur eisdem iudiciis aut paci adversum. Caetera vero praesentium latori commisimus Dⁿⁱ Tuae latius referenda, sicut ab eo coram intelliget, cui plenam in eis fidem habeat seque super eis ita gerere velit uti clementer in eam confidimus, quod et nos erga eam oblata occasione benigne recompensabimus et recognoscemus. Datum Viennae 24. decembris 1535.

7-a januarii 1536. Postscripta. Fuerunt similes litterae sub die 24. decembris proxime elapsi expeditae et per errorem alteri nuntio traditae, quare has denuo ad D^{nem} Tuam cum praesentium exhibitore dare volumus. Datum ut supra.

Reverendo patri religioso syncere nobis dilecto Fratri Georgio electo Varadiensi et adversarii nostri consiliario.

Fogalmazvány.

II.

1536. april 18. Róma.

V. Károly császár Frater Györgyhöz. — Ismervén Fr. Györgynek békés hajlamait s nagy befolyását János királynál: meghagyta követének a lundeni érseknek, hogy az ő (a császár) nevében egyetmást közöljön Fr. Györggyel. Kéri továbbá a barátot hathatós közreműködésért, biztosítván őt a jutalomról.

Carolus etc.

Reverende sincere nobis dilecte. Intelleximus quo animo et voluntate Devotio Tua erga publicam tranquillitatem affecta sit, quantoque studio rebus istius regni in meliorem et securiorem statum dirigendis incumbat. Unde quum in praesentiarum isthuc mittamus venerabilem devotum nobis dilectum Joannem electum archiepiscopum Lundensem et Roschildensem episcopum consiliarium et oratorem nostrum cum mandatis, ut nostro nomine tractatui pacis inter serenissimum fratrem nostrum Romanorum Hungariae et Bohemiae etc. regem et principem tuum componendae per nos incepto intervenire et negotium concludere finireque debeat, scimusque D^{nem} Tuam apud praedictum tuum principem consilio et auctoritate plurimum posse, idcirco dedimus praedicto oratori nostro in mandatis, ut Dⁿⁱ Tuae nonnulla nostris verbis exponat. Eandem D^{nem} Tuam hortamur omni studio petentes; ut praedicto oratori nostro plenam fidem adhibere velit et causam hanc pro sua parte apud praefatum suum principem ita promovere et iuvare, ut quod a nobis pro publico bono coeptum est, D^{nis} Tuae opera et auxilio optatum finem consequatur: in quo D^{tio} Tua rem deo imprimis gratam, reipublicae christianae, cuius hic causa agitur, debitam ac rebus istius regni congruam factura est, nosque vicissim ad omnia quae ad eius dignitatem tuendam et augendam pertinebunt pronos reddet ac clementer propensos. Datum Romae die 18. aprilis 1536.

Reverendo sincero nobis dilecto Georgio episcopo Waradiensi.

Fogalmazvány.

III.

1537. aug. 2. Nagyvárad.

Frater György a lundeni érsekhez. — Biztosítja békére való hajlandóságáról s arról, hogy János király is a béke mellett van, ha az méltányos föltételek alatt megköttethetik. Panaszkodik a Ferdinándpártiak dúlásai fölött; azokat Lasky Jeromos árulásának tulajdonítja s kijelenti, hogy az elbocsátott erdélyi haderőt — János király birtokát védelmezendő — ismét össze fogja gyűjteni.

Reverendissime domine, domine et amice observandissime, salutem et obsequii mei officiosissimam commendationem. Redditae sunt mihi litterae Dominationis V. rev^{mae} 10. iuli Cremnicae ad me datae, quibus rursum commonefacit me eadem, ut pro viribus pacis tractatum promoverem, optarem equidem Dⁿⁱ V. rev^{mae} persuasum esse in praesentiarum quoque me eiusdem esse voti, quod eidem olim retuleram, nimirum ut dei optimi ex benignitate id temporis diebus vite meae mihi videre liceret ut in conficienda pace finem desideratum attingeremus. Non est igitur quod D^{tio} V. rev^{mae} aliud de me cogitet nisi me omni conatu labore omni denique studio ad ea contendere quae ad promovendam animo stabiliendam pacem fore prospicio; gratias autem deo optimo ago, nam postquam huc redii, animum M^{tis} regiae domini mei clementissimi ad ineundam pacem optime compositum reperi, neque in eius Maiestate ulla erit mora, quo minus pax stabilietur, dummodo D^{tio} V. rev^{mae} ineat modum, ut ipsa pax ita bonis equis ac honestis conditionibus constituatur, quae sit citra iacturam dignitatis M^{tis} domini mei clemⁿⁱ et ad conservationem huius regni calamitosi.

Novi quicquam Dⁿⁱ V. rev^{mae} scribere non possum, praeter haec quod acceptis litteris D^{nis} V. rev^{mae} quandam spem conceperamus fore ut pax ipsa stabiliretur, ex eaque spe e partibus Cassoviae unacum gentibus M^{tis} domini mei clementissimi discesseramus ac virum Transsylvanensium aliquam partem dimiseramus et cum dominis huc ad M^{tem} regiam adveneramus, interim autem gentes serenissimi regis Romanorum quae ad Eperyes erant in ditionem M^{tis} domini mei clementissimi condescenderant, ubi tanta crudelitate egerunt ut christianae aures vix possunt ferre. Ecclesias et possessiones combusserunt, presbyteros misera nece occiderunt, colonos passim interemerunt, plurimos letalibus affecerunt vulneribus. Sic divina pariter et humana confundendo in nostrates miserum in modum saevierunt. Arbitramurque haec omnia ex furia Hieronymi Lasky prodiisse,

verum si christianis adversum christianos eiusmodi ferina crudelitate abuti liceat, nos contra dicionem regis Romanorum longe acerbius saevire poteramus, sed tamen aliter egimus. Dum enim in dicionem ipsius regis Romanorum penetravimus, nostrates non solum ab hisce nefandis facinoribus verum etiam ab inferendis iniuriis ac dampnis, quae his longe minora sunt coërcuimus, immo eosdem coëgimus ut etiam ea quae ad victum pertinebant pecuniis coëmerent. Nunc quoniam ita agitur, coacti sumus et nos ipsos Transylvanenses revocare et quatenus dei benignitate coadiuvabimur oportet ut ditionem M^{tis} domini mei clementissimi protegamus. In reliquo eandem felicissimam valere cupio. Datum Waradini 2. die mensis augusti anno 1537.

Servitor.

Frater Georgius electus Waradiensis.

Reverendissimo in Christo patri et domino domino Joanni archiepiscopo Lundensi ac sacrae et catholicae caesareae Maiestatis oratori etc. domino et amico observandissimo.

(Egykorú, a lundeni érsek által beküldött másolat).

IV.

1537. nov. 20. Kassa.

Frater György Perényi Péterhez. — Erősen mentegeti magát az ellen, mintha Perényinek nem akarna hinni vagy iránta gyanúval viseltetnék; de nem tartja becsületével megférőnek Kassáról — bár békealkudozások céljából is — távozni, míg János király egyenest hozzá nem küld parancsot és embert, a kinek kezeire bízta a mondott várost.

Spectabilis et magnifice domine observandissime. Servitiorum nostrorum commendationem. Accepitis litteris Dominationis V. spect. et magn. hodie, accepimus dominum praepositum retulisse Dⁿⁱ V. spect. et magn. ea omnia quae nos sincero animo Dⁿⁱ V. spect. et magn. nunciaveramus; ubi D^{tio} V. expostulat nobiscum quod nos verbis eiusdem et informationi, quam regia M^{tas} dominus noster clementissimus medio D^{nis} V. spect. et magn. nobis dederat, fidem non adhiberemus, credat eadem quod nos omnia credimus Dⁿⁱ V. spect. et magn. tanquam tali et tanto domino et amico nostro confidentissimo, sed nos cum primum intelleximus regiam M^{tem} dominum nostrum velle nos in istam pacificationem immiscere, illico missurus (sic) ad suam regiam M^{tem} petens et supplicans, ut loco nostri alium qui resideret Cassoviam mittere dignetur et quoniam exeundum nobis sit ex

hac civitate, etiam expeditorias litteras, quod ad manus illius quem sua M^{tas} designavit, civitatem ipsam assignari (*sic*). Responsum haec (*sic*) a M^{te} domini nostri et hominem in horas expectamus ac etiam litteras expeditorias. Nam credat D^{uo} V. spect. et magn. absque istis nos nullo pacto posse salvo honore nostro ex hac civitate exire. Quapropter D^{nem} V. spect. et magn. oro habeat rationem honoris mei, scit enim D^{uo} V. et plane videt in quibus temporibus devenerimus quod si etiam nosmet ipsi aliter ageremus, nihilominus pro ea confidentia quae nobis in D^{no} V. spect. et magn. est, hoc ipsum consilium expectamus pro commodo autem regni et statu omnium ordinum tantum abest ut hunc laborem fugeremus, ut etiam vitam nostram effundere non dubitaremus. Neque opus est ut D^{uo} V. spect. et magn. in hoc quicquam dubitet neque ipsam dubitare existimo cum in hac parte nostrum animum et affectum rectissime noverit mortemque nostram nos nunquam tanti fecisse quanti utilitatem et commodum patriae dumedo (*sic*) illa nobis et regno ex honestate contingere posset; fidei vero domini oratoris et capitanei nos tantum tribuimus quantum decet neque ullam suspicionem de illa habemus. Fyzer vero et Therebis castra D^{nis} V. spect. et magn. non nunc primum coeperunt ad voluntatem nostram esse sed prius etiam semper fuere, postquam necessitudo inter D^{nem} V. spect. et magn. et nos intercessit habereque non solum in hisce rebus sed etiam aliis omnibus certam in D^{no} V. spect. et magn. spem et confidentiam et licet illa quae nunciavimus aliqua ex parte retinuerunt, sed ista potior et unica causa est, quam scribo. Litteras regiae M^{lis} Dⁿⁱ V. spect. et magn. remisi paratus hominemque nostrum ad dyazbassam expedire. Dominus Emericus Balassa adest existimans D^{nem} V. spect. et magn. hic Cassoviae posse invenire. D^{nem} V. stb. valere optamus. Datum Cassoviae feria quarta post Elisabeth anno 1537.

Fratr Georgius episcopus Waradiensis
thesaurarius et consiliarius regiae Majestatis.

Spectabili et magnifico domino Petro de Peren, comiti perpetuo Abawyariensi, superiorum partium regiae Majestatis capitaneo generali, domino nobis observandissimo.

(Egykorú másolat, melyet a lundeni érsek küldött Ferdinandnak).

V.

1538. január 15. Bécs.

Ferdinand Frater Györgyhez. — A lundeni érsek a békekötés ügyében János királyhoz utazván, általa kéri Ferdinand Fr. Györgyöt közreműködéséért a béke végleges megállapításában.

Fatri Georgio.

Reverende, devote, sincere dilecte. Reversus ex Hispaniis a caesarea et catholica M^{te} etc. reverendus pater archiepiscopus Lundensis etc. nunc ad serenissimum principem dominum Joannem regem Hungarie etc. eiusdem caesareae M^{tis} nomine proficiscitur ad finienda perficiendaque ea, quae adhuc restant in negotio pacis, presertim publicatione eiusdem, summa necessitate ita exigente, maturius facienda, quem nos ad Devotionem V. sine litteris nostris venire noluimus, ut quam sciamus sese in eodem negotio bene hactenus gessisse, neque dubitamus quin etiam in eo quod reliquum est, faciet pro nostro utriusque principis bono commodoque, nec non communis istius regni salute, sicuti latius eadem D^{tio} V. a praefato oratore caesareo intelliget. Hortantes proinde D^{nem} V. ut quo coeptum pacis negotium penitus absolvatur eique extrema manus imponatur, pro sua autoritate operam adhibere velit, maxime in eo, ut istiusmodi pacis publicatio incunctanter procedat. Id quod erga eandem D^{nem} V. singulari gratia nostra recognoscemus. Datum Viennae 15. ianuarii 1538.

Fogalmazvány.

VI.

1538. márcz. 7. Nagyvárad.

Frater György Ferdinándhoz. — A béke megkötetvén, ajánlja a jövőre is jó szolgálatait s kéri Ferdinándot, hogy szolgálatai fejében Tokaj várának felét (miután a másik fele úgy is az övé, t. i. Fr. Györgyé) adományozza neki, különben sem levén abból haszna Ferdinándnak.

Serenissime princeps et domine domine gratiosissime.

Servitiorum meorum commendationem. Cohortata fuerat me M^{tas} V. per reverendissimum in Christo patrem et dominum Joannem archiepiscopum Lundensem sacrae et catholicae caesareae M^{tis} oratorem, ut in concilianda ac stabilienda inter M^{tem} domini mei clementissimi et M^{tem} V. concordia, operam meam interponerem; itidem spectabiles ac magnifici domini Alexius Twrzo locumtenens et Leonardus liber baro in Fels capitaneus M^{tis} V. rogatum me habuerunt. Cum autem ego ex animo opta-

rim semper, ut cum M^{te} domini mei clementissimi M^{tas} V. in gratiam rediret, cum eiusdemque M^{te} amice et fraterne viveret, ut praeterea hominum christianorum mutuae caedes et afflictii regni huius devastatio devitarentur, quantum in me fuit, laboravi diligentissime, id quod M^{tas} V. ex domino reverendissimo oratore manifestius intelligere poterit, et ut ista inter M^{tem} domini mei clementissimi ad V. M^{tem} instituta amicitia non modo conservetur, sed in dies crescat et augmentetur, omnes vires protendam. Caeterum pro parte castri Tokaÿ, cuius medietas post M^{tem} domini mei clementissimi etiam in praesentiarum prae meis manibus est, medio eiusdem domini reverendissimi oratoris M^{tis} V. supplicavi, idemque dominus reverendissimus de eo a M^{te} V. impetrando semet mihi benivole obtulit, imo et pollicitus est. Quare ob intuitum amicitiae M^{tis} domini mei clementissimi et ratione futuri obsequii mei, M^{tas} V. dignetur de hoc negotio optatam facere relationem. Illud enim certum est, ut castrum Tokaÿ eo modo, sicuti nunc est, M^{ti} V. penitus nihil prodest, quod quidem si diutius in ea ipsa conditione, qua nunc habetur, existat, et castrum ipsum et bona illuc pertinentia desolabuntur. Ac si ego illud habebo, forsitan M^{ti} V. illinc uberius commodum subsequetur. Quod reliquum est, deus optimus maximus dignetur M^{tem} V. foelicissimam conservare. Datum Waradini 7. die mensis martii anno domini 1538.

Eiusdem Maiestatis Vestrae

deditissimus servitor

Frater Georgius electus episcopus Varadiensis
serenissimi regis Hungariae thesaurarius et
consiliarius etc.

Külezim: Serenissimo principi et domino domino Ferdinando dei gratia
Romanorum et Bohemiae regi etc. domino gratiosissimo.

Eredeti.

VII.

1538. márcz. 30. Buda.

Fr. György Várday Pál esztergomi érsekhez. — Panaszkodik, hogy a kötött békeség ellenére a veszprémi püspök, úgyszintén Bakics, Kápolnay Ferencz és Nyáry Ferencz erőszakoskodást s rablásokat követnek el János király párthívei birtokain.

Reverendissime domine, domine et tanquam pater observandissime. Salutem et obsequii nostri commendationem. Arbitra-

mur D^{nem} V. reverendissimam intellexisse, initis iam induciis in ditionem M^{tis} regiae domini nostri clementissimi, subditi serenissimi Romanorum regis quam acerbè et crudeliter egerint, nuper enim ex Wesprimio per Martinum episcopum, Franciscum Kapolnay atque Bakýth viginti unius possessionum omnino in ditione M^{tis} domini nostri existentium omnia pecora abacta, omnes denique res in praedam conversae et abductae non ignobiles etiam homines et mercatores capti et abducti sunt, adeo ut aestimatio rerum ablatarum quadraginta millia flor. summam excedat, praeterea Franciscus Nyarý ubi ad Saag condescenderat, quendam servitorem domini Sigismundi Balassa filium egregii Thome Soos ad dominos Forgach expeditum, qui alias etiam apud D^{nem} V. reverendissimam in legatione fuit, studiose in itinere interceptum fustibus adeo verberare fecit, ut semivivum reliquerit, sub idemque tempus piscinam domini Melchioris Balassa expiscari fecit, iam vero nudiustertius ad comprehendendum vicecomitem comitatus Honth servitorem domini Melchioris Balassa, idem Nyarý miserat, qui ubi evasisset, rebus eiusdem in praedam conversis, quinque possessiones, quae partim illius vicecomitis, partim vero aliorum nobilium fuerunt, penitus depopulari fecit, prout de his omnibus per egregium Philippum hominem D^{nis} V. reverendissimae copiosius ad eandem nuntiavimus. Si quid iam continget, D^{tio} V. reverendissima intelliget, nostros non sine iusta causa commoveri. Rogamus D^{nem} V. reverendissimam, velit litteras nostras praesentibus adiunctas quamprimum ad dominum Thurzonem transmittere, quam rem simili officio vicissim rependere curabimus, eandemque foelicissimam valere optamus. Datum Budae, sabbato ante dominicam Lactare. Anno domini 1538.

Frater Georgius, electus Waradiensis
thesaurarius et consiliarius regiae
Maiestatis etc.

Külczim: Reverendissimo in Christo patri et domino domino Paulo de Kyswarda archiepiscopo Strigoniensi, legato nato ac primati regni Hungariae etc. domino et tanquam patri observandissimo. (Sig. impr.).

Eredeti.

VIII.

1538. apr. 8. Buda.

Frater György Thurzó Elekhöz. — Mentegeti Török Bálintot s különösen Balassa Menyhértet; szemére veti Thurzónak, hogy a hontiakat a béke ellenére erőszakkal Ferdinand hűségére eskették, míg János a hűségére térni akaró Katzianert s horvát urakat elutasítá a béke értelmében; panaszkodik Serédyre s ajánlja, hogy ha Serédynek Ferdinand nem tud parancsolni, bizza ő reá.

Spectabilis et magnifice domine, amice observandissime. Salutem et nostri officiosam commendationem. Quaecunque D^{no} V. magnifica per egregium Matiam Angyal servitorem domini reverendissimi Strigoniensis tam de domino Valentino Therek, quam domino Melchiore Balassa nunciavit, abunde intelleximus. Rebus illis per dominum Valentinum perpetratis unde origo et fundamentum iniectum sit, in proximis litteris nostris Dⁿⁱ V. magnificae satis copiose perscripsimus, non equidem ille hisce malis occasionem daturus erat, nisi eum subditi principis D^{nis} V. magnificae intolerabilibus iniuriis et dampnis provocassent, adeo ut quicquid contigerit, ex summa contumelia provenerit. Caeterum de domine Melchiore sicut et antea scripsimus, constat eam partem comitatus Hontensis de qua nunc contenditur, ab ipso domino Balassa veluti ditionem M^{tis} domini nostri administratam et possessam fuisse. Quod autem D^{no} V. magnifica eam conditionem conquiescendo ab inferendis malis offert, cupiens ut dominus Balassa a vindicta abstineat et postquam domini commissarii mittentur, omnis differentia eorum cognitione peragatur, haec neque nobis neque dominis qui hic sunt placent, imo illi ipsi domini rogatum nos habuerunt, ut sententiam communem ad D^{nem} V. magnificam perscriberemus. Ea autem haec est, ut universae res depredatae, pecuniae exactae, pactationes ultra exactiones illas a miseris colonis evulsae, iisdem a quibus ablatae et exactae sunt, usque festum sancti Georgii martyris ad futuri rectificentur atque exolvantur, alioqui D^{no} V. magnifica certa sit, ut oppressionem ditionis M^{tis} domini nostri obaudire non possumus. Si enim D^{nes} V. praetendunt, eam partem illius comitatus non esse ditionis M^{tis} domini nostri, quid opus erat nobiles illorum processuum comprehendisse eosdemque iuramento adegisse, ne amplius profiterentur se ditionis M^{tis} domini nostri esse? Si vestri erant, hoc iusiurandum quorsum attinet? Sin autem nostri, qui fit ut vestri induciis non satisfaciunt? Cautum est omnino, ne principes alterius subditos etiam si id sponte facere velint, durantibus induciis acceptent; cum autem isti co-

gantur, D^{uo} V. magnifica viderit, an haec contra inducias aguntur. Ineuntibus his induciis M^{ias} domini nostri noluit Koczjanner et dominos Croatos, qui impense istuc optabant, acceptare, idque ratione induciarum. Quamobrem si D^{uo} V. magnifica pro it iampridem persuasum habemus cupit, ne iniuria iniuriam et vindicta vindictam trahat, res oblatae et pecuniae exactae restituantur, deinde committat eadem seriose domino Nyary et aliis ne quid violenter agant, neve in eam partem comitatus Hontensis ingerant se, vel interea donec domini commissarii venient. Illi demum cognoscant, non solum ista pars, verum integer ille comitatus utrius principis ditionem concernat. Sin autem D^{uo} V. magnifica tam iustae petitioni nostrae morem gessisse noluerit, necesse erit ex his maiora mala suboriri, quae quidem nobis nullo modo placerent, licet intelligamus gentes D^{uis} V. magnificae, domini reverendissimi Strigoniensis aliorumque ad Saag nunc rursum in subsidium domini Nyary condescendisse, in quem tandem finem, nondum constat; D^{uo} V. magnifica viderit utrum ita egisse consultius sit. Nunc primum a domino Valentino Therek nunctius eiusdem supervenit, qui offert se, ut dummodo res subditorum M^{ias} domini nostri per Kapolnaÿ et alios ablatae restituantur, quae per ipsum ablatae forent paratus esset rectificare. Quapropter D^{uo} V. magnifica velit ita providere, ut res ablatae rectificentur. Plurimum autem optaremus si D^{uo} V. magnifica non solum ea quae per subditos M^{ias} domini nostri committerentur, verum ut etiam illa, quae a principis sui subditis patrantur, intelligeret, ita enim id quod aequum esset decernere liceret, si unius et alterius acta ex aequo cognita perpenderebuntur. Dominus Valentinus de igne accusatur, sed tamen, sicut D^{uo} V. magnifica praeterea (?) intelliget, vestrates priores quam dominus Valentinus incendia moverunt. Eandem felicem valere optamus. Datum Budae 8. aprilis 1538.

Frater Georgius electus Varadiensis
serenissimi regis Hungariae thesaurarius etc.

Külön lapon: Conscriptis iam et pene obsignatis his litteris dominus Homonnaÿ ex superioribus partibus supervenit, conqueriturque gravissime, inducias a subditis principis D^{uis} V. magnificae passim violari, ab iisdemque iniurias iniuriis et dampna dampnis accumulari, nulli autem graviores et crebriores iniurias, quam in partibus Cassoviae Seredini ex castris Regeecz Kewesd et Naghyda inferunt. Quare D^{nem} V. magnificam rogamus plurimum velit principi suo scribere et persuadere ut si inducias observare oportet, subditis suis interminetur ea severitate, ne publicam fidem violasse ausint. Aut si princeps D^{uis} V. magni-

ficae dominum Seredy coërcere nequit, eius M^{as} dignetur hanc provinciam coërcendam Seredii mihi committere, quem si coërcere non potuero, esto ut dampna quae inferet, auferat impune.

Külezim: Spectabili et magnifico domino comiti Alexio Turzo de Bethlenfalva indici curiae et locumtenenti serenissimi regis Romanorum etc. domino et amico nobis observandissimo. (*S. impr.*).

Eredeti.

IX.

1538. jan. 16. Boroszló.

*Ferdinánd Fr. Györgynek köszönetet mond a béke megkötése körül
kifejtett buzgalmaért.*

Ferdinandus etc.

Reverende, devote *stb.* Ex longo multoque sermone reve-
rendi in Christo patris devoti sincere nobis dilecti Joannis archi-
episcopi Lundensis etc. coram nobis habito non sine voluptate
audivimus gratioseque intelleximus propensum animum et stu-
dium diligentiamque ingentem, quam Devotio V. in negotio pa-
cis transigendae adhibuit, quippe qui opera impulsa et consilio
suo non parum iuverit, quo tandem pax inter nos et serenissi-
mum dominum et principem Joannem regem Hungariae etc.
sancietur. Et quamvis de D^{nis} Tuae affectione erga gentem
christianam nihil dubitavimus, tamen grato animo a se suscipi-
mus, quod tam bene se et laudabiliter in praefato negotio, quod
toti reipublicae christianae bono commodoque cessurum confidi-
mus, gessit et ostendit, pro qua re sibi egregie affacimur et alio-
quin gratiam nostram sibi praeclaram impartiemur, praesertim
cum se perseveraturum in tali erga nos officio . . . creda-
mus. Id quod et faciat se hortamur. Datum Wratislaviae 16.
junii 1538.

Az írat élen: Fratri Georgio episcopo Varadiensi consiliario et
thesaurario Joannis.

Fogalmazvány.

X.

1538. aug. 13. Várad.

Fr. György Várday primáshoz. — Kéri hogy, mivel a török sereg átlépte a Dunát, a segély küldésében járjon jó példával elől s intse a többi főurakat.

Reverendissime in Cristo pater et domine domine observandissime. Salutem ac servitiorum meorum commendationem. Arbitror D^{nem} V. reverendissimam iampridem intellexisse, Turcam contra nos in Moldaviam et Transsylvaniam venire, qui iam per Danubium traicit, licet eius transitus in loco adeo ambiguo sit ut in Moldaviam vel Transsylvaniam malit, deflectere possit. D^{tio} V. reverendissima videt universos patriae afflictæ amantes expeditionem contra Turcam parare. Qua in re convenit sane, ut domini qui præminentiores sunt, maiorem in apparatu conatum exhibeant. Quamvis autem non ignorem in alendis gentibus D^{tio} V. reverendissima pro commodo huius regni quantopere fuerit sollicita semper, cum tamen D^{tio} V. reverendissima inter dominos et proceres regni huius primum locum obtineat, convenit ut in gentium quoque missione appareat vere primatem regni esse eandem. Cohortetur autem D^{tio} V. reverendissima pro re tam sancta alios etiam amicos et fratres suos. Agitur enim de salute communis patriæ. Praecor ut deus optimus D^{nem} V. reverendissimam foelicissimam conservet. Datum Varadini 13. augusti anno domini 1538.

Eiusdem Dominationis Vestrae reverendissimæ

deditissimus servus

Frater Georgius electus Varadiensis
thesaurarius regiae Maistatis etc.

Külczim: Reverendissimo in Cristo patri et domino domino Paulo de Varda archiepiscopo Strigoniensi stb. (Sig. impr.)

Eredeti.

XI.

1538. aug. 16. V á r a d.

Fr. Görgy Ferdinándhoz. Tudatja, hogy a szultán Konstantinápolyból 240 ezrenyi sereggel s 300 ágyúval megindúlt, legöregebb fiát Ázsiába a fölzendült Kazul basa ellen küldvén. A tudta nélkül kötött béke miatt boszús szultán célja a két oláh tartomány s Erdély elfoglalása után Magyar- s Németországot elpusztítani. — Ezek miatt Ferdinánd segélyét sürgeti, megjegyezvén, hogy ha gyors segély adatik, akkor az oláhok s rácok is János pártján a török ellen lesznek.

Seremissime princeps et domine domine gratiosissime. Seruitutis meae humillimam commendationem. Quemadmodum ex mandato M^{ti}s domini mei clementissimi facere institui, quicquid novi a partibus Turcarum cognovero, non praetermittam quin M^{ti} V. e vestigio perscribam. Quare hodie quidam certissimus explorator meus, qui etiam in castris caesaris Turcarum diutius substitit, reversus est, ac de caesaris conatibus haec sequentia refert.

Primo quod caesar e Constantinopoli exivit, sequuti sunt eum ad Adrianopolim viginti millia equitum, sulaconum sexcenti, interquos duo filii caesaris minores natu; ianycherorum, opinione omnium non amplius quam quattuor mille.

Begleerbeg transmarinus, hoc est, summus capitaneus, qui basis sanchahis et cunctis praefectis universaeque ditioni trans mare in levandis et comparandis viribus praeest, magnusque ille bassa de Natulia cum aliis basis et zanchahis non advenerunt, neque advenire proterunt propter timorum Kazul bassae, qui contra caesarem magna molitur.

Antea inter Kazul bassam et duos bassas Kyszyr et Rychy male conveniebat, impraesentiarum tamen isti cum Kazul concordarunt foedusque pepigerunt, ita ut coadunatis viribus caesaris vires ac dicionem adorianantur.

Caesar ad sustinendam impetum horum bassarum filium suum maiorem natu, cum beglerbeeg bassa de Natulia et aliis reliquit, periculumque capitis filio comminatus est, ni dicionem suam ab impetu illorum bassarum defendat. Nam Kazul intendit civitatem Bagdad quae Babilonia est et cunctas illas partes superioribus annis per Turcam occupatas recuperare, atque item caesaris ditionem devastare.

Turca timet caesarem Carolum et Venetos in mari, et huius rei causa Constantinopoli reliquit unum bassam cum duobus millibus ianicherorum ac viginti millibus equitum.

Caesar ultra sex millia ianicherorum in praesenti expeditione ut fertur, non poterit habere, propterea quod per Kazul et Arnautas multi intercepti ac caesi sunt, plurimi etiam pro custodia civitatum et arcium relictī. Ut igitur ianicherorum numerus suppleretur, in universo caesaris imperiis facta est puerorum conscriptio, inter Graecos Bulgaros Sorbitas Rascianos Valachos cunctosque alios. Quae conscriptio licet alias decimalis fuerit, nunc tamen pro medietate facta est, ita ut ab illis qui duos habebant, ablatus est unus, qui quatuor bini, qui octo quaterni sunt ablati et sic consequenter. Isti pileis ianycheris investiti, dispersi sunt in loca eruditionis, ut more Turcarum pro consuetudine ianycherorum erudiantur.

Caesar advexit secum trecenta ingenia, simulcum illis quae anno superiori Memhetbeg obtinuerat ex quibus quinquaginta muralia caetera campestria sint, ad horum conductum et custodiam quinque millium equitum delegata sunt.

Camelorum apud caesarem tantus numerus, quo maior antea fuit nunquam, plurimos enim a Kazul obtinuerat.

Per begleerbegum qui citra mare est, pons ad Syllester, alio nomine Kyllye vocatum, erecta fuit; illic caesar traiecit quem begleerbeg cum quadraginta millibus equitum duabus hebdomadis praecessit.

Caesaris exercitus aestimatus est in summa ducentorum et quadraginta millium hominum, ita ut vix amplius habere poterit.

Caesaris intentio est, ut imprimis Moldaviam aggrediatur, cuius incolae si imperium acceperint, Memhet begum illis in zanchakum praeficiet, deinde Transylvaniam adoriatur, ita ut inprimis Cibinium et Brassoviam, totum denique regnum Transylvanum expugnatum filio tradat, indeque ad impugnandum regnum Hungariae bipartito agmine veniat, quorum unum ad partes Cassoviae, montana qua videlicet fodinae minerarum sunt et Zylagh mittat, alterum vero a partibus Themesvar ad impugnandam, indeque ad devastandam Germaniam secum deducat.

Caesar quod regnum Hungariae invadat, causatur M^{tem} regiam, hoc est regem Joannem sine ipsius scitu et non sui causa cum rege Romanorum concordasse et pactum fecisse.

Turcae spargunt ex omnibus christianis principibus, praeter regem Joannem, paratos ac instructos exercitus nusquam et neminem habere et quod istum facile debellare possunt.

Haec ille. Quare M^{ti} V. obnixe supplico, dignetur de conferendo subsidio mature providere, nisi enim conatus tanti hostis antevertantur, timendum est, ne instantem hyemem in medio Hungariae transigat, sicque brevi totum hoc regnum Turcae subiaceat, sin autem M^{ti} domini mei clementissimi et regno huic tempestiva aderunt subsidia, negotium cristianorum tanto foeli-

cius succedet, quod Moldavus et Transalpinus visis viribus, pro nobis erunt, paratique sunt relictis suis regnis, cum omni familia in Transsylvaniam ad minus cum centum et quinquaginta millibus hominum exire, ita et Rasciani qui fere medietatem Hungariae aequant, in officio erunt, alias isti Thurcae adhaerent et contra nos erunt. Si ergo subsidiorum emissio maturabitur, quanta commoditate fiat, M^{tas} V. videt. Quam ut deus optimus foelicissimam conservare dignetur, exopto. Datum Varadini 16. mensis augusti anno domini 1538.

Maiestatis Vestrae serenissimae
addictissimus servitor

Frater Georgius serenissimi regis
Hungariae thesaurarius etc.

Külczim: Serenissimo principi et domino domino Ferdinando stb.

Hátirat. (*Ferdinand valamelyik tanácsosa kezével*). Dem weissen mönch soll hierauf geschrieben werden, welchernassen ir Maiestät sein schreiben vnd anzeigen des Turggen gewaltigen anzugg halber auf Moldaw vnd Sibenburgen, sambt seiner vermanung vmb hilff . . . . . verstanden hette. Nun wär ir kk. Maiestät dheines andern gemuetts, dann seinem herrn sovil je möglich alle hilff zuerzaigen; wie dann jr Maiestät jezo 2000 Spanier sambt einer anzahl teutschen auch ainer anzahl . . . . . bferdt von Alttenburg stragks hinein zeziehen verordnet; jr Maiestät wellen auch zur erhaltung vnd rettung Sibenburgens noch nichts so jr Maiestät möglich wär vunderlassen, mit vermanung dasz er mit an . . . . . seines herrn vnderthanen vnd allen andern so ime möglich wär, auch nichts, so muglich, sparren oder vnderlassen wolle.

Ex consilio regis letzten august 38.

Eredeti.

XII.

1538. aug. 22. Steier.

Fe. dinánd Fr. Györgyhöz. — Tudatja, hogy a török ellen adandó segély végett a szomszéd fejedelmeket fölszólította s a Buda védelmére ígért ötezer gyolcgnak az indulásra parancsot adott, sőt e csapatokon fölül is a mennyit lehet küldeni fog Erdélybe, bár Tót- és Horvátországban magának is részen kell lennie; a lengyel királyt fölszólítá, hogy a moldvai vajdának békét hagyjon. — Végre hosszasan panaszkodik János király némely párthivei ellen.

Ferdinandus etc.

Reverende devote stb. Allatae sunt nobis Devotionis V. litterae Waradino in vigilia sancti Laurentii martyris ad nos

datae, in quibus nobis significat wayvodam Transalpinensem simul et Moldavum serenissimo regi Joanni nunciasse caesarem Turcarum ab Adrianopoli Moldaviam versus duorum dierum itineris spatio venisse et a Danubio ubi gentes suas habuisset decem dierum iter abfuisse rectaque ad Moldaviam aggredendam processurum, rogando nos serenissimi regis sui nomine ut quicquid virium in subsidium mittere possimus requisitis etiam amicis nostris dies et noctes mittere festinemus. etc. Ea nova cum non sine animi dolore audivimus tum vero quanta pericula immineant regno Hungariae, si Turca occupata Moldavia in Transsylvaniam subinde incurrat, facile consideramus. Quamobrem nuncios illos statim ad vicinos principes litteris nostris perferendos duximus requirentes ipsos, ut cum auxiliis suis in tanti periculi magnitudine praesto esse velint; quod vero ad nos attinet, iam ordinem dedimus ut pro praesidio arcis et civitatis Budensis promissa quinque millia peditum versus Budam una cum tormentis deducantur, quae si fuerit extra periculum, serenissimum regem Joannem quibuscunque possumus auxiliis atque viribus etiam in Transsylvania et ubi opus fuerit adjuvare eumque nullo modo in tali periculo derelinquere statuimus; sicuti Serenitati suae magnificum Hieronymum a Lasco verbis nostris coram iam declarasse arbitramur. Renunciatum autem est nobis fidedignis exploratoribus Turcas in Slavoniam et Croatiam validam impressionem facere decrevisse, cui ut obviam eamus, magno militum numero opus habemus; nihilominus pro possibilitate nostra dicto serenissimo regi Joanni succurrum dare non pretermittimus et externorum etiam principum subsidia omni studio sollicitabimus, ne communi necessitati propulsandae defuisse videamur.

Caeterum cum serenissimo regi Poloniae fratre et affine nostro charissimo per litteras cum proprio nuncio multis ante diebus ad se missas diligenter egimus ut susceptam contra Moldavum expeditionem hoc tempore deponat et ad concordiam ineundam animum inducat et eundem rursus hac de re vehementissime interpellarimus hortatique sumus sicuti D^{tio} V. ex incluso litterarum exemplo videbit et quicquid circa hoc negocium una vel alia via agere poterimus non nisi summa cura agemus.

Quod ad castrum Tockay attinet, cum Caspare Seredy ultra priora mandata denuo quam diligentissime et serio quidem tractari faciemus pro restitutione illius ut tandem iuxta voluntatem et desiderium nostrum D^{nis} V. voto in hac re satisfieri queat.

Circa eliberationem Gregorii Lonyay rursus strictissima mandata ad magnificum Thomam Nadasdy Michaellem Bydy et Christophorum Kawassy dedimus, ut illum dimittere debeant,

idque ut apud illos nomine nostro curet, Thomae Lascano firmiter iniunximus, sed ita tamen ut vicissim fideles nostri qui capti sunt, reddantur.

Nolumus enim D^{nem} V. latere nos in dies magis magisque ex omni parte gravissimis fidelium regnicolarum nostrorum querelis interpellari de iniuriis et violentiis quas Valentinus Tereck cum sociis suis nec non Melchior Balassa, Joannes et Raphaël Podmanyczky et alii nonnulli adversae partis sub istis induciis annalibus non sine iurisdictionis nostrae diminutione exercere audent et conantur; conqueritur episcopus Vesprimiensis illiusque ecclesie capitulum ¹⁾ Valentinum Tereck omnes decimas frugum obstulisse conarique et decimas vinorum auferre minitarique sese omnes illorum proventus usurpaturum ac bona occupaturum eo praetextu, quod aliquando ante inducias ea tenuerit et proventus anno superiori diripuerit, quasi liceat ea quae ante inducias male occupata bene amiserat, nunc rursum sub induciis occupare.

Queruntur nobiles comitatus Jauriensis se ad congregationem quandam per Valentinum Tereck vocatos esse inauditaque connumeratione taxarum vexari, eundemque nobilibus in comitatu Somproniensi et vicinis locis mandasse ut tributum una cum certis victualibus conferant; ex multis autem plurimorum querelis intelleximus plerosque esse in quos potestatem ante praesentes inducias serenissimus rex Joannes vel Valentinus nunquam habuit. Queruntur miseri et deplorandi exules Cassovienses se nullibi in istis induciis refugium habere neque ab iis qui in Cassovia sunt, tutos esse, quippe qui eos capitaliter persequi, capere divexareque non cessent, illisque ne in hunc quidem diem permitti ut agros et bona sua circum et extra Cassoviam, sicuti serenissimus rex Joannes consensit, colere possint. Lamentatur fidelis noster Hieronymus Horwath Valentinum Tereck sub generalibus induciis bona sua et fratris depopulatum esse, in quibus plus quam trium millium florenorum damnum intulerit, insuper sex possessiones eorum occupavit occupatasque teneat, variis et intolerabilibus eosdem vexationibus vexet. Deplorant et indignantur regnicolarum nostrorum status exponentes adversam partem conari fideles subditos nostros in comitatibus Castri Ferrei, Jauriensi, Soproniensi, Trinchiniensi, Vesprimiensi, Zaladiensi et Honthensi fere in totum subicere, dicas violenter exigere et omnem tyrannidem in eisdem comitatibus exercere.

¹⁾ A fogalmazvány itt megszakad, de írója ezt jegyzé meg: prout in litteris ad Brodericum. A Brodericshez intézett e levél aug. 15-diki kelettel fogalmazványban van meg; belőle könnyen kiegészíthettem a Martinuzzihoz írt levél hiányos szövegét, annál inkább, mert ama helyeket, melyek csak Brodericsnak szólnak, a fogalmazó aláhúzással jelölte meg.

Delatum est praeterea ad nos Anthonium Lossonczy fratrem suum qui sub nostra fidelitate, est ex arce Zaláncz contra leges induciarum violenter eiecisse deturbasseque et multis in locis fideliū nostrorum bona ab adversa parte vexari diripique audimus, periunde ac si nullae essent induciae. Quae res et sunt nobis graves et permolestae, ita nisi statim rectificentur et tollantur, prout rectificari et tolli debent, expeditis iuxta induciarum contenta commissariis, necessario nos commovebunt et compellent ad ineundas rationes opportunaque remedia adhibenda quibus et iurisdictionem nostram contra eiusmodi gravamina et inconvenientia manuteneamus et subditos nostros a talibus iniuriis minime ferendis protegamus. Hortamur itaque D^{nem} V. agat nomine nostro apud serenissimum regem Joannem ut induciae integre observentur a suis, bona ecclesiae Wesprimiensis remittantur, ablataeque decimae restituantur per Valentinum Tereck, ditioni nostre nihil detrahatur, subditis nostris nulla tributa imperentur, exules Cassovienses iuxta promissum a rege Joanne factum permittantur agros et bona sua circum et extra Cassoviam colere; Hieronymo Horwath et fratri suo possessiones per Valentinum occupatae restituantur cum illatorum damnorum satisfactione; fratri Antonii Lossonczy fidei nostro castrum Zaláncz a quo sub induciis deiectus est, reddatur, commissarii sine mora expédiantur; alioquin non videmus cur vel Gregorium Lonyay vel alios liberari jubeamus, quin potius causa erit, quamobrem salvis etiam induciis nostros fideles contra tot iniurias tuendos suscipiamus. Sed haec omnia medio commissariorum utrinque recte rectificari poterunt ut istiusmodi iam tandem controversiae direptionesque sub ipsis principiis decendantur auferanturque, ne maiora forsā mala et inconvenientia sequantur et invalescant.

Reliquum est ut D^{nem} V. hortemur, velit nobis singula, quae istic de progressu et conatibus Turcarum occurrent, continue celeriterque perscribere, in quo rem nobis gratam, regique suo non inutilem faciet. Datum in oppido nostro Steyr 22. augusti 1538.

Az irat élen : Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

XIII.

1538. aug. 30. Várad.

Frater György Ferdinandhoz. — A János király hívei ellen tett hosszas panaszokra válaszulván kéri Ferdinándot, hogy mint János békével tűri a ferdinándiak kihágásait a közveszély idején, így tűrje Ferdinand is; majd ha a töröknek közös erővel sikeresen megfelelttek, könnyű lesz biztosok által a viszálykodásokat megszüntetni.

Serenissime princeps et domine domine clementissime. Servitutis meae debitam commendationem. Litteras M^{tis} V. paulo ante ad reverendissimum Vaciensem datas idem d. reverendissimus Vacienſis ad me dederat; indignatur M^{tas} V. contra subditos M^{tis} domini mei clementissimi, magnificum dominum Valentinum Therek, Gabrielemque Podmanýczký ut qui ex bonis subditorum M^{tis} V. dicas peterent et nescio in quas decimas semet ingererent; quod praeterea M^{tas} domini mei iuxta continentiam articulorum suos commissarios mittere non curasset. Ad haec per praesentem occasionem M^{ti} V. respondere volui, nam M^{tas} domini mei eorum quae inter M^{tes} V. conclusa fuerant, non erat immemor, ac proinde suos commissarios statim ineunte mense iulio expediverat; verum ubi de Turcarum contra regnum hoc adventu fama supervenerat, ratioque temporis suaderet, ut quivis pro salute patriae se in expeditionem praesentem praepararet, ita et illi commissarii redierunt; caeterum de iniuriis quas M^{tis} V. subditi retulerunt, existimo equidem M^{tem} V. non mediocriter turbari, praesertim autem quod M^{tas} V. credit suos subditos in officio perseverare; sed tamen M^{tas} V. persuasum habere dignetur, ut si nos subditi M^{tis} domini mei de omnibus iniuriis molestiis et dampnis quae per M^{tis} V. subditos quotidie fere perpetrantur, conqueri et M^{tem} V. obtundere voluissemus, nulla dies a querelis vacua praeteriisset; at nos maluimus pro conditione temporis haec aequo animo sufferre, quam ut M^{tem} V. publico christianitatis bono, defensionique huius regni intentam hisce querelis interturbaremus. Scimus enim quinque aut decem possessionum occupatione vel dicarum exactione aut aliquarum decimarum ablatione M^{tum} V. ditiones non absummi, quod praeterea, ubi dei optimi benignitate haec praesentia negotia foelicem exitum consequentur, ea omnia inter M^{tes} V. complanari ac debito modo resarciri poterunt. Quare M^{ti} V. tanquam domino meo clementissimo supplico, ne in praesentiarum propter hasce querelas commoveatur, quin potius illis rebus, quae salutem huius regni concernunt prout M^{tas} V. instituit, incumbere

dignetur; neque enim fieri potest, ut eodem tempore cum Turca proliemur et iudicia administrantur, posteaquam autem ut dixi, ista graviora dei auxilio absolverentur, facile M^{tes} V. de omnibus istis concordabunt et omnia inter M^{tes} V. non magno negotio rectificabuntur. Precor deum ut V. M^{tem} salvam et incolumem conservare dignetur. Datum Varadini 30. augusti anno domini 1538.

Maiestatis Vestrae

addictissimus servitor

Frater Georgius electus Váradensis
serenissimi Hungarie regis thesaurarius.

Külczim: Serenissimo principi et domino domino Ferdinando stb.

Eredeti.

XIV.

1538. sept. 1. Gmunden.

Ferdinand Fr. Györgyhöz. — Tudatja, hogy Erdély felé János segítségére spanyol és német lovas és gyalog csapatokat indított útnak s azonközül híveit is felszólítja a török ellen való hadbaszállásra.

Ferdinandus etc.

Reverende devote stb. Recepimus binas Devotionis V. literas de 13. et 16. mensis augusti proxime praeteriti ad nos datas, ex quibus ea quae de Turcarum expeditione contra Moldaviam et Transsylvaniam ultra priora latius nobis significavit, diligenter intelleximus et suam illam sane in denunciandis singulis quibuscunque novis de rebus turcicis sedulo adhibitam operam studiumque grato a se animo suscipimus et commendamus. Hortantes eandem ut imposterum quoque hoc scribendi genus continuare velit; pro certo enim sibi D^{no} V. persuadere debet, nos firmiter statutum habere, ut serenissimum regem Joannem, dominum suum omni quo possumus auxilio iuvemus. Nanque his mille Hispanos simul et mille pedites Germanos nec non equitum laevis armaturae bonum numerum ex Ovario recta coeleriterque versus Transsylvaniam deduci iam nunc ordinavimus nihilque adeo praetermissuri sumus quod ad defensionem et conservationem Transsylvaniae facere videbitur, etiam atque etiam pro possibilitate virilique nostro curaturi ut regni istius partem haud postremam quoad per nos fieri queat, minime indefensam

relinquamus. Caeterum vehementer monemus et hortamur D^{nem} V. ut in contrahendis ex regis sui subditis undiquaque viribus quam maximam potest operam apponat, nullisque ea in re laboribus seu sumptibus parcat, quandoquidem nos vicissim apud nostros fideles subditos in regno isto Hungariae impense agere non cessamus ut in expeditionem illam coniunctis armis viribusque ocius descendant. Quod D^{nem} V. latere noluimus. Datum in oppido nostro Gmonden prima septembris 1538.

Az irat élén : Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

XV.

1538. sept. 4. Lincz.

Ferdinand Fr. Györgynek. — Dicséreti tudósításaiért s újólag biztosítja, hogy a török ellen mindent, a mi gondos keresztyén fejedelemhez illendő, el fog követni.

Ferdinandus etc.

Reverende devote stb. Accepimus rursus alias D^{nis} V. litteras de 22. et 24. augusti proxime praeteriti datas quibus non est quod respondeamus aliud nisi nos suam in eo scribendi genere operam identidem probare. Nam quod ad subsidia nostra attinet remittimus nos tum ad superiores litteras ad se scriptas tum etiam ad eas quibus magnifici Hieronymi a Lasco literis impraesentiarum respondimus, ubi diffuse rationes omnes nostri auxilii praestandi explicavimus, a quo D^{tio} V. singula procul dubio latius intelliget, iterum enim testamur nos pro viribus nostris non defuturos ut in necessitate ista non modo regno nostro Hungariae verum etiam universae christianitati incumbente boni et christiani principis publicaeque salutis studiosi officio munereque fungamur. Datum Lintii 4. septembris 1538.

Az irat élén : Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

XVI.

1538. sept. 13. Lincz.

Ferdinand Frater Györgynek. — Szomorúan érti, hogy a szultán már Moldvába tört; ha János király hamarabb értesíti őt a török készülődéséről, úgy nagyobb sereget küldhet vala segélyül, bár ezán is mindent el fog követni a segélyhadak többítésére. A commissariusok kiküldéséről, míg a török veszély tart, Fr. György kívánságára lemond, de panaszkodik a Podmaniczkyakra stb.

Ferdinandus etc.

Reverende devote stb. Binas rursus Devotionis V. litteras accepimus quarum ex prioribus non libenter sane cognovimus Turcarum caesarem transmisso Danubio cum copiis suis in Moldaviam pervenisse. Quod igitur D^{no} V. impense rogat ut ne simus in mittendo subsidio nostro tardiores, sciat iam copias nostras tam Hispanorum quam Germanorum ex Owario viam ingressas ad Transsylvaniam recta contendere eoque ut accelerent quoad eius fieri queat vrgebimus et quia summam necessitatem instare, praesentisque temporis rationem summo opere exposulare facile consideramus ut sine longiori mora dilationeque progredientes advolant, D^{nis} V. partium erit operam dare ut per ditionem serenissimi regis Joannis compendiosiore via, ocius traducantur, ne forsan alicuius rei ad profectionem eorum maturandam requisitae et indonae defectu diutius impendantur quam expediat. Etenim si in tempore fuissetus a rege vestro de istis Turcarum motibus admoniti, prout cum reverendo Stephano Broderico locuti fueraus, longe maioribus et efficacioribus auxiliis pro impendentis nimirum periculi magnitudine succurrere potuissemus, id quod nobis ab temporis brevitate iam facti perdifficillimum esse non ignorat D^{no} V. Nihilominus tamen omnia, que ad conservationem regni istius communis et totius christianitatis salutem spectent, totis viribus agere procurareque haud neglegemus sicuti in omnes sane vias rationesque incumbemus ut quod nunc temporis angustia praestari non potest, paulo post amplificatis contractisque ex omni parte viribus ad validiorem expeditionem defensionemque atque communem adeo resistentiam praeparetur, in qua re conficienda toti solícite versamur.

Circa commissarios iuxta continentiam articulorum mittendos tollendasque iniurias quae fidelibus nostris a regis et domini vestri subditis praesertim a Valentino Tereck et Gabriele Podmanycky sub istis induciis inferuntur, visum fuit nobis valde necessarium et expediens esse ut non obstantibus Turcarum im-

pressionibus per commissarios utrinque missos rectificandis violentiis opera daretur idque cum pro conservatione ininitae pacis et concordiae tum quia per hoc longe plura auxilia a subditis nostris in Hungaria expectanda fuissent, qui nunc aliquanto segiores ad ferendas suppetias se praestant quod ne domi quidem se satis tutos putant propter continuas vexationes et depraedationes quae ex adversa parte sine aliqua intermissione fiunt. Unde omnino consultum utileque fuisset ut ad avertendos errores et inconvenientia quae plurima sane inter istas violentias utroque citroque commissas rapinas emergerunt, commissariis iam dudum negotium rectificandi datum esset, quod per nos non stetit. At vero cum temporis istius urgentissima necessitas cohortetur quenque nunc pro salute patriae suae in expeditionem praesentem se praeparare, permittimus ut donec fluctus isti conquiescunt, commissariorum mittendorum negotium differatur, sed ita tamen, ut D^{mo} V. omnibus modis interim curet et efficiet apud serenissimum regem suum, ne eius subditi posthac fideles nostras vel minima in re molestare gravare aut perturbare pergant, sed potius omnes materia et fomes discordiarum tam praeteritarum quam futurarum quibuscunque remediis fieri queat, extinguatur.

Nolumus enim D^{nem} V. ignorare, quod magnates marchionatus nostri Moraviae quotidianis iniuriis a Podmanyczky lacesiti, ut qui eorum homines atque bona tam ferro quam igne infestare haud cesset, palam coram nobis testati sint, se vim vi repulsuros et armis acceptam iniuriam vindicatuuros esse, nisi depraedationes istiusmodi apud adversam partem avertere studeamus. Adeo quod veremur eos diutius contineri non posse a nobis, quin non obstantibus induciis armata manu vim propulsent. Praeterea etiam fideles nostri Petrus et Michael Bakyth aulae nostrae familiares denuo ad nos scripserunt per litteras hodie acceptas Valentinianos decimas frugum in comitatu nostro Jauriensi ademisse et ex hominibus illorum quos ad connumerationem emiserant, nonnullos captos tenere ac decimas vinorum similiter auferre conari ipsum Valentinum, cuius contra inducias facinora non possunt nobis non esse permolesta. Nos equidem fidelibus nostris ut ab iniuriis abstineant gravissimis edictis nostris inhibuimus idque ut curaret locumtenens noster nomine nostro tum alias saepe tum etiam nunc mandavimus. Mirum tamen non est si qui ex subditis nostris irritati per adversam partem ad defensionem sui suaeque iniuriae ultionem descendant. Confidimus itaque Dnem V. opera admonitioneque sua elaboraturam ut ne nostris ansa occasioque posthac detur ad perpetrandum quidquam quod ab induciis sit alienum, id quod etiam nos apud nostros curabimus, alioquin nullus iniuriarum damnorum-

que futurus est finis. Quod litteris D^{nis} V. rescribendum impraesentiarum duximus. Datum Lintii 13. septembris 1538.

Az irat élen: Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

XVII.

1538. sept. 15. Lincz.

Hoffman János Frater Györgynek. — Tudatja, hogy Katzianer ügyében (miszerint Katzianer, Ferdinand beleegyezésével János szolgálatába állhas-son) közbenjárt Ferdinándnál.

Fratri Georgio domini Joannis Hoffman nomine.

Reverendissime domine plurimum observande. Post officiosam mei commendationem. Redditae mihi sunt binae D^{nis} V. reverendissimae litterae in quibus me rogavit ut pro negotio magnifici domini Joannis Catzianer etc. partes meas apud sacratissimam M^{tem} regiam etc. dominum meum clementissimum interponere et instarc vellem ut M^{tas} sua gratiosam et optatam super hoc relationem facere dignaretur, quo accedente M^{tis} suae consensu, serenissimo principi et domino domino Joanni regi Hungariae, Dalmatiae, Croatiae inservire hoc tempore posset. Id quod quantum in me fuit non minus diligenter quam libenter egi sollicitarique apud M^{tem} suam, quae quid sibi super ea re visum fuerit respondere, D^{tio} S. reverendissima ex suis litteris cognoscet. Nam aliud opera studioque meo impraesentiarum obtinere a M^{te} sua non potui; quicquid autem adhuc tam in hac re quam in aliis pro servitio D^{nis} V. reverendissimae procurare efficereque queam, non committam, officium meum desiderari a se, ut pote cui rem gratam facere mea sponte propensus sum. Caeterum circa auxilia quemadmodum nunc a M^{te} regia expedita et ex Owar versus Transsylvaniam transmissa sint, non dubito D^{nem} V. reverendissimam satis intellexisse, in quo tanto et christiano opere quicquid consulendo monendo hortandoque adjuvare potero, ut reipublicae et communi bono prosim et inserviam, ita alacri promptoque animo nunc et imposterum faciam, sicuti et praesentis temporis conditionem et rerum omnium statum summo perequirere plane video. In quod Dⁿⁱ V. reverendissimae de animi mei ad eiusmodi res procurandas singulari propensione omnino persuasum esse volo. Cui me servitiaque mea studiose offero. Datum Lintii 15. septembris 1538.

Reverendissimo in Christo domino fratri Georgio electo Varadiensi stb.

Fogalmazvány Ferdinand cancellariájából.

XVIII.

1538. sept. 15. Linz.

Ferdinand Fr. Györgynek. — Katzianer ügyében határozott választ nem ekehat s annak szolgálatba fogadását egészen János királyra bizza. Igéri, hogy a török elleni segély dolgában mindent megtesz. Tokajra nézve Serédynek parancsolt, legjobb lesz azonban ez ügyet is a háború után elintézni. A lengyel királynak kétszer is íratott, hogy Moldva elleni szándékával hagyjon föl.

Ferdinandus etc.

Reverende devote stb. Tantum binis Devotionis V. litteris responderamus cum aliae nobis ab ea per proprium ipsius servitorem ad nos missum redditae sunt in quibus nos primum rogat, ut quia Joannes Catzianer ad servitia serenissimi regis Joannis Domini vestri venire in Transsylvaniam cuperet, illudque Serenitatis sua respectu ininitae pacis et confoederationis absque scitu et voluntate nostra facere nolit, pateremur illum ipsum hoc tempore pernecessario consensu nostro accedente ad servitia praefati serenissimi regis Joannis ire. In quare etsi Serenitatis suae atque D^{nis} V. voto desiderioque libenter gratificaremur, tamen officii nostri partes rationesque in eiusmodi causa, quae variam et diversam nimirum conditionem statumque obtinuit, eiusmodi sunt et in iis plane finibus versantur ut neque liceat nobis in hoc consentire, neque praecise recusare possimus, sed penitus arbitrio ipsius serenissimi regis relinquendum putavimus.

Turcarum tyrannum in Moldavia iam esse non sine dolore audivimus, atqui non dubium est nobis D^{nem} V. iam de auxiliis copiarumstrarum statum omnem accepisse, id quod per annexas etiam sibi significavimus, nempe quod viam ingressi versus Transsylvaniam propere contendunt. Nam quicquid ulterius pro bono et commodo tam regis et D^{nis} V. quam universae reipublicae christianae et communis istius regni salute conservationeque facere poterimus in eo omnem curam et operam nostram summo studio posituri sumus, ne christiani principis officio alicubi desinamus, sperantes et confidentes serenissimum regem Joannem omnes possibiles hactenus provisiones adhibuisse et deinceps adhibiturum ad coercendos Turcarum conatus quo minus vel Moldaviam occupent vel in Transsylvaniam perrumpant. In quo tam pio et christiano opere ut alacriter nobis coadiuvantibus pergat, non est quod Serenitatem suam impensius cohortemur, utpote qui suapte sponte cum id facit, se et rebus suis et toti christianitati operam navare et consulere non ignorat.

Circa castrum Tockay aliquoties Caspari Seredy seriose mandavimus ut illud sine longiori mora remittere et restituere

debeat, displicetque nobis maiorem in modum ipsum nondum commissioni nostrae saepius repetitae obtemperasse, ex quo autem ob temporis huius difficultatem et pericula, ex Turcarum adventu exorta non admodum convenire videamus arcem istam severioribus litteris a se efflagitare, praesertim cum eum ad ferendum auxilium cum equitibus suis evocaverimus, aequo animo moram hanc D^{to} V. toleret, oportet; quoad bellum istud crudele depulsum, resque in tranquilliores statum perductae fuerint, ne gravius scandalum inde oriatur; tunc enim ita cum eodem Seredy agemus omnia quae ad satisfaciendum voluntati et promissioni Dⁿⁱ V. super castro iam dicto factae necessaria idoneaeque fuerint.

Caeterum quod D^{to} V. scribit se ad nullas litteras suas quas tamen plures ad nos dedisset a nobis hactenus responsum habuisse, id non possumus nisi magnopere admirari ut qui ad omnes suas nos semper rescripsisse optime meminimus et non tam verbis quam factis et opere etiam a nobis responsum esse arbitramur, quandoquidem etiam atque etiam sollicitavimus ut auxilia nostra quam citissime eo destinaremus. Litteras vero nostras quibus Dⁿⁱ V. singulo quoque tempore respondimus, ad spectabilem et magnificum comitem Alexium Thurzo etc. locumtinentem nostrum direximus ad D^{nem} V. deinde perferendas, id quod eum pro solita sua diligentia fideliter curasse non ambigimus.

Porro, quod Dⁿⁱ V. renunciatum sit per serenissimum regem Poloniae Moldaviam igne ferroque vastari ac insuper quoddam castrum ipsius Moldavi impugnari, non libenter certe audivimus, quandoquidem facile consideramus et animadvertimus id indigne et perniciose imo vero cum maximo damno et periculo reipublicae christianae fieri iam nunc, cum Turca nos premat. Equidem his Serenitatem suam litteris nostris per proprios nuncios ad se missos accuratissime admonuimus, ut ab eiusmodi belli contra Moldavum expeditione suscepta supersederet, pro communi nimirum bono, postquam cum Turcis res nobis esset; ad quas priores litteras nobis paucis ante diebus responsum a se allatum est, sicuti D^{to} V. ab incluso earundem exemplo videbit, quod quidem responsum tale est, ut minime suspicati fuisset, eum contra Moldavum tali modo prout D^{to} V. sibi relatum esse confirmat progressurum in incepta expeditione sua; ad alteras posteriores, quarum similiter copiam ad D^{nem} V. cum litteris nostris transmisimus in horas responsum expectamus. Et haec sunt quae ad D^{nis} V. litteras respondere opere pretium existimavimus. Datum Lintii 15. septembris 1538.

Az irat élen: Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

XIX.

a)

1538. sept. 20. Lincz.

Ferdinand Fr. Györgynek. — Tudatja, hogy az ő (Ferdinand) sürgető kéréseire a lengyel király a moldvai vajdával megbékélt.

Ferdinandus etc.

Reverende devote *stb.* Magna nos laetitia affecerunt serenissimi regis Poloniae etc. affinis et fratris nostri charissimi literae hodie ad nos allatae, in quibus nobis significat inter Serenitatem suam et Moldaviae wayvodam perpetuam concordiam pacemque compositam et constitutam esse, sicuti D^{tio} V. ex earundem exemplo quod impraesentiarum ad se transmittimus latius cognoscet. Et quamvis illa ipsa et serenissimo regi Joanni et Dⁿⁱ V. iam nunc nunciata esse existimemus, tamen id quoque quod nobis a serenissimo rege Polonie litteris suis ea de re perscriptum est, ad D^{nem} V. propterea dare volumus ut intelligeret tum nos apud regem Poloniae illius negotii causa vehementer laborasse, quo sese ad concordiam daret, tum eam in nostri gratiam et publici commodi causa potissimum fecisse. Quo nomine deo optimo maximo gratias habemus immortales, sperantes omnino pacem istam toti reipublicae christianae profuturam. Datum Lintii 20. sept. 1538.

Az irat élén: Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

b)

1538. sept. 26. Lincz.

Ferdinand Fr. Györgynek. — Ajánlja hozzá küldött titkárát, Bornemisza Pált.

Ferdinandus etc.

Reverende devote *stb.* Commisimus egregio Paulo Bornemissa secretario nostro fideli nobis dilecto nonnulla verbis nostris Devotioni V. referenda, sicuti ab eo coram intelliget, hortantes proinde D^{nem} V. singulari studio ut ei in iis que nunc et deinceps nomine nostro expositurus est, plenam et indubitatam fidem adhibere seque ita desuper gerere et exhibere velit, prout communis regni necessitas expostulare videtur et nos se facturam

esse plane confidimus. Id quod gratia erga se nostra recognoscemus et recompensabimus. Datum Lintii 26. septembris 1538.

Az irat élen : Fratri Georgio.

Aldbb ugyanazon kéztől : Insimili mutatis mutandis Petro Pereny et Stephano Verbewchy. Spectabilis et magnifice nobis dilecte. Vos . . .

Fogalmazvány.

XX.

1538. oct. 9. Lincz.

Ferdinand Fr. Györgynek. — Jobb szerette volna, ha a moldvai vajda nem jő be Máramarosba, hanem Moldvában zárja el a szultán előtt az utat; reméli azonban, hogy az egyesült sereg sikeresen ellenállhatnak. A commissariusok küldetése ügyét megbeszélni Bornemisza Pált küldé.

Ferdinandus etc.

Reverende devote sincere dilecte. Redditae sunt nobis Devotionis V. litterae quibus praeter alia scribit Moldavum se cum copiis suis versus Maromorusium recepisse, uti praepotentes Turcarum vires eo melius evitaret. Id quod etsi eiusmodi est et optandum fuisset, uti potius in terris ipsius Moldavi Turcis omnis aditus quoquomodo intercludi potuisset, quam illis latius perrumpendi locus daretur, tamen optima nos spes habet, fore si ipse Moldavus nunc suas gentes cum serenissimi regis Joannis exercitu et auxiliis nostris coniunxerit ut aliquod egregium facinus contra Turcas edant, quo minus id quod in christianitatis perniciem animo conceperunt, pio desiderio suo efficere queant. Procul dubio deum optimum maximum auxiliatorem et protectorem suorum fidelium habituri sumus, cum videat christianorum non parvam manum istic totis viribus in tuenda fide religioneque nostra adversus christiani nominis hostes elaborare.

Caeterum in negotio commissariorum et violentiarum ultro citroque sub praesentibus induciis illatorum nos ad secretarii nostri Pauli Bornemyza, quem ante aliquot dies hinc ad serenissimum regem Joannem expedivimus, relationem referimus, a quo D^{to} V. omnem mentem et voluntatem nostram cognoscet. Impraesentiarum vero ea quae de expeditione confoederatorum contra Turcas ex Italia accepimus Dⁿⁱ V. transmittenda duximus, etiamsi non dubitemus dominum suum aliunde quoque istis de rebus certiorum fieri. Datum Lintii 9. octobris 1538.

Az irat élen : Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

XXI.

1538. oct. 23. Várfalva.

Fr. György Ferdinandhoz. — Mentegeti magát, hogy csak ritkán ír s tudatja, hogy a szultán visszafordult.

Serenissime princeps et domine domine gratiosissime. Servitutis meae debitam commendationem. Quod iampridem ad M^{tem} V. scripserim nihil, M^{tas} V. negligentiae meae attribuere ne dignetur. Non enim alia inerat causa, nisi quod sciebam ea omnia quae agerentur, per capitaneos M^{tis} V. qui tunc aderant et praesertim per dominum Laczký, qui unacum illis aderat, M^{ti} V. abunde perscribi et renunciari; ego vero studiose devitavi ne M^{tem} V. superfluis et inanibus scriptis obtunderem. Caesarem Turcarum in praesenti anno, deo optimo sic favente, et M^{te} domini mei clementissimi pro sua innata prudentia adnitente, ab hoc regno avertisse, arbitror M^{tem} V. diu intellexisse; certum autem est ut quarta huius mensis traiecit Danubium. Si quid imposterum emerget, quod M^{tem} V. scire intererit, sedulo ad M^{tem} V. perscribere curabo. Cupio autem ut deus optimus maximus M^{tem} V. foelicissimam conservare dignetur. Datum ex possessione Vaarfalva 23. octobris anno domini 1538.

Maiestatis Vestrae

addictissimus servitor.

Frater Georgius electus Waradiensis.

Küldém : Serenissimo principi et domino domino Ferdinando stb.

Eredeti.

XXII.

1538. nov. 22. Toledo.

V. Károly császár Fr. Györgyhöz. — Hízelgő szavakban köszöni Fr. György buzgalmát a békesség létrehozása körül, biztosítja kegyeiről s kéri, igyekezzék azon, hogy a béke a két király közt állandó legyen.

Carolus divina favente elementia Romanorum imperator augustus etc.

Reverende in Christo pater sincere nobis dilecte. Salutem et omnis boni augmentum. Accepimus litteras Dilectionis V. quas ex Waradino sub diem septimum mensis martii huius anni ad nos dedit. Quae quum ob singularem prudentiam D^{nis} V.

eiusque erga rempublicam studium et pietatem, quam ex illis cognoveramus, merito nobis essent gratissimae, tum vero longe gratiores illas reddidit venerabilis Joannis archiepiscopi Lundensis et postulati Constanciensis ac Roschildensis episcopi principis consilarii et oratoris nostri devoti dilecti amplissimum testimonium de V. Dⁿis erga nos studio et in negotio tractandae inter serenissimos istos reges concordiae et pacis officio. Intelleximus enim ab eo, quam bonam et singularem curam D^{to} V. in id negotium impenderit, quodque eius praecipue opera haec pax inter praedictos principes composita sit, neque quicquam ab eadem D^{ne} V. intermissum esse, quod ad eam rem conduceret. Quo sane officio Dⁿis V. in re tam pia et sancta ac reipublicae christianae et istius incliti regni Hungariae conservationi tam salutari et necessaria, nihil est praeclarius, nihil reipublicae utilius ac nobis iocundius. Debent igitur Dⁿⁱ V. non solum praedicti reges et regnum Hungariae, verum etiam res ipsa publica, cui iam tandem huius pacis beneficio bene sperare licet. Nos vero, in cuius gratiam D^{to} V. in hoc negotio intervenit, hoc nomine privatim gratiam habemus Dⁿⁱ V. Quae sibi vicissim de nobis omnem favorem omnemque assistentiam polliceri potest, ubicunque rei ac dignitatis suae promovendae locus et occasio sese nobis obtulerit. Quod etsi non dubitamus, quin praedictus serenissimus frater noster Romanorum etc. rex (ut est munificus princeps et virtutis atque officiorum studiosus illustrator) hoc idem pro sua quoque parte facturus sit, scribimus tamen Serenitati suae seorsim ea de causa ut D^{nem} V. singulari clementia, omnique favore suo prosequatur ut eam in amicitiam et familiaritatem suam recipiat eiusque rei et dignitati amplificandae omni studio, consilio et auctoritate sua adsit; quod idem ipsi quoque nos haud illibenter facturos Dⁿⁱ V. denuo recipimus, si qua in re D^{to} V. favore et ope nostra uti decreverit: prout haec omnia a praedicto principe et oratore nostro archiepiscopo Lundensi D^{to} V. diffusius intelliget. Hortamur itaque V. D^{nem} omni studio ut quemadmodum conciliandae et componendae inter praedictos reges pacis huius fuit autor, omnemque operam, curam, diligentiam suam impendit, ita velit adniti ut amicitia haec inter nos et eosdem reges inita perpetuo firmetur et augeatur ut per hoc tandem reipublicae christianae et istius regni Hungariae defensionis saluti et incolumitati communi consilio communibus viribus et armis eo maiori facilitate ac fructu consuli possit. Erit enim hoc virtute et existimatione V. Paternitatis dignum, apud deum et homines laudabile, nobis vero maximopere gratum et iucundum; quod etiam per occasionem omni benevolentia et grati animi significatione cumulate rependemus eidem Dominationi Vestrae. Quae bene valeat. Datum in civitate nostra Toleti

die XXII. mensis novembris anno domini MDXXXVIII. imperii nostri XIX. et regnorum nostrorum XXIII.

Carolus mp.

Obernburger mp.

Küldetés: Reverendo in Christo patri ac sincere nobis dilecto fratri Georgio electo episcopo Waradiensi stb.

Eredetiből.

Jegyzet: E levélnek fogalmazványa s eredeti példánya egymás mellett van. Nem küldötték-e el Fr. Györgynek vagy elküldték s megöletése után került vissza? nem tudom. Az előbbi föltevés valószínűbb; minthogy a baráthoz intézett többi levélnek csak fogalmazványai vannak meg.

XXIII.

1539. febr. 6. Bécs.

A lundeni érsek Frater Györgynek. — Tudatja, hogy másnap a német birodalmi gyűlésre Frankfurtba indul, s hogy Ferdinand beleegyezését a török miatt ki nem hirdetett nagyváradi béke takargatására szolgáló?) fegyverszünetre bizonyos föltételek alatt kinyerte; de jó volna, ha ezen s más ügyek miatt János bizalmas emberét küldené Ferdinandhoz.

Reverendissime in Christo pater et domine tanquam frater observandissime, Salutem stb. Reddo certiore D^{nem} V. reverendissimam, me salvum huc ex Buda advenisse, optareque hoc unice ut frequenter etiam de valetudine eiusdem reverendissimae D^{nis} V. aliquid intelligam. Scribat igitur eo nomine ad me saepe, et quo certius mihi mittantur litterae, dirigat illas ad vicedominum Viennensem, siquidem iam hoc ipsum cum magnifica D^{ne} sua diligenter transegi.

Allatae sunt mihi litterae reverendissimae D^{nis} V. datae 28. ianuarii una cum litteris serenissimi regis Joannis ad sacratissimam caes. M^{tem}, quas nunc cum ista posta expedio, plane persuasum habens easdem M^{ti} suae caes. longe gratissimas futuras.

Heri accepi responsum a principibus Germanis, qui ad diem vigesimum praesentis mensis februarii Frankvordiam convenient, verum ab itineris longinquitatem (distat enim hinc Frankvordia centum magnis miliaribus) cogor denuo per equos dispositos eo iam proficisci, curaturus ea omnia, quae pro bono et commodo praedicti serenissimi regis Joannis et illius inclyti regni futura cognovero atque de toto rerum successu reverendissimam D^{nem} V. nihil prorsus celabo.

Egi cum sacra Romanorum etc. regia M^{te}, de prorogandis induciis ad alium annum et obtinui assensum M^{tis} suae, ita tamen ut iisdem conditionibus et articulis quibus priores concessae fuerant similiter prorogentur, tamen si videbitur pro utriusque M^{tis} commodo et manutentione induciarum atque pacificatione regni aliquid immutandum, id per dictum (?) hominem a serenissimo rege Joanne mittendum cum M^{te} regia Romanorum etc. transigatur et praesens confirmatio pacis constituatur iuxta formam his adiunctae copiae. Curet itaque rev^{ma} D^{tio} V. eo modo illas expediri et mittat huc per certum hominem cui M^{tas} ista Romanorum etc. regia consimiles dabit litteras, quamquam tam conveniet posteriores has confirmationis litteras apud utramque M^{tem} secretas esse et quoniam omnino cras abiturus sum, ideo non ad me, sed memoratam Romanorum regiam M^{tem} (ut supra dixi) eiusmodi induciarum litteras transmittat.

Intelligo commissarios per serenissimum regem Joannem Strigonium missos, revocatos esse, ego vero non aliam ob causam id factum esse existimo, quam ut a M^{te} serenissimi Joannis regis melius instruantur informenturque, alioquin plane ridiculum foret istius Romanorum regiae M^{tis} commissarios seu homines designatos frustra ibidem suspensos teneri. Efficiat igitur reverendissima D^{tio} V. quo illi revocati quamprimum remittantur, vel alii eorum loco subito deputentur, qui iuxta tenorem induciarum efficaciter procedant, curentque ut lites super iurisdictione et limitibus comitatum exortae legitime componantur et si ab una vel altera parte per vim aut quovis eiusmodi modo occupati sint, restituantur.

Quia autem verendum, ne Turca futura hac aestate Hungariam hostiliter invadat, quantumlibet licet cum serenissimo rege Joanne dissimulet, meo quidem iudicio nequiquam ipsi fidendum censeo. Ideo nunc meum esset consilium ut serenissimus dominus rex Joannes fidum secretum et alicuius authoritatis hominem vel homines ad serenissimum dominum Ferdinandum regem etc. emandaret, quo de regni Hungariae tuitione, de nasadistis, de victualibus comportandis deque Budae et aliorum locorum conservatione atque aliis id genus multis tempestive consultari et concludi possit, sicut certe summa necessitas urget et expostulat. Viennae sexta februarii 39. anno.

Hátirat : Exemplum litterarum Lundensis ad fratrem Georgium.

Impurumról.

XXIV.

1539. apr. 16. Br ünn.

Ferdinand Fr. Györgynek. — Kéri, hogy egy hívének a török fogságból való kiszabadításában nyújtson segédkezet.

Ferdinandus etc.

Reverende devote *stb.* Cum non ignoremus Devotionem V. pro sua in deum pietate in liberandis ex dura servitute Christi fidelibus ultro non minus opem quam operam praestare solere, noluimus praetermittere, quin ex honesta et nobili familia procreati Casparis Rorchstorff qui superiori anno inter caeteros prope Essegk in captivitatem abductus et Adrianopoli detentus pro sui redemptione centum ducatos reddere tenetur, vitam et salutem Dⁿⁱ V. commendaremus, quam utique affectuose hortamur, ut praesentium latori ad redimendum dictum Casparem cum pecuniis emandato omni favore auxilio consilioque adesse et ita melioribus quibus potest viis et rationibus tum pietatis causa tum ob nostri respectum opitulari velit, quo se in rebus iis, quae ad celerem praefati Casparis liberationem securamque protectionem et commodum reditum illius pertinent, singulariter promotum et adiutum esse sentiat. In quo eadem D^{to} V. rem piam deoque imprimis acceptam, nobisque pergratam factura est, nostra quoque gratia recompensandam. Datum Prunnae 16. aprilis 1539.

Alább: (Ad Georgium de Pestheny in simili mutatis mutandis. Spectabilis et magnifice sincere dilecte. Vos.).

Az irat élén: Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

XXV.

1540. febr. 8. Buda.

Fr. György Thurzó Elekhez. — Horváth Ferencz által letartóztatott néhány jánospárti szabadon bocsátása ügyében.

Spectabilis ac magnifice domine observande. Salutem et obsequii nostri oblationem. Ea quae D^{to} V. magnifica nobis de negotio Francisci Horwath castellani arcis Zarwaskew consanguinei nostri scribit intelleximus, cui nos saepius scripsimus et humanissime admonuimus monemusque ipsum etiam nunc: ne

ratione cuiusculque exigui negotii vel nacta qualicunque occasione turbationis vel differentiarum causam concitet, ille tamen vicecomitem et iudices nobilium subditos et fideles Mis domini nostri clementissimi interceptit, quem nos rogabamus ut eos dimitteret et tandem negotium eorum coram iudicibus commissariis ab utroque principe delectis in Gewntz iure revideretur. Ille vero respondit se ea de re principem suum requisivisse et informationem habere ne eos dimittat nisi primum iuris revisio ex parte illorum fieret; quod nobis non satis aequum esse videtur, ut illi in captivitate detinerentur [et] ita de illis iudicium administraretur, sed eliberari prius debuerint per eum, quia sine causa capti sunt. Cum itaque dominus Sigismundus Balassa sit comes illius comitatus, agebat pro officio suo ut nobiles ipsos eliberaret, indeque et castelli erectio et aliae differentiae ortae sunt. Cum primum autem M^{as} domini nostri clementissimi hoc ipsum intellexit, subito erectionem castelli ipsius prohibuit et serio demandavit ne quid adversus inducias facere ausint. Quare rogamus D^{nem} V. spect. et magn. velit et ipsa efficere ut huiusmodi apertissimae hostilitates prohibeantur, ipsique Francisco Horwath demandare, ne diutius vicecomitem iudices nobilium et alios subditos Mis domini nostri in captivitate detineat, sed eos dimittere debeat et causa haec coram iudicibus commissariis revideatur in Gewntz, si illi quicquam contra inducias principum egerunt aut iurisdictionem principis D^{nis} V. magn. molestaverunt, quicquid iure deliberatum fuerit, ita delictorum suorum poenas luant, tantummodo ne ante iudicium captivitate premanant. D^{nem} V. stb. valere optamus. Datum Budae 8. februarii anno 1540.

Fr. Georgius episcopus Waradiensis.

Hátirat : Exemplum litterarum Fratris Georgii ad dominum Thurzonem.

Egykorú másolat.

XXVI.

1540. aug. 10. Bécs.

Ferdinand Fr. Györgynek. — A Budára küldött Salm grófot ajánlja.

Ferdinandus etc.

Reverende devote stb. Commisimus nobili fideli nobis dilecto Nicolao comiti de Salm et in Neunburg ad Aenum consiliario et supremo camerario nostro Devotioni Tuae nonnulla nostro nomine referenda, quae cum ardua magnique momenti

sint cumque ad D^{nem} quoque Tuam et conservandam augendamque illius dignitatem pertineant, hortamur eam gratiose ut dictis et relatibus eius plenam fidem adhibeat et nostrae de se conceptae opinioni prorsus respondeat, id quod omni gratia recognosecimus. Datum Viennae die decima augusti anno 1540.

Az irat élén: Fratri Georgio.

Alább: In sinuli ad Colocensem. Commisimus venerabili devoto fidei nobis dilecto Nicolao Olaho custodi Albensi consiliario nostro.

Item credentiales ad Valentinum Tereck et fratrem Georgium in personam Pauli Bornemyssa secretarii.

Item credentiales ad Petrum Perenny in personam Olahi.

Fogalmazvány.

XXVII.

1540. sept. 27. Buda.

Fr. György Várday primásnak. — Nem érte, hogy az érsek hozzá (Fr. Györgyhöz) rendelt embere mért nem akar jönni. Kéri az érseket, hogy Bornemisza Pál helyett értelmesebb ember küldessék hozzá a tárgyalások vitélére.

Reverendissime domine, domine et pater nobis observantissime. Salutem et obsequii nostri officiosam commendationem. Superioribus diebus provisor D^{nus} V. rev. egregius Michael Muthnoky scripserat nobis Tomam Borsolo per D^{nem} V. rev. ad nos delegatum, si modo de libero adventu ac reditu per nos assecuraretur, adventurum. Quod nos D^{nus} V. rever. causa haud gravatim fecimus et illum de securitate itineris per litteras assecuraveramus. Sed tamen nescimus quam ob rem venire postea noluit.

Caeterum serenissimus Romanorum rex egregium Paulum Bornemýza iterum ad nos misit, iam enim post decessum M^{tis} domini nostri bis advenit, de cuius quidem integritate tametsi nos bene sentiamus, optaremus tamen alium aliquem consultioris ingenii adesse, quo cum de statu et conservatione adfecti huius regni conferremus. Nam D^{mo} V. reverendissima videt negotia regni in tantas incidisse calamitates, eo usque etiam intricata esse ut vel magnis et rerum experientia exercitatis ingeniis difficillimum sit de eis consultare; hunc vero quantum nos animadvertimus non videmus sic instructum esse ut cum eo commode tractare queamus, prout rei magnitudo postulare. D^{nem} V. rev. *stb.*

valere optamus. Datum Budae 27. die mensis septembris anno domini 1540.

Frater Georgius episcopus Varadiensis.

Kulczm: Reverendissimo in Christo patri et domino Paulo de Kyswarda archiepiscopo Strigoniensi stb.

Eredeti.

XXVIII.

1540. oct. 3. Róma.

III. Pál pápa Fr. Györgyhöz. — Erösen korholja, hogy a nagyváradi béke ellenére János fia részére a török pártfogása kéretik — s pápai tekintélyénél fogva megtilt minden e nemű lépést.

Paulus etc.

Venerabilis frater, Salutem etc. Audito per nos obitu clarissimae memoriae Joannis regis sane praeter dolorem ex morte christiani principis susceptum a nobis non parum etiam perturbati fuimus quod veriti sumus ex proximis istius regni cladibus ne quid ea res non solum vobis sed etiam caeterae christianitati periculi afferret, neve aliqui istic motus in his tantis christianorum perturbationibus orirentur. Id autem eo magis timere cogimur quod intelleximus id quod cupimus omnino esse falsum; profectos iam istinc esse oratores publicos ad Turcarum tyrannum, qui cum eo agant, tributumque polliceantur, ut is relictum filium Joannis regis in suam defensionem suscipiat et in eo statu in quo pater eius fuit remanere sinat, gubernatore regni interim constituto. Qua quidem re nihil potuit nobis accidere acerbius. Cum enim istud regnum ex discordiis vestris antea afflictum et lacerum postea ex pace inter eundem Joannem et charissimum in Christo filium nostrum Ferdinandum Romanorum etc. regem inita recreatum videremus, bonaque spe duceremur eandem pacem omni studio a vobis qui praesertim in ea intervenissetis esse conservandum, cum praecipue sicut a fide dignis relatum nobis est, hic ipse casus in dicta pace fuerit ante praevisus ac decisis. Quid audiri potuit vestro nomine indignius quam pace turbata spretisque foederibus tum novis tum priscis etiam ab hoste Christi auxilium petere? eidemque hosti viam patientiorem ad caetera christianitatis aperire et Hungariam Turcis facere vectigalem? Sed nos ut diximus falsa haec esse cupimus et speramus, non enim modo de praelato insigni qualis Tua Fraternitas est, sed ne de christiano quidem homine facile credi possunt, cum

impietatem multis modis contineant. Quidvis certe pati ac subire satius fuisset quam ad haec confugere. Licet igitur a Fraternitate Tua nihil expectare debeamus, quod indignum ea sit, tamen cum de istius regni, quod etiam autemurale caeterae christianitatis est, salute tantum simus solliciti, quantum nostri officii ratio nostrorumque praedecessorum consuetudo ac noster erga vos amor postulat, Fraternitatem Tuam omni affectu omnique instantia hortandam duximus et pro bono istius regni omniumque christianorum universali monemus et urgemus ut pro tua virili pacem in isto regno omni tuo studio et opera conservare, pacisque foedera tueri cures, tibi nihilominus in virtute sanctae obedientiae et sub nostra indignationis poena praecipientes ut omne hostium Christi consortium tanto detrimento a vobis expertum ab eodem regno penitus excludas, ne belli causis et seminibus inter vos renatis atque ex vestra, quod deus avertat, discordia nova occasio Turcis praebeatur istius regni ad extremum interitum deducendi ac sibi tandem subiiciendi, sicut in Graecia fecerunt, cuius miserabile exemplum ante oculos vobis sit. In hoc Fraternitas Tua rem pietate prudentia ac persona sua dignum et nobis qui nihil aliud quam istius regni salutem et communem securitatem ex hoc petimus, faciet valde gratam. Datum Romae apud sanctum Marcum sub annulo piscatoris die 3. octobris 1540. pontificatus nostri anno sexto.

Alább : Simile episcopo Agriensi, episcopo Varadiensi ¹⁾, episcopo Quinqueecclesiensi, episcopo Transilvanensi. Item tria episcopo in Albis. Item quattuor praelato seu abbati in Albis.

Egykorú irat ²⁾.

XXIX.

1540. oct. 15. Visegrádi tábor.

(Fels. Lénárt) Fr. Györgynek, a brandenburgi őrgróf Joachim által Izabella királynéhoz küldött Spiegel Miklós menedéklevele ügyében.

Reverendissime domine domine et amice colendissime. Salutem et officiorum amicabilium commendationem. Venit in praesenti, hac hora ad castra huc regia nobilis dominus Nikolaus Spiegel illustrissimi principis electoris domini Joachimi marchionis Brandenburgensis in certis negociis ad serenissimam reginam

¹⁾ Mert ez a példány *archiepiscopo Strigoniensi* szól.

²⁾ Tán Ferdinand irodájában készült e pápai breve fogalmazványa.

Hungariae Isabellam dominam mihi colendissimam internuntius destinatus, a sacra regia M^{te} consensum ferens ut illi per me liberum sit ad praelibatam serenissimam reginam Budam usque proficisci. Qua mea licentia habita cupit pari modo a serenissima domina regina vivo ac literario salvo conductu assecurari prout D^{to} V. rev. ex annexis suis litteris intelligere poterit. Quod cum illi ex parte praefatae serenissimae dominae reginae ac D^{nis} etiam V. reverendissimae minime denegatum fore existimem, D^{nem} itaque V. reverendissimam per praesentes admonere volui, ut numerum suae regiae Mis equitum ad praefatum internuntium conducendi destinandorum ultra quinquaginta aut centum ad summum personarum non extendere, praemissoque uno vel duobus equitibus tantum ad castra nostra hic vel alibi posita nuncio, qui litteras salvi conductus ferant, reliquos omnes ad miliare unum a dictis castris nostris ubilibet existentibus eiusdem adventum praestolari facere iubeat ac curet. Quibus tunc omnibus supra numeratis personis equitibus vel peditibus liberum tutumque iter ad praescriptum locum veniendi ipsiusque internuntii ad eos adventum ibidem expectandi ac tum cum eo Budam usque redeundi eundemque rebus suis isthic peractis ad castra nostra praefata modo quo premittitur reducendi (dummodo conformes se eiusmodi nostro conductui exhibeant) per milites ac subditos nostros obvenire contingereque omnino curabimus eosdemque de eodem praesentium vigore assecuramus. Ita tamen ut nostris vicissim equitibus et familiaribus ipsum internuntium ad serenissimae dominae reginae equites conducentibus indeque revertentem excipientibus similis libertas atque securitas servetur, quod D^{nem} V. rev. curaturam observaturemque non dubito. Cui me plurimum offero. Datum ex castris regiis in Vissegrado die 15. mensis octobris 1540.

Az írat élén : Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

Jegyzet : A fogalmazvány Ferdinand cancellariájában készült.

XXX.

1540. oct. 16. Bécs-Újhely.

Ferdinand Fr. Györgyhöz. Tudatja, hogy a békeltárgyalások végett Izabellához az esztergomi érseket, Perényi Pétert, Fels Lénárdot, Salm Miklóst és Révay Ferenczet küldi.

Ferdinand etc.

Reverende devote stb. Commisimus reverendo in Christo patri devoto Paulo archiepiscopo Strigoniensi ac spectabilibus et

magnificis Petro de Peren perpetuo comiti Abawywariensi, Leonardo baroni a Vels supremo curiae nostrae magistro ac generali capitaneo nostro nec non Nicolao comiti a Salm et in Neuburg ad Oenum supremo camerario nostro et Francisco de Reva personalis praesentiae nostrae locumtenenti, consiliariis et oratoribus nostris fidelis sincere nobis dilectis Devotioni V. nonnulla verbis nostris exponenda, quae cum de mente voluntateque nostra penitus procedant atque adeo cum regni istius nostri salute conjuncta sint simul et ad D^{nis} V. commodum honoremque haud parum spectent, D^{nem} V. gratiose requirimus et hortamur ut iam dictis oratoribus nostris in his que nomine nostro ei referent plenam et indubitata fidem adhibere, seque superinde ita tam erga nos quam pro dicti regni istius nostri conservatione gerere et exhibere velit, prout in eam plene confidimus, id quod erga se peculiari gratia liberalitateque nostra per omnem occasionem recognoscemus. Datum in nostra Civitate Nova die XVI. octobris 1540.

Jegyzetek ugyanazon kézzel: Item litteras credentiales ad reginam (mi hagyandó ki s mi teendő e Martinuzzihoz írt levél-formulához.)

In simili mutatis mutandis ad Petrowyth: magnifice sincere nobis dilecte.

Item ternos cum titulo: magnifice sincere nobis dilecte.

Item binos cum titulo: reverende devote sincere nobis dilecte.

Item ternos cum titulo: egregie nobis dilecte.

Az irat élén: Credentiales ad fratrem Georgium.

Fogalmazvány.

XXXI.

1541. nov. 21. Lincz.

Ferdinand Frater Györgynek teljes bocsánatot ad, méltóságaiban és javában megerősíti.

Ferdinandus etc.

Recognoscimus et notum facimus tenore praesentium significantes quibus expedit universis quod cum reverendus devotus sincere nobis dilectus Frater Georgios episcopus Waradiensis ad fidelitatem et obedientiam nostram se conferre cupiens nos humiliter requisierit ut quicquid tempore disturbiorum in nos aut nostros quacunque ratione commisisset, eidem gratiose condonare dignaremur; nos considerantes hoc unicum semper nobis studio et curae fuisse ut publicum bonum totius regni salus pro-

moveretur et neglectis posthabitisque etiam privatis nostris offensionibus omnes regnicolae in unum corpus recolligerentur, quo consentientibus nobiscum illorum studiis, tanto facilius regnum a tot calamitatibus erui et in pristinum statum pristinasque vires reduci possit, eundem Fratrem Georgium animo deliberato sanoque consilio et ex singulari clementiae nostrae propensione in gratiam nostram regiam tutelam et defensionem recepimus et acceptavimus eique omnium erratorum et excessuum in nos ac nostros ut praefertur commissorum culpam remisimus et condonavimus, imo etiam pro maiore benignitatis in se nostrae declaratione elementer promisimus et obtulimus nos illum in ea episcopatus sui dignitate et bonis et in officio thesaurariatus regni nostri Hungariae quo nunc fungitur elementer conservare illique Cumanos ultra Ticiam existentes usque ad recuperationem Budae ut tanquam thesaurarius noster regat concedere, quin imo in inscriptionibus impignorationibusque super Wacia et Rivula Dominarum quas ipsi a quondam rege Joanne factas esse cognovimus, tueri et manutenere, neque permittere ut antequam summa pecuniarum inscriptionibus expressa restituta ei fuerit, teneatur aut cogatur iure suo cedere, praeterea et arcem Munkach durante vita illius cum omnibus pertinentiis in arendam dare et inscribere ac semper pro suo merito maioribus beneficiis gratis et ornamentis illum ornare et provehere velle ita ut sensurus sit revera se in gratiam nostram receptum et omnium praeteritorum memoriam apud nos delatam esse; imo remittimus, condonamus, promittimus, obferimus, tuemur, manutenemus, inscribimus et arendamus per praesentes, mandantes idcirco et praecipientes universis et singulis subditis et personis nostris in regno nostro Hungariae existentibus ac generaliter omnibus, cuiuscunque status ordinis aut conditionis existat, quatenus praenominatum Fratrem Georgium uti verum subditum et fidelem nostrum teneant et recognoscant eumque in ipso regno nostro Hungariae ac ubique in provinciis et dominiis nostris quiete manere, ambulare resque tam nostras quam suas agere absque impedimento et contradictione sinat et permittat neque ipsum in persona, rebus et bonis iuribusque suis molestare, perturbare seu impetere audeat vel praesumat, in quantum indignationem nostram gravissimam evitare voluerit. Harum testimonio litterarum sigilli nostri appensione munitarum mediante. Datum Lyntii die 21. novembris anno 1541.

Az irat élen: Recipitur in gratiam Frater Georgius.

Fogalmazvány.

XXXII.

a)

1541. deczemb. 29.

Frater György Ferdinand irányában hűséget fogad.

(Közölve Szilágyi Sándor által a »Történeti Lapok« második évfolyamában 1154. lapon).

b)

Frater György igéri Serédy Gáspárnak, hogy a Báthory Endre s mások részére kiállított confirmatóriákat csak úgy adja át azoknak, ha azok Ferdinand iránt hűséget fogadnak.

(Közölve Szilágyi Sándor által a »Történeti Lapok« második évfolyamában 1155. lapon).

XXXIII.

1541. decz. vége felé.

Frater Györgynek a gyalúi egyesség alkalmával előterjesztett kívánalmai Ferdinandtól.

(Közölve Szilágyi Sándor által a »Történeti Lapok« második évfolyamában 1121. lapon).

XXXIV.

1542. kelet nélkül¹⁾.*Ferdinand válaszol Frater György kívánalmaira.*

Responsum sacrae regiae Maiestatis Romanorum, Hungariae Bohemiae etc. ad petitiones reverendi domini Fratris Georgii episcopi Varadiensis et thesaurarii.

Ad primum articulum. M^{tas} regia est contenta dare litteras assecuratorias et gratiae in ea forma prout petiit. (*Oldalt ugyanazon írás: Opinio Seredy, quod M^{tas} V. confirmare vult litteras quas magnificus Caspar Seredy tum ipsi thesaurario quam aliis vigore pleni mandati dedit et quod etiam illi quibus non dedit in eadem assecuratione comprahendantur.*)

Ad secundum articulum. M^{tas} sua similiter omnibus iis per quos Cassovia adempta est expediri faciet litteras assecuratorias et gratiae.

¹⁾ A levéltárban : Hungarica, ann. 1542, mens. augusto.

Super tertio articulo. Videtur M^{ti} regiae quodammodo absurdum et inconveniens imo et ignominiosum ut ipsa subditos suos dare faciat litteras expeditorias domino Varadiensi pro restitutione Cassoviae, quia M^{tas} sua cum sit rex Hungariae, illi merito debetur restitutio Cassoviae et nemini alteri. — De commeatu vero et aliis rebus quae dominus Varadiensis Cassoviae habet, facile contenta est M^{tas} regia ut educat illinc vel divendat pro suo arbitrio.

Ad quartum. Quaecunque bona rex Joannes iis per quos Cassovia capta est legitime dedit et inscripsit, in his M^{tas} regia ipsos conservabit. (*Oldaljegyzet, ugyanazon irással*: Nota. Petunt etiam ut bona ipsorum si per quoscunque occupata fuissent statim de facto remitti faciat M^{tas} V.)

Ad quintum. Aequum et iustum videtur esse M^{ti} regiae ut et dominis nobilibus Cassoviae existentibus restituantur bona sua per alios illegitime detenta et ut illi similiter restituant bona quae iniuste occuparunt et detinent.

Sextus articulus. M^{ti} regiae admodum gravis esse videtur quod ipsa debeat solvere expensas quae pro conservatione Cassoviae sed in praeiudicium et detrimentum M^{tis} suae factae sunt. (*Oldaljegyzet ugyanazon kéztől*: Nota. Seredy opinio. M^{tas} regia circa hunc articulum tenebit se ad conclusionem cum regina factum).

Ad septimum. M^{tas} regia est contenta reverend. dominum Varadiensem in omni dignitate omnibusque bonis etc. conservare. (*Oldaljegyzet ugyanazon kéztől*: Nota. Si est contenta, ergo det litteras donationales privilegiales super abbatiis Monostor et Pechwaradya. Item super Rivula Dominarum et episcopatu Vacienſi. Rivula Dominarum est in X millibus florenorum similiter episcopatus Vacienſis in decem millibus oppignorata ipsi domino Varadiensi).

Ad octavum. M^{tas} regia est contenta quod non cogatur reddere rationem super administratione thesaurariatus etc. et desuper litteras expediti faciet.

De expensis factis in Transsylvania. Si expensae, facto computo, introitus excedent, gratiose providebit M^{tas} regia indemnitati domini thesaurarii. (*Oldaljegyzet ugyanazon kéztől*: De expensis factis in Transsylvania fiat, sicuti optat, quod facto computo, solvat M^{tas} V. s[ed] computetur ab illo die quo res conclusa fuit cum regina, quas expensas fecit).

De assecuratione et affirmatione per illustrissimum dominum marchionem Brandenburgensem electorem facienda videtur M^{ti} regiae fore ignominiosum si minus ipsi quam subditis suis crederetur. Et praesertim cum marchio Brandenburgensis non habeat auctoritatem aliquid faciendi nomine imperii, nisi nomine

privato duntaxat et cum M^{tas} regia omnino persuadeat sibi dominum episcopum Varadiensem sincere accessisse ad servitia M^{tis} suae; idcirco firmiter credit illum nihil tale postulatuum quod sciat esse contra dignitatem et honestatem M^{tis} suae.

De mercatoribus etc. videtur iustum ut dominus Varadiensis solvat si quid debet mercatoribus et vicissim mercatores quae debent illi. (*Oldaljegyzet ugyanazon kéztől*: Qui ratione tricesimarum debent, ex his reddantur contenti aut ex proventibus regni).

De arce Munkach. M^{tas} regia laborabit illam arcem habere in manibus ut satisfaciat promissioni suae, quia regia M^{tas} non solet semel ceptam gratiam a quoquam temere revocare sed potius in dies magis magisque pro meritis et servitiis unius cuiusque augere et amplificare.

De bonis praepositurae de Mysle nec non Haghmassy M^{tas} regia contenta est ut ii quibus per regem Joannem sicuti asseritur collata sunt, possideant, donec regnum rectificabitur.

Ad ultimum articulum. M^{tas} regia non gravabitur si deus illi in expugnatione Budensi victoriam dederit, Budenses et Pesthienses assecurare, quo in sua propria restituantur. (*Oldaljegyzet ugyanazon kéztől*: Nota de bonis praepositurae Mysle quid? item de Budensibus et Pesthiensibus assecurandis? Si petuntur litterae super iis duobus articulis, an debeant expediri?).

Brouillon, Ferdinand cancellariájából.

XXXV.

1542. apr. 22. Innsbruck.

Ferdinand Fr. Györgynek. — Dicséri a (gyalui) egyesség alkalmából kimutatott jó indulatáért; tudatja, hogy az elfogadott alkupontok végrehajtására vonatkozólag Serédy fog beszélni vele, végre igéri, hogy azokat ő szentül megtartandja.

Ferdinandus etc.

Reverende devote stb. Ex relatione magnifici Casparis Seredy partium superiorum regni nostri Hungariae capitanei nostri fidelis nobis dilecti multa sane nobis et iucunda et grata de Tuae Devotionis erga nos animi propensione singularique studio et voluntate quam circa tractatus pacis et concordiae pro communi bono afflictique regni istius salute conservatione et consolatione liquidis argumentis indiciisque ostendit et declaravit, intelleximus et istiusmodi sane animum D^{nis} Tuae ad regni praefati incolumitatem publicamque quietem et totius reipublicae

christianae commodum beneficiumque tanto ardore tantaque cura accensum et inflammatum non modo vehementer probamus et commendamus, verum etiam pro ea ac debemus, benigne et clementer suscipimus. Cacterum quod ad initae concordiae conditiones attinet, D^{nem} Tuam scire volumus nos eos et acceptasse et confirmasse, prout haec omnia et alia quoque hanc ipsam concordiam eiusque articulos exequutionemque concernentia eadem Dtio Tua a praefato Caspare Seredy coram vel per litteras latius cognoscet, cui D^{tio} Tua in his, quae sic verbis nostris referet vel scribet plenam et indubitata fidem, non secus ac si nosmet ipsi ei loqueremur, adhibere velit. Nos in praestandis promissis earum rerum omnium quae ex parte nostra nobis exequenda et adimplenda ratione dictae concordiae tam erga serenissimam dominam Isabellam reginam Hungariae etc. eiusque filium Joannem ducem, quam erga D^{nem} Tuam aliosque incumbunt, nihil penitus aut neglecturos aut posthabituos fore. Et quia confidimus D^{nem} Tuam pro ea fide qua se nobis mediantibus litteris suis obstrinxit se bonum et fidelem servitorem erga nos exhibituram fore, ideo certa de nobis esse debet, nos omnia, quae dictus Caspar Seredy ei nomine nostro promisit, re ipsa praestare et adimplere curaturos, nec ullo modo de iis dubitet. Id quod Dⁿⁱ Tuae impraesentiarum clementer significandum duximus. Datum Insprug 22. aprilis 1542.

Az irat élen : Fratri Georgio episcopo Waradiensi.

Fogalmazvány.

XXXVI.

1542. apr. 13. Innsbruck.

Ferdinand a némely roszakaratúak sugdosásai miatt kételkedő Frater Györgyöt újólág biztosítja kegyelméről s arról, hogy a mikor tetszik, bátran és szabadon jöhet Ferdinand udvarához.

Ferdinandus etc.

Fatemur et recognoscimus per praesentes litteras nostras quod cum reverendus devotus fidelis nobis dilectus Frater Georgius episcopus Waradiensis et thesaurarius quodammodo de nostra erga se gratia et clementia, de qua eum et per litteras et per magnificum Casparem Seredy regni nostri Hungariae partium superiorum capitaneum nostrum fidelem nobis dilectum certum et securum reddidimus, malevolorum et invidorum hominum instinctu et sinistris suspicionibus subdubitare, ut accepimus, videamur.

tur, eoque minus audeat ad nos curiamque nostram personaliter accedere; ideo nos eundem magis magisque de nostra gratia et clementi voluntate certum indubiumque facere volentes, vigore praesentium assecurandum et certificandum in verbo nostro regio duximus ut possit et valeat quovis tempore sive vocatus sive non vocatus idest quandocumque sibi lubebit ad nos aulamque nostram libere secure et absque alicuius impedimento venire. Si quis autem ex subditis et fidelibus nostris illum in hoc molestare praesumerit, is se gravissimam indignationem et poenam pro delicti qualitate infligendam certo noverit incursum. Imo assecuramus et certificamus harum testimonio litterarum sigilli nostri impressione munitarum. Datum Insprugk. 23. aprilis 1542.

Az irat élen : Assecuratio pro fratre Georgio.

Fogalmazvány.

Ugyane napon kelt, de nem lett kiadva a következő fogalmazvány (v. ö. Buchholtz Gesch. d. Reg. Ferdinand's I. V. k. 173. l.):

Ferdinandus etc. Recognoscimus et tenore praesentium profiteamur quod reverendum devotum fidelem nobis dilectum fratrem Georgium episcopum Waradiensem et thesaurarium certificandum et assecurandum duximus prout in verbo nostro regio certificamus et assecuramus in eo, quod ab illo nullam rationem de praeteritis actionibus, factis, acceptis vel circa officium thesaurariatus vel in aliis quibuscumque rebus a tempore serenissimi quondam principis domini Joannis regis Hungariae ex hucusque per eum administratis seu dispositis aut per nos exigere in perpetuum volumus aut per aliquem alium fidelium nostrorum exigi permittemus, dolo et fraude omnibus postpositis et semotis. Harum testimonio litterarum sigilli nostri impressione munitarum. Datum Insprugk. 23. aprilis 1542.

Az irat élen : Assecuratio pro fratre Georgio.

Ugyanazon kéz jegyzete : Non data, quia non subscripta fuit a rege.

XXXVII.

1542. apr. 22. Innsbruck.

Ferdinand biztosítja Frater Györgyöt az ez által eszközölt sóvágatás költségeinek megtérítéséről, valamint a pécsváradi s kolosmonostori jószágok birtokáról.

Ferdinandus etc.

Fatemur et recognoscimus per praesentes litteras nostras, significantes quorum interest universis quod cum magnificus fide-

lis nobis dilectus Caspar de Sered partium superiorum regni nostri Hungariae capitaneus et mandatarius noster reverendum devotum fidelem nobis sincere dilectum Fratrem Georgium episcopum Waradiensem, thesaurarium, auctoritate pleni mandati eidem Seredy a nobis traditi assecuraverit in eo, quod si nos salibus his qui nunc in promptu sunt, manus nostras admoveere voluerimus, extunc nos eidem episcopo Waradiensi de pretio eorum satisfacturi simus; si vero nos sales illos habere noluerimus, idem episcopus Waradiensis quocunque voluerit abducendi facultatem habeat. Si quid vero expensarum deinceps idem episcopus Waradiensis ad salium exactionem faceret, extunc nos de his quoque expensis eundem episcopum Waradiensem gratiose contentaturi sumus. Cumque idem Caspar Seredy vigore et auctoritate praefati mandati nostri dictum episcopum Waradiensem assecuraverit in eo quod nos bona Pechwaradya cum pertinentiis et Kolo(s)-monosthor similiter cum pertinentiis per serenissimum quondam dominum Joannem regem eidem episcopo Waradiensi titulo donationis collata, supra ea bona, de quibus a nobis speciales litteras habet et assecuratus est, apud manus dicti episcopi Waradiensis uti et alia ipsius bona relicturi et illum libere possidere permisuri simus. Nos itaque istiusmodi assecurationes a praememorato Caspares Seredy mandatario nostro, sicut praefertur factas, gratas ratasque habentes easdem clementer per omnia confirmavimus, imo confirmamus. Harum nostrarum vigore et testimonio litterarum *stb.* . . . . . mediante. Datum Ynsprugg die 22. aprilis 1542.

Az irat élen: Ratificatio et confirmatio de negotio salium et bonorum Pechwaradya et Kolomonosthor (*sic.*).

Fogalmazvány.

XXXVIII.

1542. apr. 23. Innsbruck.

Ferdinand ratificálja azon egyességet, mely az ő részéről Serédy Gáspár által, Izabella özeveg királyné részéről pedig Frater György, Statilius János és Petrovics Péter által a gyálú alkudozások alapján létrejött ¹⁾.

Ferdinandus etc.

Memoriae commendamus et profiteamur tenore praesentium significantes quorum interest universis quod cum serenissima princeps domina Isabella regina Hungariae etc. vidua, affinis

¹⁾ Szorosan véve ez irat közlése nem tartoznék e gyűjtemény czélja keretébe; mivel azonban még kiadatlan, érdemesnek tartottam közölni.

et consanguinea nostra charissima una cum consiliariis suis reverendis devotis Fratre Georgio episcopo Waradiensi, thesaurario, Joanne Statilio episcopo Albensi Transilvaniensi et spectabili ac magnifico Petro Petrowyth comite Themesiensi medio magnifici fidelis nobis dilecti Casparis de Sered partium superiorum regni nostri Hungariae capitanei nostri, certis quibusdam obligationibus propositis nobiscum concordiae tractatus inire petiisset, nosque ut qui pro bono publico et regni salute omni tempore ad pacis concordiaeque studia propensi fuimus, quo tandem tot tantisque malis dei beneficio, qui almae pacis author est, finis imponeretur, officio nostro et inductioni animi nostri consuetudine respondere volentes, deputassemus et constituissemus eundem Casparem Seredy in mandatarium et commissarium nostrum eidemque plenam potestatem fecissemus, ita quod posset iuxta mentem et voluntatem nostram, quam ei aperueramus, cum dicta serenissima regina vidua in negotiis tam ipsam quam filium suum Joannem ducem concernentibus cumque dictis consiliariis non modo ex parte memoratae reginae filiique sui, verum etiam in ipsorum consiliariorum propriis rebus agere tractare *eidemque reginae et filio paternum amorem, favorem, benevolentiam interventionemque honestam, consiliariis vero gratiam nostram regiam et de praeteritis excessibus in nos vel nostros commissis veniam condonationemque offerre, litteras nostras desuper expeditas tradere, caeterisque omnibus, qui partes alteras sequuti sunt (ab eis accepto tamen fidelitatis homagio) nostro nomine ignoscere et parcere*¹⁾, eaque omnia ratione concordiae cum antefacta regina eiusque filio et praelibatis consiliariis firmandae polliceri promittere et exequi, de quibus illi particularem informationem dederamus, prout haec omnia in litteris nostris pleni mandati, quas quidem eidem Caspari de Sered in oppido nostro Lintio die vigesima secunda mensis novembris anno domini millesimo quingentesimo quadragésimo primo dedimus, latius et uberius continentur; cumque saepedictus Caspar Seredy vigore litterarum nostrarum plenum mandatum continentium colloquio inter praefatos serenissimae reginae Isabellae viduae etc. consiliarios et commissarios ipsius ac Joannis ducis filii eiusdem ad huiusmodi tractatus incundae firmandaeque concordiae specialiter ordinatos et constitutos et eundem Casparem Seredy mandatarium et commissarium nostrum interveniente, habitaque utrinque pacis publicae et concordiae fraternae, qua regna firmantur, ratione ad certos pacis condiciones nomine nostro cum illis devenerit. Quarum quidem conditionum tenor hic sequitur et est talis.

Primo quod nos serenissimae dominae Isabellae reginae

¹⁾ A fekvő betűvel szedettek az eredeti fogalmazványban aláhúzásk.

et Joanni duci filio eius arcem Scepusiensem cum omnibus civitatibus, oppidis, villis, vectigalibus, teloniis, fodinis minerarum et pertinentiis quibuscumque ad arcem Scepusiensem de iure et ab antiquo spectantibus ad manus dictae serenissimae dominae Isabellae reginae et Joannis ducis filii quondam serenissimi domini Joannis regis Hungariae, Dalmatiae, Cróatiæ etc. semoto quolibet impedimento inprimis assignemus et singulis annis, quoad concordia finalis finita conclusa et stabilita fuerit, duodecim milia florenorum hungaricalium super certis et oportunis locis exolvendorum statim deputemus. Vicissim autem serenissima domina Isabella regina quaslibet civitates et arces ad coronam regni Hungariae in Hungaria et Transsilvania existentes et pertinentes inque manibus suis fideliumque suorum habitos nobis assignet, restituta tamen prius arce Scepusiensi cum universis pertinentiis eiusdem in manus serenissimae dominae Isabellae reginae et Joannis ducis filii eiusdem, hoc quoque expresse declarato, ne mora aliqua tandem in civitatibus et arcibus ad coronam regni Hungariae pertinentibus reddendis intercurrat.

Coronam autem sacram qua reges Hungariae legitime electi coronari solent, secundum veterem Hungaricae nationis et regni approbatam consuetudinem conservandam potestati nostrae assignet. Praeterea quod nos cum domina Isabella regina et Joanne duce filio eius infra spatium duorum annorum paterne amice benigneque super aliis quoque rebus et negotiis tam ipsam serenissimam dominam reginam quam Joannem ducem filium eius concernentibus remotis exteris arbitris concordiam incamamus, quae si nullo modo intervenire posset, aliquibus causis intervenientibus, tunc negotia omnia, quae inter nos et dominam Isabellam reginam Joannemque ducem filium eius dirimenda sunt referantur ad invictissimum principem dominum Carolum imperatorem Romanorum etc. semper augustum fratrem et dominum nostrum charissimum ac serenissimum principem dominum Sigismundum regem Poloniae etc. patrem dominae reginae ac fratrem affinem et consanguineum nostrum charissimum, qui quicquid super negotiis controversiis communi iudicio et deliberatione decreverint, tali iudicio et deliberationi tam nos quam Isabella regina et filius eius parere acquiescere et modis omnibus obtemperare debeamus. Sin autem divina providentia imperatoria Maiestas aut serenissimus dominus Sigismundus rex Poloniae lapso biennio aut intra biennium vita defungeretur, eam cum morte mutando, tunc liberum sit tam nobis loco Caroli imperatoris vita defuncti quam Isabellae reginae et Joanni duci filio eius loco Sigismundi regis Poloniae patris sui aliquem quem voluerit eligere qui negotia super quibus concordia intervenire non potuit dirimat et haec quoque contentio infra spatium duo-

rum amorum cessante qualibet exceptione finiatur. Si autem, ut sunt cuncta humana caduca fluxa mortique obnoxia, et nos e vivis excederemus, tunc invictissimus Carolus imperator aut filius noster regno Hungariae succedens praefatum contractum in omni eius parte implere et exequi teneatur et sit obligatus. Nos itaque praefatis tractatibus pro bono publico et regni salute acquiescentes eaque omnia quae dictus Caspar Seredy mandatarius et commissarius noster vigore pleni mandati nostri cum praelibatis serenissimae dominae Isabellae reginae Hungariae etc. viduae commissariis desuper pleno mandato suffultis ratione concordiae ineundae et pacis stabiliendae egit et conclusit, rata grata valida et firma habentes, praememoratas condiciones in omnibus punctis clausulis et articulis suis ratificandas probandas et confirmandas duximus, imo ratificamus probamus et confirmamus per praesentes. promittentes in verbo nostro regio quod quaecunque nobis et nostris in illis ipsis conditionibus initae concordiae aut praestanda aut exequenda incumbunt, ea omnia sincere et integre praestare et exequi, nec contra ea vel eorum aliquod directe vel indirecte, quovis nomine, modo, colore et ingenio agere dicere facere vel venire volumus, dolo et fraude postpositis penitus et semotis. Harum nostrarum vigore et testimonio litterarum sigilli nostri appensione et manus nostrae subscriptione munitarum. Datum Insprugk, die 23. aprilis 1542.

(*Jegyzet ugyanazon kézzel*: Nota, an cum appensione vel impressione sigilli).

Az *irat élén*: Ratificatio et confirmatio in negotio concordiae per dominum Casparem Seredy tractatae.

Fogalmazvány.

XXXIX.

1542. apr. 29. Lincz.

Ferdinand tudatja Frater Györggygel, hogy a német birodalmi rendektől telemes segílyt nyert, melylyel az országot a töröktől megszabadítani reméli.

Ferdinandus etc.

Reverende devote *stb.* Accepimus litteras Devotionis Tuae ex oppido Dees octava martii proxime praeteriti ad nos datas et ex his elementer intelleximus causas, quamobrem reverendus devotus fidelis nobis dilectus Joannes Statilius nondum ad nos, ut inter vos constitutum erat, venire potuerit, ostendens subinde D^{no} V. se et dictum episcopum Transsylvanensem ut decet

bonos et probos amatores patriae suae nihil omisisse, quicquid ad honorem nostrum et conservationem regni istius pertinere visum est et quod D^{ncs} V. hoc etiam in posterum sedulo curaturi sitis. Quod quidem libenter audivimus et a vobis non nisi grato animo eiusmodi studia vestra suscepimus et quia precati estis ut curam habere velimus quo regnum istud conservari et permanere possit, nolumus vos latere nos validum et durabile subsidium a communibus sacri imperii statibus obtinuisse, quo accedentibus nostris et regnorum atque provinciarum nostrorum et denique sacrae caes. M^{tis} et externorum potentatuum auxiliis, deo imprimis adiutore expeditionemque nostram promoveute, patriam et regnum istud liberare speramus. Quemadmodum haec et alia latius D^{tio} Tua per dictum Casparem Seredy verbis nostris percipiet. Caeterum quod D^{tio} Tua ad praefatum Casparem Seredy scripsit, inter multa quae nos in eliberatione regni istius facere necesse sit, hoc primum et utilius sibi videri ut nos Hungaros in concordiam et unanimitem reducamus. Nos equidem haecenus non destitimus laborare in hoc, prout etiam nunc vehementer laboramus et in tractatu sumus, spem bonam habentes quod aliquam unionem inter eos simus iam tandem conciliaturi, idque tanto magis si D^{tio} Tua nobis opera studioque suo non defuerit quemadmodum eam facturam confidimus. Datum Lintii 29. aprilis 1542.

Az irat élén: Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

XL.

1542. máj. 29. Déva.

Frater György a lundeni érsekhez. Óhajtaná, hogy az érsek követségbe jönné Magyarországra a fenforgó nehézségek kiegyenlítése céljából; panaszkodik, hogy az érsek is hitelt adott az ő rosakarói rágalmozásának, mintha Buda vesztének ő lenne oka — s e vádat magáról a Ferdinandpártiakra hárítja.

Reverendissime domine et amice observandissime. Salutem et fraterni amoris continuum incrementum. Quam optassem ex animo si litterae Dominationis V. reverendissimae die Martis post Natalis Domini datae quas ego XII. die maii in oppido Transylvaniae Dewa restitutas accepi, tempestivius mihi redditae fuissent, tum propter rerum hungaricarum explicationem tum vero ut amicitia nostra quae longis intervallis temporis interruptam consuetudinem habuit, per litteras confirmaretur vehementius,

quae licet in multis iam rebus maximo mihi ornamento extitisset, tamen plus suavitatis illa eadem mihi attulit cum studia D^{nis} V. rev. maiora erga salutem honoremque meum esse cognovi, quam erant a me postulanda, cui pro sua ista perpetua erga me voluntate magnas gratias et ago et habeo, quae non solum contra conatus adversariorum, sed etiam contra iniquitatem fortunae pro sua summa benivolentia me tuendum suscepit, ex qua re illud certo mihi persuadere possum quod vitam existimationem fortunas denique omnes ab eius tantum ingenio et industria mihi restitutas fore confidam atque utinam illum ipsum diem videre potuissem quo D^{to} V. rev. suscepta in Hungariam legatione mecum de rebus regni agere potuisset. Quod si accidisset illud constanter Dⁿⁱ V. rev. affirmare possum, neque Hungariam ab imperio serenissimi domini Romanorum regis nunc alienam esse neque me tantam invidiae flammam sustinere. Longe enim, scio, aliam mentem ex D^{no} V. rev. quam et salutis reipublicae christianae et augendae conservandaeque dignitatis ipsius serenissimi Romanorum regis studiosissimam cupidissimamque esse cognoveram, fuissimus experti, quam in quibusdam aliis qui cum omne ius in armis esse dicerent, bello potius quam aequis conditionibus nobiscum transigere voluerunt, quorum inconsulta temeritate effectum est ut et regia [residentia] et ipsum fere regnum in potestatem infidelissimorum hostium perveniret; quos non alia ratio ad id consilium adduxit quam quod putarunt uno proelio si non totam causam at certe eorum iudicium definire convenire, neque quiscum corum fuit qui meam sententiam reprehendere potuisset, praeter eos qui arbitrabantur melius esse, tanta est quorundam erga patriam ingratitudo, deleri omnino hanc quam imminutam et debilitatam manere. Ego autem cum ex eius interitu nullam spem reliquam esse viderem, ex reliquis autem magnam mihi proponerem, lachrymans per omnia iura religionis christianae, qua iuncti sumus, eos tum publice tum privatim et monere et hortari non destiti, ut communi potius saluti quam privatae cupiditati consulerent; sed tanta erat in illis obstinatio, tanta vindictae cupido quae nulla iniuria erat provocata ut exigua etiam mora ad deliberandum nobis ab illis negaretur, iniquumque bellum quod non ab eventu sed a fortuna iudicabant, aequissimae paci praeponerent; ex quibus ea sunt sequuta ut mirum sit nisi deus his malis prospexisset non deterius longe illa accidissee, quam nos vel divinare tantum potuissemus. Destinemur itaque et divellimur dolore et in causa iusta tam impia suspicione nos offendi vehementer dolemus quod eius consilii, unde haec sequuta sunt, principes nos multi constituent. Qui si rem non ex affectu sed ex aequo et iusto perpenderent, non dubito quin ultro veniam daturi essent, nosque collaudarent maxime, qui reginam viduam eiusque

fflium infantem et nostri regis filium, cuius liberalitate ab humili et abiecto loco ad hanc conditionem evecti, tot praeterea beneficiis obruti, non regno sed paternis bonis, cura labore industria periculis restituendos curassemus. Quod si vero iniuriam fuga laboris, neglectio vero eorum ex quibus beneficium accepisti improbitatem coarguit, nimirum haec causa erat eiusmodi quam nec industrius nec officiosius sine summa turpitudine et ingratitude vitio deserere potuissemus. Sed ea est vita hominum ut nemo tam probe tam continenter unquam vivere potuit, quin aliqua suspicionis labe fuisset percultus. Conscii tamen nobiscum essemus, nihil unquam tale a nobis commissum esse quod boni cuiusquam offenderet animum, eo minus credebamus, Dⁿⁱ V. rev. (sic) plurimis atque optimis artibus ornato temere quicquam de nobis persuadere potuisse, praesertim cuius erga nos propensa fuisset et esset benevolentia; quod quando ita esse scimus, respondebimus criminibus, quibus D^{no} V. rev. pro nobis ut par erat eius singulari bonitate et amicitia nostra saepe, quemadmodum eius litterae testantur, restitit; nota enim nobis sunt omnia quae in nos post mortem serenissimi quondam principis nostri multi contulerint; qui etiam hoc nobis vitio dant quod mortem hominis de nobis bene meriti graviter ferremus, cuius iam extincti cadaver cum Lyppam honorificentissime ex Transsylvania efferri curassemus essemusque in itinere Albam Regalem pro peragendis funebribus officiisque quae ad tumulandum regium cadaver pertinere videbantur, profecturi ibi nos primum, nuncii serenissimi domini Romanorum regis conveniebant, per quos eius M^{tas} non solum transactiones cum serenissimo quondam Joanne rege initas, quae nostra etiam opera coaluissent, verum etiam illam animi promptitudinem qua nos eius M^{ti} ad serviendum commodassemus, in memoriam revocabat, hortabaturque ut iuxta vim illarum transactionum cum penes nos, ut nuncii referebant, summa rerum potestas esset, regnum integrum sine tumultu et profusione sumptuum in potestatem eius M^{tis} traderemus; penes quam monitionem minae quoque erant additae ut nisi id faceremus, regnum quod tunc quoque ad eius M^{tem} pertineret etiam bello recuperaturam. Supplices autem etiam tum per eosdem nuncios eius M^{tem} rogare non destitimus, cum status regni non a nobis tantum penderit, ut sepulto cadavere regio facultas nobis, qui eadem fide essemus adstricti, de his rebus colloquendi daretur; neve bello regnum apeteret, quo eius M^{tas} imperatorem quoque Turcarum ad invadendum regnum Hungariae facilius irritaret prius quam ex vi articulorum in transactionibus iuramentis sacrae et catholicae et suae M^{tis} confirmatorum filio quondam Joannis regis de paternis bonis satisfaceret. Quod si vero eius M^{tas} id statim praestare non posset, liceret hoc tantum permissione eius

Mis ut reginalis M^{tas} eiusque filius tandiu regno potirentur, donec in ius paternorum bonorum in integrum restitui possent; nos autem interim adiutores, bonaque fide hoc pollicituros, vel prece vel praemio, ne quid detrimenti ditio filii quondam Joannis regis ab ipso imperatore pateretur, nosque illos futuros qui tum postea regnum integrum una cum Transsylvania sine tumultu et sumptibus in potestatem eius M^{tis} essemus tradituri. Nuncii itaque hoc responso dimissi peractisque ad sepulturam regiam funebribus exequiis, ecce litterae eorum quos ipse quondam Joannes rex magno sibi filioque beneficio devinxerat et in quibus summa fides esse debebat, volitabant ubique, quibus animos omnium ad defectionem in qua ipsi erant, sollicitarentur, vixque etiam colligendi nostri nobis facultas erat, cum et commissarii ipsius Romanorum regiae M^{tis} una cum bello illorum ipsorum instinctu adessent, ita nobiscum de conditionibus pacis transacturi ut panem una, altera vero manu lapidem porrigerent, contentioneque potius quam benevolentia et studio pacis nobiscum agere viderentur. Nos vero, quibus praeter salutem patriae conservationemque reipublicae christianae nihil maiori curae erat, viginti duorum dierum inducias ad deliberandum nobis dari postulabamus, ego et dominus comes Themesiensis in eisdem castris pro maiori securitate fidem oratoribus eius M^{tis} dare parati, satis factis transactionibus, cum ad alias condiciones nos descendere minime tutum esse videretur, et Budam et arcem Themesiensem et reliquam partem regni statim in potestate eius M^{tis} futuram; a quibus parum erat nos exauditos non esse, nisi dux exercitus eius M^{tis} reginalem M^{tem} filiam regis et regis defuncti uxorem per litteras sollicitaret ut una cum filio statim Buda discederet, mandatumque ab eius principe se habere diceret ut sive in curiam principis sui sive ad serenissimos parentes suos se conferre vellet, id libere et secure facere posset; quae res quantum a decore illo aliena sit, D^{tio} V. rev. pro sua prudentia diiudicet; nos vero cum non opinione tantum sed etiam re ipsa nos gratos et esse et videri vellemus, nosque omnes causae ad misericordiam et humanitatem vocarent, naturae nostrae consuetudinique omni studio servire volumus; itaque et quae feci et facio et quae deinceps quoque facturi sumus, cum istarum M^{tum} conservandae dignitatis gratia, tum nos (?) pacis, otii, concordiae, libertatis et salutis reipublicae christianae causa facere clama, — atque testamur, neque quid multi de nobis loquantur cogitamus, sed quid in commodum reipublicae christianae nos facere conveniat imprimis considerare solemus, quae etiam si a paucis modo optimis et prudentissimis, id quod opera D^{nis} V. rev. futurum confidimus, probabuntur, non diffidemus aequiore animo plures deinceps erga nos futuros; qui dominum quoque Casparem Se-

redy, tantum abest ut hosti etiam male voluerimus, libere ante adventum hostium de matura illinc protectione monuerimus, ne belli fortunam cum illis esset tentaturus, qui si consilio monitisque nostris paruisset, non tanta clades christianorum illic fuisset accepta; compositis vero iam dei optimi beneficio etiam rebus Transsylvanicis, nihil nobis potius esse duximus quam has reliquias regni sub tutela christianorum principum sic per nos administrari subditosque sic in officio teneri ut suo tempore reipublicae christianae et ornameto et adiumento esse possint, quo igitur animo bono scilicet et candido tum in rempublicam christianam eramus affecti, cum tanta varietate fortunarum iacturemur, illum eundem nunc quoque cum res et tempus postulaverint, honestaque nostri ratio fuerit habita, iactura non tantum fortunarum sed etiam vitae nos habere profiteamur. Quae si principibus Germaniae, ea quibus nos post clementiam domini dei rerum hungaricarum statum foelicem futurum expectamus, D^{tio} V. rev. retulerit, tanta pondera verborum eius esse putamus, ut uno verbo suo cum nostra laude coniuncto omnia nos consequi arbitramur. — Mirandolanus autem ille quem in legatione a sacratissima caes. M^{te} ad nos missum fuisse D^{tio} V. rev. scribit, quis fuerit, plane nescimus, nec visus est nobis unquam, cuius etiam nomen litterae D^{n^{is}} V. rev. nobis reddiderunt. Imperator Turcarum magna praesidia conscribit ex quibus Budam quoque sunt aliqua missa; solus Constantinopoli adhuc haeret, neque aliquid certi de eius exitu auditur, si quid erit curabo primo quoque tempore Dⁿⁱ V. rev. significare. Hunc autem Henricum Philippum eo libentius mecum habui quod intellexeram eum magnam necessitudinem cum D^{no} V. rev. habuisse; hunc igitur quam ullum alium ad D^{nem} V. rev. mittere volui, qui ea quae hic aguntur ut vidit ita etiam Dⁿⁱ V. rev. referre poterit; doceat itaque me D^{tio} V. rev. ad quid me accommodare debeam. D^{nem} V. rev. bene valere opto. D^{nae} vigesima nona maii anno domini millesimo quingentesimo quadragésimo secundo. Frater Georgius episcopus Varadiensis thesaurarius et locumtenens regis.

Külczim : Reverendissimo in Christo patri domino Joanni archiepiscopo Lundensi et Roschildensi, et Constantiensi episcopo, Romani imperii principi, domino et amico observandissimo.

(Az egész levél titkos jegyekkel van írva).

Hátiirat egykorú kéztől : Ain schreiben an herrn von Lunden aus Hungarn in ziffer geschrieben, der . . . . . handlung mit khunig Hannsen wittib vnd die belegerung Ofen betreffend.

Eredeti.

XLI.

1542. aug. 16. Nagyvárád.

Fr. György Ferdinandhoz Horváth Gergelyt küldi, aki ura nevében utasítást s hat ezer gyalogot kér a török ellen, s egyszersmind tudatja, hogy két hónapig képes szépszóval tartani a törököt.

Serenissime princeps et domine domine mihi clementissime.

Fidelis servitutis meae commendationem. Misi ad M^{tem} V. hunc egregium Georgium Horváth curiae episcopatus mei Varadiensis provisorem, qui apud M^{tem} V. nomine meo quaedam relaturus est. Dignetur itaque M^{tas} V. dictis et relatibus ipsius fidem facere, eundemque grata relatione ad me remittere. Deus altissimus conatus Mis V. stb. prosperare dignetur. Datum Varadini 16. die mensis augusti anno domini 1542.

Eiusdem Maiestatis Vestrae serenissimae fidelis

Frater Georgius episcopus Varadiensis.

Külön papírszeleten e levélhez: Quod M^{tas} V. sacra dignetur domino meo thesaurario significare quidnam faciendum sit, deinde bonum esset M^{ti} V. sacr. habere versus illas partes sex milia peditum Hungarorum vel plures, quos ipse dominus thesaurarius bene disponere poterit, dignetur tamen M^{tas} V. sacr. modum solvendi dare, si autem caesar Turcarum in propria persona supervenerit, industria sua poterit idem dominus meus continuis duobus mensibus cum verbis detinere, si modo a M^{te} V. sacr. edoctus erit.

Külczim: Serenissimo principi et domino domino Ferdinando stb.

Eredeti.

XLII.

1542. aug. 16. Nagyvárád.

Fr. György Ferdinandhoz. — Tudatja, hogy Ferd. parancsa ellenére fontos okok miatt nem mehet Esztergomhoz.

Serenissime princeps et domine domine mihi clementissime.

Fidelis obsequii mei commendationum. Magnificus dominus Caspar Serey capitaneus Mis V. partium superiorum regni Ungariae aderat adhuc cum litterae Mis V. in quibus nos eadem M^{tas} V. in personis cum gentibus ad reliquas copias Strigonium convenire iubebat, nobis redditae fuerant. Nos quidem mandato Mis V. libenter paruissemus eoque quo M^{tas} V. iussit nos contulissemus, nisi praecipuae causae et quantum nos iudicare potui-

mus, commodum M^{tis} V. bonumque regni concernentes obstitissent, quo mandatis M^{tis} V. per nos nunc satisfieri non potuerit. Quae quales sint M^{tas} V. clarius ab ipso domino Seredy intelliget; nisi enim causae illae intervenissent, nulla fuisset ratio tam gravis quae nos a servitio M^{tis} V. retrahere potuisset. Dicit quaedam M^{ti} V. nomine meo et is egregius Clemens Nagh famulus meus, cuius verbis et reatibus dignetur M^{tas} V. fidem facere. Datum Varadini 16. die mensis augusti anno domini 1542.

Eiusdem Maiestatis Vestrae serenissimae fidelis

Frater Georgius episcopus Varadiensis etc.

Külczim: Serenissimo principi et domino domino Ferdinando stb.

Eredeti.

XIIII.

1542. aug. 31. Váradi.

Fr. György Kendy Ferenczet küldetéséből sürgősen visszatérja.

Magnifice domine amice nobis observandissime. Salutem et obsequii nostri commendationem. Specialis homo noster a waivoda Transalpinensi rediit, qui nobis pro certo nuntiavit, sicut et aliunde nobis intelligi datur, caesarem Turcarum hoc anno in persona non exire, nisi begleerbegum citra partes maritimas cum sexaginta millibus hominum exire. Sed tamen nobis longe ponderosius erit quod caesar non exhibet, si enim exiret, omnis intentio in eundem tantummodo esset. Nunc autem gentes liberas et expeditas habet, ad quamvis partem liberam habet excursionem, unde Transsylvaniae et partibus finitimis etiam atque etiam timendum est. Quamobrem D^{tio} V. quoad eius fieri poterit, istic diutius ne remoretur, quin potius admitatur eadem ut rebus omnibus apud M^{tem} regiam et alias ubilibet ex summa confectis, quamprimum revertatur. D^{tio} autem V. in eo summo opere laboret ut tam in Transsylvaniam quam partes istas finitimas mox aliqua subsidia imponantur, ne depopulentur D^{nem} V. foeliciter valere optamus. Datum Waradini ultima die mensis augusti anno domini 1542.

Frater Georgius episcopus Waradiensis
thesaurarius etc.

Külczim: Magnifico domino Francisco de Kend etc. domino et amico nobis observandissimo.

Eredeti.

XLIV.

a) 1542. sept. 16. Bécs.

Ferdinand megyenygtató válasza Fr. Gy. aug. 16-diki (?) levelére.

Ferdinandus etc.

Reverende in Christo pater *stb.* Accepimus litteras Devotionis Tuae quas nobis familiaris et nuncius eiusdem proprius attulit et eum in his quae nobis D^{nis} Tuae nomine oretenus exposuit, benigne audivimus a qua nos ea omnia quae nobis per ipsum nuncium suum significavit clementi animo intelleximus. Remittimusque eum in praesentiarum ad D^{nem} Tuam cum relatione illi facienda sicuti ab eo D^{tio} Tua cognoscet, cui ut fidem habeat eam clementer requirimus. Neque dubitamus sed plane confidimus D^{nem} Tuam omnia quae ad tuendum, recuperandum et vindicandum regnum istud a tot miseriis et afflictionibus pertinent, pro viribus et prudentia sua curaturam nihilque in eo neglecturam esse. Id quod nos dante deo erga eandem D^{nem} Tuam omnino gratia et clementia nostra recognoscemus. Datum Viennae die 16. sept. 1542.

Reverendo in Christo patri Fratri Georgio episcopo Waradiensi etc. devoto fideli sincere nobis dilecto.

Sanza cifra.

Fogalmazvány.

b) 1542. sept. 16. Bécs.

Ferdinand Fr. Györgynek válaszol híradásaira, örömet fejezi ki, hogy a barát a moldvai vajdával jó barátságban van s megbízta, hogy igérjen a vajdának F. nevében minden jót.

Ferdinandus etc.

Reverende in Christo pater devote *stb.* Ex litteris Devotionis Tuae ultima mensis Augusti proxime practeriti et quinta huius ad nos datis cognovimus ea, quae D^{tio} Tua ad nos de rebus et significationibus Turcarum perscripsit. Quam erga nos fidelitatem et in re hac maximi momenti diligentiam nos a D^{no} Tua perbenigne suscipimus et commendamus. Eandem omni studio hortantes et requirentes ut cum nostra, regni istius atque totius christianae reipublicae maximopere interesse sciat, certas et continuas habere rerum et successuum hostis explorationes et tanto magis, postquam intelligitur illum adhuc hoc anno in persona propria cum numerosissimo exercitu exiturum, de quo non possumus satis rurari, velit D^{tio} Tua quicquid certi in posterum de istiusmodi Turcae egressu et eius rerum successu habuerit, nobis quamprimum per fidos homines in beneficium reipublicae christianae significare, sicuti pro sua prudentia facere sciet.

Quod ad vaivodam Transalpinensem attinet, nos eius nuncios benigne et clementer in ipsorum relatibus audivimus eosque cum bona et gratiosa relatione dimisimus. Ex quo autem D^{no} Tua a nobis informationem sibi dari petiit, quid eidem vaivodae Transalpineusi respondere debeat, nos libenter intelleximus D^{nem} Tuam illius amicitiam habere et proinde eandem clementer hortamur et requirimus ut ipsum vaivodam perquam diligenter monere et inhortari velit ut in ista sua erga christianitatem propensione, quam nos ab eo omni gratia et clementia suscipimus, memor fidei et religionis christianae, perseverare velit et sese ita gerere ut christianitatis saluti et conservationi prodesse queat. Nos enim omnino confidimus ipseque indubitato sibi polliceri potest, si deo optimo maximo opitulante regnum Hungariae recuperetur et pristino nitori restituatur et in potestatem nostram tanquam christiani regis et principis reducatur, quod ex eo ipsi vaivodae Transalpineusi ipsiusque dominio et subditis non nisi optatum beneficium et commodum proventurum sit. Et nos illum omnis gratiae favoris et clementiae propensione prosequuturos et commendatum habituros esse. Haec sunt quae Dⁿⁱ Tuae in praesentiarum respondenda duximus. Datum Viennae die 16. septembris 1542.

Az írat éltén: Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

XLV.

1542. sept. 17. Nagyvárad.

Fr. György Ferdinandhoz. — Tudatja, hogy a szultán a Majláthért adott kezeseket visszaköveteli s azt parancsolja, hogy tagadó válasz esetére Fr. György Fogarast ostromolja; ezért utasítást kér.

Serenissime princeps et domine domine mihi clementissime. Humillimam servitutis stb. commendationem.

Hac ista hora supervenit ad me cauz (*csauz*) unus a porta caesaris Turcarum per quem tametsi caesar de adventu suo mihi nec scripserit nec nunciaverit quicquam, hunc tamen cauz acutis circuitionibus examinavi, si quid ab eo extorquere possem; dicit quidem iste caesarem advenire et vires transmaritimas prope Constantinopolim ad Calib tunc traiecisisse dum ipse istinc exivit; utrum igitur caesar adveniat manifeste, ex isto cognoscere non possum; habeo tamen, quemadmodum et antea M^{ti} V. perscripsi, ad portam duos fidos homines qui si certius quidpiam attulerint, statim ubi revertentur, M^{ti} V. significare curabo. Is

vero chaut cum hac legatione missus est, ut obsides, qui loco Maylad in arcem Fogaras dati fuerant emitterentur, sin minus ut arcem ipsam ego mox obsideam, mihi nunciatum est, et si obsidere nolle, caesar et Turcas et Valachos ad eius obsidionem immitteret. Cum itaque ex his faciliter colligi liceat Turcae animum cum esse ut in Transsylvaniam incursionem faciat, hinc quoque quid mihi agendum esset, a M^{te} V. informari cuperem. Varadini 17. septembris 1542.

Eiusdem Maiestatis Vestrae fidelis.

Frater Georgius episcopus
Varadiensis etc.

Külczim : Serenissimo principi et domino domino Ferdinando stb.

Eredeti ; titkos jegyekkel írva.

XLVI.

1542. oct. 1. Bécs.

Ferdinand Fr. Györgyöt mint kincstartót, a számadás kötelezettsége alól fölmenti.

Ferdinandus etc.

Recognoscimus et tenore praesentium profiteamur quod a reverendo devoto fidei nobis dilecto Fratri Georgio episcopo Varadiensi et thesaurario humiliter requisiti ut eum a reddenda ratione thesaurariatus officii ex quo universae rationes omniaque regesta in ipsa Budensi clade periissent, clementer eximere et pro autoritate nostra regia liberare dignaremur; nos itaque eundem ex singulari benignitate certificandum et assecurandum duximus prout in verbo nostro regio certificamus et assecuramus per praesentes quod ab illo nullam rationem super administratione dicti thesaurariatus sui tam superstite serenissimo rege Joanne domino suo quam post eius decessum facta aut per nos exigere imperpetuum volumus aut per aliquem alium fidelium nostrorum exigere permittemus, imo eximimus et liberamus dolo et fraude penitus postpositis et semotis. Harum testimonio litterarum sigilli nostri impressione munitarum. Datum Viennae prima octobris 1542.

Az írat élen : Litterae pro Fratre Georgio, ne cogatur reddere rationem super officio thesaurariatus.

Fogalmazvány.

XLVII.

1542. oct. 3. Bécs.

Ferdinánd Frater Györggyöt biztosítja a váci püspökség, Nagy-Bánya, a monostori s pécsvári apátságok birtokáról.

Ferdinandus etc.

Recognoscimus et notum facimus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod cum reverendus devotus fidelis sincere nobis dilectus Frater Georgius episcopus Variadensis nos humiliter requisiverit ut illum in inscriptionibus impignorationibusque super Wacia et Rivula Dominarum nec non in donationibus super duabus abbatii Monostor et Pechwaradya una cum pertinentiis earum ipsi a quondam rege Joanne factas, conservare tueri manutenere [simul et nova de super privilegia et litteras, eo quo priores universae Budae periissent, illi dare] dignaremur. Nos itaque cupientes et volentes dicto Fratri Georgio nostram gratiam et liberalitatem eo uberius ostendere, quo magis ad servitia nostra reddatur obstrictus, promptus et alacris, eidem clementer promittendum et recipiendum duximus, quemadmodum in verbo nostro regio per praesentes promittimus et recipimus, quod ipsum in iam dictis inscriptionibus impignorationibusque super episcopatu Waciensi et Rivula Dominarum, necnon in abbatii Monostor et Pechwaradya una cum pertinentiis eorum conservabimus, tuebimur et defendemus, neque permittemus ut antequam summa decem millium florinorum hungaricallium pro Wacia et totidem pro Rivula Dominarum restituta ei fuerit, teneatur aut cogatur iure suo cedere. Sed et abbatias Monostor et Pechwaradya una cum pertinentiis illi do novo, quatenus opus est, damus conferimus et donamus [eiusque privilegiales et donationales litteras super praemissis omnibus a serenissimo quondam rege Joanne datas et emanatas renovamus et firmiter renovatas esse volumus]. Harum testimonio nostro litterarum stb. mediante. Datum Viennae die tertia octobris 1542.

Az irat élén: Litterae assecutoriae et donationales pro Fratre Georgio super Wacia et Rivula Dominarum et duabus abbatii Monostor et Pechwaradya.

Fogalmazvány.

Jegyzet: Ez okirat két fogalmazványban s egy szabályszerűleg kiállított eredetiben van meg s mindahárom ugyanegy keletű. Az eredetiben s az egyik fogalmazványban hiányoznak azon mondatok, melyek itt a szövegben zárjel közé tétettek; valamint a másik fogalmazvány élén »donationales« helyett »promissio« áll irva.

XLVIII.

1542. oct. 6. Nagyvárad.

Frater György Ferdinándhoz. — Tudatja, hogy az előrenyomuló török hadak már Péterváradnál hidat vertek, hogy egyidejűleg Péter a moldvai vajda is indul s pedig titkos szándékokkal. Mind ez okok miatt segélyt sürgő: annál inkább, mert ha Péter a székelyek közé megy, ezekre sem lehet többé számítani.

Serenissime princeps et domine domine mihi clementissime. Humillimam servitutis *stb.* commendationem. Scripseram M^{ti} V. a porta imperatoris Turcarum Murath chauz ad me venisse, quem ego per occasionem ad beglerbegum fido homine meo illi adiuncto demiseram, ille hodie reversus retulit ad Peterwaragya pontem navalem absolutum esse, super quem et ipse reversus transivit. Memhet beg iam citra Danubium ad partes Colociae versatur, Beglerbeg adhuc trans Danubium est. Quapropter M^{tas} V. de statu exercitus et conservatione huius terrae mature prospicere dignetur. Vereor enim magnopere ut Memhet beg mox in Zegedinum condescendet et si beglerbeg transierit, cum haec terra nunc sine regimine, fluctuet; incipient munitiones finitimas, ut sunt Beche, Bechkereke, Mako, Chanad et aliae quam plurimae statim occupare, quas si occupaverint, timeo quod omnino hic incipient hyemare et alioquin difficillimum erit M^{ti} V. eos illinc expellere. Sin autem munitiones in M^{tis} V. manibus erunt, etiam si terram hanc depopulabuntur, nihilominus munitiones et terra ipsa M^{tis} V. erunt. Deus optimus ex sua benignitate dignetur M^{tem} V. foelicissimam conservare. Datum Varadini 6. octobris anno 1542.

Eiusdem Maiestatis Vestrae serenissimae

fidelis

Frater Georgius
episcopus Varadiensis etc.*Külön papírszeleteken:*

1. [Rác]kewienses(?) quotquot sunt, quod ego pro certo rescivi, Turcis explorant, M^{tas} itaque V. provideat et castra ab illis custodiantur.

2. M^{ti} V. supplico ut cum novi quicquam scribo, ne constet praesertim semulis meis Hungaris per me scriptum esse, timeo enim non tam mihi quam huic terrae, quod per eos ipsos apud Turcam trador, hancque terram citius sperato depopulabuntur et homines, quos inter ipsos habeo mox interficient.

3. Scriptis iam litteris venerunt litterae a iudice Brasso-
viensi in quibus scribit Petrum vaivodam Moldavum in armis
esse, expectasseque cum Turcas et viam quae in Transsylvaniam
per Oytoz ducit iam purgatam fuisse, indicia exitus illius dicit
ad Brassoviam vel Cibinium vel autem Fogaras tendere, itinere
unius diei e Moldavia faciliter in medium Sicularum descendere
poterit, qui sine dubio ad eum deficient, per quem prius occupa-
buntur. Caesarem Adrianopolim venisse scribit, Petrus autem
Moldavus sub eo praetextu intendit in Transsylvaniam tanquam
ad beglerbegum conferendi subsidii causa Budae festinat; sub
hoc tamen praetextu opinor eum longe aliud moliri. Itaque M^{tas}
V. ob amorem dei providere dignetur, ne haec terra et regnum
Transsylvaniae a M^{tis} V. ditione et a christiana republica pereat.

Külczim : Serenissimo principi et domino domino Ferdinando stb. stb.

Eredeti, tilkos jegyekkel írva.

XLIX.

1542. oct. 18. Bécs.

*Ferdinánd patens-levele Frater Gy. és Serédy G. számára Izabella király-
nének Szepesvárába való kísérése tárgyában.*

Ferdinandus etc.

Fidelibus nostris universis et singulis, reverendis, venera-
bilibus, spectabilibus, magnificis, egregiis, nobilibus, archiepisco-
pis, praelatis, locumtenentibus dominis, baronibus, comitibus,
vicecomitibus, castellanis, praefectis, magistratibus, consulibus,
iudicibus, iuratis, caeterisque civibus, officialibus personis et
hominibus nobis subditis, cuiuscunque dignitatis, status gradus,
ordinis et conditionis fuerint, per regnum nostrum Hungariae
et alias ubilibet constitutis, quibus praesentes uostrae litterae
praesentabuntur, salutem et gratiam nostram regiam et omne
bonum. Quoniam deputavimus in mandatarios et commissarios
nostros reverendum in Christo patrem Fratrem Georgium epi-
scopum Varadiensem etc. ac magnificum Casparem Seredy
partium superiorum regni nostri Hungariae capitaneum nostrum
fideles nobis dilectos traducendi scilicet serenissimam reginam
Isabellam viduam iuxta contractum concordiae proximis mensi-
bus inter nos et ipsam serenissimam reginam initum ex partibus
regni Transsylvaniae ad arcem Scepusiensem; ideo vobis omni-
bus et singulis et vestrum cuiuslibet fidelitati tenore praesentium

ea intellecta si opus fuerit eam cum M^{te} regia D^{no} V. communicare possit. Sin autem non erit necesse rem hanc cum eius M^{te} communicare, transeat. D^{nm} V. foelicissimam valere exopto. Datum Varadini 7. die mensis octobris anno domini 1542.

Frater Georgius episcopus Varadiensis etc.

Külczim: Magnifico domino Caspári Seregy partium superiorum serenissimi regis Romanorum etc. capitaneo generali domino et fratri nobis observandissimo.

Eredeti.

L.

1542. oct. 12. Bécs.

Ferdinand Frater Györgynek. — Dicséri intézkedéseit s kegyelméről újból biztositja.

Ferdinandus etc.

Reverende devote *stb.* Redditae sunt nobis litterae Devotionis Tuae, ex quibus atque etiam ex relatione hominum qui ad nos venerunt, omnia quae D^{no} Tua tam de Turcae adventu quam de rebus Transsylvaniae ad nos perferri curavit, abunde intelleximus. Et sane in hoc rerum regni et christianitatis discrimine ad quod avertendum et propulsandum nihil curae laboris et diligentiae praetermissuri sumus, nobis D^{nis} Tuae cogitationes studia et voluntas magnam voluptatem attulerunt; itaque illam ea de re atque cura sincere amamus, plurimeque facimus dabimusque operam ut eam nunquam instituti et propositi sui poeniteat, neve laborem hunc frustra sumpsisse dolere possit. Remisimus autem iam D^{nis} Tuae nuncios, brevi etiam eos, qui ex Transsylvania adsunt et magnificum Casparem Seregy expediemus, a quibus D^{no} Tua res et negocia omnia diffuse cognoscet. Reliquum est ut eadem persuasum habeat et se et res suos omnes nobis magnae curae esse ac semper fore. Datum Viennae die 12. octobris 1542.

Az irat élen: Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

LI.

1542. oct. 12. Nagy-Várad.

Frater György Ferdinandnak. — Tudatja, hogy az érkezett hírek szerint, ha csak maga a szultán nem jön, nem kell sokat tartani a török haderőtől. Tánácsolja továbbá, hogy ő felsége hadi készülődéseit oly módon intézze, nehogy az emberek azokba helyezett reménye és bizalma lehűtessék.

Sacra regia Maiestas domine mihi clementissime. Humil-
limam servitutis meae *stb.* commendationem.

Saepius iam M^{ti} V. scripsi ut quicquid intelligerem novi ita pure sicut ad me affertur, M^{ti} V. significare curarem. Hodie itaque a iudice Brassoviensi litterae supervenerunt, quas in specie praesentibus adiunctas M^{ti} V. misi; ea enim scripsit, quae ab Andrea Magochi nunc primum a porta imperatoris Turcarum reverso intellexit; cum eodem ipso habui et ego hominem meum fidum, qui ubi primum ad me pervenerit, si certius aliquid praeter haec, quae in litteris iudicis Brassoviensis referuntur, attulerit, e vestigio ad M^{tem} V. perscribam. Sin autem haec ipsa tantummodo narraverit, nolo eadem apud M^{tem} V. frustra repetere. Caeterum hominem meum qui nuper a beglerbeg redierat ut ea quae viderat, M^{ti} V. coram referret, ad V. miseram M^{tem}, et is qui retulerat pontem navalem absolutum esse, id quod ego M^{ti} V. perscripseram; pari modo referebat, Turcas hoc tempore non habere tantas vires, praesertim si imperator Turcarum in persona non adveniret, quae his M^{tis} V. viribus Deo eas coadiuvante, nocere vel saltem eas tentare praesumeret. Nuper cum egregius Balthasar Bornemissa a me ad M^{tem} V. proficisceretur, cum de hac tum vero aliis de rebus perarduis M^{ti} V. et domino illustrissimo capitaneo generali perinde atque M^{ti} V. prout mihi videbatur, abunde nunciaveram, quae cum non dubitem per Bornemissam M^{ti} V. relata esse, nolo eadem iterum repetere et quamvis ego facile animadvertam non esse conveniens, ut ego ad statum rerum M^{tis} V. sententiam meam proferam, compertum enim habeo apud M^{tem} V. omnia consilio prudentissimo tractari, cum tamen ego M^{ti} V. perpetua fidelitate obstrictus esse velim, si quid etiam minus consulte obtulero, M^{tas} V. aequi bonique consulere dignetur. Habita ergo matura et prudenti deliberatione meo iudicio huius belli status eo consilio eaque ratiocinatione esset dirigendus, ne quo pacto existimatio et opinio hominum ex apparatu huius M^{tis} V. exercitus concepta frigeretur. Caeterum litteras comitatum M^{ti} V. misi, ex quibus quid mihi scribant, M^{tas} V. intelligat. Deus optimus *stb.* dignetur Maiestatem Vestram *stb.*

conservare. Datum Varadini 12. die mensis octobris anno domini 1542.

Eiusdem Maiestatis Vestrae serenissimae

fidelis

Frater Georgius episcopus Varadiensis etc.

Külczim : Serenissimo principi domino domino Ferdinando stb. stb.

Eredeti, tilkos jeggyekkel írva.

LII.

1542. oct. 13. Brassó.

A brassói bíró Frater Györgynek. — Tudatja a moldvai vajda ellenséges szándokait, terveit s az okot, a mért a vajda Fr. Györgyre haragszik; értesíti Radul vajda mozdulatairól; végre kéri, hogy Fr. György úgy a maga személyére, mint az ország ügyeire vigyázzon.

Reverendissime domine domine gratiosissime observandissime. Post servitiorum stb. diligentem commendationem. Octo dies sunt elapsi quod Petrus vaivoda Moldaviensis et litteris et nuncio nos rogavit ut unum nostrum barbitonsorem ad se mitteremus, haberet enim eo opus; ego itaque lactus tantam opportunitatem ad ipsum mittendi mihi esse oblatam, non diuturna mora interiecta, tonsorem ordinavi ut illuc iret, adiuncto ei homine nostro et fido et Petro vaivodae ab aliquot annis optime noto, qui illum suae Magnificentiae commendaret ac ea quae ex me in commissis habuit per omnem opportunitatem efficere posset. Ille homo noster hesterno vesperi ad nos reversus, haec subscripta mihi retulit, quae sub iuramento taciturnitatis a suo optimo amico habuit, nemini praeterquam mihi uni referenda. Primo itaque dixit imperatorem Turcarum novem nuncios unum post alium ad Petrum vaivodam ut se huc emoveret misisse. Estque Petri vaivodae mens ut civitatem Megyes accipiat. Ex Megyes vero velit arcem Kekylewar expugnare inque suam potestatem redigere et Fogaras quoque bello infestare, totamque illam terram Fogaras in cineres ac favillas redigere. Secundo vellet totam Transsylvaniam secundum suam voluntatem dicare seu taxare. Tertio interrogasset Petrus vaivoda, an thesaurarius, inquires (V. rey^{ma} D^{nem} putans) ullum exercitum haberet; non enim (dixit ille homo) diligit ipsum, propterea quod V. rey^{ma} D^{tio} accusasset ipsum penes imperatorem Turcarum quod multas desolationes hic fecisset; ideoque imperator ipsi sub capitis sui periculo commisisset ut nullam domum in hac Transsylvania debeat ausus esse succendere. Quarto retulit quod Petrus vaivoda quosdam occultos

tractatus habeat cum Baltasare Bamfy et cum Christophoro Kawai. Quinto dixit unum legatum esse ibi penes Petrum vaivodam a rege Ferdinando illuc missum, quem etiam secum huc educit. Haec sunt gratiosissime domine quae ex nobis benevolenti homine habui, quae V. rev^{mae} Dⁿⁱ scibere necessarium duxi ut eadem ex his et similibus rumoribus quod in bonum omnium nostrum cedere debeat, eo commodius elicere possit. Nunciavit insuper mihi Petrus vaivoda ut ad Fogaras mitterem quo captivi emitteretur. Sed ego illud non faciam.

Radul vaivoda ad Zlatyna descendit ad Russawa iturus, quod versus Zöryn tendit. Unde confido quod nullum impedimentum ab eo hoc anno habebimus. De hac quoque re mihi avisatio facta est ut caveremus nobis ac nullis iuramentis aut promissis fidere-mus, nam quod anno proximo superiori factum fuisset, id etiam hoc anno simili specie forent attentaturi, perfidiam domino Maý-latho exhibitam innuendo (?). Proinde domine reverendissime observandissimeque quum tot undique mala non solum huic patriae nostrae Transsylvaniae in communi sed etiam personae propriae V. gratiosissimae D^{nis} privatum immincantur, rogo quam diligentissime ut quod fieri potest diligentem curam adhibere dignetur ut neque personae V. rev^{mae} D^{nis} nec etiam huic regno deinde aliqua nociva molestia accidat. Deus servet V. rev^{mam} D^{uem} stb. Ex Brassovia feria sexta proxima ante festum beati Galli confessoris anno domini 1542.

Eiusdem vestrae reverendissimae dominationis
deditissimus

Joannes Fux iudex Brassoviensis

Külczim: Reverendissimo domino domino Georgio ecclesiae Waradiensi
episcopo stb. stb.

Eredeti.

LIII.

1542. oct. 15—17. Bécs.

a)

Ferdinand utasítása Frater Györgyhöz, Báthory Endréhez és Bajoni Ben-czéhez küldött biztosai: Révay Ferencz és Bornemisza Pál számára az erdélyi helytartóság, az erdélyiek által kívánt hadisegély stb. tárgyában; továbbá, hogy a barát s Báthory Endre megnyugtassanak Perényi Péter elfogatása felől.

Ferdinandus etc.

Instructio de iis rebus quas res magnificus Franciscus de Rewa personalis praesentiae nostrae in iudiciis in regno nostro

Hungariae locumtenens et consiliarius noster nec non egregius Paulus Bornemissa secretarius et oratores nostri fideles nobis dilecti tum apud reverendum devotum Fratrem Georgium episcopum Varadiensem etc. tum apud magnificum Andream de Bathory, fideles nobis dilectos nostro nomine coniunctim vel divisim agere et tractare debent.

In primis recta se ad ipsum Andream Bathory ubi-ubi fuerit conferant, exhibitisque litteris nostris credentitiis illi gratiam nostram regiam et omne bonum exponant.

Deinde vero referant nos de illius virtute, animi nobilitate, bonitate, fortitudine et ingenii dexteritate magnam iamdudum spem et fiduciam concepissee valdeque in eum animatos et propensos esse ad ornandum et amplificandum illum tum officiis tum omnibus aliis honoribus, non dubitantes quin in eo bonum et utilem servitorem simus experturi, quandoquidem compertum habentes quam bene et fideliter nobis et regno nostro maiores sui viri praeclari et magnanimi servierint, ideo facile adductos esse nos ut credamus illum quoque suorum maiorum vestigia imitaturum, praesertim cum luculentis testimoniis etiam nunc edocti simus, quam egregie et fideliter in ista expeditione nostra contra Turcas sese gesserit, adeo ut de eiusmodi sui strenuitate et probitate nobis quasi omnia audacter polliceri posse existimemus.

Itaque nos tum ob iam dictas causas tum quod personam illius prae aliis elevissemus, cuius fide et opera in rebus maximis uteremur, id consilii cepisse ut ex quo praefatum reverendum Fratrem Georgium episcopum Varadiensem in locumtenentem nostrum in regno nostro Transsylvaniae constituere in animo habemus, hunc ipsum Andream Bathory ceu alterum collegam et locumtenentem adiungeremus.

Quocirca praefati oratores nostri illum verbis nostris etiam atque etiam vehementer adhortari debent ut suscepta istiusmodi provincia ad episcopum Varadiensem se conferre, unaque cum ipso in Transsylvaniam pro curandis et disponendis iis rebus, quas ad conservationem et defensionem istius regni pro praesenti statu temporis utiles et necessarias fore ambo cognoscent, ocius proficisci velit, assumptis secum quingentis equitibus et totidem peditibus, si modo tantum numerum ad manum et in promptu habere poterit. Quandoquidem ipsum Bathory non minorem gentium numerum quam fratrem Georgium illius nimirum collegam futurum ad eiusmodi officium conducere et levare optemus et id sane eundem Andream Bathory commode facere posse nihil dubitemus.

Unde vero dictis gentibus ita levandis et conducendis stipendia curari debeant, hoc partim ex dicis, partim eo modo ut

infra sequitur vtriusque industria tam Fratris Georgii quam Andreae Bathory recte effectum reddi posse nos indubitato credere.

His autem apud memoratum Andream de Bathor ex animi nostri sententia confectis et conclusis praefati oratores nostri inde ad reverendum episcopum Varadiensem iter suum accelerent, cui post redditas litteras nostras credentiales similiter gratiam nostram et omne bonum referant.

Deinde vero exponant, nos intellecta sinceritate atque fide qua ipsum ad servitia et obedientiam nostram accessisse firmiter credimus et cognoscentes denique praesentem necessitatem regni nostri Transsylvaniae optantis scilicet a nobis certum gentium numerum quo illis opem et auxilium feramus, neminem ex omnibus magis idoneum et aptum ad hanc rem fore iudicasse, quam suam Devotionem; cui hoc muneris nomine nostro obeundum demandemus. Quare ipsum omni studio requirendum duxissemus ut veluti locumtenens noster dictum regnum intrare ibique ea omnia et singula quae ad ipsius regni et universorum regnicolarum commodum et salutem nec non defensionem eliberationemque eorundem pertinere videbit, diligenter proque virili sua et ea singulari prudentia qua praeditus est, gerendarumque rerum dexteritate agere et procurare velit, ex omni scilicet parte praecavendo ut ne vaivodae illud regnum hostiliter invadunt, neve seditio aliqua in eo excitetur, quin potius illi qui iussis et mandatis ipsius contraire et repugnare conabuntur, omnibus melioribus viis et rationibus quibus fieri queat per eum ad obedientiam reducantur et in debito quique officio contineatur; confirmando illi, quod hoc tempore non possit nobis magis gratum servitium impendere, quam si istam provinciam subeundo nobis in iam dictis rebus operam studiumque suum accommodet; quod ut ipsum facturum nobis pro certo persuadeamus, ita etiam singulari gratia et beneficentia nostra per omnem occasionem erga illum tale servitium recognoscere haud praetermissuri sumus.

Et quia compertum habeamus magnificum fidelem sincere nobis dilectum Andream de Bathor illi esse valde gratum, dilectum et acceptum, ut quem loco filii et vicissim ipse suam Devotionem loco patris habere soleat, ideo non abs re nos facturos existimasse, quod dictum Andream tum propter maiorum suorum merita et servitia fidelissima, tum etiam ob suam ipsius virtutem, probitatem et praeclaras animi dotes, quarum multa documenta vel in praesenti expeditione nostra dedit, uti alterum collegam et locumtenentem nostrum in Transsylvania Devotioni suae adiungeremus, non dubitantes quin bene inter se concordabunt, illudque munus, coniunctis animis atque studiis fideliter gerent.

Caeterum postquam a regnicolis Transsylvaniae numerus

gentium ad minus circiter mille pedites et mille equites pro nunc petitus sit per nos in Transsylvaniam mittendus; ideoque dicti oratores nostri cum ipso episcopo Varadiensi nomine nostro diligenter agere et tractare debent ut sine omni mora quinque centum equites, totidem pedites sub stipendiis nostris assumere et conducere curet, prout etiam magnifico Andreae Bathory imposuissimus ut is quoque tantundem equitum et peditum allaturus dictisque gentibus ipse episcopi Varadiensis associaturus cum iis simul congregatis secum quamprimum Transsylvaniam ingrederetur. Si vero magnificus Andreas Bathory non posset habere eum numerum gentium praesertim peditum, tunc id quod decrevit ad completudinem mille peditum et mille equitum ipsi episcopo Varadiensi attribuendum erit et conducat. Pro conductione autem eiusmodi gentium, solvendisque stipendiis, quibus sustineantur, donec in regno futuris aliter ipsis de certa solutione provideri queat et pacta ex taxis et proventibus introitusque regni, cogitavimus interim parandae pecuniae cum modum ad manum esse posse ut de capitulo Varadiensi quanta haberi queat summa, necnon a magnifico Benedicto Bayoni similiter de pecunia illa quam penesse habet, recipiatur, reliquum vero quod opus erit ad levationem et conductionem dictarum gentium vel ex decimis in comitatibus ultra Tibiscum imponendis et exigendis vel alio quocunque modo, prout ipsi episcopo Varadiensi et Andreae Bathory melius et consultius videbitur, colligatur. Quocirca dicti oratores nostri communicato suber hoc consilio nostro tam cum episcopo Varadiensi quam cum Andrea de Bathor diligenter cum ambobus agere et tractare debent, ut tantum pecuniam pro levandis et intertenendis iam dictis gentibus praescripto modo parare et adventum ingressumque suum in Transsylvaniam cum praefato gentium numero quantocius maturare curent.

Porro cum circa redditus et proventus nostros regios in Transsylvaniam ut pote de salibus, de vigesimis, quinquagesimis, cemento, taxa Saxonum, subsidio nobilium, adustione bonum idque genus aliis valde operae pretium fore existimemus aliquem bonum ordinem colligendi exigendique illos instituere, cumque ad eam rem non nisi persona matura, grata populo et idonea requiratur et ideo magnificum Benedictum Bayony in receptorem et administratorem istiusmodi proventuum et reddituum nostrorum in ipso regno Transsylvaniae eligendum et deputandum illique hoc ipsum officium propter suam fidem, probitatem et virtutem de qua nobis valde commendatus est, committere et concedere decreverimus; quare iidem oratores nostri hac de re illi voluntatem et deliberationem nostram patefacere nostroque nomine a se petere debent, ut assumpto hoc officio, illud diligen-

ter et fideliter gerere et administrare studeat, requirendo semper si opus fuerit, in administratione et collectione eorundem proventuum nostrorum auxilium, opem, consilium et assistentiam dictorum locumtenentium nostrorum et praesertim respectum et recursum suum in iis ipsis rebus ad Fratrem Georgium habeat.

Praeterea debent praefati oratores nostri cum dicto episcopo Varadiensi nomine nostro agere, uti nobis dicas sive taxas pro exercitus nostri intertentione dari solitas debitis et opportunis modis pronunc procurare laboret.

Et haec sunt quae praefatos oratores nostros vel communiter vel separatim apud dictos fratrem Georgium et Andream Bathory summa diligentia quaque possunt solertia agere et tractare oportet. Nostram in praemissis expressam et omnimodam exequuturi voluntatem. Datum Viennae 15. octobris 1542.

Postscripta. Cum intellexerimus illum ipsum Andream de Bathor et nonnullos alios ex eo, quod Petrum Perenny et capi et in custodia teneri iussimus, ex castris nostris quasi metu quodam impulsos proximis diebus discessisse; debent dicti oratores nostri hoc sibi nomine nostro confidenter declarare, quod licet dictum Petrum Perenny et arrestari et captivari fecerimus, idque propterea quod confoederationem quandam tum contra nos uti legitimum regem Hungariae tum in perniciem ipsius regni et consequenter totius christianitatis inire et multa alia manifesta crimina contra officium suum et debitum fidelitatis suae, prout fidedigna relatione accepimus, perpetrare et machinare ausus sit; tamen nunquam in animo habuisse et ne cogitasse quidem praeter hunc solum aliquem alium ob eam causam captivari facere. Et quamvis ipsum quoque Andream Bathory de istiusmodi confoederatione intelligentiam aliquam habuisse perlatum sit ad nos; tamen hoc e diverso nobis exploratissimum esse, quod non nisi invitus et illibenti prorsus animo ei se conspirationi immisceri passus sit atque adeo desiderasse ut illum per litteras nostras ab hac confoederatione revocaremus, in quam non nisi sub falso quodam praetextu boni publici et commodi nostri per dictum Petrum Pereny inductus fuerat. Itaque non esse cur vel tantulum eo nomine timeat, quin potius hoc de nobis sibi persuasissimum habeat, nos ut supra dictum est cupere opera et fide sua in maximis rebus uti et tantum abesse ut nos de eius persona indignationem aut inclementiam aliquam suscepisse vereri debeat ut ipsum vel tunc etiam cum iam de iam dicta liga aures nostrae perstrepuissent, ad hoc officium deputare omnino decreveramus et quo magis magisque sciat nostram illi gratiam cumulate expositam et confirmatam esse, hinc pro maiori securitate personae suae adiunctas litteras expediri mandasse, quas iidem oratores nostri, postquam ipse Andreas praefatus locumtenentis munus

sibi per nos gratiose oblatis se assumere et cum praefatis gentibus in Transsylvaniam mox proficisci velle polliciturus fuerit, ad manus illius dare et consignare debebunt.

Ubi autem venerint ad episcopum Varadiensem, tunc illi quoque confidenter verbis nostris ostendant causam illam, quamobrem Petrum Pereny et capiendum et in custodia tenendum curaverimus, ut ne suspicetur nos immerito ad hoc factum descendisse, ad quod nos ipsa atrocitas rei et plurima illius Pereny facinora perpulissent.

Datum Viennae 17. octobris 1542.

Fogalmazvány.

b)

Ferdinand megbízó levele Fr. Györggyhez Révay F. és Bornemissa Pál számára.

Ferdinandus etc.

Reverende devote *stb.* Commisimus magnifico Francisco de Rewa personalis praesentiae nostrae in iudiciis locumtenenti et consiliario nostro nec non egregio Paulo Bornemissa secretario et oratoribus nostris fidelibus nobis dilectis nonnulla Devotioni Tuae verbis nostris exponenda, sicuti ab eis vel altero eorum intelliget. Quae cum de mera voluntate menteque nostra procedant, D^{nem} Tuam gratiose requirimus ut eis coniunctim vel divisim in his quae ita nomine nostro referent, plenam et indubitatam fidem adhibeat, seque superinde sic pro communi salute regnique istius conservatione gerat et exhibeat, uti eam facturam esse indubitato confidimus. Id quod singulari gratia ad quamvis occasionem erga D^{nem} Tuam recognoscemus. Datum Viennae 17. Octobris 1542.

In simili mutatis mutandis ad Andream de Bathor, item ad magnificum Benedictum Bayony fideles nobis dilectos.

Az irat élén: Credentiales ad Fratrem Georgium.

Fogalmazvány.

LIV.

a)

1542. oct. 16. Szeged.

A szegedi bíró Frater Györgynek. — Tulósiítja a törököknek Szeged körül való mozdulatairól s mivel parancsra a beglerbéghöz kell mennie, az esetre ha baj érné, ajánlja családját a barát kegyelmébe.

Reverendissime domine domine mihi gratiose. Post fidelium servitiorum *stb.* commendationem.

— — — — — 1).

Caeterum ergo et antea in omnibus rebus, quae ad conservationem huius miserrimae civitatis spectaverunt, consilio atque doctrina rev^{mae} D^{nis} V. semper usus sum et imposterum idem facturus sum, quia praeter deum optimum maximum neminem habeo ad quem confugere possem, nisi rev^{man} D^{nem} V. Nos enim hic sumus in extremo periculo et tanquam predae expositi, omni-que ope et auxilio humano destituti, quorum collo et cervicibus truculentissimus hostis pene imminet. Ipse enim beglerbek et Memheth bek una cum ipso Mihal bek castra metati sunt in Sarkecz prope Bayam, quorum copiae, quantum homo noster captu sui ingenii assequi potuit, sunt triginta duo millia, qui tamen dicuntur recta Budam ascendere. Germani autem audiuntur castra sua Strigonium versus movisse. Sed quo consilio hoc fecerint, nondum intelleximus. Nos tamen credimus eos hoc ad nostrum commodum fecisse, de quorum consilio siquid rev^{ma} D^{tio} V. intellexit, eandem quam diligentissime rogo ut me de omnibus edoceat, quo possim hanc miserrimam plebem salvam conservare. Reverendissimam D^{tionem} V. foeliciter valere cupio. Zegedini feria secunda ante festum Lucae evangelistae. 1542.

Eiusdem rev. D^{tionis} V^{rae}.

Servitor

Stephanus Zakan, Zegedinus etc.

Cum has ad rev. D^{nem} V. curarem mittere litteras, unus vaivoda ipsius Mihal bek interim supervenit cum triginta duobus equitibus, quo mediante ipse biglerbeg una cum ipso Memheth bek iusserunt me ad se venire cum aliquot civibus; nunc igitur cogor etiam invitatus ad eos proficisci, sed quid illic de nobis statuam incertum est. Quare si quid adversi ibi mihi contigerit rev^{mae} Dⁿⁱ V. meos liberos et totam familiam unice commendo et sub patrocinium eiusdem trado, quam iterum foelicissime valere cupio.

Külczim: Reverendissimo domino domino fratri Georgio episcopo Ecclesiae Waradiensis ac thesaurario et locumtenenti etc.

Eredeti.

b)

A szegedi tanács Frater Györgyhöz. — Tanácsot kérnek tőle, mit tegyenek a török ellen.

Post fidelium servitiorum nostrorum commendationem. Reverendissime domine nobis gratiose. Eas novitates quas habui-

1) A levél eleje privát érdekű; lóvételről szól.

mus hucusque etiam V. rev^{mae} Dⁿⁱ fideliter rescripsimus. Nunc vero talibus novitatibus utimur, ut feria quinta proxime praeterita ipse bassa beglerbek cum omnibus gentibus suis super pontem ante Waradinum Petri ad istam partem Danubii venit et nunc simulcum Memhetbek sunt prope Baya penes Danubium et nunciavit nobis ut ad Pesth ire conatur et nunc misimus victualia super aliquot currus.

Scimus autem V. rev^{mam} D^{nem} intellexisse ut Germani de obsidione civitatis Pesthiensis versus Strigonium ascenderunt, nescimus autem causam discessus illorum et nos iam eo magis astuciam Turcarum formidamus.

Dixit autem idem beglerbek homini nostro ut vaivoda etiam Moldaviensis hic prope nos in Kanisa vult Tisciam trahere et nunciavit nobis ut eo tunc naves istius civitatis ad Kani- sam dimittemus.

Itaque eidem V. rev^{mae} Dⁿⁱ praesentibus supplicamus quatinus det nobis V. rev^{ma} D^{no} informationem, quid nobis iam facienda sit. Quia post deum omnipotentem in V. rev^{ma} D^{no} specialem habemus confidentiam. Ex Zegedino, feria secunda proxima ante festum beati Lucae evangelistae anno 1542.

Eiusdem V. rev^{mae} D^{nis}.

clientuli

Judex et iurati cives civitatis
Zegediensis.

Külczim: Reverendissimo domino domino Fratri Georgio episcopo ecclesiae Varadiensi *stb.* domini nobis gratioso.

Eredeti.

LV.

a)

1542. oct. 16. Hely nélkül.

Andrássy Márton Frater Györgynek. — Számot ad a moldvai vajdához való követségéről s tudósítja a havasalföldi vajda mezdulatairól.

Nagyságos és énnekem kegyelmes uram, szolgálatomat ajánlom te nagyságodnak, miképen kegyelmes uramnak.

Ez elmúlt napokban választattunk vala ez országtól több urfajlimmal egyetemben moldvai vajdához.

Mikor az vajdával szembe lőnk és az kevétséget neki megmondók, az kevétség csak köuyergés vala hogy ez országba ne

jőne, ne pusztottatnék ez ország ő nagysága miatt, mert ez elmúlt esztendőben es sok pusztaság esék ez országban, inkább ótal-mazná ez országot ő nagysága. Ezféle kevétségünk vala etc.

Mikor választ tőn, revid szókkal mondá azt hogy el kell jőni mert az császár parancsolatja az; de nem akar senkit bántani: ha szabot akaraton volna, sok arany forintért ki nem jőne, de nem szabad akaraton vagyon; de azt kívánja hogy valami éléssel megsegédtsük. Továbbá hogy Fogarasha ez ország keveteket válasszon és az bojérekért törekedjenek szabadolásokért etc. Továbbá az kijövéset igen nyilván mondja azon óton, kin ez elmúlt esztendőben kijött vala.

Az ország népet községet nem indított vala az koron, de ő maga hadakozóképen Románvásártt vala udvarházánépével.

Az ki álgyúí vannak, azok valának Tathos városban, holon-nat egy napon Kézdi földében lehet mind hadakozóképpen. Élést sokat takartatott lisztet oda az városba.

Továbbá az havasói vajdához keveteket bocsátott vala ez ország ezen kevétséggel. Azok es hagyták vajdát útban, ez elmúlt eseterteken kültezett által az Olton, Kalathnán; mondják az keve-tek hogy sok néppel ment el; de igen hitvány lovok volt, jóllehet az ország népének az színe-jova volt: de igen hitvány szerrel voltak.

Ezeket írhatom te nagyságodnak. Minket igen biztat az moldvai vajda, hogy nem bánt senkit, hanem inkább óltalmazni akar ha mi azt műveljük az ő akaratját. De inkább azt értem minden embertől hogy őt senki jó akaratall meg nem várná, az kinek marhája vagyon, az hova lehet, örömet eltakarítjok előtte. Ezeket írhatom te nagyságodnak. Továbbá miben tudok szolgálni te nagyságodnak, kész vagyok mindenben. Az úristen tartsa meg te nagyságodat. Ez levél költ szent Gál napján 1542.

Andrassý Marthon
te nagyságod szolgálja.

Külcím nincs.

b)

Pótlék az elébbi levélhez.

Kegyelmes uram. Továbbá mikor választ adott volna ez ország dolgáról moldvai vajda hivata engemet hozzá, sok szóval szóla az te nagyságod dolga felől és az ő várai felől és az te nagyságoddal való egység felől etc. Kegyelmes uram, higgyen te kegyelmed, hogy az mit tudék szólni te kegyelmed felől jobbat, ki az te nagyságod méltóságához illendő volt, eleget szóltam néki minden dologról, kit meg nem írhatok mostan te kegyelmednek.

Kére emgemet azon hogy én te nagyságoddal szemben lennék és te nagyságodnak szólnék az várak felől és az te nagyságoddal való egység felől kit akarna és kívánna te nagyságoddal lenni. Minden hittel fogadással az mivel te nagyságod akarná, az ő várai meglevén, kész mindenre te nagyságodval egyet érteni minden dologban és olyan hitet tenni, kivel te nagyságoddal egyet érthetne és tarthatna, etc.

Aznak okáért, kegyelmes uram, bizony az, hogyha te nagyságod itt Erdélyben voltát tudhatom vala, minden késedelem nélkül te nagyságodhoz megyek vala, de miért az te nagyságod messze volta lón, költségem annyira nem lón és egészségem.

Továbbá kegyelmes uram te nagyságodnak könyvergek mind ezekből, hogy mit kelljen énnekem tennem, te nagyságod adjon énnekem tanúságot minden dologból, mert az miben tudok szolgálni te nagyságodnak, arra mindenbe kész vagyok etc. Azt cs értem hogy az ország es te nagyságodhoz boesátott ezen dologért, Kwacz (*t. i. Kovács*) László[ér]t és az Fogarasban ki foglyok vadnak az szabadulásáért könyvereknek (*sic*). Ezeket adhatom és írhatom te nagyságodnak tudtára lenni. Az úristen tartsa te nagyságodat minden jóval. Ez levél kült szent Gál napján ezer V száz 42,

Andrassy Marthon
te nagyságod szolgálja.

Küldém: Reverendissimo domino et domino Fratri Georgio episcopo Varadiensi stb. domino nobis semper elementissimo.

Mind a két darab eredeti.

c)

1524. oct. 16. Csikszék.

Sindor Mihály Frater Györgynek. — Andrassy Márton levele alapján sürgetve hívja a barátot Erdélybe s tudatja, hogy a székelyek általános felkelést rendelték el.

Nagyságos kegyelmes uram, szolgálatom ajánlásának utána etc. ezt írhatom te nagyságodnak, mikoron Kolosváratt te nagyságod engem elboesáta, hagyá te nagyságod, hogy Andrási Márton bemenne Moldvába te nagyságod nevébe; az te nagyságod credentiáját nekem ott adák, sem azután nem hozták; de mind országúl ez székelység küldtük vala be moldvai vajdához kit nyilván megért te nagyságod az ő leveléből; moldovai vajda ő maga emlékezik az te nagyságodval való egyenesülésről, — hogy kész

volna te nagyságodval megegyenesülni és minden hitvel magát te nagyságodnak kötelezni. Kéri volt ezen Andrási Márton, hogy te nagyságodval szembe lenne és te nagyságodot megértene az egyenesség dolgából; de nekünk nem tetszék semmiképpen, míg nem te nagyságodtól akarunk tanolni, mi legyen az nagyságod akaratja.

Továbbá az vajda kijűvése mennyiben vagyon, nagyságod megérti ez Andrási Márton leveléből; könyergünk te nagyságodnak, ez istenért hogy te nagyságod jöjjön be, mert ha te nagyságod közinkbe nem jó, nekünk csak veszedelem minden dolgunk.

Toábbá ezt írhatom te nagyságodnak hogy meghagytuk nagy erősséggel, minél nagyobbval tudtuk, hogy mindjárt felkeljünk; ha egy házban X ember volna es, mind felkeljenek fejek vesztése alatt. Toábbá te nagyságodat tartsa meg az isten nagy jó egészséggel. [Költ] ez levél Csikba Szent-Mihályon, szent Gál napján 1542.

Eiusdem V. rev^{mae} D^{nis}.

Servitor Michael Sandor.

Külön lapon nyjyancsak Sándor M. kezével: Továbbá te nagyságod mind ennyi sok háború időben ne feledkezzék rólunk te nagyságod; adjon tanóságot, értelmet, mihez tudjuk magunkat tartanunk; mert mindenben te nagyságodtól akarunk tanólni és te nagyságod tanósága szerint akarjuk magunkat tartani,

Toábbá érdemljük ezt te nagyságodtól szolgálatunkért. minemű sok rendbéli híreket hoznak közinkbe, te nagyságod bizonyosítson meg kiknek hinnünk kelljen hogy mű es tudjunk te nagyságodnak szolgálni.

Eredeti.

LVI.

1542. oct. 16. Torda.

Mikola László Frater Györgynek. — Úgy érti, hogy a székkelyek Fr. Gy. jelenléte nélkül nem akarnak a többi erdélyiekkel tartani, hanem Péter moldvai vajda mellett kelnek föl.

Reverendissime domine domine mihi gratiosissime. Post perpetuorum meorum servitorum commendationem. Nunceiavit mihi D^{no} V. rev^{mae} per dominum praepositum Ilmire ut eandem certis rumoribus tenere deberem. Hucusque quotquod huius (?) Dⁿⁱ V. rev^{mae} et nunciavimus et rescripsimus. Nunc autem his servitor Brassoviensis quicquid attulit, eidem quoque Dⁿⁱ V. rev^{mae}

eandem (*sic.*) portare spero. Igitur supplico Dⁿⁱ V. rev^{mae} velit curam omnium nostrum pro amore dei habere, nam intelligo ab uno fratre meo ut Siculi sine praesentia D^{nis} V. rev^{mae} nihil nobiscum movere vel intelligere volunt; timendum, nisi subsidium D^{nis} V. rev^{mae} videant, penes Petrum vaivodam insurgunt. Omnes suotquod sumus, saltem omnem spem nostram in D^{nem} V. rev^{man} posuimus. Altissimus eandem *stb.* conservare dignetur, et nobis omnibus succurrere eadem dignetur. Ex oppido Thordensi feria secunda ante Lucae evangelistae. Anno domini 1542.

Eiusdem V. rev^{mae} D^{nis}.

servitor

Ladislaus Mýkola
manu sua.

Külezím : Reverendissimo domino domino Fratri Georgio episcopo Vara
diensi *stb.* domino mihi gratiosissimo.

Eredeti.

LVII.

1542. oct. 17. Bécs.

*Ferdinánd meghagyja Frater Györgynek, hogy Szeben városa aranyhitelesi
tési jogát ne korlátolja.*

Ferdinandus etc.

Reverende devote *stb.* Visum est nobis ex rationabilibus causis ad hoc adductis auri caementum civitati nostrae Cibiniensi ex quo tantopere a nobis eo nomine institerunt, restituere, ut ibi iuxta antiquam consuetudinem servetur. Quia vero caementum illud in manibus Devotionis Tuae iam nunc positum esse atque id quoque intelligimus eandem D^{nem} Tuam quasi sua sponte cogitasse caementi usum in dictam civitatem nostram Cibiniensem reducere; D^{nem} Tuam gratiose requirimus et hortamur, ut quod in hac re tam benemeritae civitati nostrae non quidem de novo sed pro veteri more concessimus, id Tuae quoquae D^{nis} favore et adiumento cum effectu gaudere possint. Nostram in eo benegram exequutura voluntatem. Datum Viennae 17. octobris 1542.

Az írat élen : Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

LVIII.

1542. oct. 17. Bonyha.

Betlen Farkas Frater Györgynek. — Tudósítja a moldvai vajda nyilatkozatairól és biztatásairól s kéri, hogy jöjjön közibük, mert ők nem tudnak megegyezni abban, mit kelljen tenniök.

Reverendissime domine et tamquam pater nobis observantissime. Praemissa stb. commendatione. Ex quo hactenus V. rev^{mac} Dⁿⁱ non scripsimus haec fuit causa una: quod ex quo audivimus V. rev^{mam} D^{nem} aliis continue (*scribere?*) nobis vero nichil, opinati fuimus in eo, quod nos apud V. rev^{uam} D^{nem} pro nichilo reputarem (*igy*); tamen hesternae die egregius Nicolaus de Harangláb adduxit nobis litteras V. rev^{mac} D^{nis} tritas et destructas cum suo sigillo, quas rursum V. rev^{mac} Dⁿⁱ remisimus in specie ea causa ut eadem, quam turpiter et quam tarde deferuntur cum destructis sigillis, cognoscat, quia litteras V. rev^{mac} D^{nis} honorificentias et celerius deberent offerre. Alia causa fuit: quod homo noster de Moldavia nondum redierat; iam rediit et litteras per dominum vaidam Moldaviensem nobis missas in specie V. rev^{mac} Dⁿⁱ misimus. Nunciat nobis sua D^{tio} quod aliud nequaquam potest facere sed cogitur ad hoc regnum exire, licet sponte non veniret et etiam boyarones sui valde obstarent, ut ne veniret. Dicit etiam servitor noster quod in alpihus magnus lutus est et via maxime mala; tamen adhuc neque Turci neque Tartari fuerunt secum et dicit quod cum Turcis et cum vaivoda Transalpinensi prope Brasso confederabunt et uniuntur et nunciant quod nos in hoc regno contra eos ne insurgamus, sed dum ipsi ad medium istius regni pervenerint, tunc nos cum specialioribus nobilibus dominis huius regni coram ipsis accedamus et de unanimi voluntate dictum cum ipsis faciamus et singulariter de negotio huius regni unanimiter concludamus. Nunciant etiam quod si nos vinum et avenam mitteremus sibi sub alpes, tunc bona nostra depraedare non permittent. Bonum esset igitur si rev^{ma} T^{tio} V. ad hanc congregationem in Megies die dominico nunc affuturo fiendam intraret et de praemissis omnibus concludere. Nam si intelligerent nos quoque hic paratos fore, speramus quod non intrarent; sunt etiam aliqui in hoc regno, qui pulveres sibi apromptant (?), sunt etiam alii qui ..... ab eo requirunt. Bonum esset V. rev^{mac} Dⁿⁱ talia intelligere, si enim Siculos ipsi prius perveniunt, timendum est ne et ipsi prope eos starent. Item dicit etiam oratorem regis Ferdinandi apud ipsum fore et libenter euperet de christianis aliquid verum et bonum rumore audire. Sed tamen non est nobis tutum sibi credere, quia fraudulenter agit nobiscum.

Quare rogamus atque iterum rogamus V. rev^{mam} D^{nem} quod veniat quam citissime ad hoc regnum, quia sine praesentia V. rev^{mac} D^{nis} nihil boni scimus facere, quia unus quisque secundum suam intelligentiam trahit. Cacterum in eo quam maxime rogo V. rev^{mam} D^{nem} ut has praesentes meas litteras nemini communi-
cet; quoniam si ad aures ipsius vaivodae pervenerit, quod nos talia scribimus V. rev^{mac} Dⁿⁱ non erit amplius nobis via, qualiter ab eo aliquid intelligamus. V. rev^{mam} D^{nem} deus *stb.* conser-
vet. Ex Bohnya (Bonyha in crastino festi beati Galli confessoris anno domino 1542.

Wolffangus de Bethlen etc.

Külezim: Reverendissimo domino Fratri Georgio episcopo Waradiensi
stb. domino et tanquam patri nobis observandissimo.

Eredeti.

LIX.

1542. oct. 18. Bécs.

*Ferdinand patens-levele Frater Gy. és Serédy G. számára Izabella király-
nének Szepesvárába való kísérése tárgyában.*

Ferdinandus etc.

Fidelibus nostris universis et singulis, reverendis, venerabilibus, spectabilibus, magnificis, egregiis, nobilibus, archiepiscopis, praelatis, locumtenentibus dominis, baronibus, comitibus, vicecomitibus, castellanis, praefectis, magistratibus, consulibus, iudicibus, iuratis, cacterisque civibus, officialibus personis et hominibus nobis subditis, cuiuscunque dignitatis, status gradus, ordinis et conditionis fuerint, per regnum nostrum Hungariae et alias ubilibet constitutis, quibus praesentes nostrae litterae praesentabuntur, salutem et gratiam nostram regiam et omne bonum. Quoniam deputavimus in mandatarios et commissarios nostros reverendum in Christo patrem Fratrem Georgium episcopum Varadiensem etc. ac magnificum Casparem Seredy partium superiorum regni nostri Hungariae capitaneum nostrum fideles nobis dilectos traducendi scilicet serenissimam reginam Isabellam viduam iuxta contractum concordiae proximis mensibus inter nos et ipsam serenissimam reginam initum ex partibus regni Transsylvaniae ad arcem Scepusiensem; ideo vobis omnibus et singulis et vestrum cuiuslibet fidelitati tenore praesentium firmissime praecipientes mandamus ut quotiescunque a praefatis Fratre Georgio et Caspare Seredy simul vel separatim nomine nostro de quovis auxilii genere seu ope atque opera praestenda

ad huiusmodi praefatae serenissimae reginae Isabellae traductionem necessaria requisiti et interpellati fueritis, eisdem in his ipsorum iussis et requisitionibus diligenter obtemperare, vosque in omnibus pro unius cuiusque fidelitate erga nos debita promptos et paratos sine aliqua difficultate et contradictione praestare et exhibere debeatis et secus sub obtentu gratiae nostrae facere non praesumatis. Harum testimonio litterarum sigilli nostri impressione munitarum mediante. Datum Viennae die 18. octobris 1542.

Az irat élen: Patentes pro Fratre Georgio et Caspare Seredy super educatione reginae.

Fogalmazvány.

LX.

1542. okt. 19. Bécs.

Ferdinánd Fr. Györgymel. -- Tudatja vele, hogy a tiszántúli részek védelmére Batthyányi Orbánt és Bornemissza Boldizsárt, magához a barátához pedig Bornemissza Pált küldte, kiket holnap Seredy fog követni.

Ferdinandus etc.

Reverende devote *stb.* Accepimus rursus alias litteras Devotionis Tuae, quibus nos de rerum Turcicarum occurrentiis diligenter admonet et subinde hortatur ut mature de conservatione istius terrae prospiciamus. Utrumque nobis gratum est, et diligentia D^{nis} Tuae in admonendo de iis, quae nostra interest scire et fides sedulitasque eiusdem in adhortando. Quare non possumus non summo opere laudare et commendare istiusmodi D^{nis} Tuae studium, quo erga rempublicam christianam et regni istius salutem afficitur. Et quamvis nihil opus esse videamus currentem quod aiunt incitare, attamen D^{nem} Tuam hortamur ut hoc scribendi ad nos officium, quemadmodum coepit, continuare velit. In quo rem nobis factura est magnopere gratam et ad praesentem rerum statum providendum valde utilem. Nolumus autem eandem D^{nem} ignorare, quod ad defensionem et tuitionem istarum partium Urbanum Batthyani et Balthasarem Bornemissa superioribus diebus expeditivimus; hodie vero egregium Paulum Bornemissa secretarium nostrum ad D^{nem} Tuam cum instructione emandavimus; cras autem et magnificus Caspar Seredy hinc a nobis de omnibus rebus instructus discedet; quem citius dimittere vix potuimus. Interim petimus ut D^{no} Tua pro nostra in se fiducia curam habeat istius patriae et maxime

Transsylvaniae; nos enim non deerimus pro virili succurrere et nunc quidem nihil aliud agimus, quam ut de eliberando uniendoque afflicto isto regno dies noctesque cogitemus, sperantes deum optimum maximum cogitationes et actiones nostras aliquando tandem prosperaturum. Datum Viennae 19. octobris 1542.

Az irat élén: Fratri Georgio etc.

Fogalmazvány.

LXI.

1542. október 20. Brassó.

A brassai bíró Fr. Györgynek. -- Közli vele a hozzá Moldvából és Harvasalföldéről beérkezett híreket, különösen Péter moldvai vajdának Erdély ellen való titkos szándékait illetőleg.

Reverendissime domine, domine gratiosissime stb. Litteras V. gratiosissimae D^{nis} proxime ad me datas die beati Lucae evangelistae accepi, agoque diligentissimas gratias V. rev. Dⁿⁱ ob novitates mihi scriptas. Ubi vero eadem de censu imperatoris Turcarum mittendo (scribit), quicquid in nostram partem venit solvendum, nullus defectus penes me erit et cuicumque V. gratiosissima D^{to} eam pecuniam deputaverit levandam, ei eam dabo.

Feria quinta postridie festi divi Lucae evangelistae venit quidam nuncius ad me et iuratos cives cum litteris Petri vajvodae, in quibus nos rogavit ut cum suo nuncio nostrum hominem mitteremus in Transalpinam ad Radul vajvodam, ut et ille cum suis gentibus huc in terram Barcha veniret. Sed vajvoda Transalpinensis fluvio (valacho) Olth transito, versus Russava profectus est. Confidimus ergo in deo quod nos non impediât.

Deinde noverit V. rev. D^{to} quod Petrus vajvoda feria secunda ante festum beati Lucae evangelistae una cum suis gentibus in oppidum Tatthrus venit et hac hodierna feria sexta tam bombardas quam et ceterum apparatus bellicum cum curribus ac commeatu (quem copiosum habere fertur) hac emovebit, ipse vero in propria sua persona cum omni suo populo ac etiam pedibus ad dominicam iam affuturam subsequetur ita ut ad quartam feriam proxime venturam hic in terra Barcha constitui vult; quod suo proprio ore nobis nunciavit per suum famulum, non habet secum Thurcos ultra sedecim; cuius propositum haud aliud esse intelligere possum, quam (ut etiam antehac V. rev. Dⁿⁱ significavi) quam quod Megyes capiendum attentare vult et demum totam hanc Transsylvaniam artare. Ceterum est quod ex eo nuncio Petri vajvodae intellexi, quod sacra regia Maiestas et dominus dominus Ferdinandus rex etc. unum suum legatum ad

Petrum vaivodam misisset quem oratorem Petrus vaivoda dedisset in manus Thurcarum in oppido Romanwasar dicto.

Gentes ac ianicheri quos imperator antehac Adrionopolim miserat per Sophia profecti ad beglerbegh vadunt Budae ac Pesth subventuri. Imperator Constantinopoli est facitque ubique in suis terris proclamare ut unusquisque sese paret ut ad veris ingressum promptus sit. Venitque mihi hodierna die nuncius a Dreztor civitate Turciae, qui praesens stetit dum haec in Dreztor proclamarentur. Quod si etiam decem essent in una domo, tamen omnes deberent insurgere cum mandatum imperatoris foret venturum.

Ex talibus Petri vaivodae operibus et actis possim intelligere ipsum non esse boni propositi; rogo itaque V. gratiosissimam D^{ncm} ab amore dei ut dignam nostri et huius regni curam (prout etiam hactenus fecit) gerat. Nos enim post deum ipsum omnem fiduciam nostram in V. rev. Dⁿⁱ collocavimus. Quam idem deus *stb.* conservet *stb.* Datum Brassoviae xx die mensis octobris anno 1542.

Eidem V. rev. D^{nis}.

obsequentissimus

Joannes Fux iudex Brassoviensis.

Külczim: Reverendissimo domino Fratri Georgio episcopo Waradiensi *stb.*

Eredeti.

LXII.

1542. okt. 22. Bécs.

Ferdinand Fr. Györgynek. -- Tudtára adja, mi módon intézkedett Erdély védelméről s hogy a többi között Serélyt 600 lovassal már Erdélynek indította; továbbá reményét fejezi ki, hogy a török ellen való, siker nélkül föloszlott expediót a jövő tavasszal nagyobb készüllettel lehetend folytatni.

Ferdinandus etc.

Reverende devote *stb.* Jam rursus alias a Devotione Tua accepimus litteras de 12. huius ad nos una cum iudicis Brassoviensis scriptis datas. Quae quidem litterae cum summam D^{nis} Tuae diligentiam minimeque fucam in nos fidem arguant, non immerito ea ipsa sedulitate et continuatione qua D^{no} Tua in scribendo ad nos utitur, delectari debemus et certe ita est, perplacet nobis eiusmodi studium illius et a se non nisi grato animo suscipimus. Ceterum quod de vaivodae Moldavensis conatibus scribitur, optaremus quidem meliora nobis afferri sed tamen eam fiduciam spemque singularem in D^{nis} Tuae prudentia et consilio collocatam habemus ut credamus illam omnes vias

rationesque inituram esse quibus dicti vaivodae proposita infringi debilitarique possint. Etenim sicuti heri scripsimus, committere volumus quin secretarium nostrum egregium Paulum Borne-missa ad D^{nem} Tuam cum mandatis nostris expediremus, quem prope diem apud D^m Tuam futurum speramus. Ab eo facile intelliget D^{no} Tua, quantum eitribuendum putaverimus. Hodie consequutus est magnificus fidelis nobis dilectus Caspar Seredy, qui cum sexingentis ad minus equis Transsylvaniam petet, cuius quidem et suorum equitum praesentiam ad res fortius atque foelicitius gerendas magnum quoque adiumentum afferre posse existimamus. Accedit ad hoc quod haud negleximus tum magnificis Petro Petrowyth et Dragffy nec non egregiis Michaeli Bydi et Christophoro Kawassy fidelibus nobis dilectis per litteras nostras iniungere uti urgente necessitate quam possunt validissime gentibus suis praesto sint, omnemque opem ad defensionem istarum partium impendant. Sperantes procul dubio illos ipsos pro sua in nos fidelitate mandatis nostris accurate obtemperaturos fore.

Porro postquam ita praeter spem et expectationem tam nostram quam multorum aliorum evenerit, uti Romani imperii duces atque milites re infecta obsidionem Pesthiensem descuerint et inde retrocesserint, nihil certe prius nobis habendum duximus, quam de eo iam nunc agere et tractare ut maiori exercitus nostri parte in hibernis deducta et collocata, potiora subinde loca necessariis undiquaque praesidiis firmemus et muniamus; daturi praeterea operam ut tum apud sanctissimum dominum nostrum et sacram caesaream Maiestatem fratrem et dominum nostrum charissimum, tum apud reliquos principes et potentatus christianos ac praesertim imperii status coeptae huius expeditionis perpetuo cursu continuandae tam necessarium ac pium opus promoveamus; ita sane ut opitulante deo optimo maximo id quod hoc praesenti anno vel cessatum vel neglectum est, sub proximum ver multo auctioribus quam unquam antea viribus resarciatur et restauretur. Et in eo sane prudens D^{nis} Tuae consilium non possimus non vehementer approbare. Quocirca eandem hortamur ut quid sibi circa expeditionem illam nostram in omnem partem faciendum esse videatur, ad nos simul cum omnibus rerum occurrentiis crebro indesinenterque perscibere velit; quo nihil nobis acceptius erit et id quoque erga se singulari gratia recognoscere studebimus. Datum Viennae 22. octobris 1542.

A: irat élen: Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

LXIII.

1542. októb. 23. Nagy-Várad.

Fráter György Serédy Gáspárnak. — Sürgetve kéri, hogy vagy maga is jöjjön, vagy csak seregeit küldje Fr. Gy. után Erdélybe, segítségül a moldvai vajda ellen, a ki Ferdinánd küldöttét is a török kezéhez szolgáltatá.

Magnifice domine amice et frater observandissime. Salutem *stb.* In adventu suo D^{tio} V. tantam moram fecit et cousque venit ut regnum hoc mox perdemus. Petrus vaivoda Moldavus iam in Transsylvaniam advenit. Et quamvis quid mihi esset faciendum a M^{te} regia informationem expectabam, cum tamen extremum iam pene periculum impendeat, secus fieri non potuit; nisi ut quatenus dei optimi benignitas faverit, rebus regni prospiciamus. Opportet itaque ut ego cum meis gentibus mox in Transsylvaniam ingrediar et licet sciam per M^{tem} regiam Dⁿⁱ V. mandatum non esse, nihilominus D^{nem} V. magnopere rogo, velit gentes suas mihi et post me in subsidium mittere; aut si ipsamet venire poterit, adducat secum etiam dominum Balassa Simond (*sic*) ut unanimiter M^{ti} regiae et regno huic inserviamus. Ceterum quantum ego intelligo et prout mihi a iudice Brasso- viensi intelligi datur, Petrus vaivoda Thomam Kamarai nuntium M^{tis} regiae ad manus Thurcarum dedit. Quare si quid subsidii D^{tio} V. mittere voluerit, ne tardet eadem, sed mittat quamprimum obsecro. D^{nem} V. foelicissime valere exopto. Datum Waradini in festo beatorum Simonis et Judae apostolorum 1542.

Frater Georgius episcopus Waradiensis etc.

Külczim: Magnifico domino Caspari Seredy partium superiorum capitaneo etc. domino amico et fratri observandissimo.

Eredeti.

LXIV.

1542. októb. 29. — Nagyvárad.

Frater György Ferdinándnak. — Festi Erdély veszélyes helyzetét s azt hogy másrésről a törökök közt a német birodalmi hadak expeditiója, melynek föl- oszlása még ismeretlen előttük, mily zarart okozott. Tudatja továbbá, hogy az oláh vajdát mikkel biztatá, s hogy Perényi elfogatása nagy elkeseredést szült mindenfelé. —

Serenissime princeps et domine mihi clementissime. Humillimam servitutis *stb.* subiectionem.

Quaecunque nova hactenus intelligere potui, M^{ti} V. singula quam rectissime significare curavi; ego vero vel ex litteris M^{tis} V. ad me datis vel ex hominibus meis qui a M^{te} V. reversi sunt hucusque certum aliquod documentum nondum accepi, unde quid mihi esset faciendum intellexissem, sicut et antea M^{ti} V. scripseram. Impraesentiarum in regnum Transsylvaniae quale periculum supervenerit M^{tis} V. ex litteris iudicis Brassoviensis ¹⁾ et regnicolarum quas praesentibus adiunxi intelligere poterit. Quamvis autem mea facultas ad defensionem regni huius tamque validum hostem propulsandum perquam exigua imo nulla sit; ne tamen videar me in tam arduo casu a M^{tis} V. servitute retrahere, quantulascunque tandem potero vires colligere, licet quales sint illi, in quorum medium profecturus sum, M^{ti} V. et antea significaveram et ex praesentibus litteris aperte pateat. Cum his in Transsylvaniam sum ingressurus, equidem illic eatenus possum M^{ti} V. servire quatenus divina favebit et annuere dignabitur clementia. Sed quemadmodum alias saepe numero, ita et nunc M^{ti} V. uti domino meo clementissimo humillime supplico, dignetur de regno Transsylvaniae deque hac terra prospicere, ne a M^{te} V. et christiana republica pereant; haec enim calami [tati]s principia sunt; periculorum quis exitus sequatur, solus deus novit. Ego M^{tis} V. fideles subditos in his partibus existentes per litteras et homines meos requisivi; videbo deo volente si quis ad instantia M^{tis} V. servitia venire non recusabit et prout quisque magis strenue egerit, si deus volet, M^{ti} V. id quoque significaturus sum ad extremum. M^{ti} V^{rae} humillime supplico, dignetur hominem meum praeter moram remittere; res enim ista moram minime patitur. Deus benignissimus dignetur M^{tem} V. *stb.* conservare. Datum Varadini 29. die mensis octobris anno domini 1542.

Eiusdem M^{tis} V. serenissimae

fidelis

Frater Geor[gius] episcopus
Varadiensis.]

Postscripta. A porta imperatoris Turcarum specialis homo meus rediit, qui refert totam Turciam a facie expeditionis M^{tis} V. vehementer conterritam fuisse eamque ob rem imperator a partibus transmaritimis validum traduxerat exercitum, qui iam tum, dum is exiret, Andrinopolim attigerat, cui Huzreph bassa inter alios quatuor bassas infimus praefectus fuerat; nondum pervenerat eo fama expeditionem M^{tis} V. dilapsam esse, ac proinde incertum est adhuc, utrum is exercitus recta exeat vel autem ad propria dimittatur. Si revertetur, bene quidem et

¹⁾ Ez valószínűleg a brassai bíró októb. 20-diki levele. LXI. sz.

nobis salus; sin minus, nos in solius dei clementissimi manu erimus. Is mihi bassa, tametsi antea in omnibus meis negotiis admodum et contrarius et iniurius fuerit, blandis et adulatoriis verbis nunciavit, se et suam amicitiam etiam atque etiam offerens atque ubi primum adveniret mecum libenter se velle convenire meque omni genere officiosae fraternitatis prosequi; sed tamen vereor imo et scio magnopere ut sub his blanditiis virus et dolus insignis latet. Habeo adhuc illic fidum hominem meum, mittam mox et alterum atque interea donec animadvertent me de facto ipsis hostem esse, M^{ti} V. paratus sum ex animo inservire.

Ulterius vaivoda Transalpinus quoniam a porta continuo ut exeat sollicitatur, adeo ut unum clauz alter subsequatur, per occasionem misit ad me unum boieronem suum, nam ipsemet cum exercitu in regno suo vestigia celaturus, nolens exire, oberrat, consultat a me quid sibi faciendum censeam et an aliqua spes adhuc supersit; ipse enim ad quacvis paratus esset, dummodo cuius respectu sciret quid facere. Ego illum prout melius sciui, magnopere animavi, M^{tis} V. expeditionem ineunte statim vere triplo auctiorem fore; cumque per catholicam caesaream M^{tem} rex Galliae tribus iam vicibus profligatus sit, nullo impedimento illius quoque M^{tem} caesaream remorari, ideoque personaliter ad futuram expeditionem adventuram deinceps clementissimo auxilio christianam libertatem iam tandem a barbaris liberatum iri. His et similibus adhortationibus boieronem dimisi speroque omnino nullum illinc nocumentum nobis hoc anno inferri. Moldavus autem hactenus ut intelligo in Transsylvania nullam depopulationem neque combustionem facit; dicit se ad Fogaras pro eliberandis obsidibus iturum atque inde ad beglerbegum. Jam ego sicut promisi intrabo et sicut deus optimus me iuvare dignabitur M^{ti} V. servire enitar.

Postremo superioribus diebus beglerbeg iudicem Zegediensem cum aliquot civibus ad se accersiverat; quos ego non sperabam ullo unquam tempore redituros. Iudex tamen multis muneribus et promissionibus effecit ut remitterentur. Habent libertatem ad tres menses ut interea temporis Turcae Zegedinum non condescendent. Is est nunc status Zeged. Battiani cum Bornemyza nomine M^{tis} V. Zegedinum profecturi diverterant ad me, quibus ex pecuniis huius comitatus pecuniam ad unum mensem dari curavi sicque abierunt. — Castra Turcarum etiam nunc ad Baya sunt.

Meminit, ut opinor, M^{tas} V. cum foelicis memoriae Maie-stas domini mei clementissimi Artandinos iuxta demerita ipsorum poena capitis mulctaverat ea punitione omnium dominorum animi quantopere ab eius M^{tate} abalienati fuerant, vix omni ad-

libita industria mitigari potuerant, quilibet enim idem periculum in caput suum expectabat. Nunc ob captivitatem Petri Pereuny simile quiddam accidisse video, et nescio quid cooperunt inter se mussitare; incidit et haec vox: aliter, inquiunt, facere non possumus, nisi ut Turcae fiamus. Itaque salvo M^{tis} V. prudenti consilio, forsitan bonum esset ad complacandos istos motus aliquem veluti interpositam personam adhibere. M^{tas} V. mihi ignoscere dignetur si quid inconsultius scripsero; nam licet sciam inconveniens esse ut ego ad statum rerum M^{tis} V. sententiam meam feram, cum istic omnia prudentissimo consilio administrantur; sed tamen, domine elementissime, quamdiu M^{tas} V. dei clementia superstes erit, sive boni sive mali erimus, necesse erit ut nobiscum perseveret ac e diverso nos cum M^{te} V. Certus sum M^{tem} V. ex suo prudentissimo consilio facillime modum in ea re excogitaturum, sed fortassis non erit ab re, si quo modo possibile foret Franciscum Dobo¹⁾ ex captivitate praesenti eliberrare; eius fratres et affines venerant ad me, qui semet ad omnem fidelitatem et servitutem M^{tis} V. obnixe commendant; meque rogarunt ut pro illius liberatione apud M^{tem} V. supplicarem et laborarem; profecti sunt iam illi ad M^{tem} V. quorum desiderium si istic M^{tas} V. ad finem non remiserit et si M^{tas} V. ex sua clementia permittere dignaretur, ego hic cum eis ne forte iuxta M^{tis} V. informationem, bono modo possem concludere; haec fortassis ratio, salvo ut praemisi M^{tis} V. prudenti consilio non aliena esset ab hoc instituto.

Domine elementissime, ob amorem dei supplico ut si quid scripsero, quo M^{tas} V. offenderetur, mihi ignoscere dignetur; studiosae enim nihil scribo penitus quod M^{tis} V. erga me clementiam refrigeret. Sed tamen mei officii esse puto ea quae ad commodum rerum M^{tis} V. spectare animadverto, Mt V. proponere; erit autem in arbitrio M^{tis} V. num quid ex meis scriptis admitendum et acceptandum sit.

Három külön papírszeleten (a legnagyobb valószínűséggel e levélhez tartozókon) a következők vannak:

1) Scriptis iam et obsignatis litteris iterum alius servitor iudicis Brassoviensis supervenit, qui nunciat Petrum vaivodam ad Brassoviam in castris fuisse iamque illinc ad viscera regni penetrasse. M^{ti} itaque V. pro certo possum scribere eum intra regnum Transsylvaniae esse, mihi armigeris ducentis vel ad summum trecentis summopere necessarium esset, quos si M^{tas} V. mittere dignebitur, dei auxilio ausim promittere ut ego custodiam.

2) Mandaverit mihi M^{tas} V. ut hic generalem condicerem congregationem proque subsidio praestando laborarem; ad do-

¹⁾ (Igy értesd: Bodó.)

minicam igitur instantem, quae est quinta novembris congregationem indixi; videbo si qui comparebunt et in quibuscunque potero, M^{ti} V. ex animo obsequar; nunc tamen omnium animi in confusione et perturbatione sunt.

3) Quemadmodum intelligo dominus Nadasdy commisit ut si Turci vel Valachi ad pertinentias castri Fogaras irent, obsides illico decapitarentur; quod si fiet, opinor ut in regno Transsylvaniae interim donec ingredientur, insigne inferretur damnum.

Külczim: Serenissimo principi et domino domino Ferdinando *stb. stb.*

Eredeti, egészen titkos jegyekkel írva.

LXV.

1542. nov. 21. Pozsony.

Ferdinánd Frater Györgynek. — Fölszólítja, hogy Pemphlinger Jánosnak, ki érdemén kívül fosztatott meg javaitól, azok visszaszerzésében segélyére legyen.

Ferdinandus etc.

Reverende devote *stb.* Supplicatum est nobis pro parte fidelis nostri Joannis Pemphlinger quemadmodum Devotio Tua ab his incluso supplici libello intelliget. Cum itaque illius petitionem tum iustam tum omni aequitati consonam esse videamus, et alioqui nostra sponte nec non propter parentis quondam sui diuturna fidelisque servitia, quae nobis et sacrae coronae Hungariae multifariam praestitit, admodum gratiose propensi simus ei de oportuno remedio providere, quo ad paternorum bonorum suorum, quibus praeter meritum exutus est, primo quoque tempore pervenire possit; D^{nm} Tuam singulari studio hortamur ut in ea re omnem operam et auctoritatem suam adhibere, omnesque denique vias et rationes inire, sicque dicti Joannis Pemphlinger conquassatas fortunas commendatas habere velit, ut si ullo modo fieri queat, is D^{nis} Tuae ope et auxilio adiutus paternorum et aliorum bonorum suorum, quibus immerito privatus est, celerem atque iustam restitutionem possessionemque consequatur et ab omnibus violentis occupatoribus defendatur. Factura est in hoc D^{tio} Tua rem tum piam tum nobis apprime gratam, quandoquidem magnopere cupimus et volumus ut praefatus Joannes Pemphlinger has litteras sibi apud D^{nem} Tuam in recuperandis bonis suis paternis non nisi plurimum profuisse sentiet; eoque magis quod D^{tio} Tua non ignoret, quantum divis et

humanis legibus oppressorum orphanorum miseriae et calamitates sublevari et adiuvari debeant. Datum in arce Posoniensi 21. novembris 1542.

Az írat élén: Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

LXVI.

1542. novemb. 24. Bécs.

Ferdinánd Fr. Györgynek. — Olkát adja, hogy mért halasztá válaszát a barát leveleire.

Ferdinandus etc.

Reverende devote *stb.* Redditae sunt nobis paucis ante diebus unae litterae a Dⁿⁱ Tua 17. septembris proxime elapsi ex Varadino scriptae, a qua et antea aliquot litteras accepimus, ex quibus pergratum nobis fuit cognoscere, quantam diligentiam D^{to} Tua [in] explorandis significandisque nobis iis rebus quas nos praesertim de Turcarum propositis et conatibus hoc tempore vel maxime scire oportet: pro sua in nos fide adhibere soleat. Quare non possumus non vehementer eiusmodi illius stadium probare. Ceterum quod hactenus ad plures eiusdem D^{nis} Tuae litteras respondere distulimus nulla alia de causa intermissum fuit, quam quod cum eius internuncius egregius Georgius Horwath ad nos venisset, illum iamdudum cum certa et gratiosa relatione ad D^{nem} Tuam remittere et expedire sicque ad litteras quoque eiusdem D^{nis} Tuae rescribere in animo habueramus; quemadmodum nunc tandem fecimus. Intelliget autem D^{to} Tua ex ipso internuncio suo rerum praesentium statum apud nos et condiciones satis superque. Quod superest, D^{nem} Tuam omni studio clementerque requirimus et adhortamur ut istic circa omnia quae necessitas et regni salus requirunt nobis sua cura diligentia servitiis et officiis denique sedulo et fideliter praesto esse et de Turcarum conatibus caeptas explorationes continuare et ad nos primo quoque tempore perscribere velit. Quod omni gratia erga D^{nem} Tuam recognoscemus idque eam peraccurate facturam esse minime dubitamus. Datum Viennae 24. novembris 1542.

Az írat élén: 24. novembris. 42. Fratri Georgio episcopo Varadiensi.

Fogalmazvány.

LXVII.

1542. nov. 30. Besztercze melletti tábor.

Frater György Ferdinándnak. — Tudósítja, hogy Péter moldrai vajdát Erdélyből küldte s mivel az a híre, hogy a vajda némely erdélyiek behírástára tört be, a három nemzetnek országgyűlést hirdetett.

Serenissime princeps et domine domine mihi elementissime. Humillimam servitutis meae commendationem. De negotio Petri vaivodae Moldaviensis antea aliquoties ad V. M^{tem} scripsi, qui adiunctis secum Turcis et Tartaris in regnum hoc hostiliter ingressus erat. Quod ubi intellexi, pro meis viribus statim in hoc regnum ingressus sum eumque usque ad alpes insequutus sum ac e regno expuli, quem tamen assequi non potui. Nihilominus currus omnes, excepto uno, et bubalos resque nonnullas adeptus sum. Bombardas intelligo defossas in alpibus sed locum investigare nondum potui. V. M^{ti} quantum in me fuit in hac quoque re libenter inservivi et in aliis similiter paratus sum omni fidelitate inservire. Rumor est fuisse quosdam hic in regno, qui istiusmodi pollicitationibus ipsum invitassent, ut si saltem aliquem munitiorem locum sibi acquirere posset, totum regnum in suam veniret potestatem; ideoque iam castrum Kewkewllew adductis secum octo bombardis obsederat; sed ubi nostrum adventum intellexit, viminibus succensis ac combustis, collecto exercitu celementer ante nos dies noctesque abiit. Magna itaque inter tres nationes de ea re nunc est controversia; quamobrem indiximus eis conventum quem celebraturi erimus ante decimum diem nativitatis domini, ubi animum singulorum diligentius cognoscere et perspicere studebimus. Quamvis autem concluderamus cum egregiis dominis nobilibus comitatum regni Hungariae, nos ad festum beatae Luciae in congregatione adfuturos; tamen rogabimus eos ut eam congregationem ad diem epiphaniarum domini differre velint. Ad fideles vero M^{ts} V. scripseramus ut in auxilium regni aliquod subsidium mitterent; nemo tamen misit. Magnificus dominus Caspar Seredy nondum etiam intravit; nobis ita videtur, ut negotium hoc etiam nunc longius dilatum sit, quam oportebat; itaque M^{tas} V. dignetur hanc rem iam tandem finire. Miseramus ad V. M^{tem} egregium Georgium Horwath, cuius medio V. M^{ti} de omnibus rebus nunciaveramus. M^{ti} itaque V. humilime supplicamus, quatenus M^{tas} V. dignetur ipsum cum benigna et clementi relatione quamprimum remittere. Reliqua V. M^{tas} ex praesentium exhibitare egregio Jacobo Pokay, familiare nostro intelliget, cuius verbis M^{tas} V. fidem creditivam ad-

hibere dignetur. Datis ex castris prope Byztricium in festo beati Andreae apostoli, anno domini MDXLII.

Eiusdem Vestrae Maiestatis

fidelis perpetuus

Frater Georgius
episcopus Waradiensis etc.

Külezim : Serenissimo principi . . . Ferdinando stb.

Eredeti.

LXVIII.

1542. deczemb. 7. Bécs.

a)

Ferdinand megbízó levele a Fr. Györgghöz küldött Bornemissza Pál részére.

Credenciales ad Fratrem Georgium

Ferdinandus etc. Magnifice fidelis dilecte (*sic*). Commisimus egregio Paulo Bornemyssa secretario consiliario et internuntio nostro fideli nobis dilecto nonnulla Devotioni Tuae nomine nostro referenda; prout ab eo coram intelliget. Requirentes ob id D^{nem} Tuam omni studio, ut ei plenum et indubitatum fidem in his, quae verbis nostris exposuerit adhibere velit, prout in eam clementer confidimus *stb.* Viennae 7. decembris 1542.

Insimili mutatis mutandis:

Ad Casparem Serey

Ad Balthasarem Bornemyssa

Ad Benedictum Bayony

Ad Andream de Bathor alterum locum-
tenentem nostrum in regno Transsylvaniae.

Magnifice
fidelis
dilecte

Fogalmazvány.

b)

Ferdinand instructiója a Fr. Györgghöz küldött Bornemissza Pál számára Bajoni Benedek perceptorsága, Báthory Endre helytartósága s a tiszántúli részek részleges országgyűlése tárgyában.

Ferdinandus etc.

Instructio de iis, quae egregius Paulus Bornemyssa secretarius, consiliarius et internuntius noster, fidelis nobis dilectus apud reverendum devotum Fratrem Georgium, episcopum Va-

radiensem ac regni nostri Hungariae thesaurarium etc. fidei sincere nobis dilectum nomine nostro agere et tractare debet.

Inprimis post exhibitas litteras nostras credentiales ei salutem gratiam nostram regiam et omne bonum exponat.

Deinde vero dicat nos ex relatione ipsius Pauli Borne-myssa inter alia abunde intellexisse id quod etiam antea ex pluribus D^{nis} suae litteris didicimus, quam tota accensa et animata sit nobis et regno illi nostro, omni fide, studio et labore inser-viendi, summamque adeo fidelitatem suam nobis in utraque for-tuna declarandi. Quae quidem eius propensissima et obedientiae tam plena voluntas nobis non solum accepta et per grata verum etiam iucundissima existat, adeo ut de nobis pro certo sibi hoc persuadere possit et debeat, quod nos eiusmodi obsequentem illius animum et flagrantissima sinceraque servitia, quae nobis ab eo tempore, quo ad fidelitatem nostram sese contulit, hactenus praestitit, et in futurum ut non dubitamus praestitura est, omni liberalitatis et beneficiorum genere prosequi et recognoscere velimus.

Caeterum quod idem reverendus episcopus Varadiensis ordinem illum quem in negociis regni Transsylvaniae instituere decreveramus laudavit quidem et approbavit, ostendendo tamen, quod nunc in tanto discurbio non possit habere locum talis ordi-natio; ad hoc dictus internuntius noster D^m suae aptis et con-gruentibus verbis demonstrare debet, nempe quod quantum ad thesaurariatus officium proventusque regias recipiendos attinet nunquam sane mens et intentio nostra fuerit a D^{ne} sua munus illud auferre; sed quia ab eius internuntio, quem superioribus mensibus ad nos miserat, intellexeramus D^{ncm} suam cupere sese ultro ab thesaurariatus officio abdicare et permittere nobis ut de eo pro voluntate et arbitrio nostro statueremus, et insuper cogitaremus eandem D^{ncm} suam postquam scilicet locumtenentis provinciam susciperet, cum eo ipso munere tantum agere habitu-ram ut simul recipiendorum proventuum curam gerere ei onero-sum et difficile forsán foret; igitur his nos de causis adductos fuisse quod existimaverimus interim aliquem veluti receptorem proventuum constituendum, qui nimirum D^{ncm} suam onere et cura ista sublevaret ut tanto liberiori et magis vacuo animo ad negotia regni uti locumtenens noster attendere et invigilare pos-set et inde etiam factum sit, quod ei magnificum Andreám Ba-thory veluti collegam adiungendum putaverimus, quo omnia utriusque consociato consilio operaque eo rectius in negotiis regni istius nostri dirigerentur, dedisse autem expressam com-missionem ad magnificum Benedictum Bayoni ut acceptando ad petitionem et requisitionem nostram receptoris proventuum officium, illud plane ex voluntate et consilio D^{nis} suae gereret et

in omnibus circa huiusmodi administrationem ad D^{nem} suam respectum et recursum haberet, tanquam ad thesaurarium cuius sub manu et potestate quodammodo futurus esset. Quod si vero D^{tio} sua pro qualitate et conditione rerum praesentium hanc ipsam ordinationem nostram non valde expedire aut idoneum esse censeat, nos non difficulter illius consilio et opinioni acquiescere et sive velit dictum magnificum Benedictum Bayoni esse tanquam receptorem proventuum et quari adiuvam, sive per se solam unicum locumtenentiae officio proventuum curam gerere, nobis utrumque placere idem internuntius noster Dⁿⁱ suae asseveranter affirmet; quandoquidem non dubitemus, quin tam in hoc quam in aliis rebus omnibus commodum tum nostrum tum regni istius concernantibus, sincera prorsus fide et fidelitate sit curaturus et in universum utilitati nostrae prospecturus.

Quo vero ad id quod magnificum Andream de Bathor existimavimus Dⁿⁱ suae tanquam collegam adhibendum, dicat praefatus internuntius noster nos sperare et confidere, quod D^{tio} sua facile possit pro sua prudentia animadvertere, quod hoc ipsum haud alio consilio fieri decrevimus, quam ut tanto maior gentium numerus per utrumque conflari et conduci posset, quibus regni Transsilvaniensis statum negotiaque ibidem nostra ad bonum et optatum finem queant perducere; tum etiam quorumcunque hostium tam externorum quam internorum insultus violentosque conatus arcere possent. Quamobrem nos denuo D^{nem} suam gratiose requirere et hortari ut ne gravetur dictum Andream Bathory in concollegam suum et alterum locumtenentem regni nostri Transsylvaniae assumere et simul cum ipso ita per omnia convenire concordare et transigere ut facta mutua intelligentia, consonatisque tum animis tum viribus eorum pro praesentium rerum exigentia in regno isto nostro, ambo simul vel separatim quibuscunque in locis opus fuerit, omnem curam, studium operam et sedulitatem adhibeant. Id quod D^{nem} suam cognita hac voluntate et deliberatione nostra non nisi alacriter facturam esse nihil ambigamus.

Porro ex quo D^{tio} sua propter certas causas ut nobis scripsit diaetam proxime iussu nostro indictam ad festum beatae Lucae propediem futurum prorogavit, petere nos a D^{ne} sua etiam atque etiam vehementer ut in futuro conventu omnia bono modo iuxta conclusionem diaetae Posoniensis nuper habitae transigere laboret, ita ut competens pecuniarum subsidium a comitatibus et caeteris regnicolis obtineatur; nos enim daturos operam ut in casu necessitatis circiter trecentos vel quadringentos equites gravis armaturae ex istius modi contributione alendos et intertendendos istuc expediamus. Et in his Dⁿⁱ suae verbis nostris disertis et competenti modo exponendis dictus internuntius noster

expressam nostram exequenturus est voluntatem. Datum Viennae
7. decembris 1542.

Az írat élen : Instructio ad Fratrem Georgium pro Paulo Bornemissa.

Fogalmazvány.

LXIX.

1542. decz. 23. Bécs.

Ferdinand Fr. Györgynek. — Üdvözi a moldvai vajda elleni sikeres hadjáratért s biztosítja, hogy míg egyrészt a már elküldött Serédy által Izabella királyné ügyét minél hamarább tisztázni fogja, másrészt saját maga Nürnbergbe siet, hogy a német rendektől jövő taraszra a török ellen segílyt eszközöljön ki.

Ferdinandus etc.

Reverende in Christo pater, devote stb. Et egregium Jacobum Pokay familiarem Devotionis Tuae perlibenter audivimus in iis quae nobis eiusdem nomine verbisque exposuit et litteras ipsius, quas ille nobis reddidit, non nisi gratas et iucundas habuimus, tum propter foelicem successum expeditionis suae contra Moldavum pro defensione istius regni susceptae, tum quia ex iis clare cognovimus D^{nem} Tuam omni se parte laborare ut suam nobis fidem operam diligentiam assiduitatemque in dies magis magisque probatiorem et illustriorem reddat nostramque de se praeclare quidem conceptam opinionem suisque servitiis egregie hactenus excitatam fiduciam quodammodo superet. Quamobrem cum illam de eiusmodi vigilantia et afflicti regni nostri necessitatibus et consilio et opere inserviendi succurrendique promptitudine sua non possumus non vehementer laudare, tum etiam memoriae nostrae uti benignus rex et dominus arctius imprimendum putamus ut et priora D^{nis} Tuae servitia quae non nobis solum sed et istius regni afflictis rebus erigendis stabiliendisque praestitit et futura quoque obsequia quae ab ea expectamus nobisque perculmenter pollicemur, omni gratia beneficiorumque genere, quamcumque nacti occasionem rependamus; pergat modo, quemadmodum cepit D^{no} Tua in omnem partem elaborare deque communi regni istius nostri salute incolumitateque conservanda pro singulari sua prudentia gerendarumque rerum dexterritate sedulo dies noctesque cogitare. Id quod D^{mo} Tuam alacri prorsus animo facturam confidimus minimeque dubitamus.

Ceterum quod D^{no} Tua diligentius nos admonet ut de negotio reginalis Maiestatis curam aliquam habere dignemur;

iam antea eadem D^{no} Tua intellexit nos in hoc magnificum Casparem Seredy cum sufficienti et necessaria instructione istuc ad serenissimam reginam et D^{nem} Tuam iamdudum expeditivisse, neque aliter cogitare aut sperare possumus quam quod nunc eo pervenerit, istique rei perficiendae et ad debitum finem perducendae pro eo atque a nobis in mandatis accepit, attendere coeperit; quemadmodum se id facturum esse aliquot ante diebus ad nos scripsit. Porro quae nobis egregius Georgius Horvath D^{nis} Tuac nomine superioribus diebus exposuit, non nisi benignis auribus intelleximus, a quo simul et ab egregio Paulo Bornemyssa secretario et consiliario nostro quem rursus ad D^{nem} Tuam remittendum duximus, tum omnem mentem et deliberationem nostram, tum quo in statu horum partium negotia versantur, abunde percipiet. Quod reliquum est D^{nem} Tuam latere nolumus, nos intra octo aut decem ad summum dies hinc recta ad comitia imperialia Nurembergam properare constituisse, ubi quod tum in rem praesentem erit, tum ad defensionem istius regni nostri adversus communem hostem pertinere videbitur, totis viribus agere procurareque laud negligemus, praesertim uti generalis expeditio primo quoque tempore progressum suum habeat. Interim vero loca et fortalitia potiora in Hungaria, quae quidem in manibus et potestate nostra sunt, ita et praesidiis et rebus necessariis quotidie munire curamus ut speremus illa satis ab hostium insultu tuta et provisa fore, quoad in ver proximum maioribus copiarum militumque supplementis illis ipsis prospicere possimus. Et cum haec ita sint, D^{nem} Tuam clementer requirimus ut diligentiam illam suam tam in scribendo quam in aliis rebus quae provisione curaque aliqua pro temporis huius necessitate indigent, porro continuare velit; quod omni gratia erga se recognoscemus. Datum Viennae 23. decembris 1542.

Als hat éln: Fratri Georgio episcopo Varadiensi.

Fogalmazvány.

LXX.

a)

Gyalu, 1542. decz. 27.

Felel Gy. Feledy Lestárnak. Kéri, hogy bizonyos nagy fontosságú ügy megértése végett Nagy-Váradra jöjjen.

Egregie domine et frater nobis charissime. Salutem et nostri commendationem. Rogamus V. D^{nem} veluti fratrem nobis

charissimum ut velit ad nos in congregationem ad festum epiphaniarum domini venire Varadinum. Est grave et arduum nobis cum D^{no} V. negotium quod neque litteris nec nuncio credere possumus. Quare D^{tio} V. ne gravetur hoc onus itineris pro nostra amicitia subire, quod eandem facturam non dubitamus. Eandem in reliquo valere foelicissimum optamus. Datum ex Gyalw in festo beati Joannis apostoli anno 1542.

Frater Georgius episcopus Waradiensis
ac thesaurarius etc.

Külczim : Egregio domino Eustachio Feledy etc. amico et fratri nobis
charissimo.

Eredeti.

b)

Nagy-Váradi, 1542. decz. 31.

Fr. György Feledy Lestárnak. A főnebbi kérést sürgetően ismétli.

Egregie domine amice nobis honorande. Salutem *stb.* Scripseramus Dⁿⁱ V. prius quoque litteras ex Transsylvania, in quibus rogaveramus eandem ut ad festum epiphaniarum domini proxime venturum eadem huc Varadinum ad nos veniret; quare iterum atque iterum rogamus D^{uem} V. eadem posthabitis omnibus aliis negociis ad ipsum festum epiphaniarum domini aut si ad eum non poterit, etiam post eum huc ad nos veniat; nam eandem non tantum causa congregationis ipsius vocamus, sed habemus cum D^{no} V. etiam alia negocia, tam ardua quae cum nullo possumus communicare, nisi cum sola D^{no} V., igitur eandem magnopere rogamus ut secus non faciat. Eandem bene valere cupimus. Datum Varadini die dominico ante festum circumcisionis domini anno 1542.

Frater Georgius episcopus Waradiensis
ac thesaurarius etc.

Külczim : mint a) alatt.

Eredeti.

LXXI.

(Nagyváradi) 1542. (október?)

Törödéek ¹⁾

Frater György a kalocsai érsekhez. — Kéri, hogy Ferdinándnál a török elleni nagy expeditió ügyében szorgalmasan működjék; mert ha az expeditió csakugyan eredmény nélkül oszlik el, továbbá ha Ferdinánd Izabellával tisztába nem hozza ügyét, félő hogy Erdély Magyarországtól elválva Moldva és Havasalfölde példájára a törököknek hódol.

Ulterius intelligo praesentem expeditionem magnam et praecipuam esse camque M^{ti} regiae multis discursionibus (*sic*) infinitisque sumptibus constare. Quoniam vero certum est bellum fama et exploratione constare (?) D^{nem} V. ob amorem dei rogo proponat et suggerat eius M^{ti} ut diligenti ac prudente praehabita deliberatione, huius praesentis expeditionis status ita gubernetur, ne hominum existimatio hinc concepta frigescere incipiat. Arbitror omnino iam dudum D^{nem} V. intelligere, ad Pest quid acciderit. Id cuius vicio sit factum, mihi nondum constat. Praestaret meo iudicio in publica huiusmodi expeditione tales conatus qui commode ad effectum deduci per insufficientiam non possunt, per dissimulationem differri et non facere, quam ubi auspiceretur re infecta illinc discedere. Sed quemadmodum ego divino, in nobis Hungaris insita illa pristina natura etiam nunc insidet; aut enim nullius prorsus volumus imperium subire aut vero universi perire volumus; quae duo, si salvi permanere velimus, omnino extirpanda essent. Ego D^{nem} V. iterum atque iterum rogo, laboret apud M^{tem} regiam ut negotium M^{tis} reginalis deducatur ad finem, habeatque locum, quo hinc emigret, ut M^{tas} regia integrum regnum et munitiones universas tam Transsilvaniae quam harum partium pure in manus suas accipere queat, quae ubi prae manibus habuerit, eius M^{tas} postea faciliter poterit homines idoneos designare qui eius administrationis curam habeant. Hac vero in re non deberet longa procrastinatio fieri; nam D^{tio} V. rev. optime scit universas Transsilvanos inconstantes latrones esse et ex omnibus illis ne unicum quidem esse probum. Scit D^{tio} V. rever. iam ab antiquo Transsilvanos in ea fuisse intentione ut ab hoc regno Hungariae segregati instar Moldaviae ac Transalpiniae se Turcae subderent; quod si itaque

---

¹⁾ Ez, egyes jellemző mondásaiért igen érdekes irat, eddiggelédechifirozatlan, eredetiben lett beküldve a kalocsai érsek által s talán egészen, elejével együtt; most azonban a levéltárban csak a töredék található.

animadverterint praesentem expeditionem retrocessisse, timeo vehementer ne conentur statim sese Turcae subicere. Ego et haecenus ut M^{ti} regiae et regno huic inservirem, cum maximis impensis et fatigiis meis ideo tenui eos nomine caesaris Turcarum ut interea donec M^{tas} regia regnum illud in manus acciperet, facilius in officio continerentur. Nunc quoque quoad eius fieri poterit atque ab eius M^{te} informabor, itidem facere volo. Praeterea de hac quoque terra ut M^{tas} regia curam habere dignetur D^{tie} V. rever. efficiat, rogo; nam Michael Siomliaii (*sic*) prius quam ascenderet, satis stulte quosdam haidones convocarat, quibus decem aut amplius florenos dederat cosque animaverat contra Turcas; imo publice praedicarat tempus acceptabile advenisse, in quo iugum Turcae abiciendum esset! illi itaque pauperculi ad quinquaginta vel circiter convenerant et aliquos Turcas mercatores interceperant; Turcae vero eos adorti ad unum usque enecarunt capitaneumque victum abduxerunt; nunc autem toti huic terrae depopulationem comminantur. Cumque dominus Petrounith apud M^{tem} reginalem sit, opinor enim cum ex industria illic desiderare, nemo est ad quem haec terra respectum habeat. Me quoque Transsilvanenses saepius iam ut intrarem rogarunt et necesse est ut ingrediar; expecto tantummodo reditum legatorum. Quamobrem D^{nem} V. rever. pro amore communis patriae haec omnia ex suo prudenti consilio M^{ti} regiae suggerere velit, atque inprimis ut eius M^{tas} negocium reginalis M^{tis} absolvat; alioquin pro certo M^{tas} sua integro regno Transsilvaniae nullo modo potietur. Huius praeterea terrae dignetur eius M^{tas} curam habere, ne pereat.

Külön papírszeleten nem titk. jegyekkel: Haec ideo scripsi in ciffris ne quispiam alius praeter D^{nem} V. rever. intelligat; exemplum autem cifrarum apud M^{tem} regiam est, unde D^{tie} Vres. petere potest.

Hátírat vagy (külsőin): Domino reverendissimo Colocensi.

Eredeti, titkos jegyekkel, dechiffirozatlan.

Jegyzet: A levél valószínűleg Nagy-Váradról kelt. V. ö. Fr. Gy. 1542. oct. 12-kén kelt levelével.

LXXII.

a)

1542.

Kötelező levél formulája, melyben Frater György Ferdinándnak örökös hátséget ígér s fogadja, hogy egyedül Ferdinándot ismeri Magyarország természetes urát s törvényes királyát.

Ego Frater Georgius etc. fateor et recognosco per praesentes litteras meas quod ego omnem sinistram dubitationem et

suspicionem de me, persona factisque meis apud serenissimum principem et dominum, dominum Ferdinandum regem Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. semper augustum vel aemulorum vel invidorum meorum calumniis et delationibus vel aliquocunque modo et quibuscunque de causis excitatam penitus remove cupiens, de novo sub obligatione fidei honoris et humanitatis meae sancte promisi et recepi, imo permitto et recipio quod ego vita mea comite posthac in omnium rerum et temporum eventu praefatum dominum dominum Ferdinandum regem pro vero et naturali domino et principe meo regeque Hungariae legitimo et coronato tenebo et observabo, ac tam contra hostem communem quam alias adversarios, aemulos et rebelles suae M^{tis} internos et externos omnibus viribus meis meorumque penes M^{tem} suam assistam, ac eius M^{tem} perpetua et constanti fidelitate et obedientia recognoscam, illique in omnem casum praetermissa omni allegatione occasione et praetextu qualicunque perpetuo fideliterque cum meis omnibus quibus praesum servire volo et debeo ac omnia denique quae in rem et utilitatem M^{tis} suae et regni Hungariae fore cognovero, pro virili meo uti verum et honestum fidelem et subditum decet, praestare curabo. Omni dolo et fraude cessantibus et penitus postpositis. Harum mearum litterarum sigillo manusque meae subscriptione munitarum vigore et testimonio mediante. Datum etc.

Fogalmazvány, mely Ferdinánd cancellariájában készült.

b)

Ferdinánd ígéri Frater Györgynek, hogy miután Fr. Gy. örökös hűséget fogadott, ő Ferdinand is a barát minden eddigi nem annyira ellenséges indulatból, mint inkább emberi hűből származott tettét nemcsak elfeledi s megbocsátja, de bárki gyűlöletére is a barátot sem el nem fogadja, sem irányában a hazai törvények ellenére nem jár el.

Nos Ferdinandus etc. Fatemur et recognoscimus tenore praesentium, quod cum reverendus devotus fidelis ac sincere nobis dilectus Frater Georgius episcopus Varadiensis, regni nostri Hungariae thesaurarius ac partium eiusdem Transsylvanarum locumtenens noster veritus quodammodo, ne quorundam malevolorum et invidorum hominum calumniis et delationibus apud nos accusatus sit, perinde quasi ab eo tempore quo se ad fidelitatem et obedientiam nostram iampridem contulit, secus quam vel oporteat vel eius officio convenire potuerit, egerit, sese proinde de novo per speciales litteras suas obtulerit et obstrinxerit quod a modo in futurum in omnem casum et eventum se nobis fidelem praestaturus nec non praetermissa omni allegatione, occasione

et praetextu qualicunque perpetuo fideliterque M^{ti} nostrae cum suis omnibus quibus praeest serviturus sit; nos itaque illum ab omni sinistra malaque suspicione, in quam se forsan propter actiones suas tam veteres quam recentes quacunque ratione apud nos incidisse et a nonnullis indigne et immerito notatum esse timet, liberare atque adeo de nostra in se clementia et gratia ultra priores litteras amplissimae assecurationis nostrae sibi datas, ut beneficium et clementem decet principem, magis magisque tutum et securum reddere volentes, cuncta ea quae antehac per ipsum Fratrem Georgium, fide sua serenissimo Joanni quondam regi praestita sic cogente, perpetrata essent, quae nobis quoquomodo molesta, damnosa aut iniuriosa fuissent, quaeve post obitum dicti regis Joannis in hodiernum usque diem adversum nos a dicto Fratre Georgio eiusque adhaerentibus universis humano protius errore quam zelo malo seu qualitercunque acta sint, promittimus et spondemus in verbo ac fide nostra regia e memoria nostra perpetuo evulsa aeternae oblivioni tradere et cum effectu ipsi Fratri Georgio suisque omnibus ut praefertur condonare, eique erratorum et excessuum in nos subditosque nostros, regna item et dominia nostra, quacunque ratione commissorum culpam remittimus, nec vindictam ullam de anteactis rebus et factis vel suis vel ipsius subditorum aliquo modo, via, colore, rerum eventibus casibusque quovis modo occurrentibus iure vel iniuria, directe vel indirecte, verbis aut factis nostris, per nos aut per alios, in rebus aut persona sua suorumque unquam sumere tentabimus aut exigemus. Malevolorum autem suorum omnes conatus qui verbis, factis, alioque modo quocunque contra honorem commodum et successum suum progredi temere conarentur, omni nostro posse, autoritate regia et si opus fuerit viribus etiam nostris contundemus et eum defendemus, quin imo ad nullius hominis in mundo suggestionem ipsum captivari faciemus aut aliqua alia oppressione opprimemus; quod si casu aliquo contingeret ipsum Fratrem Georgium ob adhaerentiam nobis factam aut quacunque alia de causa per aliquos principes aut alios quoscunque insimulari seu quovis colore aut quibus cunque practicis apud nos accusari, nos nullo modo contra iura et processus legum regni nostri Hungariae id attentare pollicemur, neque ullo modo extra hoc primaria auctoritate contra eum procedemus. Haec omnia ita nos observaturos ut promissimus ita rursum promittimus. Harum nostrarum litterarum et manus nostrae subscriptione sigillique nostri munimine mediante. Datum etc.

Az irat élen: Assecuratio.

Fogalmazvány.

LXXIII.

Nagyvárad, 1543. jan. 18.

Frater György Ferdinandhoz Feledy Lestárt küldi erdélyi ügyekben.

Serenissime princeps *stb.* Humillimam servitutis *stb.* commendationem.

Misi ad M^{tem} V. serenissimam hunc egregium Eustachium Feledy, medio cuius de omni statu rerum Transsylvanorum atque harum partium M^{ti} V. serenissimae copiose nuntiavi. Dignetur itaque M^{tas} V. serenissima commemorato Eustachio Feledy gratiosam audientiam dare eiusque dictis et relatibus benigne fidem facere atque eundem clementi relatione remittere. Deus benignissimus M^{tem} V. *stb.* dignetur conservare. Datum Varadini 18. die mensis ianuarii anno domini 1543.

Eiusdem M^{tis} V. serenissimae

fidelis

Frater Georgius episcopus Varadiensis.

*Külczim : Serenissimo principi et domino domino Ferdinando stb.**Hátirat : Credentiales Fratris Georgii. 18. ianuarii 1543.*

Eredeti.

LXXIV.

Nagy-Várad, 1543. febr. 9.

Frater György Ferdinandnak. — Kéri, hogy jürét (?) Gáspárt a Tomori Lajos halála folytán üresedésbe jött fejérvári főesperességre s kanonokságra nevezze ki.

Serenissime princeps et domine domine mihi clementissime.

Fidelium servitiorum *stb.* commendationem. Nisi singularem fiduciam in clementia M^{tis} V. serenissimae mihi collocassem, non auderem M^{tem} V. maximis curis reipublicae christianae occupatissimam toties importunitate meorum litterarum offendere; fretus tamen gratia M^{tis} V. serenissimae quam erga me non mediocrem exhibuit, non veritus sum etiam hac vice M^{ti} V. in ea supplicare, quam me ex liberalitate M^{tis} V. adepturum confiderem. Hactenus igitur cum aliorum causam apud M^{tem} V. egissem, nunc etiam meorum partes coram M^{te} V. tuendas

suscepi. Habeo hic mecum unum fratrem meum Casparem litteratum, bonum virum et quantum ad litteras attinet satis eruditum. Qui cum nunc quoque hic M^{ti} V. fideliter serviat, non dif-
fido quin deinceps magis etiam utilem servitorum hunc esse M^{tas} V. comperiat. Supplico itaque M^{tis} V. serenissimae tanquam domino et principi meo clementissimo, ut archidiaconatum Albensem cum canonicatu nunc in ecclesia Albensi Transsilvaniae per mortem et decessum egregii et venerabilis quondam Ludovici de Thomor legitime vacantem M^{tas} V. serenissima ipsi fratri meo conferre dignetur. Quicquid autem boni M^{tas} V. hac in re cum ipso fratre meo fecerit, mihi id totum factum esse reputabo. Deus optimus maximus M^{tem} V. *stb.* conservet. Datum Varadini nona die februarii anno domini MDXLIII.

Eiusdem M^{tis} V. serenissimae

fidelis servitor
Frater Georgius.

(*Oldalt a referens kézzel: Supplicat ut uni fratri suo Caspari litterato archidiaconatus Albensis concedatur. — Jam antea alteri promisit [t. i. ő fölsége].*)

Külczim: Serenissimo principi et domino domino Ferdinando stb. stb

Eredeti.

LXXV.

Nagyvárad. — 1543. febr. 14.

Frater György Ferdinandnak. -- Tudatja, hogy a legutóbbi nagyváradi országgyűlésen megajánlott, de a megyék által behajtatni nem engedett taksáti ügyében Gyulán a környékbeli előkelőkkel értekezett, még pedig a nagyszámú ott tartózkodó török kereskedők s rácok tekintetéből nem Ferdinand, hanem a török császár nevében. — Továbbá a török által tönkretett testvérei részére némi jószágadományt, az elpusztult Nagybánya érdekében a taksa elengedését kéri — s végre tudatja a török szándékát Eger ellen.

Serenissime princeps, domine domine mihi clementissime. Servitorum meorum *stb.* commendationem. De omnibus quae hic agerentur per egregium Eustachium Feledy feci M^{tem} V. certiorum et dominus quoque Paulus Bornemyssa secretarius M^{tis} V. multa de statu huius terrae M^{ti} V. et ex se et mea quoque informatione referre potest. Negotium vero taxae pro qua ordinanda huc Varadinum comitia proxime indicta erant, ut animus divinabat, quod a plerisque multa impedimenta illa habitura esset, ita accidit, nam excepto isto comitatu Bihariensi ubi omnia

meo arbitrato acta sunt, in coeteris comitatibus ne hominem quidem ad censendam illam mittere voluerunt; ut igitur ista disparitas animorum in unionem reduci possit, contuleram me his diebus Giulam ad dominum Franciscum Patochi, convocatisque certis ex praecipuis nobilibus egi coram illis causam hanc, non nomine M^{te} V. cum id tum propter mercatores turcicos, qui in vicinis civitatibus et oppidis istius terrae sunt, tum vero propter Rascianos minime tutum erat; sed sub persona imperatoris Turcarum; quibus iniurias oppressionesque et alias violentias quae et inter nobiles et miseram plebem fierent recensui; mutuam itaque fidem inter se dederunt, quibus et ego sacramento obstrictus sum, deinceps non passuros ut pro suo quilibet arbitrato ad proventus regni se inmittat aut quod eas oppressiones perferant quas hactenus iniustissimas acceperant; apud quos perfeci hoc quoque ut ad meam requisitionem vel unius vel plurium comitatum vulnere parati erant una cum colonis insurgere pro tuendis proventus regni. Dabo autem operam ut Rascianos similiter adiungam qui alieni quodammodo esse videntur; licet id sine sumptibus et assecuratione quae nomine M^{tis} V. illis facienda erit, fieri non possit; in qua re cupio a M^{te} V. edoceri, quid mihi agendum praecipiat. Unde cum Varadinum redissem allatae sunt eo die litterae ex Transsylvania et diversis locis ex quibus illic quoque per absentiam immutata esse accepi omnia. Saepius autem antea quoque M^{tem} V. hortatus sum, ut de Transsylvania M^{tas} V. cogitaret; quisque enim ut ingenium M^{tas} V. novit rebus novis studet et bonis alienis ita inhiat ut quilibet rem tantummodo suam et praeterea nihil agit: quibus per litteras ut particularibus comitiis in Gialu ad dominicam Reminiscere interessent [*iniungebam.*] Eo igitur statim me pro componendis eiusmodi rebus conferam, faciamque omnia quantum in me erit, quae ad quietum statum regni bonamque hominum inter se diversissimorum concordiam pertinebunt. Haec sunt de quibus M^{tem} V. in praesentia certam reddere volui. Deinceps quoque quicquid erit, curabo diligentissime ut hoc quoque ex me primum M^{tas} V. intelligat.

Praeterea supplicaveram M^{ti} V. serenissimae per Georgium Horvat de bonis egregii quondam Ioannis Jaxith de Naglak quae trecentos fere colonos complectuntur; quae tamen ego maiora esse putaveram. Tamen Georgius Horvat accepta relatione iam a M^{te} V. discesserat cum litterae meae ei redditae fuerant; pro quibus nunc quoque M^{ti} V. supplico tanquam domino et principi meo dementissimo ut universa bona et quaelibet iura possessionaria ipsius quondam Joannis Jaxith per defectum seminis eiusdem M^{tas} V. ex sua singulari elementia mihi donare dignetur ut illis fratres meos miseros qui domo per Turcam

pulsi, bonisque omnibus exuti hic mecum sunt, eiusmodi M^{tis} V. munificentia iuvare possem, quam gratiam M^{tis} V. serenissimae non in illis tantum quantum bona illa essent, sed in multo maioribus M^{ti} V. omni fide et obedientia servire studebo.

Praeterea Rivuli Dominarum semper civitas libera fuit, neque census aut aliquam taxam hactenus solvit. Dicatores vero qui hic nomine M^{tis} V. nunc census exigunt, depraedationem civibus inferre conantur, qui cum nunc primum ex ultima paupertate emergere et aedificationi civitatis incumbere incipiant, est enim admodum deserta, supplico M^{ti} V. serenissimae dignetur M^{tas} V. miseris civibus litteras dare ut eos et dicatores et alii in antiquis eorum libertatibus conservare debeant. Deus optimus maximus M^{tem} V. ad foelices quosque successus conservet diutissime. Datum Varadini decima quarta februarii anno domini millesimo quingentesimo quadragesimo tertio. Eiusdem M^{tis} V. serenissimae fidelis servitor

Fr. Georgius.

Külön papírszeleteken :

1) Scriptis iam litteris a fido homine Buda mihi nunciatum est Turcos eius esse animi ut cum primum glacies in Danubio dissoluta fuerit, praesidiumque quod expectant ad eos venerit, neque portum ingressuri forent, sed statim Agriam essent petitori. Agria vero valde inordinate relicta est, tum munitione tum aliis rebus. Bonum igitur esset ut in tempore M^{tas} V. de Agria cogitaret. Idem autem homo, qui ista mihi nunciavit, hoc quoque mihi referri iussit, magnam copiam lignorum undique Budam importari, quibus in monte S. Georgii castellum essent erecturi. Tempestive igitur gentes in Hungariam M^{tas} V. mitteret; ne eiusmodi confidentia hostes omnia oportuna loca munitionibus occuparent.

2) Quod vero reginalis M^{tas} hactenus M^{ti} V. non scripsit M^{tas} V. ignoscere dignetur. Nulla enim negligentia hoc accidit sed temporis conditione, qua cogimur eiusmodi praetextu uti.

3) Quibus vero verbis nobiles iuramentum inter se praestiterint, modum huiusmodi iuramenti una cum articulis M^{ti} V. misi.

4) Promitto fide et humanitate mea, quod quicquid in articulis constitutum est quod in bonum, conservationem et libertatem regni est et quod contra principem non fuerit, me servatum.

Külezím : Sereuissimo principi et domino domino Ferdinando *stb.*

Hátírat egykoru kéztől : Frater Georgius 14. Februarii 1543.

Eredeti. Egészen, még a külezím is, titkos írással.

LXXVI.

Nürnberg, 1543. apr. 3.

Ferdinand tudatja Fr. Györggyel, hogy őt a tiszánimeni megyék kértére a Pozsonyban tartandó személyes-jelenléti törvényüléshez a nevezett kerület részére bírót nevezte ki.

Ferdinandus etc. .

Reverende fidelis *stb.* Supplicavit novis universitas nobilium comitatum citra Tibiscum ut circa administrationem iuris per personalem praesentiam nostram Posonii fiendam Devotionem Tuam in iudicem eligere dignaremur, qui inter eos causas ad personalem praesentiam nostram vel prorogandas vel de facto deferendas illic cognosceret et diiudicaret. Id quod nos tum ob eos rationes, quas ipsi exposuerunt nobis, tum etiam propter singularem fidem, industriam dexteritatem, prudentiam animique integritatem et vigilantiam eiusdem D^{nis} Tuae, de qua praecipuam fiduciam gerimus, non nisi clementer annuimus. Quare D^{nem} Tuam gratiose requirimus et hortamur ut provinciam illam administrandi istic iuris ex aequo et bono pro hoc tempore nomine nostro suscipiat et prout necessitas exegerit, rerumque status postulaverit, ita exercendis iudiciis convenientem modum adhibere studeat. Nostram in eo bene gratam exequutura voluntatem. Datum Nurembergae tertia aprilis 1543.

Fratri Georgio.

Fiat copia.

Fogalmazvány.

LXXVII.

a)

Nürnberg, 1543. apr. 4.

Ferdinand Fráter Györggynek. — Tudatja, hogy Aranyosbányát 4000 magyar forint erejéig Toroczkoí Antal részére inscribáltatá.

Ferdinandus etc.

Reverende fidelis *stb.* Quamdiu et quam fideliter nobis servierit egregius Anthonius de Thoroczko fidelis nobis dilectus, Devotioni Tuae probe constare non dubitamus. Huic itaque in recompensam aliquam et refusionem damnorum suorum in servitiis nostris accessorum adipsius humiles preces oppidum Ofonbanya cum tribus suis possessionibus pro summa quatuor millium florenorum hungaricalium gratiose pronunc inscribendum duximus, ita ut illud tamdiu in manibus suis inscriptionis titulo

tenere debeat, donec idem oppidum a se vel paratis pecuniis vel aliquibus bonis possessionariis redimere et eliberare possimus. Et quoniam accepimus dictum Antonium de Thoroczko propter suam virtutem et probitatem Dⁿⁱ Tuae valde gratum et charum esse; idcirco eidem Dⁿⁱ Tuae per has nostras committendum putavimus ut si qua occasio sese obtulerit, qua putet a nobis ipsi Antonio de Thoroczko de aliquibus bonis vel paratis pecuniis pro redemptione antea nominati oppidi provideri posse, nos de eo admonere et memoratum Antonium cum omnibus rebus et negociis suis hortatu nostro egregie promotum adiutum et commendatum habere velit. Nostram in eo benegratam exequutura voluntatem. Datum Nurembergae quarta aprilis 1543.

Az írat élen: Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

b)

Nürnberg, 1543. apr. 4.

Ferdinand megbízta Fr. Györgyöt, hogy a Vas István nagyrádradi és Sisak János pesti lakos kereskedők között fenfőrgő egyenlenséget igazítsa el.

Ferdinandus etc.

Reverende fidelis *stb.* Ad humilem supplicationem fidelis nostri providi Stephani Was civis Pesthiensis nunc autem inhabitatoris Waradiensis et praesertim propter causas et rationes quas nobis exponi fecit, visum est nobis controversiam et differentiam illam suam, quam adversus Joannem Sysak Pesthiensem ratione indebitae cuiusdam arestationis sibi in rebus suis in oppido Saag factae habere praetendit, maxime ex eo quod dictum Joannem Sysak ob male coram nobis expositam causam suam certas litteras contra se impetrasse asserit, Dⁿⁱ Tuae tanquam iudici per nos in hac parte constituto committere; mandantes proinde et praecipientes eidem Dⁿⁱ Tuae uti dictam controversiam inter praefatos duos negociatores ad se legitime et competentem Sermino citandos, visisque et auditis utriusque eorum rationibus et allegationibus, imprimis amicabilem componere et concordare studeat; si vero tentata concordia apud alterutrum nullum prorsus locum habere possit, tunc iure mediante eorum differentiam secundum iustitiae aequitatem inter praefatos duos negociatores cognoscere, iudicare et determinare quamprimum curet. Nostram in eo omnimodam exequutura voluntatem. Datum Norimbergae 4-ta aprilis 1543.

Az írat élen: Fratsi Georgio.

Fogalmazvány.

LXXVIII.

Nürnberg, 1543. apr. 4.

Ferdinand megbizza Fr. Györgyöt, hogy a kassai kapitány és Lőcse, Bártfa, Eperjes és Szeben városok, továbbá Sós Ferencz és Eperjes városa, ugyszintén az említett kassai kapitány és a kir. adószedők közt főnforgó ügyet egyenlítse ki.

Ferdinandus etc.

Reverende fidelis *stb.* Conquesti sunt nobis fideles nostri iudices iurati ac universi cives civitatum nostrarum Leucha, Bartpha, Eperyes et Zebyn proprio in hoc ad nos nuncio misso, quemadmodum Capitaneus Cassoviensis Cassoviae et Varanoviae iniustam tricesimam a civibus dictarum civitatum exigi faceret contra antiquos earundem libertates in appressionem et desolationem civitatum nostrarum; praeterea quod sese in negotium bonorum ad castrum Sowar pertinentium pro Francisco Soos contra civitatem Eperyes potenter ingereret et eundem Franciscum Sos in illis bonis contra voluntatem nostram tueri et defendere niteretur necnon ad levissimi cuiusvis hominis vanas querelas et instantiam permitteret statim homines innoxios detineri et indignis modis vexari; denique quod quavis de causa ubilibet soleat civitatibus inimicitias denunciare et omni hostilitatis genere minitari; supplicando ob haec nobis perquam humiliter uti eis super istiusmodi gravaminibus eorum de convenienti et opportuno remedio elementer providere dignaremur. Quapropter ad Devotionem Tuam illa ipsa gravamina deferenda putavimus ab ea firmiter petentes ut capitaneo Cassoviensi serio committatque ab illa iniusta tricesimarum in dictis locis exactione cives civitatum nostrarum liberos et exemptos habeat iuxta antiquos eorum libertates neque deinceps ad aliquam iniquam solutionem compellat; deinde ut idem capitaneus se in negotium bonorum Francisci Sos praeter voluntatem nostram nullo pacto ingerat, sed ab illis prorsus absteineat, neque cives de Eperyes ullo modo in illis turbare audeat atque ut per omnia bonam vicinitatem cum dictis civitatibus observare curet, ita ut non habeant deinceps de talibus iniuriis ipsius capitanei Cassoviensis apud nos ulterius conquerendi causam; faciet in hoc D^{no} Tua rem omni aequitati consonam et sua in nos fidelitate dignissimam; neque adeo dubitamus quin in hac re eadem D^{no} Tua tum ad publicam tranquillitatem conservandam tum ad commodum nostrum debitum respectum habitura sit; idque ut faciat a se quidem vehementer postulamus et requirimus.

Insuper quoniam alias Dⁿⁱ Tuac scripsimus uti captae per fraudem arcis Lypolecz et interfecti in ea castellani auctores

iuxta meritum tanti facinoris puniendos, bonaque per vim adempta una cum arce iis quibus debentur restituenda curaret, D^{em} Tuam rursus petimus ut si nondum factum est, quantocius voluntati nostrae pro rei nimirum aequitate circa hoc satisfacere velit.

Praeterea intelleximus etiam praefatum capitaneum Cassoviensem prohibuisse dicatores nostros dicam in comitatu Abawyariensi exigere, atque se illis opponere ausum fuisse, tum etiam Cassovienses non solum in Abawyariensi sed et in Saros et Zemplyn comitatibus bonam dicae partem sibi usurpare in maximum auctoritatis nostrae derogamen. Hortamur itaque D^{em} Tuam ut omnibus modis provideat ne talibus innovationibus et insolitis gravaminibus publica turbetur pax et tranquillitas, nostram in eo bene gratam exequentura voluntatem. Datum Nurembergae quarta aprilis 1543.

Az írat élén : Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

LXXIX.

Nürnberg, 1543. apr. 4.

Ferdinand Frater Györgynek. Tudatja vele, hogy a birodalmi gyűlésen a török ellen kieszközlendő segély ügyében erősen munkálkodik s reméli, hogy addig, míg e segély megérkezik, Fr. Gy. gondoskodni fog, mert tud gondoskodni, a rábizott országrész megőrzéséről. A Komáromba rendelt dunai nassádokk fizetését s rácz lovas és gyalog csapatok szegődítését szívére köti.

Ferdinandus etc.

Reverende fidelis etc. Intelleximus ea omnia quae Devotio Tua tum per peculiarem nuncium suum fidelem nostrum egregium Eustachium Feledy iamdudum, tum per litteras et scripta sua non solum per eundem Feledy verum etiam per alium quendam familiarem et ministrum suum nobis exhibita, tum postea etiam per egregium Paulum Bornemyssa secretarium et consiliarium nostrum qui paucis ante diebus ad nos reversus est, tam de publicis quam de privatis rebus plurimis non minus prudenter et fideliter quam libere et ingenue nobis significavit; quae sane cuncta et diligenter consideravimus et a D^{ne} Tua clementi prorsus animo suscepimus. Videtur enim nobis D^{tio} Tua pro praesentium rerum statu et conditione non nisi sapienter consulere et in omnibus actionibus suis tam periculosi et difficillimi temporis huius rationem ita habuisse ut cuncta bonis ac tutis modis ad salutem et conservationem regni ac nostram denique utilitatem

dirigeret; id quod nobis non potest non probari. Caeterum diu multumque expectavimus dicti secretarii nostri reditum et ob eam causam D^{nis} Tuae nuncios antedictos apud nos retinere volumus tantisper donec ipse Paulus Bornemyssa ad nos veniret ut tanto maturius et exactius super omnibus, intellectis etiam iis quae ipse Paulus Bornemyssa ad nos a D^{no} Tua afferret, deliberare et concludere possemus.

Et quia iudicio quidem nostro res illae de quibus scribit et consulit D^{tio} Tua magni sunt momenti et summae considerationis, praememoratus autem Paulus aliquanto tardius ad nos, et sub id prorsus tempus venit, quo si unquam alias nunc vel maxime occupati et distenti sumus tum magnis tum arduis gravibusque negociis huius dietae, non potuimus aliter facere, nisi deliberationem et responsum nostrum ad singulos articulos litterarum et nunciatorum D^{nis} Tuae impraesentiarum differre, quoad nobis de iis consultandi et decernendi commodius temporis spatium detur, quod tamen quamprimum fieri potest cupide arripiemus. Et interim visum fuit nobis nuncios D^{nis} Tuae cum hisce litteris nostris ad se remittere, eidem etiam atque etiam confirmantes quod post finitam dietam hanc, quam quidem ad bonum et optatum exitum propediem perductum iri speramus et maxime post absoluta negocia in conventu regnicolarum nostrorum Bohemiae, cui personaliter interesse statuimus, habitosque tractatus cum provincialibus et subditis patriarumstrarum haereditariarum, tum bona informatione ad omnia Dⁿⁱ Tuae respondere volumus et nos tali prorsus modo resolvemus uti D^{tio} Tua merito de eiusmodi resolutione et deliberatione nostra contenta et satisfacta esse possit. Nuncvero nihil prius aut antiquius habereamus, quam ut omni studio generalem expeditionem tum apud omnes sacri imperii Status atque Ordines, tum etiam apud externos principes et potentatus maxime vero apud summum pontificem ac caesaream M^{tem}, quae quidem ante finem maii proxime futuri deo favente personaliter in Germania aderit, contra adventantis Turcarum imperatoris potentiam promoveamus et in hoc sane dies noctesque laboramus ut contrahendis regnorum et dominiorum nostrorum omnium viribus, obtentisque dictorum principum atque imperii auxiliis et ad exercitus nostros adiunctis copiisdicti christiani nominis hostis conatus non retardemus solum, verum etiam prohibeamus atque adeo irritos deo auctore faciamus; interim et hoc sedulo omnique studio et solitudine enitentes uti arces et civitates nostrae in Hungaria undiquaque necessariis muniantur firmanturque praesidiis. Nam hoc Dⁿⁱ Tuae persuasissimum de nobis esse volumus, nos omnes nostras cogitationes, omnia studia, omnes labores vigilasque huc convertisse, uti regno isti in tantis periculis succurramus pro omni

sane possibilitate viribusque nostris. Hortantes proinde D^{no} Tuam etiam atque etiam vehementer ut pro sua in nos constantia fideique indubitatae sinceritate proque communi regni istius salute et defensione ea in istis rerum discriminibus agat, ea meditetur, provideat et constituat, quae ipsa pro sua prudentia summaque adeo experientia in istis partibus agenda providenda et constituenda esse iudicaverit. Scimus enim D^{ncm} Tuam id ipsum non solum velle sed posse etiam facere et non nisi summa cura labore et integritate animi facturam esse; nec est quod D^{nis} Tuae consilium improbemus, quantum quidem ad educationem serenissimae reginae Isabellae attinet, praestolantes tamen a dicta regina certam resolutionem et responsum ad ea quae praefatus secretarius et consiliarius noster Paulus Bornemissa Serenitati suae verbis nostris proposuerat ad quam quidem legationem Serenitas sua se cum omnibus dominis et consiliariis suis delibaturam et per proprium nuntium responsum nobis missuram esse dixit; prout idem Paulus Bornemissa ex sermone illius nobis retulit. Confidimus autem et speramus firmiter in D^{no} Tui, quod istarum partium rem publicam et negocia interea temporis ita gubernabit pro praesenti rerum statu et sic denique Transsylvaniae defendendae et conservandae curam quam diligentissimam habebit ut possit istud regnum sine magno discrimine tum sacri imperii auxilia tum nostras quoque copias expectare, quas ut supra diximus quanta maxima possumus celeritate maturabimus.

Praeterea eandem D^{ncm} Tuam perquam gratiose requirimus et petimus ut quia omnino decrevimus classem nostram in Danubio ut citius ac melius possumus instructam reddere, velit circiter mille et quingentos vel ad minimum mille nazadystas strenuos et idoneos in istis partibus quamprimum ad stipendia et servitia nostra meliori quo fieri potest modo atque via conduci facere eosque ad Comarium una cum aliquibus capitaneis adducendos curare ita ut ad finem huius mensis aprilis in dicto loco adesse possint. Interim autem singulis stipendium unius mensis quo ad deputatum locum sine omni mora pervenire queant, ordinari et ex dica istorum comitatum vel regnicolarum subsidio et contributione, sive alio meliori fieri potest modo nomine nostro persolvi faciat. Quod ei vero ex dica comitatum vel regnicolarum subsidio non esset modus providendi de unius saltem mensis stipendio, tunc D^{to} Tua pro sua in nos fide tantum mutuo vel det ipsa vel aliunde accipiat, quo in hoc desiderio nostro certo satis faciat; et nos de eo, quod mutuo dabit vel accipiet in solutionem dictis nasadistis pro stipendio unius mensis fiendam non nisi gratiose contentandam D^{ncm} Tuam curabimus. Ubi vero dictus numerus ad praefatum terminum Comarium pervenerit, illico

ordinem dabimus, ut certam solutionem stipendiorum suorum singulo quoque tempore habeant. Caeterum D^{uo} Tua statim nobis rescribat, quo tempore et in quanto numero illos ipsos nazaristas ad Comarium mittere possit, uti navalium copiarum nostrarum rationes tanto melius dirigere et constituere queamus.

Insuper eandem D^{nem} Tuam etiam atque etiam hortamur ut per se interim quantum maximum potest numerum gentium ex omni genere praesertim Rascianorum tam equitum quam peditum et aliorum quoruncunque in omnem eventum ad servitia nostra assecurare et conducere nec non cum iis sese apparare velit ita ut perducto exercitu nostro in Hungariam una nobiscum insurgere et vires suas quascunque potest cum copiis nostris, cum primum de hoc a nobis admonita fuerit, coniungere queat; faciemus autem D^{nem} Tuam singulo quoque tempore de animo et consilio nostro in administranda expeditione ista contra tam validum et potentem hostem certiozem ut mente nimirum et voluntate nostra cognita et ipsa quoque prout sese omni dexteritate industria et fidelitate facturam esse pollicetur et offert, quid ratio temporis, quid rerum gerendarum occasio quid regni denique status suadere videbuntur, ad hoc se pro communi regni defensione eliberationeque accommodare sciat.

Extremum illud est ut D^{tio} Tua de omnibus occurrentiis et explorationibus rerum turcicarum suam ad nos scribendi diligentiam nec non coeptam obsequiorum et studiorum suorum sedulitatem ad promovenda scilicet negocia nostra proseguere et continuare, simul et quid sibi circa praesentem expeditionem in omnem partem faciendum esse videatur, crebro indesinenterque nobis significare velit, quandoquidem magnam fiduciam in D^{uis} Tuae prudentia et consilio iam dudum collocavimus. Idque erga se omni liberalitate et beneficentia nostra cum effectu recognoscemus. Datum Nurenbergae die quarta mensis aulis 1543.

Az irat élén: Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

LXXX

a)

Gyula-Fejérvár, 1543. máj. 8.

Frater György Ferdinandnak. Tudatja, hogy a török császár csauza járt néla adót és hadi népet sürgetvén; tanácsot kér, mitévő legyen, annyival inkább, mert a konstantinápolyi francia követ üzenete szerint ő ismét gyamában van a török előtt.

Serenissime princeps et domine domine mihi clementissime, fidelium servitiorum stb. commendationem. Quinque iam

fere menses sunt quod Eustachium Feledi ad M^{tem} V. misi cuius reditum cum propter cognitionem earum rerum quae a M^{te} V. scire cupiebam avidissime expectarem, secunda die maii aderat iuvenis novissime ad M^{tem} V. missus qui licet adventum ipsius Eustachii brevi mihi futurum promitteret, diceretque nomine M^{tis} V. me omnia ab ipso Feledi cogniturum, tamen cum eius hanc moram ferre non possem, continere non potui, quin has litteras ad M^{tem} V. darem, maxime cum viderem adesse iam tempus illud, quo scire deberem quid M^{tas} V. apud se fieri statuisset. Imperator enim iam se movit apparatu certe satis magno hocque ita esse M^{tas} V. certo sibi persuadeat; et si qui aliter rem hanc M^{ti} V. retulerint, mihi potius quam aliis M^{tas} V. credat, qui certius ista ex verissima meorum relatione novi; licet transmari- nas copias nondum traduxerat et quantum conicere possum neque est traducturus; verum cum plures ex meis nunc in expectatione sint, faciam brevi M^{tem} V. certiorum. Praeterea chanz unus quarta die maii ab imperatore Turcarum ad nos venit, censum a nobis et gentes ad expeditionem ac victualia postulans, a quoquo modo liberi esse possimus, Deus ipse novit; qui solus nos pro sua misericordia servare potest et quamvis res pernecessariae fuissent, de quibus dudum M^{tem} V. per litteras convenire debuissim, nonnulli tamen ex meis ad M^{tem} V. profecturi aut intercepti sunt aut in carcerem detrusi vel alio aliquo impedimento affecti, quemadmodum Michaeli Veseni homini nobili et nomine regni ad M^{tem} V. in legatione dimisso Posonii contigit ut libertas nunciorum etiam contra iura gentium in ipso cum summa contumelia violaretur; imo ne mercatoribus quidem Varadiensibus tutum iter in ditione M^{tis} V. serenissimae patet, qui ter iam omnium rerum iacturam a praedonibus acceperunt, qui cum hostium insidias salvi evasissent ibi a praedonibus sunt circumventi ubi se maxime tutos esse fuissent arbitrati; quae impedimenta si non toties obstitissent, nulla habita ratione expensarum saepius M^{tem} V. fecissem de omnibus certiorum. Nuncius oratoris regis Franciae referebat hic aliis me apud imperatorem Turcarum propter M^{tem} V. valde esse suspectum, tamen cum semel statuerim me ne latum quidem unguem a christianis principibus discedere, facile possum eiusmodi de me sermones contemnere: et licet anno quoque praeterito per egregium Balthasarem Bornemizza quid ipse de modo expeditionis sentirem, M^{ti} V. significaveram, non quod me in dando M^{ti} V. consilio dignum iudicarem, sum enim ad hanc rem plane non idoneus, tamen ut integritatem animi mei erga M^{tem} V. declararem, illa eadem apud M^{tem} V. nunc iterum me repetere non piguit supplicoque M^{ti} V. ut mihi quoque in hac re fidem habere dignetur, qui et M^{tem} V. aequè ut alii diligo et reipublicae christianae ita faveo

ut vitam mihi illa chariorem esse non iudicem. Deus optimus
M^{tem} V. stb. conservet. Datis Albae Juliae octava die mensis
maii, anno domini MDXLIII.

Közbeszúrva: M^{tas} V. huic nuncio fidem habere dignetur.

Eiusdem V. serenissimae M^{tis}.

fidelis servitor

Fr. Georgius.

Külezim: Serenissimo principi et domino domino Ferdinando stb.

Eredeti, titkos jegyekkel írva.

b)

*Az előbbeni levelben említett nuncius jelentése Ferdinánd előtt a török készü-
lődéséről s arról, hogy Fr. Gy. tanácsa szerint, mi módon állhat leghatható-
sabban a töröknek ellent Ferdinánd.*

Serenissime princeps, domine clementissime.

Dominus meus thesaurarius nunciat M^{ti} V. fidelissima ser-
vitia sua, uti domino suo clementissimo.

Et dicit quintum iam mensem esse, quod expediverit erga
M^{tem} V. Ewstachium Feledy qui ab eo tempore non sit reversus,
tametsi vehementer expectatus, nec scire se in quam partem in-
terpraetari debeat tam diuturnam cessationem nuncii de cuius
mora fuerit satis anxius. Optasset enim ex illo cognoscere volun-
tatem M^{tis} V. et magnopere veretur, si diutius cunctetur nuncius,
ne tum maxime servire M^{ti} V. nequeat, cum vellet eo modo in-
servire, quo est M^{ti} V. sacrae obstrictus.

Causa tantae sollicitudinis haec est, quod Turcarum caesar
iam procul dubio se movit apparatu bellico ingenti, quo maiore
raro se instruxit, quanquam vires et copias transmarinas hoc est
Nataliae nondum secum habeat, necdum dominus meus exacte
intelligit, an et illas copias secum Turca ducere intendat vel
non. Nec dicitur autem Turca recta Viennam petiturus. Sed
iuxta opinionem suam arbitratur dominus meus quod imprimis
Quinqueecclesias hostis obsidebit, deinde Albam Regalem et
Strigonium. Sed etiamsi Quinqueecclesiis ille potiatur, credit
Albam Regalem et Strigonium non obtenturum, modo M^{tas} V.
dignetur bene provideri locis illis et numero militum et com-
meatu. Quod si tamen contingeret Turcam illa quoque loca bene
munita impetere et eis quod deus avertat potiri, tantum proficiet
et proderit ea optime munita esse ut in eorum locorum expugna-
tione magnam partem aetatis absumat; interim autem M^{tas} V.
poterit bonas rationes ferendi auxilii excogitare.

Nuncius autem caesaris et modo apud dominum meum est,

qui petit instanter commeatum, milites et tributum. Et deus novit quomodo immunis esse possit omnis ea regio, cuius incolae vehementer sunt exterriti. Adeo ut nisi domini mei praesentia illos continuisset, iam pridem sese illi hosti submisissent, tantum momentum est apud eos terror hostilis. Interim autem nisi solidas vires M^{tis} V. in eorum defensionem paratas videant, movere provinciales nullo modo sese audent.

Propterea supplicat dominus meus M^{ti} V. uti domino suo clementissimo, dignetur M^{tas} V. illi consilium et informationem [dare] eam, cui se possit accommodare. Id vero cito, plurimum enim veretur, ne id quod lucusque placidis verbis et persuasionem efficere potuisset, deinde si res diutius extrahatur: magna pecunia quoque vix praestare queat.

Rediit sub meam huc profectionem certus servitor domini mei ex Constantinopoli. Is pro certe affirmat, copias illas caesaris Turcarum in defensionem et subsidium regis Gallorum promissas nondum movisse.

Restitit ad reliquam rerum cognitionem Constantinopoli alter servitor domini mei, quo redeunte, curabit dominus meus M^{tem} V. de reliquis quoque reddere certiore.

Ea vero quae circa negocia praesentia domino meo visa sunt, descripsit M^{ti} V. Dignetur ea pro suo sapienti iudicio cognoscere et decernere, quae sibi probantur, nam ea et non alia domino meo quoque probabuntur.

Domine clementissime, supplicat M^{ti} V. dominus meus, ut quantocius fieri potest, gratioso et celeri responso me remittat, ut cognita mente M^{tis} V. posset dominus meus servitiis ac rebus M^{tis} V. sese accommodare.

Eredeti.

LXXXI.

Gyulafejevárvár, 1543. máj. 25.

Frater György Ferdinandnak. Rácz csapatokat a török közege miatt már nem szegődtehet; ezt márcziusban kellett volna ő flgének parancsolnia. Kéri, hogy Izabellával való ügyét egyenlitse ki; mert ha a nélkül távoznék az özvegy királyné, félő hogy az egész országrész a töröknek hódol, mint ezt Fr. Gy. előtt több előkelő ki is jelenté, — s az esetre Erdélyben is csak a szászokban bizhat Ferdinand. — Vác és Pécsárád ügyében is sürgetre kér be-tézkedést s Magyarországot, mint oly állást, a melyből egyedül lehet a törökkel bűni, ismételve Ferd. gondjaiba ajánlja.

Serenissime princeps et domine domine mihi clementissime. Fidelium servitiorum . . . stb. . . commendationem. Ea quae scitu

digna erant per Stephanum Vas et scripsi et nunciavi omnia M^{ti} V. diligenter, volui tamen de illis quoque rebus quae post illius discessum contigerunt M^{tem} V. facere certiores. Imperator Turcarum in festo Sancti Georgii Adrinopoli se movit Sophiamque venit, ibi omnes copias suas coactus; naves vero commeatu et bombardis onustas infinitas ex Danubio praemisit; ex quibus colligere licet, subito aliquid illum facere velle statuisse. Quapropter supplico M^{ti} V. ut mature Strigonium et Albam Regalem, quibus potissimum ille locis intentus est, firmioribus quibus potest praesidiis et commeatibus M^{tas} V. munire dignetur, cum beglerbey in eum finem imperator praemisit ut et a praesidio et a commeatu civitates illas prohibeat. Quid autem ipse de modo istius belli sentiam, hoc quoque M^{ti} V. per Stephanum Vas perscripsi. Mandaverat praeterea mihi M^{tas} V. ut gentes ex Rascianis ad usum navalis belli conducerem qui ad finem mensis aprilis ad Comarum esse deberent. Paruissem certe mandatis M^{tis} V. et deinceps quoque omnem curam et diligentiam adhibebo ut voluntati M^{tis} V. satisfiat, sed iam impossibile esse puto propter adventum imperatoris quem omnes iam se movisse sciunt, huc delectum militum fieri posse, cum nemo iam domum uxoremque et liberos relinquat, sed saluti suorum quisque quantum potest prospicere studet. In martio vero commodius res ista agi potuisset. Feledy autem vigesima secunda maii ad me venit. Mentem itaque M^{tis} V. tum ipso Feledy tum ex litteris eiusdem M^{tis} V. intellexi ad eaque me conferam, quae M^{tem} V. velle cognovero. De conducendis vero aliis gentibus curam habebo diligenter ut ad aliud mandatum M^{tis} V. paratus esse possim; sed quemadmodum in omnibus fere litteris M^{ti} V. serenissimae de constituenda honesta reginalis M^{tis} eiusque serenissimi filii conditione supplicavi ita nunc quoque eo quo possum humiliter supplico ut singularem curam M^{tas} V. de istis Maiestatibus habeat, quo et ego liberius M^{ti} V. servire possim. Turca quidem bona verba dat, fides tamen nulla est ei adhibenda, propterea quod eiusmodi splendidis verbis multa iam regna in exitium pertraxit. In manifesto itaque periculo reginalem M^{tem} relinquere non possum, sed necesse est ut hinc ad tutum aliquem locum conferam. Si vero reginalis M^{tas} negotio cum M^{te} V. nondum bene concluso ex hoc regno discesserit, timco vehementer ne totum hoc regnum statim ad Turcam deficiat. Hoc autem ita futurum soli nobiles qui heri ad me convenerant aperte coram testati sunt, quod post discessum reginae statim ad imperatorem Turcarum pro petendo eis aliquo principe nuncium essent dimissuri; propterea M^{tas} V. nihil, neque regno, neque rebus suis, consultius quidquam agere potest, quam si de conditione istarum M^{tem} cito, cito prospexerit, ut post deductionem reginalis M^{tis} to-

tum hoc regnum M^{ta} s V. per eum quem huic rei praeficere volet in potestatem suam una cum arcibus recipere possit, sine quibus regnicolas istos M^{tas} V. in officio tenere non potest. De fidelitate quidem Saxonum quibuscum mihi intelligentia est, promittere possum, aliis tamen duabus nationibus fidere non licet. Si vero moram aliquam in hac re M^{tas} V. fecerit, aliud in tanta rerum necessitate facere non possum, quam ut reginalem M^{tem}, si alius refugii locus non erit, Cassoviam unacum eius filio deducam. In hoc igitur M^{tas} V. summum consilium totamque deliberationem conservandi huius patriae sitam esse sibi persuadeat. Hominem quidem in Turcia habeo, priusquam tamen ille rediisset, rumore ad nos hodie allata sunt, civitates Nandorlbam, Sarno, Zalankemen et aliam in Bozna Novum Montem quam vocant conflagratas esse.

Quemadmodum autem vita nihil neque charius neque iucundius esse potest, ita certe nihil libentius in vita mihi contingere optarem quam ut M^{tem} V. convenire coramque de rebus ad conservationem regni pertinentibus colloqui possem, inprimis propter negocia M^{tis} V. quae sive ignorance rerumstrarum sive defectu alterius rei, video tamen ire omnia sine ordine, quod causa M^{tis} V. quam totam in salute reipublicae christianae versari conspicio, quantopere doleam, litteris consequi non possum. De mea autem ad M^{tem} V. veniendi securitate ea M^{tas} V. mihi et scripsit et nunciavit ut nihil unquam tam persuasum habeam, quamvis multi aliter de me hoc apud M^{tem} V. interpretati sint, quam illam singularem M^{tis} V. erga me clementiam in quam totius vitae meae et quietem et solacium collocavi; nec unquam quidque mihi in mentem venit, quod me a gratia M^{tis} V. in diversum hactenus ducere potuisset; modum tamen veniendi non video cum propter infinitas curas quibus in conservatione huius terrae distineor, de una arce in aliam ire mihi non licet; immo vero si Turca me ad M^{tem} V. profectum esse animadverteret, quod certe celari nunquam posset, nulla maior occasio invadendi regni illi posset offerri. Caeterum si M^{tas} V. pro sua prudentia modum aliquem reperiret quo sine iactura regni id fieri posse cognoverit, id faciam quod M^{tas} V. regno utile et in rem suam esse iudicabit.

Quamvis autem prius quoque M^{ti} V. supplicavi de arce Vaciensi et Pechwaradiensi ut illas M^{tas} V. ad manus suas reciperet, nunc itaque iterum M^{ti} V. supplico ut Pechvaradinum vel Emerico Verbecy vel episcopo Quinquececlesiensi, antequam Turca illam eripiat, reddere iubeat, pro cuius restitutione cum iam litteris quoque imperatoris monitus essem, unica hac ratione illos repuli, me adventum imperatoris expectare, arcemque illam

ad manus solius imperatoris me dare constituisse. Illam enim quae a me longissime distat et ad quam per medias Turcas itur, mihi tueri et difficile et impossibile est, quae si a Turcis fuerit occupata, Quinqueecclesiae diu durare non possunt et Vacía quoque ingentem cladem superioribus partibus regni Hungariae in eo casu adferret procul dubio. Tam de Vacíensi igitur quam Pechvaradiensi quas hactenus meis sumptibus servavi, curet obsecro M^{tas} V. ne turcica manus illas occupet. Scripsi autem ad sacratissimam quoque et catholicam caes. M^{tem} de modo belli, quem M^{ti} V. perscripseram. Per misericordiam igitur dei, per salutem totius reipublicae christianae, per lachrimas innocentium et viduarum, per alta suspiria senum, per trepidationem miseri vulgi M^{ti} V. supplico, dignetur sacr. caes. M^{tem} hortari, ne regnum hoc multo sanguine maiorum nostrorum conservatum et pro propugnaculo totius reipublicae christianae omnium opinione habitum ad manus perfidissimorum hostium cum summa christianorum iactura venire patiatur; nunc enim ea defendendi regni huius occasio M^{tibus} V. oblata est, qua nulla nec maior nec utilior esse potest; tanta autem ratio huius regni apud M^{tes} V. esse debet, ut ea occasione neglecta, hostis ex solo hoc regno facile imperium totius reipublicae christianae sibi vindicare potest. Contra si tempestive salus huius regni M^{tibus} V. curae fuerit, promittere possum, dei auxilio infra spatium quatuor annorum continui belli exagitatione et Constantinopolim et maiorem partem Turciae penes M^{tes} V. futuram.

Cum vero quotidie deinceps eiusmodi res emergant, quas statim scire M^{tem} V. necesse erit; supplico M^{ti} V. ut homines meos quamprimum expedire dignetur ut et M^{ti} V. ad eius praescriptura inservire sciam et me rebus necessariis M^{tem} V. facere certiore. Deus optimus maximus M^{tem} V. . . . *stb* . . . . conservet. Datis Albae Juliae vigesima quinta die maii, anno domini MDXLIII.

Quidquid vero iste Michael literatus M^{ti} V. meo nomine dixerit, fidem M^{tas} V. eius dictis adhibere dignetur.

Eiusdem M^{tis} serenissimae

fidelis servitor

Fr. Georgius.

Kélelem: Serenissimo principi et domino domino Ferdinando . . . *stb. stb.*

Eredeti, titkos jegyekkel írva.

LXXXII.

1543. június elején.

Frater György üzenete Ferdinandhoz a török elleni intézkedések, erdélyi dolgok, Izabella királyné ügye, Vácz és Pécsvárutja tárgyában — németlen költődöttje által Ferdinand udvarában előadva.

Fratris Georgii legationes de rebus Hungariae ad regiam Maiestatem, dominum nostrum clementissimum.

Ut sua M^{tas} certo sciat imperatorem Turcarum prima die mensis huius iunii cum omni sua vi ac potestate bellica ex terra Sophiarum venire cepisse.

Ut sua M^{as} certo intelligat conatum et voluntatem Turcarum imperatoris esse beglerbekum praemittere ut Strigonium et Albam Regiam statim obsideat: ne praesidiarios milites et victualia sua Maiestas intromittere possit.

Imperatorum Turcarum validissimo exercitu venire, quali antea nunquam in Hungariam venit: omnesque bombardas quas ab initio cepit in Hungaria, nunc in Alba Graeca ad currus ordinasse: et adventum beglerbekii expectare, qui simul et venerit, illas omnes bombardas ad expugnandas arces munitiores Hungariae mittere. Ideo:

Supplicat suae Mⁱ Frater Georgius ut sua M^{tas} habeat vigilem rerum curam, fortificet et communiat arces commeatibus, victualibus ac praesidiis, antequam hostis veniat.

Imperatoris Turcarum nuncios apud Fratrem Georgium esse, per quos iubet tributum Hungariae administrari et ipse Frater Georgius tributum iam propter pacis praetextum ac simulationem illi administrari fecit.

Per eosdem nuncios optat et iubet imperator Turcarum ut quam maximo exercitu potest, se ad bellum Frater Georgius paret et visis primis litteris ad Danubium illi obviam eat. Pro hac autem re misit Frater Georgius nuncios ad ipsum imperatorem cum tali informatione, ut aliquantisper factionibus ac simulationibus ipsum remorentur et teneant, quousque Mⁱ regiae rursum vel litteras vel nuncium mittere possit.

Oratoris regis Franciae ad imperatorem Turcarum servus unus venerat in Transsylvaniam, ut rumores famanque illic venaretur et discordiam etiam ac defectionem a sua M^{te} suscitarret. Quem Frater Georgius ita excepit, ita cum eo tractavit,

ita demum a se dimisit, ut nullum ex eo sit periculum, nec suam M^{tem} hac causa sollicitam esse debere.

Nobiles existentes in Transsylvania et Siculos etiam ita esse inconstantes ut nisi Frater Georgius cum reginale M^{to} inter eos habitarent, iamdudum vaivodae de Moldova adhaesisent. Propterea suae M^{ti} Frater Georgius supplicat ut sua M^{tas} provideat ne si ad M^{tis} suae mandata Frater Georgius illinc fuerit egressus, illi a M^{to} sua deficiant.

Supplicat suae M^{ti} Frater Georgius ut M^{tas} sua habeat curam reginalis M^{ts}, nam audiens adventum imperatoris Turcarum adeo territa est, ut nusquam ab eo remanere audeat, ob eamque ipsum Fratrem Georgium in servitiis suae M^{tis} multum impediri. Quare sua M^{tas} ad eam scribat et locum aliquem munitum assignet, ubi audeat remanere. Nam si ipse Frater Georgius ad mandata suae M^{tis} venire coetur, velit nolit, si non in alio loco, saltem Cassoviae eam oportet relinquere.

Sua M^{tas} per egregium Lestar de Feled nunciaverat ut Frater Georgius ad nazados gentes conducere, ipse vero quamvis diligentissimam dederit operam, conducere non potuit. Nam adventu imperatoris Turcarum ita omnes esse perterritos ut solum carent: ubi et quo se cum liberis, uxoribus, ac rebus defendant. Nihilominus statim ad mandata suae M^{tis} vaivodas nazadorum vocari fecit omniumque eorum pro fidelitate suae M^{tis} iuramentum accepit, commisitque ut ubicunque invenientur, sex, decem, viginti, triginta secreto conducere et ad servitia suae M^{tis} in Danubium mitterentur.

Certos et fidedignos viros cum litteris ad dominum nostrum clementissimum Carolum imperatorem Frater Georgius misit, supplicans ut regnum adflictum adiuvet. Illos vero homines propterea per suam M^{tem} non misisse, ne se sua M^{tas} suspicionem sinistram conciperet; sed sua M^{tas} certo credat, nihil aliud nunciasset, nisi pro auxilio implorando.

Frater Georgius tam a rege Franciae quam etiam ab aliis multis per litteras hactenus est sollicitatus ac ad defectionem a sua M^{to} adhortatus: supplicat tamen suae M^{ti} ut nullam de eo dubitationem habeat; nam ab eo tempore quo se suae M^{ti} commendavit, semper omni fidelitate fuisse et nunc se in tota vita suae M^{ti} cum sanguinis effusione promittit servituum.

Frater Georgius multoties ab imperatore Turcarum est sollicitatus: ut Vaciam et Pech Waraddia det in manus eius; ipse tamen spe inani ipsum hactenus fovit et tractavit. Et ipse Frater Georgius scripsit aliquoties domine reverendissimo Strigoniensi ut Vaciam militibus muniat, scripsit etiam domino reverendissimo Quinqueecclesiensi ut et ipse muniat Pech Waraddia,

sed ab istis in hunc diem nullum accepit responsum. Nunc suae M^{ti} suplicat: habeat curam istorum locorum, nam iam Turcarum imperatore adveniente, se nescire quo praetextu, qua simulatione tenere possit, si imperator a se rogare ceperit. In utrisque tamen locis servos iuramento adegit, ne usquam ad mortem in manus Turcicas arces dent, si etiam ipsemet Frater Georgius mille litteras ad ipsos scriberet

In provinciis Chanad et Themeswar sicut sua M^{tas} iusserat, taxam Frater Georgius pronunciaverat et omnium nobilium iuramentum pro fidelitate suae M^{tis} acceperat. Verum postquam servum oratoris Franciae regis in Transilvaniam venisse intellexisset, illis provinciis relictis, statim in Transsylvaniam ire est coactus. Sicque illi in hunc usque diem taxam solvere neglexerunt. Haec etiam voluit ne sua M^{tas} ignoraret.

Egykorú írat.

LXXXIII.

Gyula-Fejérvár, 1543. jún. 3.

Frater György Ferdinándnak. — Menti magát a székesi vár ügyében s rozakarói ama válya ellen, mintha neki nagyobb összeköttetése volna e törökökkel, mint Ferdinánddal; tudatrán egyszersinál az okot, a mely miatt a török császárnak az adót megküldé.

Serenissime princeps et domine, domine mihi clementissime. Fidelium servitorum . . . stb. . . commendationem. Scripseram M^{ti} V. proximis litteris meos nondum ex Turcia rediisse. Unus tamen hodie a Murat beg venit, qui septimum diem sui ab illo discessus tricesimum diem maii esse dixit. Murath beg igitur novem nunc maioribus bombardis arcem Valpo oppugnat, quo tempore et beglerbeg Danubium, zanzacus vero Boznensis cum copiis Crasso fluvium erant traiecturi; nunciavitque Murath beg imperatorem Turcarum interea dum servitor meus ad me rediret, Nandoralbam venturum. Si quid deinceps erit, nihil neque libentius neque diligentius faciam quam ut in rescribendis rebus noviter emersis M^{tis} V. mandato satisfaciam. Illud tamen quod non ita pridem de arce Scepusiensi contigit, non dubito quin iam M^{tas} V. sciat; quod non solum libenter non audio sed etiam mentionem eius rei apud M^{tem} V. sine summo animi dolore facere non possum, quod eius quoque rei factum mihi plerique ascribant; in quo plane me scio culpa vacare. Quid enim affe-

nus unquam a me fieri potuisset quam in ea re M^{tem} V. offendere, quam ego, ne fieret, pro mea erga M^{tem} V. fide modis omnibus curare debuisssem. Et certe posteaquam in sinum clementiae M^{tis} V. me contulisssem, novit deus cui aperta sunt omnia, quod mihi non modo eiusmodi faciendi cogitatio sed ne imago quidem talia perpetrandi unquam in animum subivit, quin potius conatus sum semper ne M^{tem} V. tantis conservandae reipublicae christianae curis obrutam vel levi aliqua re a fidelitate aliena impedirem; me vero magnam et fidei et constantiae rationem habuisse, conscientia mea mihi testis est et quam alii quoque non ignorant qui me penitus noverunt. Tamen si qui aliter meas actiones apud M^{tem} V. interpretantur quam deberent, supplico M^{ti} V. ut mihi potius M^{tas} V. credat quam illis qui talia de me confingunt. Ego enim ad omnia negocia M^{tis} V. et regni ita me accommodabo ut M^{tas} V. intelligere possit ex meis actionibus diversa longe illos dixisse quam res ipsa esset. Sed et aliam de me criminationem sparsam esse intellexi, quod maiorem intelligentiam cum imperatore Turcarum haberem, quam cum M^{te} V. Utinam deus ipse candorem animi mei et totum hoc quod sub pectore latet in sinum M^{tis} V. transfunderet, reperiret profecto M^{tas} V. animum et fidelem et constantem. Cum Turca enim nullum nihi commercium aut est aut unquam erit nisi quod simulata nunc benevolentia cum illis ago, qua partes istas terrae sic ab hostibus undique circumventae, donec M^{tas} V. ex dei misericordia armis suis nos ab ista servitute eripere potest, salvas conservare possem; quod ut commodius fieret, oratores quoque prima die iunii una cum tributo ad imperatorem expediti, ne tantus hostis temeritate nostra provocatus regnum hoc invaderet. Credo autem eam clementiam M^{tis} V. erga me esse quam et nunciis et litteris suis M^{tas} V. mihi significavit ut nulla sit tam valida aemulorum meorum contentio, quae gratia M^{tis} V. non facile dilui possit. Deus optimus maximus M^{tem} V. serenissimam conservet diutissime. Datis Albae Juliae tertio die iunii anno domini MDXLIII.

Eiusdem Maiestatis Vestrae serenissimae

fidelis servitor

Fr. Georgius.

Külczim: Serenissimo principi et domino, domino Ferdinando *slb.*

Eredeti, titkos jegyekkel írva.

LXXXIV.

1543. jun. 7. Prága.

Ferdinánd Frater Györgynek. — A közelgő török ellen Csehország s egyéb örökös tartományai renditől segélyt nyerrén s bírván ígérletét a pápának, császárnak, remélvén továbbá támogatást az angol királytól s az olasz fejedelmektől is: kéri Fr. Györggyöt, hogy a tiszai részek haderejét gyűjtse össze, hogy az ha a török arra vonúl, esüggedetlenül, Ferdinánd segélyében is bizra ellent álljon, ha pedig Ferdinándnak tart, akkor ama tiszai haderő a királyi sereg mellé gyűlekezzék. Tetszik neki Fr. Gy. tándesa a török elleni védelmei illetőleg; kéri továbbá, hogy a török mozdulatairól tudósítsa pontosan, hogy a debreczeni részgyűlésre mindenesetre elmenjen, — s végre 1000 nászadosi haladék nélkül küldjön Komáromba.

Ferdinandus etc.

Reverendissime fidelis nobis sincere dilecte. Reddidit nobis Devotionis Tuae nuncius Stephanus Was litteras a D^{no} Tua, quibus nobis praeter aliá scribit se Eustachii Feledy reditum avidissime expectasse; idque propter cognitionem earum rerum quas D^{tio} Tua a nobis scire expetebat; sed eum tamen tum cum praefatas ad nos dedisset litteras, idest octava die mensis maii proxime praeteriti haud pervenisse ad D^{ncm} Tuam; quod non possumus satis mirare; fuit enim a nobis quarta mensis aprilis expeditus. Et ab eo D^{tio} Tua procul dubio iam nunc mentem et voluntatem nostram intellexit de iis rebus, quas res ipsum agere et perficere cupiebamus ut scilicet circiter mille et quingentos vel ut minimum mille nazadistas quamprimum ad stipendia et servitia nostra conducendos eosque ad Comarum una cum aliquibus capitaneis mittendos curaret ita ut ad finem mensis aprilis dudum praeteriti in dicto loco praesto esse potuissent. Deinde ut D^{tio} Tua per se quoque quantum maximum posset gentium numeram ex omni genere praesertim Rascianorum tam equitum quam peditum et aliorum quoruncunque in omnem eventum ad servitia nostra assecuraret et conduceret, nec non cum iis sese appararet ita ut perducto exercitu nostro in Hungariam, una nobiscum insurgere et vires suas cum copiis nostris cum primum de hoc a nobis admonitu esset, coniungere posset. Et hoc subinde polliciti fuimus eidem Dⁿⁱ Tuae, quod eam singulo quoque tempore de animo et consilio nostro in administranda expeditione ista adversus tam validum et potentem hostem certiores facturi essemus, ut voluntate nimirum nostra perspecta, tanto melius ad communem regni defensionem sese accommodare sciret. Et licet in animo habueramus, aliquot diebus postquam Eustachius Feledy expeditus erat, certum hominem nostrum ad D^{ncm} Tuam ablegare; ta-

men distulimus id facere non nisi ob eam causam quod prius exactius atque certius intelligere volebamus, an Turca in propria persona et quanto cum numero gentium veniret, an vero bassas saltem suos cum exercitu mitteret; ut secundum explorationes illas tum rei bellicae negotia in omnem eventum disponere et dirigere, tum etiam D^{nem} Tuam admonere possemus quid a se in hoc rerum statu in partibus istis fieri vellemus.

Exquo autem nunc commodum (?) ad nos venit praefatus Stephanus Was cum litteris D^{nīs} Tuac. Etsi moleste tulimus tantam moram ut ex litteris D^{nīs} Tuac apparebat ipsum Feledy in reditu suo ad D^{nem} Tuam fecisse, eo quod inde acciderit ut ad litteras eas, quas ipse perferebat, nondum potueramus a D^{no} Tua certum responsum habere: tamen valde opere pretium duximus per eundem Dⁿⁱ Tuac (id quod alioqui per proprium hominem nostrum iamdudum facere cogitabamus) rescribere et quasi ulteriorem deliberationem et propositum animi nostri eidem patefacere. Nam quod D^{no} Tua imperatorem Turcarum iam se movisse cum magno exercitu pro certissimo affirmat, id sane ita esse scimus, siquidem et aliorum multorum tum litteris tum fidedigna relatione pro compertissimo et exploratissimo apud nos habetur. Quocirca D^{nem} Tuam latere nolumus, nos tum a sacri imperii principibus et statibus tum etiam ab ordinibus regni huius nostri Bohemiae eidemque incorporatis et annexis principatibus et dominiis, nec non ab universis patriis et provinciis nostris haereditariis haud contemnenda subsidia partim repentina et praesentanea pro firmandis et muniendis scilicet necessariis praesidiis vel finitimis vel potioribus locis, arcibus, propugnaculis et civitatibus iis, quorum provisione advenientis hostis primus impetus non solum retardari, verum etiam impediri possit, partim vero maiora et validiora et eiusmodi sane ut totis viribus postulante necessitate mox praesto futuri sint, obtinuisse; expectare denique non spernenda etiam auxilia a summo pontifice, sacrae caes. M^{ajest.}, rege Angliae cum quo sane M^{ajest.} imperialia aretissimum foedus iungit, caeterisque christianis principibus et potentatibus Italiae, ad quos omnes et singulos iam dudum legatos nostros in hunc finem emandavimus. Et in hoc toti sumus uti tum copias et nostras et auxiliares, quam possumus maximas undequaque collectas et in unum primo quoque tempore contractas ad sustinendos hostium impetus certo aliquo et idoneo loco instruamus et firmemus, tum interim etiam ad potiora loca castra et civitates valida militum praesidia imponamus, eoque omnibus necessariis munitionibus ac rebus bellicis quam celerrime corroboremus, ut sunt Alba Regalis, Quinceecclesiae, Wisegrad, Laurinum, Comarum, Strigonium, Posonium et alia eiusmodi loca ad Danubium posita, quibus progressus hostium quoquomodo

prohibeatur aut saltem retardetur tantisper, donec iustus exercitus ex omni parte congregatus in apertum campum contra dicti hostis potentiam educi queat.

Quae cum ita sint, D^{nem} Tuam clementer requirimus et hortamur ut ipsa hoc tempore tam necessario suam nobis fidem, debitumque in patriam amorem, studium, curam diligentiamque probare et declarare velit. Id est ut eas vias et rationes, ea denique consilia iam nunc mature inire contendat, quibus communi propugnationi et defensionem in istis etiam partibus prospiciatur tali nempe modo, ut universi domini, nobiles et comitatus ultra Ticiam sese totis viribus praeparent et instruant atque adeo simul congregati et coniuncti oportuno et idoneo aliquo ad intercludendos seu prohibendos hostium aditus propulandosque eorum conatus loco pedem figant, ut si versus partes istas communis hostis exercitus suos ducere intendat, mox ad resistendum parati existant. Si vero quod potius credendum est, recte contra nos copias suas moveat, ut primum per nos admoniti fuerint, viritum insurgere nostrisque gentibus consociati publicam defensionem patriae, uxorum et liberorum suorum adiuvari possint. Idque tanto magis quod nos eos in casu quo Turca ipsos priusquam nos aggrederetur, nullo modo derelinquere, quin potius quascunque validissimas suppetias eisdem mittere atque adeo omnes vires nostras ad ipsorum et partium istarum defensionem convertere cogitamus. Agat itaque et provideat D^{tio} Tua id quod christianum virum et patriae amantem et perstudiosum decet, nosque se facturam esse plane confidimus, ut eius ductu, opera, consilio et assistentia fideles regnicolae istarum partium animati pro viribus quisque suis sese expeditioni huic et communi patriae defensionem e vestigio accingant sub certissima nimirum spe et expectatione auxiliorum nostrum, quae illis nequaquam deesse patiemur. — Neque est sane cur sese Turcarum iugo ultro submittant, manusque dent vel metu vel desperatione adacti, cum non nos tantum et regna ac dominia nostra, verum etiam summum pontificem, sacram caes. M^{tem} et caeteros principes et potentatus christianos in praesentaneum auxilium eorum erectos et succinctos habituri sint; quin potius arma capiant, pro patria pro uxoribus pro liberis, pro aris denique ac aris (*sic*) pugnaturi, pro quibus rebus omnibus omnes boni vel extrema quaeque corporis et vitae pericula semper subeunda esse certe putarunt. Crudele autem foret ac plane impium si vel D^{tio} Tua vel istarum partium regnicolae perpetuo christiani nominis hosti aut gentes aut victualia danda esse statuerent, nec unquam nobis persuadere possumus. D^{nts} Tuae permissu aut consilio fore ut dicti regnicolae tam pernitiosae petitioni barbari hostis satis faciant.

Caeterum quod eadem D^{tio} Tua scribit se plures ex suis

habere in expectatione, quos explorandi causa emandaverit et ob id pollicetur se brevi certiores nos facturam esse de progressu Turcarum, in eo non possumus non magnopere commendare singularem illam diligentiam suam quae certe nobis gratissima est et ad res gerendas admodum utilis. Proinde denuo impense petimus a D^{no} Tua ut istud scribendi officium si unquam alias nunc vel maxime continuare ne cesset, ut eo magis scire possimus per D^{nis} Tuae diligentiam dicti hostis vel progressus vel conatus et nos iis cognitis, in omnem partem ad resistendum instructiores reddere. Mirifice autem placuit nobis consilium D^{nis} Tuae de modo expeditionis contra imperatorem Turcarum instituendae, illudque non nisi prudentissimum esse facile animadvertimus et dabimus sane operam ut illud ipsum quoad eius fieri queat sequamur.¹⁾

Porro quod D^{tio} Tua conqueritur, nonnullos ex suis, qui ad nos profecturi erant aut interceptos aut in carcerem detruxos aut alio quopiam impedimento affectos fuisse, nihil certe tale unquam perlatum ad nos esse meminimus, praeterquam quod Michael Weseni ad aliquot paucas horas Posonii retentus fuerat, idque sua potissimum culpa, quippe qui occultaverit dedita opera se quicquid habere litterarum ad nos, quo factum est ut consiliarii nostri de homine nescimus quid mali suspicantes, ut qui antea in adversariorum nostrorum numero habebatur, eum tantisper detineri curarint, donec litteras produceret. Attamen ordinem et mandata dedimus ut quicumque a D^{no} Tua vel cum litteris vel sine litteris veniunt, semper tuto ad nos perducantur. De mercatoribus autem, qui iacturam aliquam a praedonibus in ditione nostra, ut scribit D^{tio} Tua, acceperunt: prohiberi sane ex omni parte non potest, quin eiusmodi interdum accedant in istis temporum disturbiis, licet ad puniendos talium scelerum et rapinarum auctores diligentem semper curam adhibere consuevimus.

Practerea cum non solum opportunum verum etiam pernecessarium esse videremus ut universi fideles et subditi nostri illius regni Hungariae suam quoque operam, vires, facultates, auxilia denique in propria salute tuenda collocarent et conferrent; ex re fore putavimus fideles nostros, dominos et nobiles ac comitatus illarum partium citra et ultra Tibiscum existentium, dieta seu congregatione pro festo beatorum Petri et Pauli apostolorum proxime venturo in oppido Debreczen indicta convocare et per certum hominem nostrum eo cum mandatis et legatione nostra expediendum monere et hortari ad ea strenue agenda tractanda concludenda et aggredienda, quae defensionem et conser-

¹⁾ L. a LXXX. sz. levél b) részét. Tört. Tár. 1878. 3. füzet.

vationem eorum respiciant. Eapropter D^{nem} Tuam clementer requirimus et hortamur ut si ullo modo fieri potest, se ad diem et locum praedictum personaliter conferre ne gravetur, omniaque simul cum homine illo, quem eo missuri sumus circa causam defensionis et conservationis patriae ita agere tractare et omni demum labore in hoc incumbere et operam dare velit ut tam per dominos quam per nobiles illa, quae ad praesentes regni illius necessitates curandas periculaque evitanda maximopere pertinent, unanimi voto et sententia non decernantur modo verum etiam re ipsa perficiantur. Sicuti D^{nem} Tuam vel sua sponte sedulo elaboraturam esse certo speramus et confidimus.

Insuper ex quo multa et diversa gravamina a fidelibus nostris superiorum partium praesertim a liberis civitatibus contra Cassovienses et officiales quosdam D^{nis} Tuae ad nos iamdudum perlata sunt et in dies magis magisque perferuntur, decrevimus speciales homines et nuncios nostros propterea ad D^{nem} Tuam propediem expedire, qui superinde secum diligenter nomine nostro agant et mentem nostram declarent, sicuti ab eis abunde intelliget.

Demum D^{nem} Tuam vehementer petimus ut ad minus mille nazadistas sicuti antea per Eustachium Feledy ei scripsimus et nunciavimus ad servitia nostra assumptos et conductos per dies et noctes Comarium versus expedire velit, necnon cum locumtenente et consiliariis nostris Posonii existentibus ac praesertim capitaneis generalibus regni bonam intelligentiam et correspondentiam habere curet.

Postremo Dⁿⁱ Tuae et hoc gratiose significantum duximus nempe quod sacra caes. M^{tas} frater et dominus noster carissimus salva et incolumis ad Italiam pervenit, indeque nulla mora interiecta iter suum in Germaniam accelerare decrevit ut nobis tum per se ad defensionem regnorum et dominiorum nostrorum contra communes christiani nominis hostes oportunas et necessarias suppetias ferre, tum etiam sacri imperii auxilia promovere possit. Et haec quidem sunt, quae litteras D^{nis} Tuae clementer respondenda putavimus. Datum Pragae 7. iunii 1543.

Az irat élen : Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

LXXXV.

1543. jun. 24. Prága.

Ferdinand Fürter Györgynek. — Esztergomot és Székes-Fehérvárat minél hamarabb meg fogja erősíttetni. Várja még mindig a nasszádosokat. Tudatja, hogy Isabellához már követét küldé s hogy Vác és Pécs-Várad ügyében intézkedett.

Ferdinandus etc.

Reverende pater, fidelis . . . *stb.* Redditae sunt nobis litterae Dⁿis Tuae quibus vigesimus quintus dies maii mensis proxime praeteriti adscriptum fuit per Michaelem Literatum et tum ex his tum ex relatione eiusdem Michaelis abunde intelleximus ea omnia quae nobis D^{no} Tua significavit. Quare istiusmodi diligentiam, opinionem et consilium illius nedum probamus, verum citam clementi admodum animo a se suscipimus atque ex aliis locis explorationes illas de quibus D^{no} Tua scribit nimium veras esse scimus. Quapropter non cessamus quoad eius fieri queat, Strigonium, Albam Regalem et alia potiora loca et fortalitia necessariis praesidiis et commeatibus quamprimum firmare et communiare, ut impressionem oppugnationemque, si qua futura est, Turcarum sustinere possint. Caeterum modus ille gerendi belli, de quo antea nobis D^{no} Tua scripsit, maiorem in modum a nobis probatur.

Quod ad conducendas gentes ex Rascianis attinet, quas ad usum navalis expeditionis adhibere statuimus, quamvis nondum intelleximus, quod ex eis aliquot ex partibus istis ad deputatum locum pervenerint, confidimus tamen in opera et diligentia Dⁿis Tuae, quod quantum possibile erit, efficere laborabit et hac in re nobis inserviat, idque ut faciat eam rursus perquam clementer requirimus et hortamur.

Quod Eustachius Feledy tam tarde ad D^{nem} Tuam reversus sit, non possumus non mirari.

De conducendis aliis gentibus quod D^{no} Tua curam se habere diligentem pollicetur, pergratum nobis est et de eo plura eidem Dⁿⁱ Tuae superioribus litteris nostris nunciavimus, quod a se potissimum in hoc servitii genere fieri velimus et optemus, ad quae etiamnum nos remittimus.

Quantum vero negocia serenissimae dominae Isabellae reginae Hungariae etc. concernit, latere te nolumus, Ser^{tem} suam iam nunc peculiarem oratorem suum apud nos habuisse ad cuius legationem non nisi paternum et gratiosum responsum nos dedisse existimamus, sicuti a dicto oratore latius intelliges. Quandoquidem propensi sumus per omnia Ser^{ti} suae non secus ac

filiae nostrae charissimae gratificari, atque eius necnon filii illius quieti et dignitati, quantum in nobis erit, singulo quoque tempore paterne et peramanter prospicere et consulere.

De arce Vaciensi et Pechuaradiensi quod scribit D^{tio} Tua, nos sane ad illam alteram ut interteneretur non parvam opem hactenus contulimus, atque adeo pecuniam continue suppeditare non intermittimus, qua ei necessariis munitionibus provideri possit et non dubitamus idem D^{nem} Tuam pro regni salute et conservatione, proque sua in nos voluntate et inconcussa fide sedulo facturam esse. De altera vero arce nempe Pechuaradiensi dedimus litteras et commissionem tam ad episcopum Quinqueeccesiensem quam ad Emericum Verbewzy ut alteruter vel ambo eam ipsam arcem ad manus nostras recipiendam curent.

Quod D^{tio} Tua scribit se curaturum ut nos de omnibus rebus quae istic occurrerint plenissimis litteris crebro certiores faciat, id sane tum libenter audivimus tum gratissimum nobis fore credas.

Michaelis Literati res ut ei restituantur, capitaneis et commissariis nostris bellicis Strigonii existentibus summopere curandum mandavimus. Et haec sunt quae ad tuas litteras respondere volumus. Datum Praegae 24. iunii 1543.

Az írat élen: Fratri Georgio episcopo Varadiensi.

Fogalmazvány.

LXXXVI.

1543. jul. 2. Prága.

Ferdinánd Fr. Györgynek. — A kassai kapitánynak Szepesvár ellen intézett rakmerő támadását nem tudja be Fr. Györgynek s elhírszi, hogy ez s egyéb efféle dolgok a barát tudta nélkül történtek, de csak úgy, ha Fr. Gy. keményen s érdemük szerint megfenyítendi a bűnösöket. — Ugyanez s efféle ügyekben a vele való tárgyalásokkal Verner Györggyöt, Sáros praefectusát bízták meg. — A török ellen erősen készül.

Ferdinandus etc.

Reverendissime devote stb. Cum perpaucis ante diebus ad litteras Devotionis Tuae, quas nobis Michael Literatus reddidit, respondissemus, supervenit alius cum eiusdem D^{nis} Tuae litteris partim nova de rebus turcicis, partim vero excusationem sive purgationem quandam illius tum de eo quod nuper in arce Scepusiensi nonnulli cum scitu et voluntate D^{nis} Tuae accedissee suspicati essent, tum quod maiorem intelligentiam cum impera-

tore Turcarum, quam nobiscum haberet, de se criminationem sparsam fuisse audivisset, continentibus. Quare quod ad explorationes de Turcarum conatibus et progressu attinet, clementi equidem animo suscepimus tantam D^{nis} Tuae in hac re diligentiam, quam etiam gratiose requirimus ut ne praetermittat eam ipsam diligentiam in rescribendis nimirum rebus singulis recens emersis, iis praesertim, quae nostra scire pro statu et ratione praesentis temporis intersit, deinceps quoque prosecui et continuare, quemadmodum et ipsa sese pro sua in nos fide obtulit et nos eam facturam esse nihil dubitamus.

Quod vero casum illum qui in praefata arce Scepusiensi contigit, concernit, compertum utique habemus, proditorem istam ex ipsis Cassoviensibus prorupisse eiusque imprimis authorem fuisse capitaneum dictae civitatis et certos servitores suos, et tamen credimus atque adeo nobis firmiter persuademus, facinus istud, tam audax et temerarium, D^{ne} Tua plane inscia atque ignorante, per suos commissum esse. Et non dubium est nobis profecto, quin D^{to} Tua in puniendis authoribus et conspiratoribus tam iis qui arcem Lipocz per fraudem interceperunt, tam qui arcis Scepusiensis proditorem tentare aggressi sunt, ita exempla statuet, ut universis palam testatumque facere possit, se omnium earum rerum culpa vacare; quod cum fecerit, tum facile omnes de se vel calumnias vel sinistras suspiciones vel falsas criminationes refutabit atque diluet, tum etiam suam in nos fidem et fidelitatem illustriorem probatioremque procul dubio faciet et honori denique ex existimationi suae plurimum consulat. Etenim quemadmodum actiones D^{nis} Tuae interpretaari consueverimus, argumento esse possunt tot litterae nostrae quas ad se superioribus mensibus dedimus. Quocirca non opus erat cur sese D^{to} Tua apud nos tantopere vel excusaret vel purgaret iis nominibus seu causis, quibus nobis nunquam ex quo ad fidelitatem nostram se contulit, suspecta fuit. Et est sane ea natura ingeniumque nostrum ut quorumvis hominum insusurrectionibus haud facile aures praebere soleamus; Tuae autem D^{nis} verbis atque litteris magis hactenus credere volumus, quam quorundam accusationibus, quandoquidem ita de eadem D^{ne} Tua opinamur, itaque sentimus ut ea quae scripsit, quaeque nobis multoties non sine summa fidei et observantiae in nos suae testificatione recepit et ultro quasi obtulit, re ipsa sit comprobatura.

Et quoniam de querelis et gravaminibus fidelium subditorum nostrorum in partibus superioribus regni Hungariae tam contra Cassovienses quam certos alios factiosos et rebelles homines non solum egregio Georgio Verno consiliario nostro et arcis nostrae Saros praefecto, superioribus diebus commisimus ut vel ipse vel alius per eum subdelegatus nomine nostro cum D^{ne}

Tua diligenter ageret, verum etiam plura de eisdem rebus oratori serenissimae dominae Isabellae reginae Hungariae etc. ad Serenitatem suam reginalem atque adeo D^{nem} Tuam perferenda similiter iniunximus, confidimus D^{nem} Tuam postulatorum nostrorum eam rationem habituram esse, ut ipsam cum opinioni et expectationi nostrae de se conceptae, tum fidelitatis suae erga nos debito ex omni parte respondere velle certo sentire possimus; praesertim cum ex responso nostro, quod dicto oratori ad optata praefatae serenissimae reginae Isabellae dedimus, facile intellectura sit, quam paterne propensi simus ad gratificandum illius licitis atque honestis desideriis atque votis per omnia. Quae cum ita sint, eo magis convenit, ut tum regina ipsa, tum D^{tio} quoque Tua nostris vicissim aequissimis postulatis et voluntati morem gerere curent, sicuti certe non diffidimus et Serenitatem suam et D^{nem} Tuam pro utriusque erga nos animi sinceritate facturam esse. Nec est quod D^{nis} Tuae studia aut reprehendere aut improbare possimus in eo quod interim, donec negotia cum serenissima regina penitus concludentur, sese tempori, salva tamen constanti fide et fidelitate sua erga nos, accommodare studet. Nam et nos ipsi ita iudicamus, multa esse salutis et conservationis publici causa vel dissimulanda vel connivenda vel simulanda etiam ut res nostras a communibus fidei christianae hostibus tutas habeamus, quoad divina clementia adiuvante aliter publicae calamitati ipsius regni nostri prospicere et mederi poterimus.

Quod reliquum est D^{nem} Tuam haud clam esse volumus, nos in muniendis firmandisque locis finitimis, arcibusque et fortalitiis potioribus unde scilicet aditus sive transitus Turcarum aut impediri aut prohiberi aut saltem tardari aliquantisper possit, tum praesidiis militum tum commeatibus rebusque aliis necessariis, et opportunis praesentaneam curam diligentiamque adhibere ac omnia denique pro viribus nostris agere, quae ad resistantiam tam validissimi hostis potentiae pertinere videntur, adeo ut deo opitulatore speremus ipsum non tam facile expugnaturum fore ea loca, quae ut ad nos defertur, imprimis oppugnare animo constituit. Praeterea non cessamus maiores copias atque vires tam ex regnis et dominiis nostris quam etiam a statibus sacri imperii caeterisque potentatibus christianis ita parare et instruere ut in casu imminenti necessitatis illico praesto esse, Turcarumque immani furori debachationique obsistere queant. Hortantes proinde D^{nem} Tuam ut quod non tantum unis litteris a se petivimus, nobis fidei opera, auxilio, consilio tam suo quam suorum alacriter pro rerum exigentia adesse, assistere et opitulari ne cunctetur, quin potius quantum in se erit, quantumque autoritate studio. . . . et prudentia sua efficere poterit, in communem regni defensionem et conservationem incumbat insudet.

que. Quo nihil sane aut nobis gratius aut sibi gloriosius aut patriae suae utilius et magis salutiferum facere poterit. Datum Pragae secunda iulii 1543.

Postscripta. Allatae sunt nobis litterae a serenissima regina Maria sorore nostra charissima quibus nobis significavit illius exercitum die vigesima secunda iunii iam praeteriti ad noctem ducis Clevensis copias fortiter fudisse et profligasse et in ea fuga et dissipatione militum Clevensium nostros et castra illorum et impedimenta et plurimas denique petias tormentorum idque genus munitiones bellicas obtinuisse. Quod D^{nem} Tuam latere noluimus. Datum ut supra.

As írat élen: Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

LXXXVII.

1543. jul. 25. Nagy-Váradi.

Frater György Ferdinándnak. — Míntán ő fölsége az ország keleti részének cédelmét az ő gondjaira bízta, ő pedig tudta azt, hogy szép szóval, ígérettel s bizelgesssel többre lehet a töröknél, az ország mostani állapotában menni, bátorkodott az adót bevicő követek által azt izenni a gógös és szerfölött dicshagyó szaltánának, hogy ő fölsége egyéb országai is örömet hódolnak: és fizetnek neki, csak hagyja őket békében. Ez értelemben összehívta a magyar urakat s küldött a morva rendekhez is; kéri ő flegét, hogy e tettét hazaszeretettől folyónak magyarázza, ha mások e lépésnek rossz értelmet akarnának is tulajdonítani.¹⁾ A portai francia követ bizalmas emberét küldé hozzá s Erdélybe, hogy ő flegé ellen pártosokat szerezzen: de Fr. Gy. biztosítja Ferdinándot a francia fáradozásainak sikertelenségéről.

Sacra regia Maiestas et domine domine clementissime. Fidelium servitiorum meorum *stb.* commendationem. Cum M^{tas} V. me et per litteras et per nuncios ad id hortata esset ut regnum hoc quibuscunque modis possem a Turcarum perfidia salvum conservare curarem; nulla alia occasio mihi offerebat, quae ad hanc rem magis opportuna esset, quam ut imperatori Turcarum hisdem artibus quibus scirem eum facilius capi posse, imponerem eique non tantum nostram sed etiam vicinorum regnorum et reliquae parti[s] Hungariae eius imperio subiectionem promitterem; itaque cum illius ingenium ad ambitionem scirem

¹⁾ E levél egyik legékeesebben szóló bizonyossága Frater Gy. eszének, politikájának s gondoskodásának.

valde esse propensum, oratoribus nostris quos cum censu ad eum miseram, commiseram hoc nomine illi referendum, Moravos Slesitasque unacum Hungaris partium M^{tis} V. tributarios ei futuros, si securi de eius clementia fieri possent. Apud quem hac simulata fidelitatis commendatione tantum profeci ut placide oratoribus nostris responderet: eos omnes qui ei parere vellent, perpetua pace et libertate sub eius imperio victuros; denique si hoc praestare possem magnum virum apud eum futurum. Quod meum factum si aliter quidam apud M^{tem} V. sunt interpretaturi, non in alium finem, obsecro, M^{tas} V. interpretari dignetur, quam ut reliquias huius patriae nunc demum plane ad internecionem usque afflictas et vicina quoque regna a depopulatione, si deus ceptis meis aliquem progressum daret, defenderem. Et quo maiorem fidem de mea erga illam voluntate facerem, omnes dominos partium superiorum huius regni constituto loco vigesimo die huius mensis convenire statui, non certe ut eos a fidelitate M^{tis} V. abducerem aut maioribus periculis obnoxios redderem sed ut aliqua saltem significatio earum rerum, quae tamen re vera causa conservandi regni a me susceptae sunt, apud hostes videretur. Verum cum imperator ipse Turcarum certior a me de his rebus fieri cupiat, misi hominem meum in Moraviam et Slesiam cum litteris, quos ad hoc hortatus sum ut requisita primum M^{te} V. deliberarent quid mihi de ipsis imperatori esset respondendum. Qui si interim, quo deus pater misericordiarum opera sacratissimae caesareae et M^{tis} V. rempublicam christianam ex tanta trepidatione eriperet, tyranno plus aequo laudis et gloriae avidiori causa vitendae depopulationis aliquid impartirent, modico impendio magnum profecto malum essent depulsuri; arcibus enim munitissimis Valpo, Soclios, Quinqueecclesiensi et Pechvaradiensi iam in Hungaria expugnatis, verendum est ne brevi illorum fines igne et gladio sit invasurus, cuius exercitum oratores nostri, qui nonsemel in castris illius versati sunt, quantum considerare potuerunt ex sexies centenis millibus hominum constare dicunt, unacum armigeris, qui more Persarum et equos et se armis undique contegunt; bombardas vero campestres iidem oratores oculis eorum se vidisse affirmarunt ad duo fere millia. Quem credendum propterea tanto apparatu excitasse ut graviores poenas nunc, quam unquam, antea amissione exercitus sui lueret quam victoriam; cum deus ipse per M^{tes} V. tantum fieri velit. Supplico M^{ti} V. amore Jesu crucifixi ut iam tandem nobis in profundissimum lutum malorum immersis suam manum porrigere omnesque curas suas ad hanc unam rem M^{ta} V. conferre dignetur, ne amissione huius regni perpetua clades toti reipublicae christianae sequatur.

Dominus Andreas Batori laborat ut intelligo plurimum

quo arx Scepusiensis ad manus eius perveniat; ego vero vellem, ut illa aut penes M^{tem} V. aut apud manus Joannis Turzo esset, cum quo facilius M^{tas} V. convenire posset; nunciavique Sebastianio ad Zomolnoc ne quid in his rebus sine scitu M^{tis} V. faceret.

Orator regis Franciae qui est in porta imperatoris Turcarum miserat de inscio in Transsylvaniam hominem suum, quem ego illic cum eo venissem, reperi. Qui libenter adversarios M^{tibus} V. facere curaret, sed verba illa apud me neque nunc profuerunt neque deinceps proderunt. Deus optimus maximus M^{tem} V. stb. conservet diutissime. Datis Waradini vigesima quinta iulii anno domini 1543.

Exemplum vero litterarum ad Moravos et Slesitas datarum M^{ti} V. misi.

Eiusdem Maiestatis Vestrae serenissimae

fidelis servitor.

Hátírat : a Fratre Georgio.

Külszín : Sacrae regiae Maiestati Romanorum ac Germaniae, Ungariae... stb.

Eredeti, egészen dechiffírozatlan titkos jegyekkel írva.

Mellékletek :

1.

Frater György most említett levele a morvák és slésiaiakhoz.

Illustrissimi spectabiles et magnifici domini, domini et amici observandissimi. Salutem. stb. Ego cum pericula, in quibus andiu regnum hoc versatur, saepius apud me reputassem, videremque malum hoc in dies manare latius et ita iam in viscera huius patriae penetrasse, ut regnum hoc, nisi dei beneficio, diu consistere non posset; omnes curas et cogitationes eo semper contuli, omnibus modis, teste mea conscientia, illud quesivi, ea cogitavi, in his denique omnes vires ingenii exercui, qua ratione, quibusve modis reipublicae christianae servire, periculaque quae pro foribus pene imminent, praesenti aliquo consilio avertere possem. Ad quam cogitationem nulla alia res me perduxit, quam quod omne praesidium, quod a christianis principibus contra furorem immanissimorum hostium, huic miserae et valde afflictae patriae futurum mihi persuaseram, ita neglectum esse viderem, ut nobis omnino pereundum esset, nisi alia ratio conservandae patriae foret incunda. Itaque cum et vires nostrae supramodum

attritae essent, praesidiaque nulla esse apparerent, imperatoris vero Turcarum adventus in Hungariam ingenti sane apparatu ad nos pervenisset: una res se nobis offerebat per quam ad tempus a periculo tuti esse possemus, ut oratores unacum censu ad ipsum imperatorem mitteremus, pacem et concessionem libertatis ab eo cum annuali pensione petituri. Verum cum mihi a sacratissima regia M^{te} domino nostro clementissimo facultas tuendi huius regni, quibuscunque modis id fieri posset, esset concessa et non solum conservatio huius patriae, verum etiam salus vicinorum regnorum magnae curae mihi semper extitisset: D^{nes} V. ill^{mas} spect^{les} et mag^{cas} ad quas rem hanc in primis propter iura vicinitatis pertinere sum arbitratus, his litteris monere non dubitavi ut nunc tandem aliquid eiusmodi cogitarent, quod in profectum regnorum et conservationem omnium statuum illius terrae foret. Ego enim cum oratores nostros ad imperatorem cum ipso censu expedivissem, rebus etiam etiam D^{num} V. ill^{marum} spect^{lium} et mag^{carum} consulere cupiens, nunciaveram imperatori vicina quoque regna imperio suo se submittere parata esse, si modo de clementia sua tuta fieri possent; ut tantummodo furor ille grassandi, in tanto hoste, eiusmodi simulatione remorari posset. Quibus imperator ipse respondit, eos omnes qui eius imperio se essent submissuri, perpetua pace et libertate victuros. De qua re cum imperator Turcarum certior a me fieri cupiat, D^{nes} V. ill^{mas} spect^{les} et mag^{cas} per litteras convenire volui ut requisita primum regia M^{te} domino nostro clementissimo, cui mea consilia nota sunt, adhibitoque inter se prudenti consilio, deliberarent, quid mihi ex parte D^{num} V. ill^{marum} spect^{lium} et mag^{carum} ipsi imperatori sit respondendum. Videretur quidem mihi hoc imprimis ex utilitate D^{num} V. ill^{marum} spect^{lium} ac mag^{carum} esse, si interim, donec deus benignissimus afflictis rebus christianae reipublicae aliter prospiceret, in qua expectatione nos quoque sumus, sic passim saevienti tyranno aliquid obicerent, quo a depopulatione illius terrae tantus hostis possit retineri. Nam in Hungaria munitissimis arcibus Walpo, Soklyos, Quinqueecclesiensi, Pechwaradiensi iam expugnatis, Strigoniensem invadere statuit, qua (quod deus avertat) potita, vereor ne fines imperii D^{num} V. ill^{marum} et mag^{carum} gladio statim et igne sit vastaturus, quae mala si non armis, at consilio fideli, ut tempestive vitari possint, credo D^{nes} V. ill^{mas} et mag^{cas} id statuere quod et ipsis utilitatem et toti reipublicae christianae salutem sit allaturum. Neque tamen interim D^{nes} V. ill^{mas} ac mag^{cas} ociosas esse volo, immo consulo ut statim conveniant et quo maiorem numerum tam equitum quam peditum cogere possunt, procul aliquantulum a finibus in castris collocare velint, ne Turci se hoc apparatu irritari putent, et ut etiam ipsi cum D^{ne} V. ill^{ma} ac mag^{cas} salutem ipsarum non om-

nino neglexisse cognoverint, ad omnes conditiones facilius perducere possint. D^{nes} V. ill^{mas} spect^{lesque} et mag^{cas} salvas et incolumes esse volo.

Egykorú, Frater György által beküldött másolat.

2.

Pesty Ferencznek, Fr. György megbízottjának írásbeli jelentése a morva rendelkezhez.

Inprimis dominus episcopus Varadiensis thesaurarius regis et in regno Transylvaniae locumtenens reverendissimis spectabilibus et magnificis dominis sua servitia et salutem, amicitiam commendat et haec nunciat.

Bene sciunt V. rev. spect. et magn. D^{nes} quomodo semper fui et adhuc sum, quomodo regnum istud miserrimum et afflictum a deprædatione et devastatione defendere possem. Saepe tamen scripsi et nunciaui regie M^{ti} domino nostro clementissimo, quomodo Turca cum magna vi et potestate vult aggredi Ungariam, dederam quoque modum suae M^{ti} ut sua M^{tas} ne regnum nostrum regnum Ungariae amitteret, sed nos adiuvaret quomodo nos possemus defendere ab inimicis nostris et talem modum dederamus suae M^{ti} ut sua M^{tas} mitteret ad Walpo, Soklyoss et Quinque Ecclesias aliquod gentes (*sic*) et ut Turca sub illis arcibus diutius permaneret. Sed ut id sua M^{tas} non fecit et iam illae arces a Turcis devastatum (*sic*) et acceptum est ut in persona sua iam Budae adest, nescivimus aliud facere, nisi ut cum eo aliquod foedus inponeremus (?) Nobis visum est melius ei aliquod tributum dare (cum vidimus eum tam potentem esse) quam unam provinciam vel civitatem ab eis devastari. Voluimus enim ista V. rev^{mis} spect^{bus} et mag^{cis} D^{bus} narrare et ad scitum dare, quia videmus hoc anno nostrum incitamen inactum (?) esse, tamen hiems properat et ad fores pulsatur. Si V. rev^{mas} spect^{les} et mag^{cae} D^{nes} volunt una nobiscum, id est cum regno Ungariae simul et una teneri: bene possumus tractari et credant V. mag^{cae} D^{nes} ut pro amore christianitatis libenter solus volo taxam vel tributum illum solvere: nisi ut V. mag^{cae} D^{nes} in pace maneant; haec autem non cupimus neque volumus ut absque scitu domini nostri clementissimi fiet, quia nos haec verba ad verba nunciavimus suae M^{ti} Si enim deus omnipotens concederit suae M^{ti} tunc ad futurum annum omnes insimul insurgemus quicquid maior duodecim annorum erit.

Quare rogamus V. mag^{cas} D^{nes} ut istis rebus intellectis, velint mihi mittere unum ex D^{bus} V. qui mihi voluntatem mag^{carum}

D^{num} V. narret; nos tamen ad omnia prompti sumus, mori et vitam habere cum V. rev^{nis} spect^{bus} mag^{is} D^{bus}, quoniam ut apud nos fama est, Turca mox (ut deus avertat) accepto arce Strigonio, primum iter vult habere Moraviam. De his omnibus tanquam a dominis confinis (*sic*) et amicis nostris relationem expectamus.

Franciscus Pestÿ de Nana
famulus domini Varadiensis manupropria.

(Pestÿ F. által vett egykorú másolat.)

3.

Pestÿ F. jelentése Ferdinándhoz, ura Frater Györggy megbízása folytán.

Sacratissima regia Maiestas, domine et domine clementissime.

Frater Georgius episcopus Varadiensis fidelis V. Mis sua fidelia servitia nunciat et commendat.

Bene potest V. sacratissima M^{as} meminisci ut iam aliquoties scripsi V. M^{ti} adventum Turcarum et ut nos nullo modo possumus nos et istam terram detinere ab eo, nisi oportet nobis ei aliquod censum vel tributum dare.

Nunc quoque videndo tantam potentiam eius, non potui-
mus aliud facere, nisi ut ad castra eius aliqua victualia mitteremus ut possemus terram istam a depraedatione et devastatioue custodire.

Nunc autem omnes domini Ungari, quotquot fuimus, omnes erant insimul et ego cum eis, et haec determinavimus ut melius nobis videtur tyranno huic subditatem ostendere quam ut vi ad nos irrumperet et regnum hoc devastaret et depraedaretur. Quando enim videbimus auxilium V. sacr. Mis, volumus et nos contra eos insurgere et V. M^{ti} in subsidium venire. Sed tamen mihi id videtur ut si V. M^{ti} id placeret, bonum esset V. sacr. M^{ti} cum caesare Turcarum aliquod foedus imponere, et ut nobis intellectum est mediantibus nobis (sed ita quidem ut nos quoque essemus sub eodem foederi) possumus cum parvis expensis determinare. Nisi ut V. sacratissima M^{as} in tempore nobis det ad scitum quid nobis agendum sit, videbit V. M^{as} fidelitatem meam erga V. M^{tem} et erga totius (*sic*) christianitatem et ut illi qui de me V. M^{ti} semper male locuti sunt, citius erunt infideles V. M^{ti} quam ego, videbit V. M^{as}, donec vixero volo fidelitatem meam V. M^{ti} ostendere.

Supplico quidem V. M^{ti} ut velit V. M^{as} dominis Ungaris qui sunt hic ultra Tibiscum, scribere, ut quidquid eis dixerō ad

defensionem christianitatis, velint in eo ambulare; quia hoc deus optimus bene novit ut nunquam fui neque sum, ut os meum vellem adaperire ut vellem christianitati nocumento esse: sed nunc quoque sunt inter nos aliqui domini, qui plus curae habent ad proventus decimarum quam ad defensionem regni, christianitatis. Et illis velit V. sacr. M^{tas} scribere.

Scripti dominis Moravis et dominis Schlesiae ut si consilium V. M^{tis} esset, bonum esset eis quoque subditatem ostendere huic tyranno et aliquam parvam summam pecuniae ei dare, quia absque dubio caesar Turcarum habet animum suum mox ineundi Moraviam.

Item supplico V. M^{ti} ut quando ego ad V. M^{tem} aliquas mitto litteras, velit V. M^{tas} ad scitum dare sacrae catholicaeque caesareae M^{ti}, quia si ego possem nobilibus et dominis istis ostendere litteras caes. M^{tis} quantum nunc fideles V. M^{tis} sunt, decies essent fideliores.

Item nasadistae de quibus V. M^{tas} mihi scripserat sunt prompti . . . quocumque V. M^{tas} iusserit, illic mittam.

Intelliget alia V. M^{tas} ex litteris domini mei.

Hátírat: Fratrís Georgii episcopi Waradiensis.

Eredeti.

LXXXVIII.

1543. aug. 3. Tokaj.

Verner György jelentése Ferdinándhoz a Frater Györggygel Derecskén, július végén ő flye megbízásából tartott értekezletéről.

Sacratissime rex et domine domine clementissime. Servitia mea stb. Cum ex aula M^{tis} V. rediissem domum, fecissemque certiozem dominum Casparem Seredy mihi a sacra M^{te} V. commissum esse ut vel per me ipsum vel per unum aut alterum nuntium dominum thesaurarium Fratrem Georgium convenirem ac propterea eundem rogassem ut, quia dubitarem me propter alia M^{tis} V. negotia thesaurarium convenire posse, cogitaret quis potissimum ad eum mittendus videretur; rescripsit ad me idem dominus Seredy, sibi pernecessarium videri ut egomet potius M^{tis} V. mandata ad thesaurarium perferrem quam aliis perfrenda committerem. Dum igitur ad hoc me comparo, supervenerunt ab eodem thesaurario ad me litterae, quibus significavit se factum a M^{te} V. certiozem, quomodo ad eum ire iussus sum ac rogavit ut quamprimum venire non recusarem. Esse enim ardua

quaedam negotia, de quibus mecum colloqui vellet. Itaque cum hinc abiens ad dominum Seredy divertere statuissem, ut communicatis inter nos consiliis statueremus quid illi potissimum dicendum foret; opportune evenit ut domini Andreas Bathory, Sigismundus Balassa, Caspar Horvath et Seredy in oppido Zantho convenirent, tractaturi inter se, an petitioni eiusdem thesaurarii, qui dictos dominos ad se vocarat, esset satisfaciendum. Ibi cum esset conclusum, eundum esse, ut quaenam esset ipsius thesaurarii mens, exactius cognosceretur, denuntiatus est eidem thesaurario locus ad Debreczen ad 29. diem iulii, quamvis ipse optarat ut vel Waradini vel aliquo alio loco non longe illinc distante congregatio ista haberetur. Postquam igitur ad eum locum dicta die venissent iidem domini Bathori, Balassa et Seredy, domino Caspare Horvath propter infirmitatem suam ex Zantho domum redeunte, affuit ab eodem thesaurario nuntius Benedictus Baiony, qui adiuncto sibi domino Antonio Lossontzy, rogavit dictos dominos, ut ultra Debretzen propius Waradinum vel in oppidum Deretzke vel Naghletha venire non gravarentur. Nam ibidem tum multos alios dominos, tum nobiles esse affuturos. Quod cum dicti domini recusassent, renuntiando se die sequenti ibi in Debretzen ipsius thesaurarii et eorum qui venire vellent adventum et non diutius expectaturos; tandem eo die mane rediit idem Baiony cum dominis Caspare Dragfy, Balthasare Bornemiza, Francisco Bebek, qui aliquot ante dies se ad thesaurarium contulerat, quem item gener eius Franciscus Perenj post colloquium in Zantho habitum erat secutus. Qui omnes mirifice contendebant, ne dicti tres domini ad oppidum Dereczke quod a Debreczen duobus versus Waradinum miliaribus abest, accedere, ibique conventui instituto interesse recusarent. Nihil enim in consilium aut deliberationem esse venturum, praeter id quod ad conservationem huius regni utilitatemque et dignitatem M^{tas} V. pertineret. His itaque atque aliis rationibus ac persuasionibus dicti domini adducti mox dictum ad locum se contulerunt et habito cum thesaurario et aliis eodem die aliisque diebus sequentibus colloquio ea tractaverunt, quae M^{tas} V. ex scripto meo, quod praesentibus dictis tribus dominis, ex sententia eorum hic confeci, aliisque scriptis et articulis praesentibus adiunctis cognoscet.

Quantum vero attinet ad ea mandata, quae M^{tas} V. per me thesaurario exponenda commisit, sic a me dicta sunt omnia, ut facile intelligeret M^{tem} V. facta eorum, qui ipsum pro domino agnoscunt, indignissime ferre, neque hanc eorum temeritatem diutius esse laturam; quae quidem omnia patienter audivit, non dissimulando tamen in primo quod cum eo habui colloquio, M^{tem} V. forte suspicari illa tanquam ex voluntate aut dissimulatione quadam sua evenisse, a qua suspitione se plane liberum esse de-

bere asseruit. Sed de his postea plura dixit, cum mihi super nunciatis M^{tis} V. faceret relationem, quam iuxta articulos propositos annotabo.

De arce Lipoltz fraude intercepta et castellani Ambrosii Ketzer nece cum iurasset haec se inscio accidisse, addidit se dedisse capitaneo Cassoviensi mandata et modum, ut de authore huius facinoris Joanne Zadarla supplicium caperetur et per hoc arx ipsa M^{ti} V. aut his ad quos pertinet restitueretur. Sed dictum Zadarla postea Cassoviam neque venisse, neque ut veniret adduci potuisse. Promisit tamen se curaturum ut bona castellani uxori ac liberis eius statim restituantur. Idem se facturum de arce si facultas esset. Verum hic viribus et expugnatione opus esse. Caeterum interrogatus an M^{tis} V. subditi tuti deinceps et securi essent a dicti Zadarlae insidiis et vexationibus, respondit se de eo cavere non posse cum nulla sibi obedientia ab illo praestaretur.

De arce Scepusiensi affirmavit similiter iureiurando quod se conscio illae contra dictam arcem machinationes non sint susceptae, neque adhuc se a Cassoviensibus quicquam ea de re accepisse aut amplius scire quam ex aliorum relatione cognovit. Idem de monasterio Carthusianorum et Gilnitz in Scepusio occupatis dixit.

De Castello Pan anno ab hinc tertio per Cassovienses intercepto ac Georgii Horwath, qui hoc castellum tenuit, captivitate respondit, haec ante habitos cum M^{te} V. de concordia et pace tractatus evenisse et ideo aliam huius facti conditionem esse quam eorum quae post dictos tractatus inciderunt.

De remittendis decimis et dicis quae a Cassoviensibus perceptae sunt, et de ditione M^{tis} V. in istis comitatibus integre restituenda et in posterum minime turbanda post longam inter nos disceptationem sic definivit, se non posse dictas decimas aut dicis remittere propterea quod ex his civitati Cassoviensi esset providendum, quae iam poene esset unicum huius regni propugnaculum et fortalitium. Neque hoc debere M^{tem} V. impedire aut aegre ferre, cum dictae civitatis conservatio ad neminem magis quam M^{tem} V. pertineat. Quin perstitit in eo diu, ut etiam decimae istius comitatus Saros Cassoviam administrarentur; allataeque sunt etiam, me nunc absente, ad eundem comitatum ab illo litterae, quibus idem fieri commisit, prout earum exemplum his adiunctum ostendet. Contra quod cum allegassem dictas decimas M^{ts} V. nomine antea semper ad arcis Saros provisionem perceptas et nunc quoque ad eundem usum esse deputatas; ipse tertii ab hinc anni casum opposuit, quod videlicet Cassovienses post ammissam Budam ab hoc comitatu nomine decimarum certam pecuniae summam exegissent, atque ita evincere est

conatus decimas istas Cassoviam pertinere. Hic cum ego dixissem me nihilominus tum decimas nomine M^{ti} V. percepisse atque eas etiam anno proxime praeterito non Cassoviam sed arcis Saros provisionem esse administratas, id ipse ex singulari quadam sua concessione et annuentia factum esse respondit. Venit tandem eo ut diceret se arendam solitam M^{ti} V. pro iisdem decimis soluturum, quod cum ostendissem concedi non posse, finaliter promisit se capitaneo Cassoviensi mandaturum, ne istas decimas quae ante nomine M^{ti} V. administratae ac perceptae sunt impediatur; rogavitque me ut M^{ti} V. supplicarem, ne eadem graviter ferret, quod decimas et dicas prius Cassoviam administratas nunc quoque eodem iusserit administrari; propterea quod id ut dictum est, eius civitatis necessaria provisio exigeret.

De tricesimis insolitis ac indebitis abolendis respondit semper Cassoviae tricesimam fuisse, quae certas alias filiales tricesimas Leuchoviae, Bartphae et alibi habuerit, quae quidem filiales cum a M^{te} V. teneantur, se in earum locum alias in oppidis Varanno et Zepsi instituisse, neque eas abolere, aut exactionem istam quam Cassoviae contra nobilium et civitatum libertatem ac veterem consuetudinem fieri ostendi, moderari posse, propterea quod praesidia civitatis Cassoviensis magnis sumptibus et stipendiis sint intertenenda, quibus alia ratione provideri non possit. Addidit tamen se commissurum, ne a nobilibus qui iurabunt se vina aut alias res ad usum et necessitatem domorum suarum ducere, tricesima aliqua exigatur.

De bonis Francisci Sos, quae Cassoviensibus contra Eperenses defendenda commisit, respondit se eundem Franciscum Sos inducturum ut cum dictis civibus aliqua ratione conveniat, modo ipsi eum in possessionem arcis Sowar admittant et restituant, quod quidem M^{tem} V. non impedire debere ostendit, ut nobiles sibi a M^{te} V. fidem haberi intelligerent.

De arrestationibus et detentionibus, quae per Cassovienses tam in personis quam rebus subditorum M^{ti} V. indebite fiunt, pollicitus est se dicto Cassoviensi capitaneo commissurum, ne quas eiusmodi arrestationes et detentiones faciat, aut fieri sinat prius quam hi qui debitores aut alioqui culpabiles sunt, coram iudice suo iure requirantur.

De aliis violentiis, oppressionibus, deprædationibus, insidiis et caeteris hoc genus maleficiis, quae subditi M^{ti} V. a Cassoviensibus timent, promisit se omni studio provisorum, ne qua deinceps querela ad M^{tem} V. aut contra se aut contra Cassovienses perferatur, rogans M^{tem} V. ut sibi nihil eorum, quae ante praeter scitum et voluntatem suam acciderunt, velit imputare. Nam se nihil aliud magis curare et cogitare, quam ut M^{ti} V.

recte et fideliter servire possit; idque eandem M^{tem} V. suo tempore re ipsa et effectum cognituram.

Postremo diligenter me rogavit, ut suis verbis M^{tem} V. suppliciter orarem ut aliquas bombardas maiores Cassoviam dare dignetur. Nam se vehementer timere quod Turcae hunc locum potissimum oppugnare et occupare conabuntur. Caeterum se bona fide M^{ti} V. promittere et cavere velle, quod easdem bombardas statim a Turcarum imperatoris ex hoc regno discessu M^{ti} V. sit redditurus. Dixit se regem Poloniae pro similibus bombardis rogasse, sed cum respondisse, quod id propter foedera, quae cum Turcis habeat, facere non possit. Itaque M^{tas} V. quid factura sit, aut mihi aut eidem domino thesaurario rescribere dignetur, ne idem me petitionem suam neglectui habuisse aut oblivioni tradidisse putet. Dominus deus salutem et victoriam donare dignetur M^{ti} V. cui me humillime commendo. Datum in Tokay tertia die augusti anno 1543.

Sacrat. Maiestatis Vestrae

humillimus servitor
Georgius Vernerus mp.

Az írat homlokán: Relatio de tractatis cum Fratre Georgio.

Eredeti.

LXXXIX.

1543. aug. 5. Hely nélkül.

Frater György Ferdinándhoz. Ajánlja a brassai bíró küldöttjét; a derecsai gyűlésről emlékeztet, hangsúlyozza, hogy minden ügyekézte az ország fűntartására irányul; — régre új híreket közöl a török felől.

Sacra regia Maiestas stb.

Joannes Fux iudex Brassouiensis fidelis servus M^{tis} V. misit hunc servitorem suum ad M^{tem} V. rogavitque me ut eius personam M^{ti} V. commendarem. Quo minus autem etiam antea hominem suum ad M^{tem} Vestram miserit, non aliud in causa fuit, quam quod ea quae a M^{te} V. accepiissem, propter eius erga M^{tem} V. fidem et constantiam videbam me tuto omnia huic committere posse. Probum igitur et fidelem hominem M^{ti} commendo et talem cui M^{tis} V. secure credere potest. stb.

Caeterum expectatio mandati M^{tis} V. ad instituenda comitia, de quibus M^{tas} V. prioribus litteris ad me scripserat propter necessitatem rerum urgentissimarum longa admodum esse videtur; comitia dominis Hungariae ad oppidum Derechke non

longe a Debreczen indixeram, ubi quid conclusum sit, credo M^{tem} V. ab eo, quem isthuc misimus, iam accepisse. Ego quae per Franciscum M^{ti} V. scripsi, non in alium finem scripsi quam ut M^{ti} V. servire regnumque hoc inter tot bellorum tempestates integrum M^{ti} V. conservare possem, ad quam rem ita omnibus viribus enitar deo auxiliante ut dicta factis quoque respondeant.

Moldavus et Transalpinensis parati mandatum caesaris expectant. Vereor itaque si res imperatoris Turcarum ita irceperit, ne Transsylvania aliquod inde malum accipiat. Rogandus est tamen deus ut ecclesiam suam aliquando respiciat et mitiget haec mala. — Pons in Danubio in istam partem a Turcis fieri cepit, Strigonium vero die dominico bombardis iaculari coeptum est. — Deus M^{tem} V. diutissime sanam et incolumem conservet. Datis quinta die augusti anno domini MDXLIII.

Eiusdem Maiestatis Vestrae serenissimae

fidelis servitor.

[Frater Georgius]

Külszén : Sacrae regiae Maiestati. . . stb.

Eredeti. egészen titkos jegyekkel

XC.

1543. aug. 12. Prága.

Ferdinánd Frater Györggynek. Értesíti, hogy a török Esztergomot sikeresen ostromlta; tudatja, hogy a birodalmi seregek s a tartományi hadak Zalaánál fogvaak összeegyhülni; parancsot adott hogy a dunántúli részek hadai Győrnél, a dunáninnemenekéi Nyitránál gyűljenek egybe . . . s kéri Fr. Györgyöt, hogy ő is a tiszai haderőt összeegyhüjtrén, ha lehet a királyi hadakhoz egyesesse; ha nem lehet, igyekezzék a törököt minden módon nyugtalanítani. Biztosítja hogy ha a török neki fordul, minden hadaival segítségére sietend.

Ferdinandus etc.

Reverendissime in Christo pater fidelis nobis sincere dilecte. Non dubium est nobis quin Devotio Tua vel fama ipsa vel multorum literis atque nuntiis aliquot ante dies intellexerit, quam acriter Turcarum caesar arcem nostram Strigoniensem obsidere coeperit, qui et nihil hactenus intentatum reliquit quo eam occuparet, ita his eandem per suos milites totis viribus paucis superioribus diebus, gravissimis tormentorum ictibus continue conquassatam et omni denique expugnandi genere exquisitaque arte aggredi et oppuguari curavit, duravitque posterior oppugnatio ut ad nos scribitur septem horis continuis; attamen virtute robore-

que nostrorum, qui in arce sunt et imprimis adiuvente deo optimo maximo ita repulsi sunt homines illius, ut magno suo cum malo ab oppugnatione desistere tandem coacti fuerint speramusque in clementia divina illius perpetui hostis christiani nominis pestiferos conatus maiori ex parte irritos fore.

Cæterum D^{nem} Tuam latere nolumus nos propositis s-
publicatis iamdudum generalibus edictis tum in omnibus regnet
dominis et provinciis nostris hæreditariis, tum etiam per univeir
sam sacri Romani imperii ditionem, validiorem succursum insur-
rectionemque pro defensione regni istius nostri et pro communi
bono reipublicæ christianæ adversus in manem Turcarum tyran-
rum promulgari fecisse, nosque personaliter eidem regno nostro
proillius conservatione liberationeque appropinquare certo certius
decrevisse ita plane ut cogitemus omnino ad festum divi Bartholo-
mæi proximi futuri in civitate nostra Znoyma in finibus Austriæ
et Moraviæ posita cum propria persona nostra deo adiuvente con-
stitui, ad quem quidem locum et circumcirca iuxta edicta nostra
ex omnibus regnis et dominiis nostris tum etiam ab imperio
auxiliares gentium copias confluent et congregabuntur, quibus
in unum contractis, mox cum omni robore exercitus nostri adver-
sus hostem progredi eaque consilia, eas vias, rationes, eas deni-
que actiones inire et suscipere curabimus, quibus regni istius
nostri et fidelium nostrorum subditorum certa salus et defensio
parari et promoveri possit. Quæ cum ita se habeant, D^{nem} Tuam
etiam atque etiam vehementer requirendam duximus, ut et ipsa
pro sua in nos fide et observantia et pro patriæ communis fidei-
que nostræ defendendæ singulari studio et amore una cum uni-
versis dominis, nobilibus et regnicolis comitatum et partium
istarum ultra Ticiam in defensionem communis patriæ totis vi-
ribus insurgere, congregatisque quotquot potest gentibus tum
suis tum regnicolarum istorum absque omni mora vel ad castra
nostra accedere seseque nostris copiis consociare velit, vel, si id
minus consultum ei videretur, saltem a tergo pro posse suo Tur-
carum vires debilitare, conatus infringere, commeatus impedire
et subtrahere, ac omnia denique agere et præmeditari studeat,
quæ ad occurrendum et resistendum perniciosis Turcarum pro-
positis et ad regni istius tuitionem in omnem partem oportuna,
necessaria et salutaria esse posse pro sua prudentia facile existi-
mabit. Id quod ut D^{nem} Tuam tanquam virum christianum et
patriæ amantem et perstudiosum pro virili sua facturam esse
prorsus confidimus, ita procul dubio futurum speramus ut eius-
dem D^{nis} Tuæ exemplo, ductu, admonitionibusque excitati et
animati reliqui omnes regnicolæ istorum partium ad arma viri-
tim capienda, quibus scilicet publicam defensionem una nobiscum
patriæ, uxorum liberorum suorum adiuvent, certatim consur-

quoque interesse et una cum sua M^{te} freti divina in nos misericordia extrema quoque tentare debeamus. Nos autem miseramus de hac re ad suam M^{tem} hominem nostrum, qui nondum est reverendus, nec, quid fiat de eo, satis certo scimus. Sed quoquomodo se res habet, nos volumus prout sua M^{tas} iubet, cum auxiliaribus copiis nostris omnibus ad suam M^{tem} proficisci. Cum autem optimo quo poterimus et frequenti apparatu profecturi simus, rogamus D^{nem} V. mag^{cam} ut det operam ne Tybiscus nobis in traiciendo morae esse possit, sed curet aut pontem aedificari aut eam copiam navium adveli et congregari, ut cum eo venerimus, et commodissime et citissime traicere prossimus; erunt enim nobiscum currus quoque permulti onerarii, victualia et alia quoque impedimenta bellica vehentes. Caeterum intelligimus iam nobilitatem Transibiscinam commotam et fugientem; quare D^{no} V. mag^{ca} simul cum domino Francisco Bebek deberet diligentissimam dare operam; ut totam nobilitatem quanto citius posset congregaret, ut quum dei optimi maximi beneficio, quod brevi futurum est, nos eo pervenerimus, sese nobis adiungere posset, et sic coniunctis copiis et viribus ad regiam M^{tem} proficiscemur.

In his ut D^{no} V. mag^{ca} diligentissime laboret et ut pro libertate atque pietate christianorum et pro conservatione ac ex ista insueta et intolerabili calamitate liberatione nostra haec faciat, vehementer rogamus. Eandem felicissime valere optamus. Datum Waradini feria quinta ante festum beatum beati Milaëlis anno dni 1543.

Frater Georgius episcopus

Waradiensis thesaurarius et locumtenens etc.

Nunc dimittemus aliquot centos militum nostrorum ultra Tybiscum qui debebunt excubare in defensione terrae illius ultra Tybiscum donec nos eo veniamus.

Külczim: Magnifico domino Gaspari Seregy, partium superiorum capitaneo, domino et amico observando.

Eredeti.

XCIII.

1543. sept. 30. Nagy-Váradi.

Frater György Seregy Gáspárnak. — A szultán hazatért, de Pest alatt 50—60,000-nyi sereget hagyott; hogy ennek, ha a tiszai részekre nagy Erdélyre törne, sikerrel lehessen ellentánni: így kezdek Seregy a fegyverfoghókat egybegyűjteni.

Magnifice domine et amice observandissime. Salutem. *stb.* Caesar Turcarum domum rediit, reliquit tamen in campo Rakos Hrwzthan bassam cum magno exercitu; nescimus utrum quin-

quaginta vel sexaginta millia sint, hoc tamen certo scimus quod magnus est numerus Turcarum. Arbitramur tamen eum properea illic relictum esse ut vel partes istas superiores trans Tiberis cum depopuletur vel ad hanc terram, quae est in citeriori parte Tiberis, veniat, vel Transylvaniam ingreditur. Quocumque tamen ierit, arbitramur deum maximum aliquid boni iam tandem afflictis rebus christianorum allaturum. Si enim rem omnes aequalibus animis capesserimus diligenterque curaverimus, nobis non modica spes est in deo maximo, quod hunc hostem in quamcunque partem iter suum direxerit, non nos nostris viribus, sed deus ipse ex sua bonitate profligabit. Nos in istis partibus neminem alium scimus praeter D^{nem} V. cui scriberemus; igitur eandem magnopere rogamus, velit in hac re diligentissime advigilare, ne biles et alios istarum partium, qui ad arma idonei sunt, congreget in unum, plebem vero, quae fugerat, domum redire ne premittat, donec hostis ipsius conatum intellexerimus. Est enim aliquid latentis fraudis, quod iste molitur: admittendum tamen est ubique, ne nos imparatos inveniatur. Nos egregium Petrum Korlathowyth cum servitoribus nostris isthuc ad D^{nem} V. mag^{cam} misimus, illi ubicunque D^{no} V. mag^{ca} iusserit, illic esse debebunt. Nos quoque hic ut melius poterimus parati erimus. D^{nem} V. mag^{cam} feliciter valere cupimus. Datum Waradini die dominico post festum seti Michaelis anno 1543.

Frater Georgius episcopus Waradiensis
thesaurarius ac locumtenens etc.

Külezim: mint föntebb (M. d. C. Seredi.)

Eredeti.

XCIV.

1543. (augustus hó?)

*Frater György Verner Györggynek. — A kassai kapitány kiküldését s a
biztok miatt való vizsátyokat roszalja; de azt hiszi, hogy ő jlge és az ország
jaca s az ő (Fr. Gy.) lésége nem ily csekélységekben fordul meg. Azért rosz
vélem csezi Verneről, hogy az a derecskei összejövetelt s értekezletet — mint
hallja — ő jlge előtt oly vizsás értelemben magyarázta.*

Literas Dominationis Vestrae accepimus, in quibus con-
quaeritur nobis D^{no} V. contra capitaneum Cassoviensem propter
detentionem quorundam vinorum M^{tis} regiae. Credat tamen
D^{no} V. id neque ex mente nec ex permissione nostra factum esse,
dolemusque plurimum rem ita evenisse, quoniam nos tam in
parvis quam in magnis rebus M^{ti} regiae servire et fideliter obe-
dire volumus saepiusque eidem capitaneo nostro commisimus, ut
hoc tantum ageret, quod ad fidelitatem spectaret et ne quid contra

dignitatem M^{tis} regiae faceret. Scripserat quidem nuper ad nos de bonis egregii Georgii Soos, cui nos rescripseramus, ut non plura ex illius bonis perciperet, quam consuetum alios fuisset; quoniam nos de hac re antea nil omnino intellexeramus, vel in isto comitatu esse, vel M^{ti} regiae subiecta fore. Commisimus itaque et in praesentia eidem capitaneo Cassoviensi ut deinceps eiusmodi exiguis rebus dignitatem regiae M^{tis} offendere caveat, unde maius aliquod disturbium exoriri possit. Et quoniam et ista loca quae nunc ratione disturbii temporum post suam M^{tem} possidemus, ad M^{tem} suam pertinent M^{ti} quae suae subiecta sunt, quae ut maiori tranquillitate in pace retineri possint, ista exigua vel tacenda vel bona ratione componenda essent, donec deus M^{t} suae integrum imperii huius calamitosi regni concesserit. Nos certe fideliter M^{ti} suae quo ad vixerimus servire volumus, nec in aliquibus contra dignitatem M^{tis} suae intendere nedum agere volumus.

Novitates quas D^{tio} V. nobis scripsit, perbono animo accepimus. Deum precamur altissimum ut foelicem successum et optatum eventum in omnibus sanctissimis suis conatibus largire dignetur.

Nova hic nulla alia habemus. Petrus vaivoda Moldaviensis nunc iterum in hoc regnum hostili manu venire vult, etiam pars exercitus eius citro alpes consedit. Nos deo adiuvante obviam ipsi ibimus et usque ad fines alpium unde ingreditur nosmet ipsi offerimus. Si deo visum fuerit omnibus modis ope divina operam dabimus ut hac vice vires eius ita debilem ut alias difficulter se colligere et huic regno negotium facessere possit.

Coeterum significatum nobis est ex colloquio illo quod in Derechke cum dominis proceribus habuimus, fidelitatem nostram M^{ti} suae minus dextre D^{nem} V. interpretatam fuisse, quod nullo pacto a D^{no} V. bono animo accipere possumus. Nos enim ea quae pro ratione illius temporis utilia M^{ti} suae fore putavimus, loquuti fuimus, quae deinde in arbitrio M^{tis} suae fuerunt, utrum ita esse deberent vel non. Verum D^{tio} V. in colloquio nostro privato longe aliter seipsum nobis commendaverat, nec quid tale a D^{no} V. meriti fueramus. Et si commodum M^{ti} suae quaerimus aliud certe fundamentum reperire oportet, quam istud in quo D^{tio} V. omnem fidelitatem inesse putat. Ex aliquot enim decimis vinorum et acervorum exigua utilitas M^{ti} suae obveniet, quin potius saltem taedium et molestiam M^{ti} suae facimus, cum et D^{tio} V. et Cassovienses de maiori perceptione decimarum inter se contendunt. Nec antea istae res rectificari possunt, quam illud fundamentum quod dicimus reperierimus ut M^{tas} regia in unum suum regnum hoc gubernare possit, quo adepto facillime deinde et decimae et contributiones rectificari possent. Proinde si sic est, D^{nem} V. re-

gamus ut nostram sedulitatem et diligentiam longe dexterius interpretari velit neque ex istis munitissimis rebus fidelitatem nostram erga suam M^{tem} ponderare conetur.

Frater Georgius episcopus Waradiensis thesaurarius ac locumtenens etc.

Hátirat: Responsum monachi thesaurarii ad G. Vernerum.

Egykoru, Werner Gy. által vett s beküldött másolat.

XCIV.

1544. mart. 23. Speyer.

V. Károly Fr. Györgynek. Volkra Andrászt, Ferdinánd hívét, a ki bátyja szabadulása ügyében a barátához menend, melegen ajánlja.

Carolus etc.

Reverende devote sincere dilecte. Ostensum est nobis ab hoc nobile Andrea Volkra serenissimi Romanorum, Hungariae et Bohemiae regis et fratris nostri charissimi subdito et servitore, fratrem suum germanum Agapetum nomine e manibus Turcarum principis elapsum in Devotionis Tuae potestatem tanquam ad asylum pervenisse. Itaque quum is Andreas officii sui memor in causa fraterna nihil intentatum relinquere velit, quod ad maturiorem fratris illius sui liberationem facere putet, a nobis suppliciter petiit ut se Dⁿⁱ Tuae litteris nostris commendaremus, quas ei sane in hanc praesertim causa clementer dandas existimavimus. Proinde D^{nem} Tuam studiose hortamur ut tum ob hanc nostram intercessionem, tum etiam ob causas ipsius aequitatem quae de liberando ab infidelibus homine christiano est, hunc nobilem ope et autoritate sua ita iuvandum suscipere velit, ut in liberando fratri suo, D^{nis} Tuae beneficio, primo quoque tempore voti sui compos evadat, factura nobis in eo D^{tio} Tua rem admodum gratum et suo in christianos afflictos studio officioque dignam. Datum Spirae 23. martii 1544.

Az írat élén: Commendatitiae. Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

XCVI.

1544. jun. 3. Speyer.

V. Károly Fr. Györgynek. — Megköszöni az előbbi levelében említett ügy körül való buzgalmit.

Reverende sincere dilecte. Salutem et omnis boni augmentum. Accepimus literas Devotionis Tuae quas de Agapeto Volkra a Turcis capto et per D^{nem} Tuam libertati reddito scribit; offi-

cium quod hac in re D^{no} Tua causa nostra praestitit, nobis pergratum fuit, eoque nomine D^{no} Tuam laudamus, atque eo quidem magis, quo illud factum pium, homino christiano dignius est. Recte autem facit D^{no} Tua, quod bonum publicum rebus omnibus anteposit. Hoc si praestarent qui merito deberent, non esset ea rerum facies, quae ubique ante oculos vel inviti ac gementes cernimus, illis, quorum partes erat rempublicam vel inter primos una nobiscum capessere, in alia omnia potius, quam huic rei intentis. At speramus deum optimum maximum, pro sua immensa bonitate misertum rebus humanis, his malis modum atque finem impositurum esse et principum animos in id consilium una nobiscum adducturum. Nos quidem si dei benignitas huic negotio interesse voluerit, officium nostrum, quantum illius gratia nobis concesserit, strenue exequemur. Recte valeat D^{no} Tua. Ex Spira, tertia die iunii. 1544.

Az írat éln: Fratri Georgio.

Fogalmazvány, mely Károly császár irodájában készült.

XCVII.

1545. január 10. Prága.

Ferdinand Fr. Györgynek. — Fölszólítja, hogy Serédy emberei által megölt szolgálójáért Serédyn vagy emberein bosszút ne álljon, hanem egyezkedjék ki Serédyyel vagy engedje az ügyet a törvény útján folyni.

Ferdinandus etc.

Reverende in Christo pater *stb.* Perferendum ad nos curavit mag^{cus} fidelis noster Caspar Serédy partium superiorum istius regni nostri capitaneus, se ex his quae ad se delata sint, magnopere vereri, Devotionem Tuam, propterea quod quidam illius servitor in quodam itinere quod is faciebat, interceptus et vita privatus fuerit, in ipsum Seredy inter alius forte sinistram cogitationem suscepturam atque contra ipsum potissimum dicti sui servitoris ultionem vi et armis quaesituram esse. Idem autem Seredy magnam apud nos ea de re excusationem attulit ac deum et conscientiam suam attestando asseveranter nobis exponi fecit, mortem dicti familiaris D^{nis} Tuae ex voluntate sive commissione sua minime successisse. De quo se coram nobis iuri stare et servitores hominesque suos similiter iuri sistere velle obtulit, supplicando ob id nobis humillime ut nihil contra se vi et de facto, sed iure mediante agi iubere et promittere dignaremur. Cum itaque primum talis admissi facinoris punitio et poena patratori luenda ad cognitionem nostram pertineat et deinde Seredy oblationem petitionemque iuri consonam iudicemus; ideo conde-

rantes ad nos pro regii muneris nostri ratione inprimis spectare quoscumque subditos et fideles nostros contra vim et violentiam tueri, defendere et manutenere: Dⁿⁱ Tuae harum serie firmissime committimus et mandamus ut contra memoratum Casparem Seredy aut illius homines res et bona nihil vi et de facto aggredi suscipere per se vel alium sive alios audeat sive praesumat, sed eidem vel amicabilem tractatum, in quo purificationem et innocentiam suam deducere possit, concedat, vel si hoc Dⁿⁱ Tuae non placuerit, saltem eam causam iustitia et iure mediante cognoscendam et diiudicandam relinquat, non dubitatura, quin iustitiae executionem apud nos consecutura sit. Plane autem confidimus D^{nm} Tuam huiusmodi iussioni nostrae, suadente etiam omni aequitate, quoquo modo non contraventuram, sed libenter et sedulo acquieturam esse; quae sane in eo nostram et gratam et omnino seriam exequetur voluntatem. Datum Pragae die 10. ianuarii 1545.

Az írat élen: Fratri Georgio.

Fogalmazvány.

XCVIII.

1545. máj. 15. Szamosújvár.

Frater György meghívja Borsodmegyét a debreczeni részgyűlésre.

Egregii et nobiles domini amici nobis honorandi. Salutem *sth.* Statum et conditionem praesentem periculosam nemo est ex Dominationibus Vestris quem ignorare credamus. Cum autem summe necessarium sit nos de conservatione nostra et reliquiis huius afflictæ patriæ consultare. D^{nes} V. diligentissime etiam atque etiam regamus et obsecramus, ut omnibus negotiis posthabitis ad diem dominicum post festum sacratissimi corporis Christi proxime futurum ad oppidum Debrechen convenire velint, quo et domini magnates et nobiles tam huius regni Transsilvaniae quam Hungariae venturi erunt. In hoc igitur D^{nes} V. iterum plurimum rogamus ne quid aliter facere velint, easdem in reliquo *sth.* Datum ex arce nostra Wywar secunda die ascensionis domini, anno eiusdem 1545.

Frater Georgius, episcopus Varadiensis,
thesaurarius, locumtenens et iudex generalis etc.

Küldetés: Egregiis et nobilibus dominis, universitati nobilium comitatus Borsodiensis, amicis honorandis (sig. impr.)

Eredeti.

XCIX.

1545. sept. 28. Prága.

Miksa főherczeg Fr. Györggynek. — Thári Györggy kolosvári polgárt, kire Fr. Gy. hamis vádolók beszéde után haragszik, kegyébe ajánlja.

Maximilianus etc.

Reverendissime in Christo pater, amice charissime. Ostendit nobis Georgius Thuri civis civitatis Kolosvár in Transsylvania se à quibusdam acmulis et malevolis suis apud Devotionem Vestram immerito tamen insimulatum fuisse, quasi quoddam officium curae et fidei suae alias concreditum non recte aut fideliter administrasset at sic horum delatorum astu factum esse ut D^{no} V. ipsum magna indignatione prosequatur et propterea a nobis humiliter petiit se eidem Dⁿⁱ V. ita commendari ut vel indignationem contra ipsum susceptam gratiose deponat et abiciat, vel si gravius accusatus est, quam ut id illi concedi posse D^{no} V. censeat, saltem hoc admittet ut causa defensionis et purgationis suae a iudicibus ordinariis et competentibus iure mediante cognoscatur. Cuius petitio cum nobis aequa et honesta visa sit, eandem D^{no} V. hortamur et rogamus ut alterutrum ex petitis per ipsum Georgium eidem intuitu nostro concedere velit. In quo nobis D^{no} V. rem gratam factura est, erga eandem, cum dabitur occasio, recompensandam. Datum Pragae 28. septembris 1545.

Ad fratrem Georgium.

(Fogalmazvány).

C.

1547. márcz. 21. — Nagyváradi.

Frater Györggy Ferdinándnak. — Menti emberét Serédly rádjai ellen s ígéri, hogy ő mint eddig sem tette, a közbékét megzavarni soha nem fogja.

Sacra regia Maiestas stb.

Fidelium servitorium stb. commendationem. Accepi litteras M^{ti} V. quibus M^{tas} V. mihi rescripsit ad eas, ubi meos qui Cassoviae sunt contra accusationem Casparis Seredy apud M^{tem} V. tutatus sum, quorum causam nisi veram esse scirem, non eam apud M^{tem} V. tuendam suscepissem. Narrationem igitur rerum gestarum eam omnino M^{tas} V. esse credat, quae a me est M^{ti} V. descripta; induciae autem ad festum usque beati Georgii inter eos constitutae fuerunt; verum non tantum sub induciis, sed etiam finitis illis meos ita in officio esse volo, ut

quam omnino iniuriam alicui inferant. — Quemadmodum tamen in omnibus fere litteris meis M^{ti} V. supplicavi, ita nunc quoque quam possum humillime supplico, dignetur M^{tas} V. mandare ipsi quoque Seredy, ne novos motus excitet, sed contineat se intra suos terminos, nec pacem publicam studio appetendi rerum alienarum violare velit. De me vero M^{ti} V. polliceor, me cum futurum qui M^{ti} V. ad eius nutum et voluntatem semper inservire velit. — De rebus novis prioribus litteris feci M^{tem} V. certiozem; novi vero nunc nihil erat; a meis tamen, quorum adventus in expectatione est, spero me prope diem certiora cogniturum; quequid igitur erit perscribam omnia M^{ti} V. diligenter. Deus optimus maximus M^{tem} V. *stb.* conservet. Waradini 21. martii anno domini millesimo quingentesimo quadragesimo septimo.

Külezim: Sacrae regiae Maiestati Romanorum ac Hungariae *stb.*

(Ercdeti.)

CL.

1547. máj. 17. — Rheinau.

A balali érsek, illetőleg konstanzi püspök: Fr. Györgyöt a német ügyekről, Károly császárnak, a schmalkaldi szövetség tagjain nyert győzelmeiről s a császár seregében szolgált magyar katonák döntő vitézségéről tudósítja; tanácsolja egyszerűen, hogy Fr. Györggy ügyekhezék magát a császár kezébe megtartani.¹⁾

Reverendissime in Christo pater et domine domine amice et frater observandissime. Salutem *stb.* Per officiales nostros Valsatiae agentes transmissae sunt huc ad me rev^{mae} D^{nus} V. litterae, quae datae sunt Waradini vigesima septima martii, quas cum animi alacritate accepi, eo potissime, ut de eius valetudine et foelicibus successibus aliquid intelligerem. Propterea cum intelligere desiderat quid apud nos in Germania agatur, id sciat per totam aetatem et hyemem sacratissimam caesaream M^{tem} validissimum exercitum equestrem et pedestrem diversarum nationem aluisse, quem adhuc retinet et retinere intendit per alium futurum annum et fortassis amplius. Est enim exercitus electissimorum et veteranorum militum cui nemo potest resistere; factum est periculum, sed frustra, civitates omnes totius superioris Germaniae, quae se una cum Saxoniae duce electore

¹⁾ E levél ha egyébként is, már a schmalkaldi ütközetben részt vett magyar lovasságról írt tudósításért is fölötte érdekes.

et langravio Essiae (*sic*) caesarea M^{ti} opposuerunt, coacti sunt ab armis desistere seque caesari absque ullis conditionibus sed his expressis verbis, videlicet: sub clementia vel in clementia suae M^{tis} submittere atque pro caesaris arbitrio indicibilem pecuniam contribuere; idem 1) fecit Virtembergensis dux qui praeter id quod caesareae M^{dis} Suae exercitum per integram hyemem aluit, coactus est dare tercentena millia florenorum auri et tria munitiora loca totius sui domini, una cum inexplicabili summa frumenti vini et carum [pro] praedictorum locorum conservatione; in civitatibus autem M^{tas} caesarea sua praesidium dimisit. Et neuter eorum scit, an severitatem vel clementiam expectare debeat. Coacti sunt omnes de novo eius M^{ti} fidelitatis iuramentum praestare. Deinde M^{tas} caesarea cum suo exercitu profecta est versus Saxoniam ad corrigendum inobedientiam ducis illius electoris et profecta est per Valssiam et illa domina mea, ubi quievit per quattuor dies cum Romanorum regia M^{te}, duce Clunensi, duce Mauritio Saxoniae, qui eius M^{tem} ut princeps obediens sequitur, duce de . . . . hispano, duobus filiis regiae M^{dis}, aliis pluribus principibus et proceribus, totoque exercitu suo quemadmodum in acie. Vestra reverendissima [D^{tie}] tanquam illarum rerum expertus, facile iudicare potest, scio, damnum me perperam esse ultra decem millia florenorum, quod M^{tas} caesarea in aliis facile recompensare potest. Illinc movit M^{ta} sua cum toto exercitu et absque ulla dilatione Saxoniam ingressa est, ubi prope civitatem Trezen 2), quae ad flumen Albim sita est, Saxoniae electorem cum suo exercitu invenit. Erat autem inter medium praedictum flumen in quo pons erat, quem caesareani milites illico aggressi sunt. Saxo hinc machinas ad pontem habuit preparatas (*sic*), aliquantum pontem defendit; interim pixidarii Hispani toto impetu suis iaculationibus aggressi sunt, Saxo pontem dimittere coactus est. Interim quae haec fiunt, huzarones Hungari praesertim Croatus quidam nomine Horwat János vadum invenit in dicto flumine, qui primum paucis cum equis transnavit, quem sequenti subito caeteri eius milites husarones, incoepit cum Saxone velificationes facere et foelicissime interim equites catephracti quos caesar ex Neapolitano vocaverat, secuti sunt, conductis a tergo Hispanis et Germanis cum pixidibus, qui velificationes tam animose aggressi sunt, ut Saxonem ducem in fugam cum suo exercitu impellerent; existimabat caesarem cum toto suo exercitu atque machinis transmississe. In summa res eo evenit, quod dictus Horwat cum suis atque supremus capitaneus

1) A hibával teli egykorú másolatban e szók így irattak *conitit rei dem facit*, a mit senki meg nem értene.

2) Dresda.

cataractorum Neapolitanorum Saxoniae ducem aggrediuntur ut vulneratus illis se captivum dederit, infecto eius filio seniore cum tribus milibus et ultra, quorum maior pars barones et nobiles fuerunt; residui capti sunt; inter quos sunt dux Brunsvicensis, Henricus nomine, et alius, Franciscus Luneburgensis dux. — Caesar altera die profectus est Thwrgam ¹⁾ locum residentiae Saxoniae ducis electoris, qui cum aliis vicinis civitatibus et oppidis caes. M^{ti} occurrerunt cum clavibus civitatum supplicantes eius M^{ti} atque proclivi in terram prostranti (*sic*) gratiam et clementiam eius M^{tis} implorabant. Veniuntque quotidie innumeri ex civitatibus Vandaliae,²⁾ qui a quadraginta magnis miliaribus a Sua M^{te} distant, qui similiter eius M^{tis} gratiam implorant. — Misit sua M^{tas} partem exercitus sui Vitembergam expugnandam, quin iam expugnata sit, non dubito. — Quorsum autem M^{tas} sua ulterius iam tendat ignoro. Designavit comitem de Butren (?) supremum capitaneum militum inferioris Germaniae, ut ille cum octo milibus equitum cataphractorum et viginti milibus peditum Hessiam invadat et langravum Hassiae expugnet. Quid deinceps sequetur, tempus edocebit. Haec sunt summarie, quae apud nos hactenus acta sunt.

Habemus hic nova, Turcarum hac aestate principem in Hungariam non venturum; itaque caesarea et catholica M^{tas} in Germania faciet id quod vellem optarem rev^{mae} Dⁿⁱ V. tanquam domino et confratri meo; unde rebus suis tempestive cogitare et sibi consulere inciperet atque modum et media exquirere, quo secum caesarea et Romanorum regia M^{tibus} consuleret et in gratiam eorum rediret. Manus enim domini cum caesare est. Novi eius M^{tis} animum. Si quis extremum idem expectaverit, gravissimum illum futurum in gratia impartienda. Haec ex toto corde et animi affectione rev^{mae} Dⁿⁱ V. scripsisse volui; neque credat me haec scripsisse ut D^{nem} V. rev^{nam} terream, sed ut dixi, quo rebus suis tempestive et bono moderamine consulere possit. Novit enim meum animum, quod sinceriter semper cum eadem egerim, ita et faciam quandiu vixero. Idque sibi certissime persuadere poterit D^{tio} V. rev^{ma}, quam deus optimus maximus *stb.* servet. Cui me iterum atque iterum tanquam domino et confratri meo affectuosissime commendo. Datum Richinau ³⁾ ex Constantiensi dioecesi die 17. maii 1547.

Statui intra sex septimanas me Valsaciam conferre et ibidem usque ad festum omnium sanctorum haerere.

Non dubito quin D^{tio} V. rev^{ma} a domino ab Pernstain et

¹⁾ Torgau.

²⁾ Venilia, Vensilia-Wendsyssel Jütlandon?

³⁾ Rheinau.

dominis aliis amicis intellexerit differentiam Bohemorum contra eorum regem, de qua re ego plurimum indoleo (*sic*); verendum est quod caesarea et Romanorum regia M^{tes} graviter eos punient. Rem omnem sciet etiam eiusdem familiaris ad unguem referre, qui oculatim omnia vidit quemadmodum officiales mei Valsaciae agentes ad me perscripserunt.

(Egykorú hibás másolat.)

CII.

1547. máj. 19., 22. és 23. Róma.

Levelek: Fr. Györgyhez, melyekben egyes cardinalisoktól¹⁾ ígéretet vesz, hogy kérését (a török elleni segílyt illetőleg) a pápánál melegen fogják támogatni.

a)

Reverende in Christo pater, tanquam pater honorando.

Frater Augustinus ordinis praedicatorum mihi litteras rev. D^{nis} V. reddidit et mandata exposuit, quem ego et libenter vidi et audiui diligenter, hortatusque sum ut omnibus in rebus quibus ei foret opus studio atque opera mea uteretur, quae ego non modo hoc tempore atque in hoc negotio, verum posthac in omnibus rev. Dⁿⁱ V. polliceor ac defero. Quae felicissime valeat. Roma XIV. kal. iunii MDXLVII.

tanquam filius

Külszin: Rev. domino Fratri Georgio episcopo Varadiensi tanquam patri honorando. (Sig. impr.)

(Eredeti.)

b)

Reverende domine.

Accepi litteras D^{nis} V. rev. mihi certe quam gratissimas, nihil enim tam mihi iocundum quam quod opera mea possit dignis praesertim ac non immeritis hominibus utilis esse. Sententiam D^{nis} V. probo ac laudo et quum opportunum videbitur ac tum demum quum res agatur, cum sanctissimo domino nostro, re ipsa illam et totis viribus adiuvabo. Sic nanque volo sibi D^{tio} V. persuadeat, me suis rebus quantum in me fuerit nunquam defuturum. Et quia frater Augustinus de Lesina pluribus quae hic gerantur exponet, non existimavi opus esse nunc longius scribere

¹⁾ Az aláírások olvashatlanok.

ad D^{nem} V. rev^{nam}, quam Deus optimus servet *stb.* 11. Kal. iunii 1547. Roma.

ad vota D^{nis} V. r. tamquam frater

Külezim: Reverendo domino episcopo Varadiensi tanquam fratri dilectissimo (sig. impr.)

Eredeti.

c)

Reverende domine uti frater carissime. Litterae Dominationis Vestrae, quas die septimo februarii scriptas proxime accepi, fuerunt mihi gratissimae, visus namque sum ex eis animadvertere et cognoscere ipsam mihi non parum confidere ac singulari quadam me prosequi voluntate, cum meum quoque officium requisiverit ad commendandum sanctissimo domino nostro res ecclesiarumque regni et regionis istius: itaque ei me obligatum puto, et si qua in re gratificari unquam potuero, faciam libenter velimque omnino ipsa sibi de me id quod de quovis alio sibi amicissimo cumulatissime promittat. In hoc negotio nec studium defuit meum nec officium. Ipse sanctissimus pontifex noster nunc remittit hunc religiosum, quem ea huc misit cum expeditione responsoque commodo. Poterit nunc D^{no} V. in eam curam et cogitationem incumbere, ut res istae administrentur ex dei optimi maximi honore atque ex hostium religionis nostrae detrimento et incremento invicem reipublicae christianae, quod non dubito quin faciat pro sua parte ut iam cohortatione indigeat nulla. Caeterum in optimo et maximo pontifice nostro sanctaque sede apostolica satis praesidii constitutum existimet ad res istas quantum fieri poterit sublevandas. De me in extrema litterarum parte id affirmarim. Dⁿⁱ V. paratum fore semper me quoad potuero ei satisfacere, nec plura. Romae XXIII maii MDXLVI.

Dominationis Vestrae reverendissimae

uti frater

Külezim: Reverendo domino episcopo Varadiensi, uti fratri dilectissimo. (sig. impr.)

Eredeti.

CIII.

1547. máj. 23.

Pentecostio kanonok Fr. Györgynek. — Angol- Francia- s Németországból, továbbá Rómából és Népolyból, úgyisintén a Triesztből Bolognába áttett zsinatról közöl híreket s ama reményét fejezi ki, hogy a német ügyek kedvező fordulata következtében a császár segélyét bírást várhatják a magyarok.

Reverendissime ac illustrissime domino *stb.*

Incomparabili gaudio affectus sum, cum per venerabilem patrem Augustinum intellexim, D^{nem} V. rev^{nam} ill^{nam} optime

valere. Potest enim facile recordari a quanto tempore servitiis illius sim addictus et quanto fervoris amore omnem eius dignitatem et amplitudinem semper optaverim. Etsi nulla in alia re, vel nulla habita occasione huius animi mei promptitudinem hactenus ostendere potui, tamen ubi terrarum fuerim, non defui quin totis viribus nomen illius, egregia gesta, praeclara facinora, opera ferme divinissima, quae tot annos, in tanta rerum calamitate ac illius discriminare regni fortissime et evigilantissime operata est, praedicaverim et illustraverim; quo fit ut in tantam rerum ac hominum opinionem ita evaserit, quod principes mundi quotquot sunt, summam eius prudentiam in adversis, consilium et animi fortitudinem in arduis etiam inviti admirentur omnemque laudem ac viri constantissimi gloriam illi merito tribuant. Caeterum deum optimum maximum sine intermissione praecabor, eam ad omnem foelicitatem et faustissimum finem conservet ut tandem eius auspicio, prudenti consilio, ope et iudicio, haec respublica christiana tandiu afflicta et poene in totum oppressa a turcica manu atque execranda tyrannide liberetur.

Praeterea de novis, quae hinc inde ad nos allata sunt, licet sciam D^{nem} V. rev^{mam} per multorum litteras et nuncios iam forte omnia intellexisse, tamen ut viri sui amantissimi cupidissimique partes agere videar, haec paucula perscribam.

In Anglia nullus motus, nullus tumultus auditur, aiunt futurum foedus inter eos et Franciae regem et imperatore pueri tutore iam septennis negligente, opinio est, ipsos Anglos, rebus Germanicis paccatis, ad sedis apostolicae obedientiam redituros.

Post obitum Francorum regis eius filius successor, imprimis coronam adeptus et unctus in regem, omnes mulieres curiam sequentes et quas pater contine aiebat, penitus ablegavit, excerptis noverca imperatoris sorore ac Navarrae regina patris sorore quas statuit ut cum regina nova, uxore sua, commercium habeant, quarum mulierum 800 millia francorum singulis annis stipendium erat, quod computo facto 500 millia florenorum in auro efficiunt. Venationem deinde cuius causa 500 millia francorum diffundebantur in annos, pariter restrinxit.

Subditos deinde omnes, tam clericos quam seculares omni gravamine taxarum extraordinariorum sive pecuniarum exactione praeter ordinem et consuetudinem posita et onere levavit ac eis condonavit, adeo ut ab omnibus illis velut numen quoddam divinum adoretur. Accedit quod omnia et singula bona ad dominam de Tampes ditissimam pertinentia poni in sequestrum mandavit, quod procul dubio omnibus admirationem iniecit. Haec enim est illa, quae non solum fuerat scortum regis nobilissimum verum etiam regina et plus quam regina, in tanta illius regni admira-

tionem fuit, in tanta splendoris gratia, rerumque auctoritate, quod a rege nil ferme tractaretur concludereturve, quin prius apertum illi ac communicatum fuisset, quodque id pro nutu atque arbitrio suo saepenumero fierit. Quid dicamus? nullus in Italia princeps, qui eam non aliquo magno munere donaverit, quando gratia nulla obtineri a rege posse credebatur, ni prius gratiam eius comparasset, medio cuius tunc voti compos facilius existeret. Imo si pax tractanda, si bellum movendum foret, ipsa imprimis velut oraculum rei consulebat, vel ipse imperator illam observabat. Nunc vero a summo fastigio in summam miseriam deiecta est et forte nondum finis. Humanum exemplum miseris mortalibus.

Asserunt eum decrevisse omnes cardinales quicumque in Gallia sunt, sunt enim fortasse undecim, quod Romam se conferant, ac in ea viventes degant cum ipsa iure optimo sit verus cardinalium locus ac statio quaedam, iam pridem a deo illis electa, demptis tamen duobus, quorum consilio interdum uti voluerit, altero Gallo, altero vero Italo, Ferrariensi scilicet cardinale.

Discordias et bella eundem affirmant abhorrere et pacis cupidissimum esse, cuius authorem fore omnino arbitrantur. Imo non desunt, qui dicant iam ipsum cum caesare pacem habere, quod tamen multorum iudicio vix credendum est, cum Sabaudiae duci nihil terrarum suarum adhuc restituerit, imo Taurinum caeterarum munitissima in Pedemontium posita magis atque magis indies custoditur; atque in aliis locis necessariis praesidia apposita sunt validiora. Nonnulli opinantur, cum in praesentia thesaurum habeat satis exhaustum, prius pecunias collecturum, paulatimque nervum belli refecturum quam motum aliquem faciat.

De imperatore nostro christianissimo ac ducum captura Saxoniae scilicet et Bransuÿch non est quod scribam, cum celerius exinde illuc adferantur. Unum est, quod apud nos maioris videtur esse momenti haec debellatio quam fuerit Franciae regis diu captura. Hinc iam per annos terdenos et ultra omnis impietas, hinc omnis cultus divini iactura, hinc religionis christianae prorsus ruina, nunc forte iniquitas ammorrhaeorum expleta erit, proliudicium dei! lento enim gradu procedit. etc.

Speratur tandem rebus Germaniae compositis ad regnum Hungariae liberandum caesarem magno conatu omnino venturum, quam expeditionem, omnes christiani principes pontificis exemplo in quantum fieri poterit ex animo iuvabunt.

Dux Saxoniae ad huc erat in castris captivus, curru, more hungarico, vectus. Et cum caesar per caduceatorem Wytimbergam petiisset, quae una est ex ducis Saxoniae terris munitissima, non credentes ducem esse captivum audacter, responde-

runt, se nullo modo dedituros, nisi viso eorum domino prius detento, quem e vestigio in vehiculo exhibitum ac fientem cognoscentes, de deditione facienda tempus ad consulendum rogarunt et quod iam se in deditionem dederint, facile putant.

Uxor ducis una cum filiis excepto maiori qui fugam dedit supplex ad caesarem iverat, se aliquem sperans invenire gratiam.

Lantgravius nuper idest paulo ante ducis capturam fissus fortasse Alberti marchionis Brandeburgensis casu ac boëmicis tumultibus et copiis saxonis bene instructis, civitatem Franchfordiam occupare dolo molitus est ac in personam comitis de Burha eiusdem civitatis custodiam habentis machinatus est. Singularis gratitudo, cum idem comes omne saxum moverit, omnem viam tentavit ut caesar sibi lantgravio reconciliaretur.

De concilio postremo fuerat iratus caesar pontifici, nam aegro tulerat, quod Tridento Bononiam absque eius scitu translatum fuisset. Cuius rei gratia eius orator hic pro tempore agens nonnulla verba satis dura nomine suo pontifici retulit, vel omnia a pontificatu Leonis usque in praesentem diem commemorans, quae se invito per sedem apostolicam diversis temporibus facta fuerunt Fertur pontificem in summa talem dedisse responsum: caesar si de nobis benemeritus erit, nos debito nostro non deerimus, quin ipsum omni studio et gratia prosequamur, atque reipsa filiali amore iuvemus. Sin autem cervicibus nostris minari voluerit, partes omnino nostras ac dignitatem tueri cogemur et bene videat in quem transfixerit. — Quamobrem cum novissime nuncius apostolicus M^{ti} Suae ex commissione dixisset, quod qui Tridenti remanserunt praelatos in translatione consilii, remanserant enim quatuordecim, ipsum consilium subsequi mandaret; ferunt M^{tem} Suam respondisse, non solum eos iubebo venire verum et alios, et nosmet ibimus. — Expectant in horas relationem aliquam per cardinalem legatum de latere, qui mense elapso ab urbe ad Suam M^{tem} recessit, qui omni instantia efficere debet ut pro tractando et absolviendo consilio caesar in Italia locum decernat, si minime placuerit illi Bononiae futurum. Casu vero quod in Germania optaretur, id procul dubio voto pontificis fieret, dummodo lutherani decretis concilii acquiescerent et parerent. Sin minus, vanum esse videretur extra Italiam portari.

Aiunt Philippum Melanthonem imperatoris esse captivum et Bucerum fugam dedisse.

Reliquum est ut cum prolixior fuerim et fortasse ultra saetritatem, D^{tio} V. rev^{ma} ill^{ma} mihi ignoscat, cui humiliter supplico, dignetur mei esse interea memor ac in suorum numerum ascribi velit, sciatque me hic Romae in curia rev^{mi} ill^{mi} domini cardinalis Moroni agere. Vir quidem praeclarae vitae, humilis

tate plenus ac huius Mis (?) honore merito dignus, et qui D^{nem} V. rev^{man} ill^{man} singulari amore prosequitur. Igitur si quid unquam in eius gratiam efficere potero, mihi mandare non dedignetur, obsecro. Et si haberem cui recte litteras darem, crebro ad eam libentissime perscriberem. *stb.* Romae XXII. maii 1547.

Eius D^{nis} V. rev^{mae} ill^{mae} humilimus etc.

Marcus Antonius Bentivolus

Bononiensis, canonicus et archidiaconatu

Transsilvaniensi ab episcopo Statilio indignissime privatus.

Postscripta. Allatum est novum ex civitate Neapoli, quod cum vicerex inquisitionem religionis iniicere decrevisset, quemadmodum in Italia Dominicani monachi super huiusmodi re inquirere solent, tota civitas maximo tumulto exorto ad arma conversa nullo modo voluit pati praefatam inquisitionem huiusmodi perscribi (*sic*) et sic invito domino fuit suppressa. Depositis vero armis ac furore paccato, tumultus authores in carcerem coniecti fuere, quo circa populus atque ignobile vulgus iterum ad arma surrexit, cum tanta audacia atque saevitia, animorumque asperitate, quod ni vicerex extra civitatem spatii ¹⁾ gratia fuisset, omnino interficiebatur. Quum armata manu detrusos in carcere profinus liberarunt, interim viceregem ad vitam eius tuendam, in quandam arcem se recepisse ferunt.

Non omittam etiam quod neptis pontificis nomine Victoria, quam olim serenissimo regi nostro piissimae memoriae domino elementissimo nuptui tradere volebant, medio Statilii episcopi, duci Urbini nuperrime nupsit, cum dote ut asserunt 200 millium florenorum in auro.

Praeterea his scriptis allatae sunt litterae ex castris caesaris, quibus scriptum est quod nunciatum fuerat duci de ultimo supplicio nomine suae Mis, quo audito in hanc formam ad imperatorem scripsisse dicitur: clementissime imperator, fateor me peccasse in M^{tem} Tuam et peccati mei meam maximam culpam dico; sed recordare te esse imperatorem, cuius officium est parcere subiectis ac clementer misericordiam praestare supplicatibus. Quibus verbis forte ductus imperator manum abstinuit. Interim mediatores potissimi adeo operati sunt, quod omnino de eius reconciliatione speratur, hac tamen conditione oblata, quod omnia ducis fortalitia ad manus imperatoris tradentur, sive regis Romanorum aut cui illi placuerit; dummodo in potestatem ducis Mauriti non debentur; praeterea duo eius filii obsides dabuntur, qui semper M^{tem} Suam caesaream quocunque ierit comitabuntur et ipsemet etiam per certum temporis spatium caesarem

¹⁾ Séta.

sequetur; deinde quod omnia bona ecclesiastica ab eo diu oppressa integerrime restituentur, quod concilio quoque ad libitum Suae Mis ubi terrarum fuerit, libentissime obtemperabit, nonnullam etiam pecuniarum summam persolvat.

Küldetm: Reverendissimo ac illustrissimo domino domino meo semper observandissimo episcopi Waradiensi *stb.*

Eredeti.

CIV.

1547. máj. 31. — Drezda.

Ferdinand Frater Györgynek. — A barát s Balassa Menghért közt fönnforgó viszolyban biztosokat igér kiküldeni; de egyszersmind keményen jéggyelmezteti őt hűségigértére s erre mutatva inti, hogy embereit tartóztassa vissza minden jogtalanságtól Ferdinánd hírei ellenében.

Ferdinandus *stb.*

Reverendissime *stb.* Fidelis noster reverendissimus Nicolaus Olahus episcopus Zagrabiensis, cancellarius noster querelam vestram de fidele nostro magnifico Melchiore Balassa, quod negociatorum sub vos existentium bona ad summam trium milium florenorum hungaricalium aretasset, diligenter nobis declaravit, simul etiam retulit vos tametsi nihil contra publicam pacem ac negociationem movere, nec ullius dissensionis causam praebere velle, vestrorum tamen iura et damna non posse negligere, nisi nos his rebus providere dignaremur. Nos hac vestra quaerela et etiam pace publica inducti, eidem Melchiori Balassa litteris nostris firmiter commisimus, ut eos ipsos negociatores, quos in aresto haberet, cum bonis et rebus ipsorum pacifice dimittat et publicam negociationem ex qua commune bonum et commodum penderet, nullo modo perturbare audeat; sed expectet commissariorum nostrorum, quos propediem in hac et aliis causis designaturi sumus, revisionem, si quid ipse iure contra vos vel vestros praetenderet. Quam ob rem Fidelitatem V. hortamur et eidem committimus ut vos quoque nihil contra eum tentetis, sed expectetis praefatorum commissariorum nostrorum revisionem, qui et vestris et ipsius Melchioris Balassa iuribus intellectis, id facturi sunt quod aequitas ipsa postulaverit et ius utriusque vestrum requireret.

Ceterum soletis frequenter apud nos de nostris conqueri et vestram erga nos fidem atque obedientiam offerre ac significare, neque vos, neque vestros quicquam innovaturos et attentaturos, quod esset in publicae quietis ac pacis nostraeque dignita-

tis et ditionis perturbationem. Hae quidem vestrae oblationes gratissimae sunt nobis et eas clementi a vobis accipimus animo. Verum optaremus facta vestrorum verbis ipsis respondere. Nam Cassovienses multa indebita facinora exercent. Dicam nostram cum decimis Agriensibus anno quoque proxime transacto interturbavere. Decimas etiam istius anni in comitatu Saros minis maximis inhibuerunt, ne cuiquam praeter eos dari deberent. Praeterea munitiones quibusdam in locis sine nostra annuientia in praedudicium subditorum nostrorum extruunt ac variae occupationes in dies ab eis committuntur, subditorumque nostrorum multiplices oppressiones. Quae omnia si vestro consensu fiunt, non admodum videntur oblationi factae respondere. Nos quidem euperemus ut Cassovienses ipsi et alii qui sub nomine sunt vestro, quieti essent et ne manus suas ad auctoritatem et ditionem nostram nomine vestro mitterent; sed contenti essent his, quae olim Joannes rex sub se habuit. Qua de re etiam alias nos ad vos scripsisse meminimus. Quod tamen si ipsi ulterius facere perrexerint, et nostris subditis minas inponere, ditionemque nostram vi tenere et etiam imposterum occupare non cessaverint, ac omnia pro libidine sua agere coeperint, cogitandum nobis erit, ne id facere possint. Pro pace igitur et concordia servanda et etiam ob eam, quam nobis promittitis, fidem et observantiam hortamur vos continete vestros a praemissis inferendis. Ut autem a nobis nihil quod ad iustitiam ipsam et quietem subditorum nostrorum servandam pertinet, praetermitti videatur, deliberavimus (uti praemisimus) tam in causa Balassae quam in aliis omnibus rebus, differentiis et occupationibus, quae a morte quondam Joannis regis ultro citroque ortae sunt, certos fideles commissarios nostros non suspectos deligere, qui omnia iure mediante revideant, ne aliqua imposterum causa sit controversiae oriundae. Haec voluimus vobis significare literis nostris, ad quas a vobis responsum expectamus. Datum in civitate marchionatus Misniae Drestden ultima die mensis maii anno domini millesimo quingentesimo, quadragesimo septimo.

Ferdinandus mp.

Nicolaus Olahus
episcopus Zagradiensis mp.

Külfözet: Reverendissimo in Christo patri Fratri Georgio *stb.*
(sig. impr.)

Eredeti.

Jegyzet: E levél (mert eredetiben van meg) nem hiszem, hogy Frater György íratával került vissza udvarhoz s onnan a levéltárba. Sokkal valószínűbb, hogy a valóban kemény kifejezések miatt nem is

küldetett el a baráthoz; mert tanácsosabbnak látszott a hatalmas emberrel szörmentén bánni s ily határozott rendreutasításokkal, mikor tán a kassai ügyben igazsága is lehetett, bosszankodását föl nem kelteni.

Külsőlm: Reverendissimo domino Fratri Feorgio *stb.*

Eredeti.

CV.

1547. junius 17. és 19. — Nyitra.

Az esztergomi érsek: Fr. Györggyek. — Németországai híreket közöl vele s tudatja egyszersmind, hogy az ében a szultán tánculásától nem kell tartani, mert fiait közt versengés ültött ki.

a)

Reverendissime domine et frater observandissime. Salu tem *stb.*

De omnibus rebus novis quae ad nos proximis diebus allatae sunt, fecimus D^{nem} V. rev^{man} litteris nostris certiorum. Credimus D^{nem} V. rev^{man} intellexisse ab eo tempore conditiones quibus caesarea M^{tas} vitae ducis Saxoniae capti gratiam fecit et quomodo Wyttemberga cum caeteris urbibus Saxoniae dedita sit suae caesareae M^{ti}, electioque translata sit a captivo duce ad ducem Mauritium ac dux captus aulam caesaris sexennio sequi cogatur praeter alias conditiones quas Dⁿⁱ V. rev^{mae} affatim perscriptas esse putamus Nunc scripsit ad nos dominus Zagrabienensis cancellarius Germaniam iam omnem esse pacatam, nam et lantgravio caesarem gratiam facturum, legibus quibus voluerit M^{tas} sua. Ex Thurcia et Sclavonia et Venetiis aliisque locis allatum est his diebus Thurcam nusquam hoc anno facturum ipsum (*t. i. a szultán*) expeditionem propter discordiam filiorum, qui iam in armis erant ad mutuam perniciem; dilectos tamen esse sangiacos aliquot cum certo equitum numero, qui in Sclavoniam bonaqua inprimis domini bani et fodinas invadant, eaque occupant; id quod et dominus banus suis litteris affirmat. Si quid habet de his certiora rev^{ma} D^{uo} V. ad nos perscribat, rogamus, et frustulum auri ex fodina quod iamdudum petimus D^{uo} V^{ra} rev^{ma} mittere velit ac si quem habet equum gradarium vel huismodi lenioris incessus ad nos mittat, rependemus illi omni genere officii suam in nos liberalitatem. Valere eandem optamus foeliciter. Nittrae die 17. iunii 1547.

Reverendissimae Dominationis Vestrae

deditissimus frater et servitor

Strigoniensis manu propria.

Külsőlm: Reverendissimo domino Fratri Georgio *stb.*

Eredeti.

b)

Reverendissime domine et frater observandissime. Salutem *stb.*

Litterae D^{nis} V. rev^{mae} 12 iunii datae huc hodie ad nos pervenerunt. Libenter et ad dominum capitaneum generalem et ad ipsum quoque magistrum postarum Viennam scripsissemus ut familiari D^{nis} V. rev^{mae} cursor adiungeretur, visum est tamen ipsi familiari D^{nis} V. rev^{mae} brevius sibi hinc iter fore Pragam, ubi nunc regia M^{tas} esse dicitur, quam si Viennam peteret; praesertim quod comites invenit qui eodem pariter ituri sint. Nobis quoque consilium illius probatum est et Dⁿⁱ V. rev^{mae} probatum iri credimus; tutum enim et facile iter per Holých abhinc et Moraviam habiturus est. Novitates quas habuimus, scripsimus nudiustertius ad V. rev^{mam} D^{nem}; post captivationem scilicet ducis electoris Wýttembergam cum caeteris civitatibus illius quae ad electionem spectant, deditionem fecisse caesari easque sub certis conditionibus teneri, parte quadam proventuum duci ac liberis assignata, qua alantur, ducem captum sexennio secuturum caesari, electionem ad Mauritium ducem translatam, feudales civitates ejusdem ducis regiae M^{ti} traditas, caesarem ad oppugnandam Madeburgam aliasque maritimas civitates profectum esse. Regiam M^{tem} cum duce Mauritio in Bohemiam contendisse, habereque exercitum qui ex XV millibus hominum constet, ac iam Pragam pervenisse ut bohemicos tumultus si aliter non possit armis componat. Si quid erit posthac communicabimus cum rev^{ma} D^{ne} V. Idem ut et ipsa nobiscum faciat de rebus Thurcicis, rogamus. Quam valere foeliciter optamus. Nittriae die 19. iunii 1547.

Reverendissimae Dominationis Vestrae

deditissimus frater et servitor
Strigoniensis manu propria.

Küldözim: Reverendissimo domino Fratri Georgio *stb.*

Eredeti.

CVI.

1547. j u n i u s .

Károly császár Fr. Györgynek. — Tudatja, mely úton küldje leveleit hozzá; fejegeti, miért nem tehetett Magyarország érdekében semmit, s figyelemzett (Léssé éles hangon), hogy viselje magát Fr. Gy. Ferdinánd iránt hárségesen s ne úgy mint azt a róla szállongó hírek tartják.

Carolus.

Reverende etc. Accepimus litteras Devotionis Tuae, quas ad nos die XIII. mensis maii proxime praeteriti per proprium

hominem suum ex Transsylvania usque mittere non dubitavit, quibus sibi inter alia modum a nobis dari vehementer cupit, quo litteras suas ad nos tuto et secure dirigere queat, ut deinceps scilicet de magnis, mediocribus et infimis etiam rebus per eam certiores fieri possimus. Videtur sane nobis nulla commodior mittendi ratio esse posse, quam si medio magnifici Casparis Sereďy utpote capitanei superiorum partium regni Hungariae aut alterius officialis eas ad serenissimum regem Romanorum etc. fratrem nostrum charissimum destinet et inde M^{tas} sua ad nos certo et secure semper transmittere poterit et ita sane ut D^{no} Tuam non solum cura graviore quam suscepit in mittendo liberabitur, verum etiam impensis quas propterea facit, facile carebit, et nihilominus suae ad nos litterae singulo quoque tempore tuto perferrentur, quemadmodum et illae, quas D^{no} Tua opera Ladislaus Junkher ad secretarium nostrum Gerhardum Wylwyk destinavit, ei tempestive redditae sunt.

Cacterum quod D^{no} Tua nobis supplicavit, uti de regno Hungariae cogitationem aliquam suscipere velimus, etsi nobis expeditionem illam quam iamdudum pro eliberatione istius regni facere in animo habuimus, non ita tempestive, ut speramus, ad effectum perducere hoc tempore liceat; ingruente tamen quavis necessitate maiori, dataque commodiori temporis oportunitate aliqua, non solum firmiter decrevimus, verum etiam clementer parati sumus illud ipsum regnum nequiquam derelinquere, quin potius una cum serenissimo rege Romanorum etc. fratre nostro charissimo pro illius eliberatione, quiete et conservatione omnes vires et facultates nostras paterne et gratiose impendere, sicuti et antea idem facere non praetermisimus et quoties opus fuit fecissemus, nisi aliis bellis nobis illatis per hosce aliquot annos praeter voluntatem nostram retardati fuisset. Requirendo et hortando D^{nem} Tuam subinde admodum clementer et benigne ut per se ipsam quoque omni tempore, iuxta commissionem et mandatum scilicet serenissimi regis Romanorum ea omnia quae ad eiusdem regni conservationem et quietem vere et indubitanter pertinent, fideliter et diligenter promovere studeat, nec se in ullis sinistris practicis, aut indebitis actionibus cum regiae M^{tis} subditis et fidelibus quoquomodo temere implicare aut aliquid aliud praeter scitum et voluntatem regiae M^{tis} attentare velit, sicuti eam interdum et fecisse et facere solere rumor ipse ad nos pertulit; sed potius sese erga eandem M^{tem} regiam utpote naturalem regem et dominum suum clementissimum, iuxta fidem et obligationem suam, in omnibus et per omnia et fidelem et obedientem, sicuti decet et convenit, praestare et exhibere curet. Id quod una cum praelibato fratre nostro charissimo omni gra-

tia et clementia erga D^{nem} V. recognoscere cum effectu volumus.
Datum...

Fogalmazvány.

Az írat élén: Fratri Georgio, episcopo Varadiensi.

Jegyzet: A fogalmazvány Ferdinand cancellariájában készült; de hogy így elküldetett volna Frater Györgynek, kétséges. Az a körülmény, hogy Ferdinand csak szeretett volna, de tanácsosnak nem tartá oly hangon beszélni a baráttal, mint a minőt e fogalmazvány használ, foljogosit beemünket ama föltevésre, hogy levél újra máskép fogalmaztaték.

CVII.

1547. novemb. 12. — Gy.-Fehérvár.

Frater Györggy a szultának. — Bocsánatot kér az adóküldésben esett késedelemért, az ezüst hírnagyát adeán okul. Kéri, hogy Bocsát a szultán ne káránja el János király jától. A beküldött adóért pedig nyugtatótányt óhajit.

Excellentissime princeps ac potentissime et invictissime
imperator stb.

Quamvis per nuncios nostros quos quinta die mensis maii hinc cum censu ad foelicem portam M^{tis} V. potentissimae miseramus, nunciaverimus M^{tem} V. illos cum censu tantum ad M^{tem} V. misisse, alios tamen oratores ad decimum quartum diem mensis iunii ad M^{tem} V. mittere velle per quos de omnibus nostris et regni necessitatibus M^{ti} V. supplicaremus. Verum cum unus ex nuncius illis nostris ex porta M^{tis} V. ad nos rediisset, M^{tis} V. in nos indignationem propter moram intromissionis census intellexissemus; quamvis causam istius tarditatis per eosdem nuntios nostros M^{ti} V. significavissemus, tamen nuncios istos non ausi sumus sine censu ad M^{tem} V. potentissimam mittere, sed fecimus expectare cum eisdem, donec censum quoque ordinaremus, ne de novo in indignationem M^{tis} V. incideremus. Quare supplicamus M^{ti} V. ne propter hanc moram nobis irascatur; nunc itaque censum M^{ti} V. potentissimae intromisimus supplicamusque M^{ti} V. nuncios nostros M^{tas} V. benigne exaudire ac de nostra supplicatione gratias nobis relationem facere dignetur ut pro bona fortuna M^{tis} V. et longa vita in pacifica mansione nostra deum orare possimus. Meminisse autem potest M^{tas} V. potentissima, invictissime imperator, cum nos Budae M^{tas} V. dimitteret, quando ex sua gratia terram hanc filio regis Joannis dedit possidendam, in qua hactenus sub umbra alarum M^{tis} V. ita quiete viximus ut nesciamus quibus verbis deo et M^{ti} V. pro sua clementia gratias agamus. Miserat autem M^{tas} V. nuntium suum ad filium regis Joannis, ut arcem Bechie ad manus hominum M^{tis} V. daret;

nos tamen cum a gratia Mis V. nunquam avelli possimus, nosque totos ad pedes Mis V. proiecerimus, supplicant mecum una omnes omnium ordinum homines Mis V. potentissimae magni, mediocres, infini, ut hanc unam exiguam arcem M^{as} V. penes filium Joannis regis esse dignetur ut terra ista, quae sub nomine Mis V. culta esse cepit, hominesque in ea cum uxoribus et filiis quiete nunc et pacifice vivunt, M^{ti} V. de tanta eius clementia gratias agant, nosque omnes pro bona sanitate et victoria Mis V. deum orare possimus.

Mora autem intromissionis census contigit ex penuria quoque argenti, quia propter siccitatem magnam cum argenti foedinae laborari non possent, ex Polonia usque argentum portare feci. Cum autem propter brevitatem temporis fieri non possent cum ex argento fierent (*sic*), in argento non laborato misimus M^{ti} V. Supplicamus propterea M^{ti} V. potentissimae ut tam de solutione praesentis quam praeteriti census Mis V. litteras expeditas dare dignetur. Nova vero quae sunt, M^{as} V. ab ipsis intelliget. Deus optimus maximus conservet incolumen M^{tem} V. Datum Albae Juliae duo decima die mensis novembris anno 1547.

Eiusdem Mis V. potentissimae fidelis servus

Frater Georgius

Az írat élen : Exemplum litterarum Fratris Georgii.

Egykorú, Fr. Gy. által Ferdinándhoz beküldött fordítás.

CVIII.

1547. novemb. 18. Gy.-Fejérvár.

a)

Frater György Károly császárnak. — Tulatja, miszerint a czéltől, hogy a császár jöcében Magyarországból operálna a török ellen, működése folytán a keleti országoztól is támogatassék : a moldvai rajdát az ügynek megugyért. Kéri tehát a császárt, hogy a rajda közelét szívesen fogadjja, ügyszintén az ő (Fr. Gy.) embereit, Pesty Gáspárt, Haller Pétert is.

Serenissime ac excellentissime princeps et domine domine mihi clementissime *stb.*

Posteaquam Hungaria in eas calamitates incidisset ut se omnino magnitudine malorum oppressa sublevare non posset, saepius mihi eius recuperandae apud sacratissimam M^{tem} V. querenda erat occasio, ne cum tota collaberetur, ingentem luctum toti rei-

publicae christianae eius ruina adferret. Et quamvis prius quoque quibus in periculis versaremur, M^{tem} V. sacratissimam fecissem certiorum, ne tamen silentio periremus, nosque ipsi nobis in tantis malorum tempestatibus defuisse videremur, saepe eadem oratione apud M^{tem} V. sacratissimam studio consequendae libertatis nobis utendum est, cuius iam diu amissae recordatio non potest nos non reddere sollicitos, maxime cum in dies ita protrudat pedem hostis, ut has quoque reliquias, maximum reipublicae praesidium, eius subdere incipiat imperio, iisdemque nunc artibus nobiscum utatur, quibus Graccorum ademptum est imperium. Si vero ex rebus gestis, quae satis amplae magnificaeque sunt, M^{tas} V. sacratissima aliquam gloriam est consequuta, ex Hungaria illam sempiternam nominis sui celebritatem revera obtinebit, quam nulla unquam poterit delere vetustas, et quae tam facilem de Turcis victoriam M^{ti} V. sacratissimae praestabit, ut ad evertendum Turcicum imperium haec tantum patria, sua commoditate M^{ti} V. sacratissimae proculdubio sufficiat. Ut autem praesidia et tota et firma a vicinorum quoque regnorum praefectis ad res per M^{tem} V. sacratissimam in futurum foeliciter in Hungaria gerendas viribus nostris compararem, multis praecibus magnisque munerum oblationibus effeci apud vaivodam Moldaviensem, qui totus in potestate Turcarum nunc consistit, ut nuncium suum ad M^{tem} V. sacratissimam pro praestanda fidelitate mitteret, ut nostro et ipsius vaivodae praesidio, ubi beneficio dei optimi maximi M^{tas} V. sacratissima pro liberanda Hungaria venerit, firmissimo se muro muniri esse M^{tas} V. sacratissima cognoscere possit.

Supplico igitur M^{ti} V. sacratissimae, invictissime imperator, dignetur M^{tas} V. sacratissima nuncium ipsius vaivodae ea gratia suscipere ut de clementia quoque M^{tis} V. sacratissimae erga se certior fieri possit; meque benignissimo eius mandato dignetur ita edoctum reddere, ut et ad futuram spem praesidiorum M^{tis} V. sacratissimae me unacum his M^{tis} V. sacratissimae fidelibus sciam accommodare et alios quoque casus periculosos pro ratione temporis vitare possim; tam frequentes autem Turcarum nuncii, explorandi tantum gratia, cum nulla res firma in eorum legatione subesset, ad nos ventitant, ut hos quoque nuncios, ne quid ad illos de hac re perveniret, variis occasionibus per vices in Hungariam, in privatis meis rebus a me dimitterem. Cum igitur et loci tanta intercapedine seiuncti simus et metu quoque hostium de mittendis crebro ad M^{tem} V. sacratissimam nunciis impediamur apertissimo, supplico M^{ti} V. sacratissimae, ne mihi hoc vel negligentia vel quod non totus a M^{tis} V. sacratissimae benignitate dependeam, imputare dignetur. Plura nuncii ipsi Caspar Pesthiensis, secretarius meus et Petrus Haller civis Cibiniensis M^{ti} V. sacratissimae referent, quorum verbis ut M^{tas} V. sacratis-

sima fidem adhibere, clementique eos a se responso dimittere dignetur, supplico M^{ti} V. sacratissimae quam possum humillime. Deus optimus maximus *stb.* Datum Albae Juliae decima octava die mensis novembris anno domini MDXLVII.

Eiusdem maiestatis vestrae sacratissimae

fidelis servus

Frater Georgius episcopus Varadiensis.

Külczim: Serenissimo ac excellentissimo principi et domino domino Carolo V., divina favente clementia Romanorum imperatori semper Augusto ac Germaniae, Hispaniarum, *stb.* regi. *stb.*

Eredeti.

CVIII.

b)

Frater György Ferdinándnak a föntebbi ügyben. — Egyszeremint tudotja, miszerint a moldvai vajdát azzal biztató, hogy hűségért számíthat Ferdinándtól ezer jobbágyság jószág adományozására.

Sacra regia Maiestas *stb.*

Quae res me de waiwoda Moldaviensi reddebat sollicitum, hoc iam deo conatus meos iuvante, tum in profectum regni huius, tum vero ad reipublicae christianae defensionem abunde sum consequutus et ut meam in hac re diligentiam notioerem, illius vero fidem erga sacratissimam et catholicam caesaream M^{tu} V. eius ipsius sermone firmiorem redderem, perfeci ut pro eius apud M^{tes} V. declaranda fide nuntium suum ad ipsam sacratissimam caesaream et M^{tem} V. mitteret, cuius cum maiores quoque de reipublica christiana optime semper meriti extitissent, egregiamque operam tempore belli pro libertate patriae nostrae praestitissent, rem etiam nunc inprimis utilem me facturum existimavi, si ad res dei beneficio foeliciter in futurum suscipiendas praesidia et firma et tuta iam antea ex vicinorum regnorum fidelitate compararem, quibus exercitus M^{tum} V. non solum iuvari, sed ad consequendam quoque victoriam plurimum possit proficere. Et quo firmiorem hunc de futura M^{tum} V. erga se gratia redderem, multa huic de clementia et munificentia M^{tum} V. praedicavi, cum non solum gloriam recte factorum a M^{tibus} V., sed amplissimum virtutum premium ex donatione arcis in Hungaria cum mille colonis reportaturum; cuius si regnum ad iuvandam Hungariam exercitumque M^{tatum} V. utilissimum mecum reputavero, reperio

hunc non indignum profecto ea remuneratione et gratia qua erga optime meritos homines gratissimi principes esse consueverunt, ut huius vaivodae et nostro praesidio, firmissimo se muro M^{tates} V. munitas esse vere iudicare possint. Quapropter supplico M^{ti} V. domino meo clementissimo, hanc vaivodae oblationem ea gratia M^{tes} V. suscipere dignetur, ut in excipiendo nuncio suo quam gratissimum se M^{ti} V. possit cognoscere, eiusque causam ita sacratissimae quoque caesareae M^{ti} V. commendare, ut fides, quae mea in opera erga M^{tates} V. excitata est, clementia M^{tatum} V. maximum deinceps in eo incrementum recipiat; meque nunc ita M^{tas} V. edocere dignetur ut si nos e faucibus saevissimi tyranni huius M^{tas} V. liberare posse confidit, sciam me unacum his qui hic sunt ad salutem reipublicae christianae conservationemque regni huius accommodare, cum hi omnes ad omnia iussa M^{tis} V. paratissimi futuri sint. Sin minus, ita de hoc quoque nobis M^{tas} V. consulere, ut interim, dum dei inprimis ac M^{tis} V. deinde praesidio libertas nobis contigerit, vel prece vel premio nostram et huius patriae salutem apud hostem tueri possimus. Deus M^{tem} V. pro incremento reipublicae christianae conservet incolumem. Datum Albae Juliae decima octava die mensis novembris anno domini MDXLVII.

Plura vero iidem nuncii Chaspar Pesthiensis secretarius meus et Petrus Haller civis Cibiniensis M^{ti} V. referent, quibus ut M^{tas} V. fidem adhibere dignetur, supplico M^{ti} V. humillime

Eiusdem Maiestatis Vestrae

fidelis

Frater Georgius episcopus Waradiensis.

Külezim : Sacrae regiae M^{ti} Romanorum ac Hungariae stb.

Eredeti.

CIX.

1548. január 5. — Kolosvár.

Frater György Ferdinándnak. — Mentgetőzik, hogy mind a lengyel király, mind az ő köretei késedelmeinek a brandenburgi választó köretének késedelme az oka.

Sacra regia Maiestas stb.

Antea binis litteris M^{tas} V. me admonuit ac per rev^{mm} dominum Wesprimiensem specialiter hortare dignata fuit, ut cum apud reginalem M^{tem} tum etiam apud eius parentem serenissimum regem Poloniae agerem, ut M^{tes} suae nuncios suos ad sacram

caesaream et regiam M^{tes} V. mitterent et nos quoque una cum illis nuncios nostros expediamus. In hoc sedulo et diligenter laboravi et iam diu antea nuncii apud M^{tates} V. fuissent; illustrissimus tamen dominus marchio Brandenburgensis admonuerat nos per litteras, ut nuncium suum quem ex voluntate M^{tatum} V. ad festum beati Bartholomaei mitteret, expectaremus; quem cum diutius expectassemus, in mittendis nunciis aliquantum tardiores fuimus. Iam tamen et nuncius domini marchionis adest, quem non immorabimur, sed cito expedimus et fortasse iterum hominem nostrum cum eo missuri sumus. Haec volui M^{ti} V. significari *sth.* Datum ex Colosvar quinto die ianuarii anno 1548.

Eiusdem sacrae Maiestatis Vestrae

fidelis servitor

Frater Georgius thesaurarius.

Külczim: Sacrae regiae Maiestatis dei gratia Romanorum Hungariae *sth.*

Eredeti.

CX.

1548. marc. 13. Augsбург.

Károly császár Fr. Györggynek válaszal 1547. novemb. 18-ki levelére s azt mondja, hogy bármennyire szívesen felelszik Magyarország ügye, eddig egyéb bajai miatt nem segíthetett, most pedig a törökkel kötött békét nem bonthatja föl.

Carolus etc.

Reverende sincere dilecte. Salutem *sth.* Legimus Dilectionis Tuae litteras et quae ipsius secretarius Gaspar Pesthiensis et Petrus Haller Cibiniensis tum publico statuum fidelium istius regni, tum privatim D^{nis} Tuae nomine ad nos retulere et audivimus libenter et in optimam partem accepimus. Existimamus autem D^{nem} Tuam iam antea edoctam esse de studio et voluntate nostra iuvandae reipublicae christianae, praesertim vero inclyti regni Hungariae in pristinum statum et dignitatem erigendi. Cui sane rei si nobis tam expedita fuisset occasio, quam promptus fuit animus, non eramus passuri ut D^{tio} Tua et alii regni status opem nostram tanto tempore desiderasse viderentur. Atqui D^{tio} Tua (qua est prudentia) facile colligere potuit, quae difficultates, quot impedimenta, consiliis studiisque nostris obstiterint. Interim vero serenissimus Romanorum Hungariae Bohemiae etc. rex, frater noster charissimus cum principe Turcarum ad inducias quinquennales devenit. Quae quum scitu et voluntate

nostra initae et fide nostra interposita vallatae sint, non est cur patiamur fidem nostram in dubium vocari, aut occasionem dari Turcis novandarum rerum et pacis violandae. Quo enim loco cum apud omnes homines, tum praecipue apud principes habenda sit fides, D^{no} Tua probe novit. Itaque committendum minus est, ut qua in re et principes et christiani alios ordines, alios gentes excellere debeamus, ea nos ab aliis vinci patiamur. Iam quod D^{no} Tua a finitimis populis praesidium querendum eosque ad amicitiam invitandos existimat, nos quidem hoc D^{nis} Tuae consilium neutiquam improbamus, quum bonorum amicorum omni tempore usus esse queat. De nunciis vero accipimus excusationem D^{nis} Tuae, ad caetera legatis respondimus, qui de rebus omnibus latius edocere poterunt D^{nem} Tuam, quae recte valeat. Ex Augusta Vindelica die XIII. mensis martii anno domini MDXLVIII., imperii nostri XXVIII.

Reverendo sincere nobis dilecto Georgio episcopo Waradiensi.

A császári irodában készült fogalmazvány.

CXI.

1548. jun. 2. Augsburg.

Károly császár Fr. Györgynek. Függetlenkedik, hogy a Ferdinándtól Fr. Gy. csaberci által elfoglalt jarakat és tizedeket, különösen Eger várát s az egy püspökséget stb. visszaszándassa s általában úgy viselje magát, nehogy az izgályák bűnrészeséül lehessen őt tartani.

Carolus etc.

Reverende, devote stb. Nos Devotionis Tuae precibus inducti iamdiu omni studio hoc conamur et agimus ut inter serenissimum principem dominum Ferdinandum Romanorum, Hungariae et Bohemiae etc. regem, fratrem nostrum charissimum ac serenissimam principem dominam Isabellam Hungariae reginam viduam eiusque filium et D^{nem} Tuam ceu eorum tutorem certa concordia constare (*sic*) qua Hungarorum animi consociari possent. Iam autem fide digna relatione cognovimus (quod sane non libenter audivimus) a Tuae D^{nis} familiaribus et ministris (quod tamen D^{nis} Tuae voluntate fieri haud quaquam arbitramur) pleraque designari, quae benignum huiusmodi nostrum institutum non parum turbare et impedire videntur. Nam praeter hoc, quod a tuis occupata esse dicuntur plurima, cum aliarum tum superiorum regni Hungariae partium loca, comitatus eorumque proven-tus ac decimae, quae ante in potestate et ditione eiusdem serenissimi fratris nostri fuerunt, nunc eos quoque qui arcem et episcopatum Agriensem ipso invito tenent, complicesque eorum D^{nis}

Tuae, ut aiunt, consilio (quod nobis non persuademus) eiusque auxiliorum spe ac fiducia potissimum niti, eoque fieri, quod dictam arcem et episcopatum Agriensem ad eundem serenissimum fratrem nostrum tanquam legitimum Hungariae regem omni iure pertinentem reddere hactenus contra eorum fidem recusarint. Cum autem haec et per se indigna sint et maxima incommoda contineant, hortamur D^{ncm} Tuam, ut quaecunque ditioni eiusdem serenissimi fratris nostri, cuius dignitatem et res non minus quam nostras proprias curae habemus, per suos hactenus adempta sunt, sive sint comitatus sive alia quaecunque bona et loca, sive eorum proventus ac decimae, ei citra moram et recusationem reddi curet ac remittat et impofterum illos a similibus rebus atque factis contineat, curetque in primis, ne se Agriensium eorumque complicum ac rebellium ipsius serenissimi fratris nostri contumaciae et inobedientiae fautorem, adiutorem aut participem, ulla omnino ratione fecisse videatur. Imo vero id semper adniti velit ut causa nobis praebeatur perseverandi semper in ea benevolentia, qua serenissimam reginam Isabellam eiusque filium atque adeo D^{ncm} Tuam prosequimur, potius quam ut de hac quicquam imminui velit. In quo sane D^{ño} Tua rem ut per se iustam et aequam, ita nobis acceptam fecerit. Et quamvis D^{ncm} Tuam id ita facturum non dubitamus, tamen ad haec responsum ab eadem D^{nc} Tua expectamus. Datum in civitate nostra imperiali Augusta Vindelicorum, die secunda mensis iunii, anno 1548., imperii nostri 28. et regnorum nostrorum 33.

Ad fratrem Georgium episcopum Varadiensem.

Fogalmazvány.

Jegyzet. Jelen levélnek két conceptusa is vagyon. Az első igen erő-, kemény kitételekkel bővülködik (a barát csak per te van benne szólítva) a második eredeti alakjában simább, de még mindig igen éles s csak hemzsegő correctiók után nyerte a jelen szelid alakot, a melyben — mint hiszem — elküldve is lett.

CXII.

1549. jan. 3. — Nagy-Bánya.

Frater Gy. Ferdinándnak; jelenti, hogy a csász. commissariussokkal való találkozás régett ment Nagy-Bányára; olyan helyen óhajtaná azokkal találkozni, a hol a töröknek jól nem tünnek. Panasza is vanak.

Sacra regia Maiestas stb.

Cum primum ex relatibus oratorum reginalis M^{tes}, qui nuper a M^{te} V. redierunt, accepissem M^{tem} V. iuxta nostram supplicationem dominos commissarios ad revisionem differentiarum, quae ab obitu serenissimi condam domini Joannis regis piac memoriae, domini nostri clementissimi, contigerunt, ad diem epiphaniarum

demittere constituisse, illico me ad hoc accommodare studui, quo pacto commode et sine aliqua suspicione simul convenire possemus, ea igitur gratia huc me contuleram ut si domini commissarii descendissent, ex hoc loco propinquiore, facilius simul constitueremur. Interim allatae sunt litterae M^{tis} V., ex quibus mentem et voluntatem V. M^{tis} accepi, terminum scilicet congressus nostri ad festum divi Mathiae apostoli distulisse. Voluntati igitur M^{tis} V. quam lubens parebo et illud quoque tempus expectabo, facturum omnia quae ad dignitatem M^{tis} V. et bonum serenissimae reginae eiusque illustrissimi filii et tranquillitatem, conservationemque regni fuerint. Supplico tamen M^{ti} V. dignetur spectabili ac magnifico domino comiti a Salmis de loco congressus nostri informationem dare, ut si praeter illa loca Bathor et Karolj ad duo vel tria miliaria alium commodiorem reperuerimus, propter evitandam suspensionem hostis eo in loco, ubi melius et occultius fieri potest, conveniamus.

Ceterum multa sub hoc tempus fiunt, quae non solum augment suspensionem, sed etiam periculum regno afferunt. Agrienses nuper vina decimalia cum exercitu abduxerunt; licet intelligam a M^{te} V. commissum eis fuisse, ne interim impedian, et ego quoque illa vina ad mandatum M^{tis} V. etiam de proprio meo celario Vardiansi eo concessissem; iam tamen istam violentam abductionem hostis intelligit. Accidit praeterea cum iam hic essem, quod in illis bonis quae ad Kyswarda ad ditionem sereniss. reginalis M^{tis} eiusque illustriss. filii possidemus, ad unam illarum possessionum armatis manibus irruerunt, depredatisque colonis, domum nostram in ea existentem subverterunt, resque omnes abduxerunt. Quae omnia fortassis ideo sunt, ut me ad aliquid contra voluntatem M^{tis} V. agendum provocarent. Ego tamen omnia ista hactenus patienter tuli et deinceps ut potero sufferam, tempusque a M^{te} V. praefixum expectabo. Supplico igitur M^{ti} V., domino elementissimo, dignetur serio committere, ne eiusmodi violentae actiones et occupationes sub hoc tempus contingant et quae acciderint, rectificentur. Quod si dicatores M^{tis} V. descenderint, ne et illi ultra terminum antea consuetum progrediantur, sed quilibet usque ad adventum commissariorum M^{tis} V. pacificus sit et ab omnibus violentiis se absteat. Deus optimus maximus *stb.* Datis Rivuli Dominarum tertia die ianuarii anno millesimo quingentesimo quadragesimo nono.

Eiusdem s. M^{tis} V.

fidelis servitor

Frater Georgius thesaurarius.

Közlés: Sacrae regiae Maiestatis . . . *stb.* (Sig. impr.)

Eredeti.

CXIII.

1549. jan. 25. — Prága.

Ferdinánd Frater György fönnébbi levelére, a eszé. commissariusokkal való találkozás ügyében s panaszaira válaszol.

Ferdinandus *stb.*

Reverende in Christo pater *stb.* Redditae fuerunt nobis litterae Devotionis tuae die tertia praesentis mensis ad nos datae, ex quibus libenter intelleximus Devotionem Tuam iuxta mentem et voluntatem nostram ad festum divi Mathiae apostoli cum commissariis nostris convenire statuuisse et hoc ipsum D^{nis} Tuae nobis obsequendi studium ab eadem clementi animo suscipimus. Neque dubitamus quin istiusmodi futura tractatio et conventus utrique parti, id quod nos magnopere optamus, commodum, quietem et tranquillitatem allaturus sit. Quantum vero ad locum mutandum attinet, iniunximus commissariis nostris ut cum D^{no} Tua sive in designatis locis, sive in aliquo alio, qui eis et Dⁿⁱ Tuae communis sententia commodior et opportunior esse videbitur, conveniant et ad institutam tractationem procedant.

Querelas autem quas D^{no} Tua de abductis quibusdam vinis et de illatis damnis per Agrienses in bonis ad Kyswarda pertinentibus nobis perscripsit, molesto animo audivimus. Quamobrem serio commisimus commissariis nostris tum ut sese de istiusmodi rebus et praesertim de damnificationibus in Kyswarda, quomodo et a quibus factae sint, informari et edoceri curent, ut denum siquid indebite factum est, rectificari queat et illi qui commeruerunt, castigari possint; tum etiam ut nomine iussuque nostro provideant, quo Agrienses in pace et quiete maneant et nihil intentare praesumant; sed usque ad commissariorum congressum et tractationis terminationem ab omnibus violentiis abstineant. Et hoc est quod ad literas D^{nis} Tuae respondendum duximus. Datum in arce nostra regia Pragae die XXV. mensis ianuarii anno dni MDXLVIII. *stb.*

Ad mandatum sacrae regiae

Majestatis proprium

J. Jordanus mp.

Alól: Responsivae ad episcopum Varadiensem, circa conventum et loci mutationem et de querelis contra Agrienses.

Külszin: Reverendissimo in Christo patri Fratri Georgio . . . stb

(Impurum.)

CXIV.

1549. febr. 10. Prága.

Ferdinand instructiója biztosa: Salm Miklós, Nádasdy Tamás és Báthory Endre számára a Fráter Györggyel folytatandó alkudozások tárgyában.

Ferdinandus etc.

Instructio nonnullarum rerum, quas spectabiles et magnifici Nicolaus comes à Salmis et in Newburg ad Oenum generalis, nec non supremi in regno nostro Hungariae capitanei et iudex curiae Thomas de Nadasd perpetuus terrae Fogaras et Andreas de Bathor, Zathmariensis et Zabolch comitatuum comes, consiliarii et commissarii nostri fideles nobis dilecti cum rev^{mo} episcopo Waradiensi, partium regni [Hungariae] Traussilvanarum thesaurario et locumtenente fidele dilecto in conventu ad diem divi Mathei apostoli cum eo habendo ultra alia negocia ad partem in secreto et confidenter nomine nostro agere et tractare debent.

Inprimis vero, ubi dicti commissarii et consiliarii nostri huius rei modo praemisso agenda et tractenda cum eo constituerint commodam [opportunitatem], eidem tunc episcopo Waradiensi soli confidenter exponant: cum superioribus diebus serenissima princeps domina Isabella regina Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. vidua consanguinea nostra charissima simul cum ipso episcopo Waradiensi per certos legatos et nuncios suos Posonium, cum ibidem conventum celebraremus, ad nos missos nobis inter alia exponi fecisset, quibus studiis curis et laboribus eius Ser^{tas} per diversa media tam apud sacram caes. et catholicam regiam M^{tem} fratrem et dominum nostrum charissimum quam nos in hoc iam antea laborasset, egisset et instetisset, ut eius Ser^{tas} cum illustri filio suo, si non iam olim conclusis pactis, saltem aliquibus aliis per ipsam caes. M^{tem} et nos adinveniendis conditionibus contentaretur, atque sic ipsi reginae et eius filio pro utriusque statu et dignitate provisione facta, ad uniendum et conservandum hoc regnum etiam illarum partium et fidelium subditorum curam susciperemus; atque adeo praemissa per dictos legatos et nuncios suos a nobis eius Ser^{tas} petiisset, cum summa demonstratione magnae spei et fiduciae in praefata M^{te} caes. et nobis uti viduarum et orphanorum defensoribus collocatae: nos sane eam Ser^{tis} suae de M^{te} caes. et nobis conceptam fiduciam ac ipsius episcopi Waradiensis ea in re fideles conatus et consilia ad unionem, salutem et conservationem regni inclinata perlibenti animo audivisse et intellexisse, ut qui non solum admodum propensi ad ea semper fuerimus et nunc simus,

verum etiam nos obligatos ad id esse agnoscamus tanquam christianus ac benignus rex et princeps, attentaque sanguinis coniunctione inter nos et eius Ser^{tem} existente. Sed cum neque serenissimus quondam Poloniae rex, neque Ser^{das} Sua (sicuti conventum erat) tempore conventus imperialis ad sacram caes. M^{tem} stb. pro negotio hoc foeliciter conficiendo ullos miserint oratores, atque adeo hanc rem et tractationem tandiu iam tum protractam esse videremus, ut interim quinquennales induciae cum potentissimo principe Turcarum ut ipse episcopus Waradiensis optime sciat, initae et firmatae essent; nobis proinde qui dictas inducias sancte firmiter et inviolabiliter servare omnino statuerimus, ea serenissimae reginae et ipsius episcopi Waradiensis postulata et proposita visa fuisse talia, dicti consilarii et commissarii nostri ostendant, quae maiorem deliberationem postularent. Nosque ob id inconsulta memorata caes. et cath. regia M^{te} nihil de hoc nobis statuendum duxisse; dato proinde tunc dictis nunciis responso, quod rem totam cum praefata M^{te} caes. communicaturi, ipsamque reginam una cum filio suo paterne commendatam habituri essemus, prout dicti nuncii istiusmodi responsum nostrum Ser^{ti} eius procul dubio retulerint.

Hac igitur re per nos cum praefata sacra caes. et cath. regia M^{te} per literas nostras diligenter et accuratè communicata, dicant et declarent dicti commissarii nostri eidem episcopo Waradiensi, nos accepisse de his ab eius M^{te} caes. responsionem et M^{tem} suam una nobiscum esse propensissimam serenissimae reginae postulata clementer et paterne iuvanda et curanda suscipere; verum M^{ti} eius caes. una nobiscum videri, negocium hoc tali via modo et ratione agendum, tractandumque esse, ne praefatus princeps Turcarum id aliquomodo ob pactas secum inducias aegre ferre aut iustam causam sese contra nos gravandi praeendere possit. Nam quomagis cum beneplacito assensu et bona voluntate ipsius principis Turcarum huiusmodi tractatus concludatur, eo firmiora et securiora omnia futura sint.

Quum itaque huiusmodi firmitatem stabilitatemque cum primis optandam esse censeremus, perpenderemus autem, si hanc ipsam tractationem et conclusionem princeps Turcarum contra inducias factam esse interpretaretur, licet nos nihil minus, quam earum violationem cogitemus, quod ex eo nedum nobis, dominiis ac subditis nostris, sed ipsi etiam reginae et filio suo ac toti regno Hungariae, imo et universae christianitati permagna damna, rerum omnium perturbationes, mala et incommoda exoriri et evenire possent. Visum ideo nobis fuisse necessarium ut praemissa omnia per ipsos consiliarios et commissarios nostros eidem episcopo Waradiensi significaremus, quo maturo consilio

et deliberatione praehabita et re tota bene et diligenter perpensa foelix demum conclusio sequi queat.

Dehebunt igitur dicti consilarii et commissarii nostri pro ipsorum prudentia et dexteritate de isto toto negotio diligenter et confidenter conferre colloqui, tractare et disputare, cum saepedicto episcopo Waradiensi et ab eo intelligere et cognoscere, quibus omnino modis et conditionibus serenissima regina se et filium suum contentam reddi velit et cupiat et deinde quibus viis et mediis huiusmodi tractationem et conclusionem cum soepefati principis Turcarum assensu et voluntate fieri et stabiliri posse ipse episcopus Waradiensis censeat, ostendendo ei, quod nos demum praemissis intellectis apud praefatam caes. M^{tem} et una cum illius M^{te} ea omnia quae ad serenissimae reginae Isabellae eiusque illustris filii statum et dignitatem atque regni et partium eidem subiectarum unionem ac subditorum salutem et conservationem pertinere ac utilia et proficua fore cognoverimus, agenda, tractanda et curanda clementer et paterne suscepturi simus, sicuti haec ipsi consilarii et commissarii nostri pro ipsorum in agendis rebus prudentia, dexteritate et experientia diserte dicere, proponere et explicare scient.

Responsum autem quod ab ipso episcopo Waradiensi acceperint, totamque tractationem quam cum eo in isto negotio habuerint, nobis diligenter et accurate significare studeant, nostram in iis expressam et omnimodam executuri voluntatem. Datum Pragae die decima februarii, anno domini millesimo quingentesimo, quadragesimo nono.

(Purum.)

CXV.

1549. febr. 17. — Pozsony.

*Salm Miklós, eszé. bírtos Frater Györgynek. Kéri, hogy a találkozási határ-
átának mérete. 15-kére való meghosszabbításába egyezze bele s hogy Eperjest
vagy Kassát válassza az összejövetel helyéül.*

Reverendissime in Christo pater stb. Cum ad diem conventus nostri mutui, quem eadem in festo divi Matthiae apostoli fore affectabat, nobis nullo modo certis districtis negotiis pro votis rev^{mae} D^{nis} V. comparere non liceat, prouti eandem rationes evidentissimas, quibus remoramur tum ex literis spectabilis et magnifici domini comitis Thomae de Nadasd, tum etiam ex nostris cognoscet, statuendum procrastinandumque duximus terminum conventus nostri ulteriorem ad quintum decimum videlicet diem

martii, iamiam ineuntis loca nobis utrique apta et commoda civitates Eperies et Cassoviam omni suspitionum et insidiarum dolo carentes eligenda; ubi sine dubio comparebimus. Quae ut rev^{mae} quoque Dⁿⁱ V. placeat, plurimum optamus. Ac cum eadem aliquando nobis significaverit, multa et ardua negotia conducenda mutuo in conventu nostro nobiscum collaturam, ipsam sincere rogamus praefixum decimum quintum diem martii pariter et loca praemissa tali conventui competentiora et apta benigne acceptare dignetur; quod ut faciat, iterum atque iterum rev^{man} D^{nem} V. adhortamur; non dubitantes etiam, quin mutua nostra constitutione omnia isto inclito et afflicto regno conducenda divinis auspiciis prospere uterque effecturi sumus; dummodo praescripti dies et loci per eandem, in quo minus dubitamus, acceptentur. In reliquo stb. Datae in castro Poseniensi 17ma die februarii anno domini 1549mo

Re[v^{mae} D^{nis} V.]

deditissimus

N. Comes a Salmis sup.

Külszim: Reverendissimo domino Fratri Georgio stb. (sig. impr.)

Eredeti.

CXVI.

1549. márcz. 16. — Pozsony.

Salm Miklós Frater Györgynek. — Okát adja, hogy a márcz. 15-ki terminus mért nem tartatott meg: elfogadja Báthort a találkozás helyéül s ha neki időközben az engedetlen Balassa Menghért megfegyversére kellene is mennie, biztostársai akadálytalan alkudozhatnak Fr. Györggyel.

Reverendissime domine et amice stb. Intelleximus ea quae D^{tio} V. rev^{ma} litteris suis primo die huius mensis datis ad nos scripsit, quaeque per hunc servitorem suum significavit. Haecenus D^{tio} V. rev^{ma} intelligere potuit ex litteris nostris, quod nos una cum caeteris regiae Maiestatis commissariis ad diem per M^{tem} Suam constitutum cum rev^{ma} D^{ne} V. convenire parati fuimus. Verum cum eidem V. rev^{mae} Dⁿⁱ locus ad conventum delectus minime probatus esset ac propterea M^{ti} regiae hac de re tota scribendum fuerit; causa huius [exceptionis] tempus interponi nostro congressui fuerit necesse, quemadmodum sane D^{tio} V. rev^{ma} subinde per hos dies haec omnia a nobis per litteras nostras intellexit. Cum vero responsum, quod ab rev^{ma} D^{ne} expectabamus, de loco ad quem venire ei commodius consultisque videre-

tur, primum hoc triduo ad nos esset allatum, quo quidem responso probari illi magis curiam Bathoream, ob eas causas quas enumerat, cognovimus: e vestigio nos cum dominis reliquis commissariis itineri nos committere statuimus. Atque ita, volente deo, hoc biduo discedemus. Sed quoniam in itinere aliquid forte nobis uti capitaneo generali futurum est negotii, proptereaque M^{ias} regia secundum iustitiam publicasque constitutiones ac pro tuenda auctoritate sua aminadverti iussit in dominum Melchiorem Balassa: si is retinere arcem Chabragh et suae M^{tis} iustitiaeque contra latus sententias repugnare perget: nos quidem circa ea loca in quibus exercitus est nunc regiae M^{tis}, subsistemus paucis aliquot diebus, dum sane apertius praefati domini Balassa mentem cognoscamus. Domini tamen commissarii reliqui ad locum congressui per D^{nem} V. rev^{ma} designatum videlicet ad curiam Bathoream recta proficiscuntur. Quos quidem et nos paulo post subsequi, si (quod speramus) dominus Melchior saniori usus consilio obedientem se praestiterit regiae M^{ti} et iustitiae, et una cum ipsis ac domino Bathory cum rev^{ma} D^{no} V. tractatibus istis ex mandato regiae M^{tis} interesse possemus. Quod si forte Balassa coeptis persistat sese palam audeat opponere regiae auctoritati et iustitiae, tum nos aliquandiu pro nostri officii ratione executioni faciendae contra eum, uti ab regia M^{te} habemus in mandatis, oportebit incumbere. Atque ita in eo casu nobis absentibus, cum reliquis dominis commissariis rev^{ma} D^{tio} V. omnibus de rebus non minus poterit tractare quam si ipsimet adessemus. Quippe cum aliquibus ex eis omnem facultatem et instructionem daturi simus agendi cum D^{no} V. rev^{ma} super his, quae ipsi coram cum ipsa tractaturi fueramus. Colloquium sane non minus optamus, quam ipsa suis literis desiderare videatur. Quare D^{tio} V. rev^{ma} commissariorum regiae M^{tis} vel praesentibus vel absentibus nobis pro re certa adventum expectet et in Bathor convenire curet. Omnis enim rerum summa eiusmodi est, ut necesse sit coram tractare cum rev^{ma} D^{no} V. Nos autem uti diximus colloquii eiusdem apprime cupidi, dabimus omnem operam ut si praedicta negotia non fuerint impedimento et ipsi istis tractatibus intersimus. Valere eandem optamus feliciter. Datae Posonii decimo sexto die martii anno etc. quadregesimo nono.

Rev^{mae} D^{nis} V.

deditissimus

N. Comes a Salmis mp.

Külezim: Reverendissimo in Christo patri ac domino Fratri Georgio . . . stb. (sig. impr.)

Eredeti.

CXVII.

1549. máj. 25. — Róma.

Gergely, a pálos-rend főnöke, Fr. Györggynek. Tudatja, hogy a római udvarnál Fr. Györggy kegyben áll, tekintélye nagy, bibornoksága szóba jött. Értetéstől többé, hogy a pápa a gyula-fehérvári püspökség helyreállítására lépéshez tenni szándékozik; de hajlandó a püspökség jövedelmét addig, míg Magyarország dolga jobbra fordul, Izabella s János-Zsigmond tartására fordíttatni.

Reverendissime pater et domine gratiosissime stb.

Frater Ambrosius provincialis ordinis Dominicani ex Ungaria nuper veniens retulit ex litteris rev^{mae} D^{nis} V. ut quas territorium Posonii discerperat, animum erga me eiusdem et etiam quid admodum fieri per me velit. Nunquam defui dignitati honorique rev^{mae} D^{nis} V., nec defuturus sum hic inter proceres regni ecclesiae dei et Christi quoad vixero. Restitui omnes disceptas litteras, sive quae rev^m et ill^{mo} Farnesio cardinali scriptae erant, sive quae rev^{mo} domino Bernardino Maffeo tituli sancti Quirini cardinali. Consequutus nanque est eam dignitatem in hoc lapso paschate, quando fama erat (non vana loquor) et rev^{mam} D^{nem} V. cardinalem creari. Quae in schedulis, ut erant a me restitutae, praesentatae sunt cum vera declaratione, acceptaeque eo favore, propter dignitatem et amorem rev^{mae} D^{nis} V., ac si manibus scriptae redditae fuissent; prout animum eorundem ex litteris propriis significatum eadem perspicere poterit. Deus adiuvabit pios affectus et conatus egregios rev^{mae} D^{nis} V., quod ut fiat, neque nos inter alios innumerabiles cessabimus orare deum omnipotentem pro eadem, cuius vitam foelice fortuna comite prolongari cupimus. Amamus enim et observamus eandem velut unicum patrem patriae nostrae, cuius prudentia et auspicio patria sic lacerata sic diruta utcumque aequius gubernatur.

Praeterea venit Romam quidam Joannes presbyter a Perle, quem olim puerulum in scholis ludimagister in Zalonkemen docui, erat enim frater germanus succentoris mei, qui mihi servivit. Hic dicit se venisse causa studii, maxime iuris canonici, seque testatur fore capellanum rev^{mae} D^{nis} V. et multa ab eadem percepisse. Rogavit me ut ipsum commendarem eadem, tanquam domino benemerenti. Commendo igitur ut magis commendare non possim. Cupioque ab eadem consequi ut non vanam meam apud se commendationem fuisse intelligat. Quod reliquum est, deus conservet eandem in multa pace et salute. Amen. Datum Romae ex sancto Stephano rotundo in Caelio Monte. XXV. maii 1549.

Eiusdem

servitor humilis frater Gregorius
ordinis eremitarum prior sancti Stephani Romae.

Scripseram epistolam, quando vocatus veni ad rev^{mum} dominum Mapheum cardinalem cum quo eodem die pransus sum. Cupit a rev^{ma} D^{ne} V. unum gradarium, quem mitti vult tantummodo ad nuncium apostolicum, qui est apud regem Ferdinandum, ille enim fideliter postmodum remittet huc ad suam rev^{man} D^{nem}. Gradarium cupit pro persona sua dignum, id est non ita ferocem, ut nuperrime anno superiori miserat per fratrem Augustinum. Non magni id constabit rev^{mae} Dⁿⁱ V., magnum autem erit lucrum, quod parvo hoc munere promerebitur eadem, ipso rev^{mo} domino Mapheo procurante. De colore quoque verbum fecit; sit rufus aut niger, album non vult. Poterit et alterius coloris esse, prout occurreret. Meum, hoc est quem mihi misit magna gratia rev^{na} D^{no} V. acgre potui ab eo defendere, quin acciperet, et certe nisi a tanto domino meo et patre fuisset missus, parum restitissim. Semper gratias ago pro eo; servit namque bene mihi in necessitatibus meis. Mittendi denique equi illius gradarii via melior inveniri non poterit, quam ut mittatur ad nuncium apostolicum qui modo est cum rege Ferdinando. Interim ego procurabo per ipsum eundem rev^{mum} dominum Mapheum, ut illemet nuncius apostolicus scribat pro cognitione e curia regis Ferdinandi ad rev^{man} D^{nem} V., forsitan et eius amicitia non officiet eadem apud eundem illustrem regem. Sic enim paulatim reconciliabuntur omnia rev^{mo} domino et patri meo ab initio mihi observandissimo. Nulla hic rev^{mae} D^{nis} V. gratia in curia Romana minuitur: sed cum virtutibus eiusdem crescit continuo, certisque incrementis augetur. Commendavi eandem omnibus amicis, id est collegiis ecclesiae, nec commendare desistam.

Unum tamen est quod secretius in aures instillare volo rev^{mae} Dⁿⁱ V. Multis mecum contulit ipse rev^{mus} cardinalis Mapheus de episcopatu Transylvano et quidem, ut certis indiciis ac significationibus intelligebam, ex seniorum cardinalium et forsitan etiam ipsius sanctissimi domini nostri relatis. Dicebat enim non esse honestum nec legitimum hoc ut episcopatum una focmina citra auctoritatem apostolicam, quae impetrata non esset, etiam in tempus et in eo casu, in quo est regnum totum, incubaret occupatum. Decentius enim esset (ut idem aiebat) si unus aliquis sedi illi praeficeretur et certi proventus tantum, quibus honeste sese suppedicaret, seorsim pro tempore consignarentur; ne contumelia sic sedi apostolicae et ipsi sanctissimo domino nostro irrogaretur. Facillime nanque hoc pacto concessio ab eodem sanctissimo impetrari posset: ut donec in meliorem conditionem perveniret status Ungariae, ipsa regina et regulus ex huiusmodi ecclesiasticis proventibus alerentur. Aliter sine laesa conscientia ac censura ciusmodi bonorum ecclesiasticorum occupatio non est. Videat ita rev^{ma} D^{no} V. si quid pro honore auctoritatis sedis

apostolicae sua intercessione apud reginam efficere poterit. Erit hoc summae laudi eadem et gloriae, sicut et bene confidit in fide eiusdem idem sanctissimus et totus senatus cardinalitius. Foelix eadem valeat semper. Eodem die, sed seriore hora.

Küldzöm : Reverendissimo et illustrissimo domino Fratri Georgio stb. (sig. ipr.)

Eredeti.

CXVIII.

1550. jan. 8. Bécs.

Ferdinand Fr. Györgynek. Salva jelentésből, (melyet ez a Fr. Gy.-gget felhalálkozásról tett) örömmel érté azokat, a miket Fr. Gy. Salmnak tilkosat elmondott. A tudató intézkedések végett, mihelyt Károly császár Felső-Németországba érkezik, ezzel beszélni fog; addig is folytassa Fr. Gy. hasznos működését.

Ferdinandus stb.

Reverende stb. Postquam his proximis diebus Praga huc Viennam reversi sumus, retulit nobis coram spectabilis et magnificus Nicolaus comes a Salmis stb. ea omnia quae Devoio Tua cum eo secreto et confidenter egit, de ditione videbent partium regni Transsilvanarum et quibus mediis viis et rationibus haec tota res inter nos, serenissimam reginam Izabellam, eius illustrem filium ac status et ordines earundem partium transigi et componi posset. Ex qua quidem D^{nis} Tuae tractatione facile perspeximus quamvis etiam antea de eo non dubitabamus, D^{em} Tuam consilia conatusque suos omnes ad honorem inprimis et gloriam dei optimi maximi et deinde pro regiae dignitatis nostrae ac regni istius nostri augmento et amplificatione pro serenissimae reginae eiusque filii rerumque suarum securitate et denique pro totius christianitatis beneficio dirigere atque adeo in his non nisi fideliter recte et christiane sentire. Quod sane sicuti nobis a D^{ae} Tua pergratum accidit, ita idipsum erga eam omni tempore benigniter recognoscere ac pro huiusmodi fidelibus optimisque conatibus suis gratiam et clementiam nostram cumulate ei ostendere cupimus et volumus. Quum vero hoc negotium arduum sit, atque adeo propter importantiam et magnitudinem suam diligentem et maturam deliberationem exposcat; non abs re fore sed ad negotium ipsum eo foeliccius agendum tractandumque magnopere pertinere existimavimus, praesertim postquam alioqui ad sacram caes. et catholicam regiam M^{tem} fratrem et

dominum nostrum charissimum post finitum proximum conventum Posoniensem profecturi sumus ut tunc nos ipsi melius quam per litteras fieri potest, de hoc ipso negotio cum M^{te} eius caesarea ageremus. Itaque ubi M^{tas} eius caes. in Germaniam superiorem advenerit, nosque apud eam constituemur, omnia M^{ti} eius caes. diligenter proponemus ac tanti momenti rebus bene ponderatis, cum M^{tis} suae praescitu et prudenti eiusdem consilio accedente, id quod et regno et toti christianitati utile et fructuosum fore cognoverimus, statuemus, dabimusque operam ut continuam propensionem nostram ad stabiliendam quibuscunque bonis rationibus fieri possit, communem et publicam regni utilitatem tranquillitatemque, D^{no} Tua facile perspicere queat. Hortantes et requirentes eam, ut tantula mora non gravatim admissa, interea quae meliora utilioraque esse cognoverit, in hac re curare et providere velit. In quo nobis rem gratissimam faciet, nostra erga se gratia compensandam. Datum in civitate nostra Vienna die VIII. mensis ianuarii anno domini MDL. *stb.*

Ferdinandus mp.

Ad mandatum sacrae reg. M^{tis} proprium
J. Jordanus mp.

Kilczin: Reverendo in Christo patri Georgio episcopo Waradiens *stb.* (sig. impr.)

Erdeti, (mely tén Martinuzzi egyéb irataival került vissza.)

CXIX.

1550. febr. 14. Pozsony.

Ferdinand Fr. Györgynek. A lázadó Balassa Megphértért való közbenjárását nem fogadhatja el.

Ferdinandus *stb.*

Reverendissime *stb.* Ea quae nobis in favorem et commendationem Melchioris Balassae scripsistis, intelleximus. Recordamur eorum etiam, quae antea nobis per fidelem nostrum spectabilem et magnificum comitem Nicolaum a Salmis *stb.* sermone nunciaveratis. Verum cum Melchior ipse Balassa nostrae erga se clementiae indignum praestando nobis rebellare seque manifeste opponere veritus non fuerit, recepit, divina permissione, mercedem suorum factorum. Sed de his nunc satis; si quid nostrae erga illum gratiae et clementiae conferendum esset, vestrae supplicationis clementem rationem haberemus. Datum Posonii, de-

cima quarta mensis Februarii anno domini millesimo quingentesimo quinquagesimo.

Ferdinandus

Nicolaus Olahus mp.
Episcopus Agriensis.

Külczim: Reverendissimo in Christo patri, Fratri Georgio ... *stb.*
(sig. impr.)

Eredeti.

CXX.

1550. febr. 23. Kolosvár.

*Frater György Ferdinándnak. Óhajtam Erdély ügyében minél hamarabb
vélmegállapodásra jutni; mert a török veszét véren Salnamból való találati
zárásnak, helyzete veszélyes.*

Sacratissima regia Maiestas *stb.*

Meus cum spectabile et magnifico domino comite a Salnis congressus quanta mala ob sinistram de me opinionem mihi pepererit et quam varie tum apud imperatorem Thurecarum, tum apud passas et alios plerosque pro hac re accusatus fuerim, pericula, in quibus versor, abunde declarant, quam accusationem non solum oratione ad hoc composita diluo, verum etiam maxima largitione premo; nec diffido quin deus ipse, qui omnium in se sperantium adiutor fortis est, me in mea hac honesta causa, contra omnium calumnias tueatur. Et quamvis mora etiam unius diei propter pericula quibus undique circumventi sumus, longissima mihi esse videatur, tamen expectandum erit, donec deus ipse M^{ti} V. et vires et consilium finem ceptis iam rebus imponendi dederit, ad quam rem maturandam magnitudo periculi M^{tem} V. merito hortari debet, cum in causa Transsilvaniae salus totius reipublicae proculdubio sita sit, quae quam tenui filo pendeat et quam prope iam securis ad radicem arboris posita sit, dominus ipse comes M^{ti} V. referre potuit. A me vero quaecunque honesta, quaecunque recta sunt, quaecunque in gloriam nominis dei, commodum reipublicae christianae et calamitosi huius regni conservationem tuendamque dignitatem M^{tis} V. ac curam sereniss. reginae viduae eiusque illustrissimi filii pertinebunt, sedulo semper et diligenter interim fient; contempto eorum iudicio, qui saepe meam fidem ex eorum opinione non ex utilitate

communi apud M^{tem} V. interpretati sunt. Deus optimus maximus
sth. Colosvari 23 februarii anno domini MDXXXXX.

Eiusdem Maiestatis Vestrae sacr.

fidelis بن
 (aláírás helyett.)

Külsőim : Sacrat. regiae Maiestati *sth.*

Hátirat, egykorú kézzel : a Fratre Georgio 23. februarii 1550.

Eredeti.

CXXI.

1550. apr. 8. Kolosmonostor.

*Frater György Ferdinándnak. Baan Istrán bojár trónpretendensnek nem ad-
 hat salens conductus Harasalföldére, bármint óhajtana is ő fnye parancsá-
 nat engedelmessékné; mert ez által Harasalföldön új szarvak idéztetén elő,
 Erdély szévedne átlalok.*

Sacratissima regia Maiestas *sth.*

Redditae sunt mihi litterae M^{tis} V. quas in commendatio-
 nem Stephani Baan boyeri Transalpinensis pro litteris salvi con-
 ductus M^{tas} V. ad me dedit; quae sine decem millibus hominum
 parum proficuae illi erunt; cum vaivoda primum Transalpinen-
 sis deinde vero omnes zanchaki, maximi caesaris Turcarum offi-
 ciales qui vicina ista loca incolunt, profligandi essent, si via huic
 in Transalpinam aperienda foret. Itaque cum ingenium illius bo-
 yerii et aliorum quoque optime teneam (nam et nunc tres vaivo-
 darum filii meis in hoc regno sumptibus vivunt), inutilia sunt
 omnia, quae illi comminiscuntur. Si enim tum cum summa po-
 testas rerum Transalpinensium penes boyerum hunc Stephanum
 eiusque fratrem esset, nec rebus suis consulere, nec se tueri scive-
 rint aut potuerint: quid nunc in summa vaivodae Transalpinen-
 sis fortuna, omnibus praesidiis destituti agent? Extinctis enim
 per vaivodam ipsum gladio omnibus illius regni primoribus adeo
 in pueros quoque infantes desaevit ut in oculis parentum eos di-
 vidi iusserit; quibus igitur modis isti se contra tyrannum illum
 inermes tuebuntur? Verum ne multi morerentur, nulla habita
 ratione vel regni huius vel propriae salutis, fortunam quameun-
 que subire non dubitarent, non considerata calamitate futura,
 quam eorum inconsulto consilio toti huic regno essent allaturi.
 Parerem igitur lubens mandato M^{tis} V., miserisque ex animo pro
 ea pietate, qua erga peregrinos ducor, succurrerem, si boyeri il-
 lius postulata aut ipsis utile esse, aut sine maximo nostro incom-

modo fieri posse iudicarem. Sed isti ad illud tempus servandi essent, quo M^{tas} V. in causa totius reipublicae christianae eorum opera uti posset. Cum igitur boyeri illius supplicatio plus incommodi quam utilitatis in se contineat, supplico M^{ti} V., pluris salutem regni huius quam paucorum cupiditatem M^{tas} V. facere dignetur. Deus opt. max. *stb.* Ex Colosmonostra tertio die festi paschae anno domini 1550.

Eiusdem Maiestatis Vestrae sacratissimae

fidelis

Frater Georgius.

(Eredeti.)

CXXII.

1550. aug. 6. Visnicze.

Kmítha Péter visniczei gróf és palatinus Fr. Györgynek. - Biztatja, hogy János Zsigmond ügyét továbbra is melegen karolja föl s hogy övéreje nem muszkodna, ne bizzék más hatalomban.

Reverendissime domine, domine amice charissime *stb.* Quod scribit rev^{ma} D^{tio} V. frustra se concordiam tentare, multum omnino doleo. Verumtamen contendendum est et quoad fieri potest, danda est opera, ut ne per — — —¹⁾ atque eadem intestina dissidia regnum quondam florentissimum in extremum discrimen veniat. Atque utinam nostra et vestra respublica foeliciori in statu a deo ipso conservaretur; quia vicinitatis vinculo iuncti inter nos sumus, neque nos detrimenti quicquam capere possumus, quod non sit vobis nobiscum commune; neque item vobis aliquid adversi obvenire potest, quod ad nos etiam non pertineat. Itaque non minus nostris rebus aliquantulum mutatis quam vestris penitus si non fallor fractis bene consultum cupe-rem. Neque vero quicquam movere vos debet aut animos iam adimere ipsa regis iuvenis aetas; quis scit, an non eum deus libertatis vestrae assertorem servat. Verum etsi nunc per annos teneros tutari fortiter regnum non potest, tamen rev^{nam} D^{uem} V. quae ipsius partes pro virili expleat, habet; quae sane bene satis novit, quibus modis officio suo satis faciat. Nam quod supra vires in republica contendere viri non esse sapientis scribit, idipsum et ego puto. Ceterum rev^{nam} D^{uem} V. pro sua prudentia ita omnia consilia attemperaturam credo, uti omnibus bonis probabitur. Porro non est quod in aliorum manu salutis atque liberta-

¹⁾ Olvashatlan szó,

tis vestrae spem ponatis. Non enim hodie tempora illa sunt, quibus facillimum erat a potentissimis implorata saltim ope defendi; privatim sibi quisque hodie studet, nec defensam alterius prius quam sit ipsius dominus factus, suscipit.

Atque ut eo unde exorsus sum, redeam, quoties tam inveteratam et tam pertinacem vestrorum discordiam expendo, toties metuo, ne, quod absit, deteriora prioribus sequantur. Utinam deus regni proceribus meliorem mentem det, quo possint hisce malis in dies crescentibus tempestive occurrere; quid quidem nisi fit, non intelligo quid praeterea amplius sperandum foret.

Ego autem sic de rev^{ma} D^{no} V. sum persuasus, quod eam se in defendendo hoc regno praestabit, qualem officium fidelis consiliarii et reipublicae amantissimi exigit. Etenim multam defensionis partem in prudentia rev^{mae} D^{nis} V. sitam esse omnes existimant. Deus studium et voluntatem fortunet. *stb.* Datum ex Visnicze feria quarta ante Laurentii anno domini 1550.

Petrus Kmitha, comes in Visnicze
palatinus et capitaneus generalis Cracoviensis.

Külczim: Reverendissimo domino domino Fratri Georgio ... *stb.*
(sig. impr.)

Eredeti.

CXXIII.

1550. októb. 29. — Nagyvárad.

Pesti Laure Fr. Györgynek beküldésén számadását a váradi tárház s pénztár felől, a költségek nagysága miatt melegeztödzik.

Reverendissime domine *stb.* Pecuniam sex millium florenorum una cum lorica et curacivo per Paulum Melÿt et Chistopherrum Hagymassi intromisi. Volui autem D^{mo} V. rev^{mam} certiorem facere de pecuniis omnibus quas D^{tio} V. rev^{ma} in domo sua tavericali habuerat. Jam non amplius ex omnibus, flor. XVI^m restare; a festo enim beatae Margaretae virginis, quo primum D^{tio} V. rev^{ma} me emiserat, quantum hucusque exposuerim, D^{nis} V. rev^{ma} brevibus et summatim in ista cedula ea saltem gratia perscripsi, ut magnitudinem expensarum cognoscat et intelligat quibus tantam summam pecuniarum in tam brevi tempore distribuierim. — Dominus Georgius Horvat hodie advenit, qui nobis rursum nomine D^{nis} rev^{mae} committit ut tam pedites quam equites conducere debeamus. Si itaque status hic temporis non mutabitur, etiam maiores sumptus facere nobis oportebit. Nollem autem in indig-

nationem D^{nis} rev^{mac} propterea incurrere; nam nunc quoque D^{nem} V. rev^{nam} de magnitudine expensarum admirari audio; ego vero ne obulum quidem a me ipso expono; sed quicquid mihi iusserint, illud iuxta commissionem D^{nis} V. rev^{mac} facio; neque ipsi ut video, inutiles sumptus facere conantur, sed tantum necessarios; nihilominus optarem a D^e V. rev^{na} scire, quatenus mihi procedendum esset. Domino Varkoch ad expeditionem proficiscenti ante mensem dederam flor. mille, ut ista pecunia et stipendiarios conduceret et dominis familiaribus solutionem faceret; scribit eam pecuniam defecisse et optat ut plures mittam. Quid in hac re dominus Pazman, Georgius Horvat et Michael Was faciendum iusserint, id mihi exequendum erit *stb.* Varadini feria quarta post festum beatorum Simonis et Judae apostolorum anno 1550.

Eiusdem Vestrae rev^{mac} Dominationis

servitor perpetuus
Emericus Pesthi *mp.*

Külezem: Reverendissimo domino, domino Fratri Georgio *stb.*

Eredeti.

Melléklet.

A Pesti Imre levelében említett kimutatás:

1550. Distributio pecuniæ domini rev^{mi} Varadini per Emericum Pesth.

Ad redemptionem cutium bovinum manibus provisoris	fl.	I ^m	
Ad solutionem sallaristarum in pecuniis ad me- dium annum	fl.	II ^m	II ^c
Ad solutionem Cassoviensium equitum et pedi- tum ad tres menses per Paulum Erews missi	fl.	I ^m	II ^c
Peditibus centum sub Valentino Nagh in Trans- sylvaniam missis	fl.	—	II ^c XII
Manibus Michaelis Barna ad litterariam com- missionem	fl.	I ^m	V ^c
Georgio Horváth, Korlatowyth, Perusyth, sin- gulis ducenti flor. dandi dant	fl.	—	VI ^c
Francisco Nemethi et Stephano Seredi per Korlatowyth	fl.	—	I ^c
Michaeli Vas ad salarium	fl.	—	II ^c
Dominis familiaribus Chanadiensis ad duos menses	fl.	—	V ^c XVI

Petro Symai et Hagymassi ad litterariam com- missionem	fl.	—	I ^c
Ducentis peditibus sub Benedicto Zathmari in Transsilvaniam missis	fl.	—	III ^c XXIV
Centum et quinquaginta peditibus cum domino Georgio Horvat intromissis	fl.	—	III ^c XVII
Peditibus 25 ad Branyehka soluti ad duos menses	fl.	—	I ^c
Joanni Kallai binis vicibus	fl.	—	II ^c
Georgio Horvat ratione mutui et expensarum	fl.	—	II ^c
Ad Rivulodominarum ad campionem auri bi- nis vicibus	fl.	III ^m	
Chanadium peditibus 25 missi	fl.	—	— L
Domino Perusyth ad solutionem familiarium	fl.	—	II ^c
Muthnoki ad equites 25	fl.	—	— L
Petro Porkolab	fl.	—	— L
Sigismundo Nagh	fl.	—	— L
Duobus vicecastellanis	fl.	—	— XXXII
Palatýcz	fl.	—	I ^c
Volfango Bornemizza	fl.	—	— L
Ad Branyehka pro solutione equitum	fl.	—	— LXII
Dominiis salaristis pro pecunia mensuali	fl.	—	I ^c L
Nicolao Chaký pro conducendis equitibus et peditibus	fl.	—	I ^c
Thomae Varkoch ad salarium	fl.	—	II ^c
Eidem ad expeditionem Chanadiensem cuncti	fl.	I ^m	I ^c
Colomano Komlossi ad salarium	fl.	—	I ^c
Ad solutionem Agriensium per me ductorum ad castrum	fl.	—	VI ^c
Pedites centum post discessum domini Varkoch ad castrum conducti	fl.	—	II ^c XII
In Transsilvaniam importati	fl.	XVI ^m	
Ad diversas solutiones et necessitates alias di- stributi	fl.	II ^m	

Summa exitus facit	flor: XXX ^m VIII ^c LXXV
Restant in paratis	flor: XVII ^m .

Eredeti.

CXXIV.

1550. okt. 31. Augsburg.

Ferdinand kijelenti, hogy ama föltételeket, melyeket Frater Gy. Somlyói Báthory András és Boynyeszch György által a császári biztosoknak küldött, elfogadja, seregét Erdély s Fr. Gy. védelmére beküldi; de előbb Fr. Gy. ígéretei biztositékéül Kassát kivánja átadotni; ígérvén, hogy annak átvétel után a föltételekről egyenként kész kir. hitlevelét kiállítani.

Nos Ferdinandus etc. Recognoscimus per praesentes nostras, quod quoniam fidelis noster reverendissimus in Christo pater, Frater Georgius episcopus Varadiensis, thesaurarius et partium regni nostri Transsilvaniae locumtenens noster, praevisa calamitate et maximo detrimento reipublicae christianae, atque impendenti ruina ipsius regni nostri Transsilvaniae, quae illi per factionem Petri Pethrovýth comitis Themesiensis et aliquorum aliorum, qui eius facinoribus malis adhaeserunt, nunc manifeste intentari dicuntur, cupiens more boni et catholici episcopi religionem et statum reipublicae christianae conservari ac partes illas regni nostri Hungariae ab imminente periculo tutas esse nobisque et christianitati fideliter servire, misit ad fideles nostros spectabilem et magnificos comitem Nicolaum a Salmis et Newburg ad Oenum, comitem Posoniensem, generalem ac Andream de Bathor, comitem comitatum Zathmar et Zabolch, tavernicorum nostrorum magistrum supremum praedicti regni nostri Hungariae capitaneos speciales homines et nuncios suos magnificum scilicet Andream Bathorý de Somlyo et Georgium Boynýchlyth de Timinio cum certis articulis chyrographis eorundem nunciorum suorum subscriptis; supplicans per eosdem comitem Nicolaum a Salmis et Andream Bathorý nobis humiliter, ut cum praefatus Petrus Pethrowýth suus et reipublicae christianae inimicus Turcis hostibus fidei adhaeserit et in perniciem christianorum duas etiam arces finitimas, Beche et Bechkerek vocatas, caesari Turcarum sponte tradere velit, vel iam de facto traderit; et hoc idem malum facinus etiam de Transsilvania tradenda a nobisque et christianitate alienanda molitur; ipse vero episcopus Varadiensis tantum malum avertere et nobis ac reipublicae christianae fideliter servire omnibus viribus velit: dignaremur humillimis supplicationibus suis benignas aures praebere ac petitos a se articulos gratiose acceptare eisdem litteris nostris consentire, atque exercitum nostrum in defensionem et liberationem a praesenti periculo dicti regni nostri Transsilvaniae mittere; paratum se offerens et promittens, quod regnum nostrum Transsilvaniae mox in potestatem et fidem nostram datu.

rus et assignaturus sit. Nos itaque visis et intellectis ipsis articulis, humili supplicationi praefati Fratris Georgii gratiose annuere volentes, assecuramus et certificamus eundem ac in verbo nostro regio promittimus, quod filium serenissimi quondam regis Joannis secundum suam dignitatem in omnibus conditionibus conservabimus. Item quod ipsum episcopum Varadiensem in omnibus beneficiis ecclesiasticis et bonis suis secularibus conservabimus et relinquimus. Et quoniam aurifodina et civitas Rivuli Dominarum apud ipsum episcopum Varadiensem in pignore locata esse et super hac impignoratione ipse episcopus Varadiensis litteras quoque serenissimi quondam domini Joannis regis habere dicatur, ideo nos ipsum episcopum Varadiensem, thesaurarium, in ipsa camera et civitate Rivuli Dominarum iuxta continentiam litterarum dicti quondam domini Joannis regis obligatarum, conservabimus et conservari faciemus. Item quod de negotiis et actibus suis praeteritis nullus, neque iure mediante neque aliter quomodocunque ipsum episcopum Varadiensem requirere, impedire, aut quovismodo molestare possit et valeat, neque quisque ab eo de administratione praeterita rationem sumere aut optare debeat. Item ut omnes suos fratres, amicos et servitores ad eundem episcopum Varadiensem spectantes in nostram regiam gratiam acceptamus, ac eosdem in eorum iuribus et libertatibus indemnes conservabimus. Melchiori etiam Balassa de suis contra nos excessibus, capiti scilicet et bonis suis omnibus, exceptis castris Lewa, quod iure tutorio possidebat ac Chabrag pertinentisque eius et monte Athilae, quae iure mediante amisit, gratiam facimus.

Itaque more boni et christiani principis quietem et conservationem christianitatis curae habentes, considerantes fidelitatem et servitia ac bonum et christianum propositum eiusdem episcopi Waradiensis, statuimus et deliberavimus ei subvenire ac christianum populum a periculo et adversitate, dei auxilio, eripere atque in libertatem asserere, exercitum nostrum in eiusdem episcopi Waradiensis auxilium praedictaeque Transsilvaniae defensionem ea tamen lege et conditione decrevimus mittere et expedire, prout expedivimus et mittimus, ut idem Waradiensis in testificationem et fidelem observationem oblationem et promissionum suarum, tum per nuncios suos praedictos nunciarum tum in praescriptis articulis nobis missis denotatarum civitatem nostram Cassoviensem nunc in manibus suis habitam mox et in instanti ad manus nostras vel hominum nostrorum ad id designatorum cum omnibus suis pertinentiis dare et assignare debeat. Assecurantes et certificantes eundem episcopum Varadiensem atque in verbo nostro regio praemisso modo eidem promittentes, quod super praemissis articulis generalibus, cum primum praedictam

civitatem nostram Cassoviensem cum suis pertinentiis nobis remiserit, statim et in continenti, singulares in quemlibet articulum litteras nostras authenticas manu et sigillo nostro roboratas dari et emanari faciemus sine omni dolo et fraude. Imo assecuramus, certificamus, approbamusque et promittimus, harum nostrarum, quibus secretum sigillum nostrum quo ut rex Hungariae utimur, est appensum, vigore et testimonio litterarum. Datum in nostra et sacri Romani imperii civitate Augusta Vindelicorum ultima mensis octobris, anno millesimo quingentesimo quinquagesimo, regnorum nostrorum Romani vigesimo, aliorum vero vigesimo quarto.

Idcirco: Copia litterarum reg. Maiestatis datarum Fratri Georgio *stb.*

(Egykorú másolat.)

CXXV.

1550. novemb. 1. — Augsburg.

V. Károly császár elfogadja s a maga részéről is megerősíti azon czikkelyeket, melyeket Frater Gy. Salm Miklós útján terjesztett Ferdinand elé Erdély átadása tárgyában; — Frater Györggynek a multakért megbocsát s János Zsigmondról gondolkodni ígéri.

Carolus etc.

Recognoscimus per praesentes nostras, quod quum serenissimus princeps dominus Ferdinandus, Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. rex *stb.* frater noster charissimus nobis retulit, quomodo reverendissimus in christo pater Frater Georgius episcopus Waradiensis sincere nobis dilectus missis ad nobilem nostrum et imperii sacri fidelem dilectum Nicolaum comitem a Salm et Neuburg ad Oenum, supremum camerarium, comitem Posoniensem et capitaneum suum generalem etc. duobus ex hominibus suis potioribus cum certis articulis, supplicasset eidem serenissimo fratri nostro ut supplicationi suae benigne annuere et illos ipsos articulos acceptare atque approbare vellet; quod Sua Serenitas supplicationem eiusdem episcopi Waradiensis admittens, benigne fecisset eodemque articulos quos nobis in specie ostendit, approbasset et vigore litterarum suarum superinde emanatarum confirmasset; et quia ipse episcopus Waradiensis optasset humili supplicatione sua ut nos quoque eodem, quantum ad personam nostrae caesariae Maiestatis attinet, approbantes, per litteras nostras super illis per dictum charissimum fratrem nostrum ob-

servandis ipsum episcopum Waradiensem assecurare dignaremur : volentes igitur huiusmodi supplicationi praefati episcopi Waradiensis satisfacere, eundem episcopum Waradiensem certificamus et assecuramus verbo nostro caesareo, quod dictos articulos praefatus clarissimus frater noster de nostro scitu et beneplacito acceptavit et confirmavit. Quos etiam nos harum nostrarum litterarum vigore approbamus et ratificamus. Et ut ipse episcopus Waradiensis maiori cura et diligentia praefato fratri nostro charissimo ac reipublicae christiano servire possit, nos quoque omnia illa quaecumque contra nos et Maiestatem nostram caesaream quocumque tempore et loco quomodocumque fecisset, ex gratia nostra eidem condonamus, de hisque omnibus gratiam eidem facimus, et praeter haec, dummodo ipsi serenissimo fratri nostro et christianitati in posterum fideliter serviat, ipsum et filium quoque serenissimi regis Joannis commendatum habebimus, omniique nostra caesarea gratia et favore prosequemur. In quorum promissorum testimonium praesentes litteras nostras manu nostra subscriptas sigilli nostri caesarei appensione fecimus communiri. Datum in civitate nostra imperiali Augusta Vindelicorum die prima mensis novembris anno domini millesimo quingentesimo quinquagesimo *stb.*

Carolus.
Vidit A. Perrenot.

ad mandatum *etc.*
J. Obernburger

Egykorú másolat.

CXXXVI.

1550. decz. 6. Gy.-Fejérvár.

Frater György Ecsedi Báthory Andrászt inti, hogy a török eszeletésre viggázzon a tatárja cele, hogy a törököket, a moldavaiakat s havasalföldieket szerencsésen küntse Erdélyből s így az ügyek jó lábon állanak.

Spectabilis et magnifice domine et fili nobis observandissime. *stb.* D^{tio} V. spect. et mag^{ca} videt bene quantam desolationem in partibus istis nunc Turcae et Rasciani faciant; auoivimus autem et D^{nem} V. spect. et mag^e omnia agere ea quae decent dominum et hominem christianum; verum cum omnia apud Turcas sint plena dolis, D^{nem} V. spect. et mag^{cam} amore dei rogamus, habeat bonam curam et custodiam sui, ne a Turcis decipiatur; paulatim et lento gradu procedat, congregetur in aliquo tuto loco et habeat multos exploratores semper; si enim Turcae adhuc non abierunt, non frustra illic circumerrant, nisi

ut aliquem dolum faciant; credat enim D^{tio} V. spect. et mag^{ca} istum Kazann bassam tam callidum et vafrum hominem esse, cui in huiusmodi dolis non est similis alter in tuto regno Turcico; non est sine causa mora istius, sed ut aliquid agere possit; nisi enim D^{tio} V. spect. et mag^{ca} bene advigilaverit; veremur ne ille D^{nem} V. decipiat et improvide opprimat, duobus enim diebus isthuc ubi D^{tio} V. spect. et mag^{ca} est, penetrare potest. Quare D^{nem} V. spect. et mag^{cam} iterum rogamus ut sit cauta et diligentissime advigilet, ne quam fraudem ab illis patiat. Nos quoque deo iuvante statim exhibimus; quamvis enim in hoc regno multa negocia essent, quae componere deberemus; his tamen intermissis, egrediemur. Sicut enim Dⁿⁱ V. spect. et mag^{ca} prius quoque litteris nostris significavimus, iam Moldavi ex hoc regno abierunt; non tamen sine magno regni incommodo. Turcas et Transalpinos, deo iuvante, sine aliquo regni huius incommodo ciecimus; dum nos in expellendis istis intenti eramus, Moldavi interim magnum huic regno damnum intulerunt et sic in patriam regressi sunt, non potuimus enim tam subito cum copiis ad eum pervenire. D^{nem} V. spect. et magnificam foeliciter valere cupimus. Datum Albae Juliae sexta decembris anno 1550.

Frater Georgius episcopus Waradiensis
thesaurarius et locumtenens.

Utóirat (külön papírlapon): De illis rebus pro quibus spect. et mag^{cus} dominus Nicolaus comes a Salmis et D^{tio} V. spect. et mag^{ca} ad nos scripserant, nos maximam habemus curam, pro quibus ad ipsum dominum capitaneum et D^{nem} V. spect. et mag^{cam} cras aut altero die hominem nostrum mittemus, quem et nos ipsi personaliter sequemur; fiduciam autem in deo optimo maximo habemus, quod omnia illa negocia bene succedent, melius quam nos sperare potuissemus; quae postea D^{tio} V. spect. et mag^{ca} intelliget.

Külczim: Spectabili et magnifico domino Andreae de Bathor, comiti comitatum Zathmar et Zabolch et supremo capitaneo regiae Maicstatis *stb.*

(Eredeti.)

CXXVII.

1550. decz. 7. Gy.-Fejérvár.

Frater Gy. és Petrócs Péter levelek Salm Miklós és Báthory Endre csász. biztosokhoz, melyben az e biztosokhoz küldött megbízottjaikat személyi Báthory Endrét és Timinai Boguichych Györgyöt ajánlják.

(Eredeti.)

CXXVIII.

a)

1550. deczemb. 24. — Nagy-Várad.

Frater György Salu gráfot megérkeztéről s török hírekről tudósítja.

Spectabilis et magnifice domine *stb.* Hominem D^{nis} V. spect. et mag^{cae} qui ad nos in Transsilvaniam venerat, aut nostrum reditum dimittere nolumus, sed nobiscum simul eduximus. Prius quoque D^{nem} V. spect. et mag^{cam} de reditu nostro tum per litteras, tum per dominum Andream Bathory de Somlyo et Georgium Horvát¹⁾ certiore feceramus. Jam nos, deo iuvante, hodie domum pervenimus. Credimus D^{nem} V. spect. et mag^{cam} hactenus de omnibus rebus et negotiis per eodem dominum Andream Báthory de Somlyo et Georgium Horvat certiore factum esse. Nos iam solum a D^{ne} V. spect. et mag^{ca} expectamus. Novi nihil habere quod V. mag^{cae} Dⁿⁱ scriberemus. In discessu nostro ex Monosthor cum iam in procinctu itineris essemus litterae iudicis Brassoviensis nobis allatae sunt, in quibus scribit caesarem Turcarum Adrianopolim venire hyematum. Jam et commeatus et victualia eo comportata in usum caesaris fuerant et adhuc conferuntur. Aliud quod Dⁿⁱ V. spect. et mag^{cae} scribamus, non habemus. Omnia enim antea Dⁿⁱ V. mag^{cae} significavimus *stb.* Varadini in vigilia natalis domini 1550.

Vestrae spect. et magnif. D^{nis}

deditissimus

Frater Georgius
thesaurarius.

(Eredeti.)

b)

1550. decz. 25. — Nagyvárad.

Frater György csesdi Báthory András az ügyek folyamáról értesíti.

Spectabilis *stb.* Deus in suis operibus dietim procedit et aliorum quoque actionem, prout vult disponit. Fiat ita prout divinae Maiestati placuit et nomen eius sit semper benedictus. Nos hic sumus et iam solum D^{nem} V. mag^{cam} expectamus; neque enim hic multum tardare possumus. *stb.* Varadini in festo natalis domini 1550.

Frater Georgius episcopus Varadiensis
thesaurarius ac locumtenens.

(Eredeti.)

¹⁾ Beynichych.

c)

1550. decz. 26. — Nagyvárad.

U. a. agyonmunk, hogy, mert az ügyek késedelemet nem tűrnek, Somlyói Báthoryt s Boynichichot soká ne tartóztassa.

Spectabilis *stb.* Juxta optatum D^{nis} V. mag^{cae} scripsimus Andreae Bathory de Somlyo et Georgio Horvat¹⁾ ut adventum dominorum expectent. Rogamus tamen D^{nem} V. mag^{cam} ut eos ne multum isthic tardare faciat et statim negotii quid sit, nobis ad scitum quamprimum dare velit. Negocia enim ista quae ante nos habemus, nullam moram patiuntur; sed sine mora agenda essent. Neque ista ratione temporis praesentis percrastinare possumus. *stb.* Varadini in festo sancti Stephani prothomartyris anno domini 1550.

Frater Georgius *stb.*

(Eredeti.)

CXXIX.

a)

1550. decz. 30. Nagy-Várad.

Frater György sürgetve kéri csesdi Báthory Andrást, hogy Szolnokot a török ellen okvetlen megedlje.

Spectabilis *stb.* Quid ex parte Turcarum scribant, D^{no} V. mag^{ca} ex litteris praesentibus inclusis intelliget. Amore dei D^{nem} V. mag^{cam} rogamus ut de conservatione castelli Zolnok posthabitis omnibus negotiis solusmet curam aliquam habere velit. Nam si castellum illud ad manus Turcarum venerit et Dⁿⁱ V. mag^{cae} et nobis periclitandum erit. Intelligimus neminem nunc in eo castello esse, qui de conservatione curam habere possit et sciret. Et si D^{no} V. mag^{ca} non providerit, timemus ne facilius a Turcis obtineatur quam edificatum est. *stb.* Varadini feria tertia intra octavas natalis domini anno 1550.

Frater Georgius *stb.*

(Eredeti.)

b.)

1550. decz. 31. — Nagy-Várad.

Frater György ajánlja Sbardalath Ágoston ércei püspök, Báthory András és Traffel Mátys kir. biztosoknak hozzájuk küldött biztosát nagyságos Somlyói Báthory Andrást.

¹⁾ Boynichich György.

CXXX.

1551. febr. 16. Nagy-Várad.

Frater György instructiója Bornemissza Gergely szónokra, melyben Ferdinándot tekintélyes számú csapatok küldésére kéri, miután Izabella Salm halála után ismét a török felé hajlik.

Instructio reverendissimi domini Gregorio Bornemyssa ad Maiestatem regiam profecturo data, Waradini 16. die februarii anno domini 1551.

Primum nuncius ipse sacr. Maiestati regiae fidelissima obsequia rev^{mi} domini cum singulari commendatione offerat.

Deinde ita dicat, rev^{mm} dominum de omnibus negotiis tam Maiestatis regiae tum regni huius cum spectabile ac magnifico quondam domino comite a Salmis, priusquam ille e vivis decederet abunde multa colloquutum fuisse, quae omnia existimat rev^{mus} dominus Maiestatem regiam ab ipso domino comite defuncto ante eius obitum cognovisse.

Post cuius mortem cum rev^{mus} dominus alium ad habendos tractatus obitu ipsius domini comitis intermissos a M^{te} regia postulasset, tam ser^{ma} regina quam dominus comes Themesiensis receperant se in causa regni una eademque sententia cum rev^{mo} domino futuros, ad quam quidem causam perficiendam ser^{ma} regina rev^{mm} dominum postea quoque hortata extitisset: verum cum nunc utrumque diversum ab ea re et agere et sentire rev^{mus} dominus animadvertat, praesidium Maiestatis regiae quo tum in ipsius Maiestatis tum in regni huius negotio uti posset, admodum necessarium esse iudicat, ut si ser^{ma} regina tractatus cum Maiestate regia ineundos bonis et honestis causis suscipere nolle, se etiam alia via illis consentire debere cognosceret. Apud quam nunc quoque duo caesaris Turcarum nuncii sunt, omnia foelicia ser^{mae} reginae promittentes, quo maioribus ipsam malis involvere, productisque in longum eiusmodi pollicitis diebus, totum hoc regnum eorum ditioni subigeretur. Intempestiva igitur hac illorum benevolentia ser^{ma} regina adducta, quantum illius animum rev^{mus} dominus pervidere potest, in eo statu in quo nunc est, se magis esse vellet, quam tractatus cum Maiestate regia habendos assumere; quae omnia auxiliaribus copiis Maiestatis regiae tempestive antevertenda essent, tum propter obstinatos, ut hi vel metu in officio continentur, tum vero propter eos qui christianis rebus favent, quo praesentia militum praesidiariorum magis confirmarentur. Qua re illud tandem palam omnibus esset, ut qui bonis monitis ad suscipiendam defendendamque causam libertatis patriae adduci non possent, aliis etiam modis conserva-

tioni regni huius Maiestatem regiam consulere velle agnoscerent. Nam ubi in his, quae nunc illi perficere conantur, magis obfirmati extiterint, longe difficilius eo iterum reduci possunt, unde semel excidissent. Huic certo autem praesidis militari Maiestatis regiae quilibet aliquandiu, quantumvis misere pressus, imperium turcium ferre mavult, quam aperto se discrimini obicere; de quo ut ante omnia primam curam Maiestas regia suscipere dignetur, rev^{mus} dominus Maiestati regiae domino suo clementissimo supplicat humillime. His igitur de causis rev^{mus} dominus sibi in Transsilvaniam proficisci admodum necessarium esse duxit, ut animo ser^{ma} reginae diligentius explorato, quam alienam a suscepta causa esse cognovisset, quatenus illi fidendum, aut si tuto omnia cum illa communicanda essent, Maiestatem regiam rev^{mus} dominus primo quoque tempore de dimissione nunciorum certiorum redderet; habita interim a Maiestate regia praesidiorum militum quam maxima ratione, quae in utraque re et in assensione videlicet ser^{mae} reginae et in tergiversatione magnopere ad coeptae rei executionem necessariae essent. Plura his idem nuncius Maiestati regiae dicturus est, de quibus fidem illi a Maiestate regiae habendam rev^{mus} dominus supplicet.

Hátirat: Instructio reverendissimi domini Waradiensis data Gregorio Absternio sub die 16. februarii 1551.

(Egykorú másolat.)

CXXXI.

1551. febr. 18. Augsburg.

Ferdinand Frater Györggynek. Bár legjobb szeretné, ha az alkudoások Ferdély átadása ügyében ő dölte folymának, mindazáltal magyar és német biztosit fog Báthory A. mellé küldeni. Tudatja, hogy a német rendek maggyáreszt pénzsegélyt szarastak meg neki, továbbá hogy a magyar kapitányok utasitvannak hadaikkal, ha Fr. Gy. kívánja, segélyére sielni.

Ferdinandus stb.

Reverendissime stb. Redditae fuerunt nobis litterae Devotionis Tuae ex Dyozeg quarta praesentis mensis die ad nos datae, ¹⁾ ex quibus quomodo D^{no} Tua cum sp^{li} et mag^{ro} Andrea de Bathor, comite comitatum Zatlmar et Zabolch supremo capitaneo nostro et aliis commissariis nostris in eodem oppido convenerat, quodque multa illie inter vos de omnibus rebus tractata

¹⁾ Lásd e febr. 4-ki levelet Pray Epist. Proc.

sunt ac quae demum D^{tio} Tua per commissarios nostros nobis significanda curavit, clementer omnia intelleximus, tuaque praeclara, constans et perpetua in nos, afflictum regnum Hungariae et totam christianam rempublicam voluntas gratissima nobis accidit; confidimus enim, deo opt. maximo propitiante, fore ut institutis et conatibus nostris pro regni salute, fidei et religionis christianae defensione et totius christianitatis beneficio susceptis magnum adiumentum allatura sit. Nam quantum ad nos in negotio conficiendo et concludendo attinet, nos ita paterne et clementer exhibitori sumus ut in iis, quae a nobis fieri et praestari poterunt, animi nostri sinceritas et ad salutem regno parandam cura et propensio Dⁿⁱ Tuae non obscure constare possit. Itaque tametsi putaveramus, sicuti per alias litteras nostras ostensum est, negotium hoc propter eius magnitudinem in personali praesentia nostra commodius agi, tractari et concludi posse; tamen tum ob causas, propter quas D^{tio} Tua commissarios mitti a se non posse ostendit, tum etiam ne propter moram aliquid periculum intercurrat, deliberavimus iuxta petitionem D^{nīs} Tuae commissarios nostros cum necessaria instructione ac pleno et sufficienti mandato in dei nomine quam primum iam expedire et ablegare et inter illos etiam unum vel duos ex consiliariis Germanis de mente et voluntate nostra sufficienter edoctos et informatos. Nihil dubitantes quin etiam D^{tio} Tua sit hoc negotium tam diligenter et fideliter proque viribus suis promotura, ut iam tandem sine diuturniore more ad divini nominis laudem et gloriam et pro tanto non solum calamitosi istius regni, sed totius etiam christianae reipublicae beneficio foeliciter transigi et concludi queat. Quo autem eo facilius et citius omnia procedant, deliberavimus nos quoque in paucis diebus hinc solvere Viennamque descendere ut partibus istis ad quamlibet necessitatem et occasionem emergentem propinquiores esse et quae facto opus fuerint ad effectum et executionem deducere possimus. Pro regio enim munere nostro ardentissimis votis desideramus hoc ipsum tanti momenti negotium iam tandem concludere ut consequenter ea, quae ad defensionem pertinent, pro rei necessitate et magnitudine curanda et providenda tempestive suscipere possimus. Qua quidem in re nullis vigiliis laboribus aut sumptibus parcere, sed extrema quaeque tentare et experiri intendimus et optamus, ea omnino spe et fiducia, quod deus omnipotens sit nobis omnibus gratia sua praesto futurus. Nolumus praeterea latere D^{num} Tuam nos a statibus et ordinibus sacri Romani imperii in praesentibus comitiis obtinuisse, quod decreta est nobis communis ut vocant nummi per totam imperii ditionem contributio, quae sane tantam summam constituit ut non nisi valida praeclaraque auxilia nobis inde polliceri possimus. Quo fit ut eo magis

expetamus hoc pium christianumque institutum coeptumque opus prosequi et ad foelicem fructuosumque effectum perducere. Quam obrem D^{nem} Tuam clementer hortamur et requirimus ut adventum commissariorum nostrorum haud gravatim praestoletur et interea temporis cum praefato supremo capitaneo nostro Andrea de Bathor concordet de loco, in quo commode utrinque pro huius negotii tractatione et conclusione convenire possitis. Non omisimus praeterea mandare eidem Andreae de Bathor supremo et aliis capitaneis nostris, ut ingruente aliqua necessitate (quod deus avertere dignetur) Dⁿⁱ Tuae ad requisitionem ipsius auxilio sint et non secus insurgant, ac si de rerumstrarum propriarum defensione ageretur. Haec autem omnia per cursorem Dⁿⁱ Tua ideo cum omni celeritate notificare volumus, ut actiones suas pro rei statu et qualitate, sicuti necesse videbitur, dirigere, ac conventum ordinum et statuum regni Transsilvaniae protrahere differreque studeat, quo praesens negotium ad optatum finem et effectum perducere possit. Sicuti D^{no} Tua iam haec omnia pro sua prudentia probe recteque curare sciet. Datum in nostra et imperiali civitate Augusta Vindelicorum, die XVIII. mensis Februarii anno domini MDLI.

Ferdinandus mp.

Ad mandatum sacrae regiae M^{tis} proprium.

J. Jordanus mp.

Küldet: Reverendissimo in Christo patri Fratri Georgio episcopo Waradiensi stb. (sig. impr.)

Eredeti.

CXXXII.

1551. febr. 20. Augsburg.

Ferdinánd tudatja Frater Györggygel, hogy az Erdély átutalása iránti alkaldozást Szardellati Ágoston, csesedi Báthory András, Herberstein Zsigmond és Harrach Leonárd commissariusaira bízta.

(Fogalmazvány.)

CXXXIII.

1551. marc. 4. Nagy-Várad.

a)

Frater György Ferdinándnak. Az ügyek jól kezdődnek; most csak Ferdinándra a sor, hogy a tárgyalásoknak készen tartott csapatok által súlyt kölcsönözzen. De reméli Fr. Gy. hogy ő felsége a fegyverek közt is méltányos lesz a királyné s fia iránt. — Tudatja, hogy a kardsebeséek Petrovicsotól elidegenültek.

Sacratissima regia Maiestas stb.

Quae precatus sum a deo optimo maximo, eo ipso die quo fundamenta rebus tum regni huius tum reipublicae christianae salutaribus apud M^{tem} V. constituere cuperem, ea omnia hodierno die ex litteris M^{tis} V. tertio die huius mensis mihi redditis summa animi alacritate me consecutum esse video, precorque deum, ut illa eadem et M^{ti} V. et regno huic iuxta illius voluntatem bene et foeliciter eveniant ac in salute communi obtinenda aliorum quoque omnium sententia et voluntates consentiant ut haec ipsa causae susceptio non tantum nobis sed universae reipublicae christianae pacem, tranquillitatem, otium, concordiam M^{ti} vero V. immortalitatem afferat. Quapropter cum ad prudentiam M^{tis} V. pertineat non solum videre quid ubique agatur, verum etiam providere, quid futurum esse possit, hoc imprimis mea supplicatione a M^{te} V. assidue impetrare contendo, quod ex M^{tis} V. Viennam adventu iuxta clementissimam M^{tis} V. oblationem mihi certissime polliceor. Et quamvis tum a ser^{ma} regina tum ab aliis regni ordinibus ad ingressum in Transsilvaniam sollicitatus essem, non alia tamen me res hic hactenus detinuit, quam expectatio litterarum M^{tis} V., ut cognita eius voluntate et causas rerum susceptarum melius agere, contrariis vero possem opportunis occurrere. Qua accepta nulla iam interposita mora, in Transsilvaniam proficiscor. In conventicula autem quae ad dominicam Reminiscere ab illis indicta fuerat et si quid conclusum sit, nondum intelligam; arbitror tamen de dimissione alterius chawsii, de quibus M^{tem} V. per Gregorium Bornemyzza certiorum feci, eos aliquid decrevisse. Quicquid tamen erit, ubi in Transsilvaniam venero, perscribam omnia M^{ti} V. diligenter.

In his autem, quae mihi nunc M^{ti} V. scribenda essent, eo sum brevior, quod ea omnia M^{tas} V. ab ipso Gregorio intelliget. Cum autem in omnibus bellicis rebus primus impetus difficilis admodum esse soleat, M^{tas} V. ita de constituendo praesidio cogitare, tanque firmum et validum exercitum tam ex armatis quam levis armaturae militibus conscribere dignetur, ut cum primum

tractatus fieri ceperint, eo momento et praesidia adsint, quibus, dei auxilio, illud quod M^{tas} V. facere instituit, non solum incepisse, verum etiam incussa omnibus formidine pro optimo huius regni statu, rem ceptam ad effectum perducere posse videatur, non diffidens quin M^{tas} V. etiam in ipso armorum strepitu, memor suae clementiae ita cum ser^{ma} regina eiusque ill^{mo} filio agat, de quibus nunquam immemor esse possum, quemadmodum eius benignitas expostulat.

Sebesienses ¹⁾ qui prius comiti Themesiensi parebant, nunc aliquantulum ab illo dissentiunt, parere illi amplius recusantes, quorum propterea quod confinia regni teneant, magna semper ratio a regibus Hungariae habita fuit. Hii quoque necum nunc conveniunt, quorum operam propter magnam rei militaris disciplinam, ubi de auxiliariis copiis M^{tis} V. confirmati fuerint, ut necessariam, ita utilem quoque futuram non diffido. *stb.* Waradini quarta die mensis martii, anno domini 1551.

Eiusdem Maiestatis Vestrae sacr^{mae}

fidelis

Frater Georgius

(Eredeti.)

CXXXIII.

1551. márcz. 4. Nagy-Váradi.

b)

Frater Gy. Ferdinándnak. Két előkelő rácz van vele alkudozásban, hogy ha Ferdinándtól segítséget, kérsék volna: 60,000 fegyverest a török ellen küldíteni. Kéri ő felségét, fogadja őket kegyesen.

Sacratissima regia Maiestas *stb.*

Duo summi viri sunt in regno Rasciae Paulo Bakýth non inferiores qui memores religionis christianae in qua a puero fuissent educati, posthabita abominatione turcica, brevi se mili exituros polliciti sunt christianasque partes tuendas suscepturi. Hi cum summis opibus magnaue inter Turcos auctoritate pollerent, de sexaginta milibus hominum praesidiariorum ex his qui servitute turcica pressi ad libertatem aspirant, se respondere posse dicunt, cumprimum de firmo christianorum principum auxilio certiores fierent. Cum igitur eiusmodi novarum rerum accessione deus tam optimos M^{tis} V. conatus pro salute regni huius

¹⁾ Karánsebesiek.

susceptos iuvare velit; supplico M^{ti} V. domino clementissimo, dignetur M^{tas} V. tum illos, tum alios quoque omnes, qui tam optima mente erga rempublicam christianam sunt, ubi ad nos venerint, gratia sua prosequi, ut beneficio M^{tis} V. provocati, maioribus obsequiis suam erga rempublicam christianam fidem declarare possint. Quorum petitionibus adductus proprium meum hominem ad eos misi, qui cum primum redierit, quo amino illi sint quidque mihi per eos significatum extiterit, faciam ut M^{tas} V. ex me quamprimum ea omnia intelligat. M^{tem} V. deus conservet incolumem. Waradini quarto die mensis martii anno domini 1551.

Eiusdem Maiestatis Vestrae sacratissimae

fidelis

Frater Georgius mp.

(Eredeti.)

CXXXIV.

1551. márcz. 6. Augsburg.

V. Károly császár Frater Györgynek. Dicséri Fr. Gy. buzgalmt, melynek folytán az Erdély átadása iránti tárgyalások kezdetöket vehetik. Igér a maga nevében is méltányosságot János Zsigmond iránt s biztosítja, hogy Ferdinand sem lesz hádlatlan Fr. Gy. irándyában.

Carolus divina favente clementia Romanorum imperator augustus etc.

Reverende in Christo pater *stb.* Quum ex ser^{mi} Romanorum Hungariae *stb.* regis etc. fratris nostri charissimi relatione cognoverimus inter Ser^{tem} ipsius et ser^{mi} quondam Hungariae regis Joannis piaae memoriae filium opera et interventu Dilectionis Tuae tractari, de cedenda eidem ser^{mo} fratri nostro Transilvania provincia, deque compensatione praedicto filio regis Joannis loco commodo ac tuto tradenda, non potuimus tum pro nostro in rempublicam christianam, cuius causam hic agi cernimus, studio, tum pro desiderio pacis et tranquillitatis in regno Hungariae provehendae, non magnopere probare laudabile hoc consilium et institutum; maxime quum intelligamus quam ea provincia ad reliquum pondus totius regni Hungariae sustinendum apta sit. E re itaque futurum arbitramur, ut detur opera, quo ea tractatio mature absolvatur, antequam quisquam coeptum opus intervertat. Hanc rem quum opera et industria D^{nis} Tuae plurimum iuvare possit, eandem D^{nem} Tuam hortamur, omni studio ab ea petentes ut qua hactenus dexteritate negotium hoc promovit ac direxit, eadem facilitate et promptitudine adesse atque operam

dare velit ut res ad destinatum finem deducatur, priusquam opus tam sanctum et reipublicae utile quisquam inturbare possit. In quo de christianitate tota optime merebitur: efficiet enim ut securius illae provinciae in pace conservari possint, ac securitati rerum praedicti filii regii recte consulet. Nam quod ad ser^{mm} fratrem nostrum attinet, de eius fide ac voluntate nihil metuendum arbitramur, quin huius officii erga praedictum filium regium et D^{nem} Tuam nunquam immemor neque ingratus futurus et quaecumque promittet, perquam sancte servaturum. Quod ut Ser^{tas} ipsius faciat et nos quoque pro nostra parte omni studio et diligentia adnitemur et huius officii memores D^{nem} Tuam omni animi propensione prosequamur. Datum in civitate nostra imperiali Augusta Vindelica die sexto mensis martii anno domini MDLI. imperii nostri XXXI.

Carolus mp.

Oberburger mp.

A. P. (Ant. Perrenot) mp.

Külczim: Reverendo in Christo patri sincere nobis dilecto Georgio Episcopo Waradiensi. (sig. impr.)

(Eredeti.)

CXXXV.

1551. márcz. 9. Krakó.

Zsigmond Ágost a lengyel király Fráter Györggynek. Hallja, hogy köze s Erdély főbbjei közt újra egyenlenségek törték ki. Inti Fráter Györggöt, jussom eszébe, hogy az elhalt János mily nagy bizalommal volt hozzá; másképp az özegegy királyné s a királyfi érdekében ehhez képest.

Sigismundus Augustus dei gratia rex Poloniae stb.

Reverendissimo in Christo patri domino Fratri Georgio episcopo Waradiensi stb.

Reverendissime stb. Quantam animi voluptatem conceperamus, cum esset nobis nunciatum post reconciliatam Paternitatis Vestrae cum quidusdam illius regni optimatibus gratiam, magnam pacis et tranquillitatis spem isthic illuxisse, tantum nunc solitudinem gerimus quod audiamus novorum dissidiorum apud vos increscere quaedam non obscura seminaria. Et quidem quod ad P^{tem} V. attinet, nobis persuademus illam memorem et beneficiorum ser^{mi} olim principis Joannis regis et suae fidei, omnia sua consilia eo dirigere ut ser^{ma} coniunx illius soror nostra una cum illustrissimo filio non salutem solam ac incolunitatem sed et dignitatem regiam retineant, quod cum facit a deo pri-

num iusto iudice ac remuneratore gratiarum praemium expectet sempiternum; deinde apud omnes homines apud nos praecipue gratiam immortalem inibit, expectationique illius optimi regis respondebit, qui moriturus ei tantam fidem habuit, ut non alis se, coniugem, liberos, fortunasque suas quam P^u V. crediderit. Det itaque P^{tas} V. operam ut omnes intestinae dissensiones tollantur, ne odia civilia hostibus ad vestram, quod deus omen avertat, inter-necionem animum adiiciant, utque ser^{ma} soror nostra ac eius filius in quibus maxima salutis et incolumitatis vestrae pars sita esse videtur, in tranquillo aliquo constituentur loco. Quam ad rem si quid nos ope vel consilio posse P^{tas} V. intelligit, nobis significet; facilius enim cognoscere praesens isthic quam nos absentes poterit, qua ratione succurri illis Maiestatibus queat, profecto nec charitatem fraternam ser^{ma} soror nostra eiusque illustrissimus filius, nec vos socii benevolentisque regis studium desiderabitis. Interim ut bene valeat P^{tas} V. optamus. Datum Cracoviae IX. martii anno domini M.D.LI. *stb.*

Sigismundus Augustus rex.

(Egykorú másolat.)

CXXXVI.

1551. márcz. 14. Krakó.

Kníta Páter krakkói palatíns Frater Györggyek. Emlékezteti János király halála előtt tett fogadására, hogy nejenék férje, fiának apja gyanánt viseli Fr. Gy. magját. Eddig megfelelt e kötelességének; most az a híre, hogy a királyné állhatatlansága miatt mást gondolt. Inti, hogy mint férfi viselje magát az asz-szonyi gyöngösgéggel szemben s ne árulja el azokat, kiket a haldokló király rá bízott.

Reverendissime in Christo domine, amice *stb.* Quod scribit rev^{ma} Dominatio Vestra pleniores litteras se missuram fuisse, si meas a cubiculario regiae Maiestatis accepisset, ego sane hoc affirmarim me ad rev^{mam} D^{nem} V. hisce temporibus non unas dedisse: cui autem singulas mandarin, non satis teneo. Cubicularius certe regius me in scio isthuc profectus in causa fuit, ut nullas ad rev^{mam} D^{nem} V. adferret. Utut res se habeat, V. profecto rev^{ma} D^{tio} pro antiqua et mutua necessitudine, ea quae illi erant in animo, scribere et in sinum amici tuto effundere potuit; non expectatis a me ullis litteris, cum me ea in se voluntate fuisse semper cognoverit, ut quae scirem vel sentirem, ad rev^{mam} D^{nem} V. primo quoque tempore perscriberem. Atque isthic quidem quid agatur, ex litteris rev^{mae} D^{nis} V. ne suspicari quidem,

nedum intelligere licuit. Rumores autem ad nos afferuntur in dies qui nos peius habeant: quibus non mediocriter commotus officii fideique (quae mea est consuetudo) commonefacere statui; quamquam de illa quam pridem concepi opinionem, eandem hactenus retineo. Primum ante omnia veniat in mentem singularis illa ser^{mi} Joannis gratia, veniant in mentem item beneficia, quibus ille rev^{mam} D^{nem} V. satis liberaliter et benigne prosecutus hoc ad extremum voluntatis suae erga illam testimonium cunctis mortalibus reliquit. Etenim quid, quaeso, maius in rev^{mam} D^{nem} V. conferri potuit? quam quod ille cum praeclaram quandam spem de fide, de prudentia, de animo excelso rev^{mae} D^{nis} V. animo praesumpsisset, nec se in eo falsum aliquando iri sibi persuasisset: illi omnia bona sua, hoc parum fuit, coniugem, nec hoc suffecit, infantem orphanum commisit, fidem illius et conscientiam obtestatus est, breviter, cum se fatis cedere oportere vidisset. rev^{mam} D^{nem} V. coniugi suae maritum, filio parentem pro se suffecit. V. rev^{ma} D^{tio} recepit, in locum successit, hactenus et sibi et aliis satis fecit, nunc primum mulieris inconstantia, qui sexus imprudens, futuri plane expers est, offenditur. Memini eam a sapientibus sententiam profectam, virum illum esse non, qui mulieri succumbat; sed qui ipsius imbecillitati cedat, ille sane mulier sit, muliebrem in modum peccat. Rev^{mam} D^{nem} V., vir est, viriliter et fortiter ut fortem et constantem virum agere decet. Neque sane illa se rev^{mae} Dⁿⁱ V. commisit, ut eius ingratitude offendi debeat; sed ser^{mus} Joannes et illam et filium in manus tanquam tutorias rev^{mae} D^{nis} V. tradidit, quae fide obstricta solvi et libera esse nequit, nisi recte et fideliter mandata exequuta sit. Ne, si secus fecerit, et beneficiorum ingrata esse et memoriae suae apud posteritatem non omnino bene consuluisse videatur. Itaque rogo, obtestor, ut amicus integerrimus moneo, ne stationem D^{tio} V. rev^{ma} deserat, neve orphanos relinquat, saluti et incolumitati ipsorum, quantum in illa est, provideat consulatque. Unde a deo primum eorum qui fidem colunt optimo remuneratore premium. a nobis et cunctis mortalibus perpetuum nomen, quin etiam, ut ita dicam, ab ipsis quoque ser^{mi} Joannis regis manibus actas gratias referre poterit. Atque quia hic familiaritatis et amicitiae usus metum omnem, ne rev^{mam} D^{nem} V. offenderem ademit, haec scribere et libere ut amico amicum commonefacere visum est, non quod aut de fide illius aut de officio prudentiaeque dubitarem, sed quia et reginae et filii eius calamitas ad scribendum me compulit. Regia Maiestas Poloniae etsi undique hostes incumbunt iam Turcae, iam Moldavi, iam Tartari, iam Moscovitae extrema minantur, tamen si opus fuerit illaque tum potuerit, non omnino deerit; modo rev^{ma} D^{tio} V. quod est eius prudentiae ac officii, faciat et incolumitati primum, conditioni deinde reginae et filii

eius prospiciat. Te (*sic*) rev^{man} D^{nem} V. optime et diutissime sanam cupio. Datae Cracoviae feria sexta post Lactare anno domini MDLI.

Rev^{mae} Dⁿⁱ V. amicus integerrimus.

Petrus Kmita

Rev^{mo} domi^{no}, ~~sezo~~. palatinus et capitaneus Cracoviensis.

(Egykorú ma^{ga} Giorgio stb. stb.)

CXXXVII.

1551. márcz. 19. Bécs.

Ferdinand Frater Györgynek. — Épen az erdélyi ügyek miatt jött sietve Bécsbe Augsburgból, megküldi neki a császár levelét ¹⁾ s kéri hogy Izabellára minden módon hatni törekedjék, miszerint Erdély átadása jó egyesség útján, a vérontás elkerülésével történhessenk.

Ferdinandus stb.

Reverendissime stb. Non dubitamus quin spect. et mag^{cus} Andreas de Bathor supremus regni nostri Hungariae capitaneus Devotioni Tuae iussu nostro significaverit, nuncium illius Gregorium Abstemium Augustam ad nos paulo antequam illinc discederemus, pervenisse eiusque dimissionem huc Viennam a nobis dilatam fuisse. Nunc autem D^{nem} Tuam clementer certiorum facimus, quod nos postea ternas illius litteras de quarta et una de nona praesentis mensis accepimus, quibus nos D^{no} Tua de iis, quae subsecuta sunt, et de mutatione negotiorum diligenter certiores reddidit, quodque D^{no} Tua se iterum in Transilvaniam recipiat extrema quaeque tentatura. Quae quidem D^{nis} Tuae studia pro regni salute suscepta nos a D^{ne} Tua clementi animo suscipimus et probamus et propterea quanta fieri potuit celeritate nostrum huc adventum maturavimus, herique applicuimus, et iam omni studio, cura et diligentia ea, quae ad hanc nostram regni et totius christianitatis causam perficiendam pertinent, agere et tractare incepimus, in idque clementi et paterne animo incumbimus, ut omnia ita peragamus, tractemus et concludamus, quo nobili isti provinciae Transilvaniae adeoque aliis regnis et dominiis nostris defendendis, prout necessitas postulat, prospicere, atque omnia ad hanc rem pertinentia cum fructu et utilitate executioni mandare ad optatumque finem et effectum perducere, dictamque D^{nis} Tuae nuncium citra longiorem moram et

¹⁾ Ez V. Károlynak márcz. 6-ki levele.

procrastinationem ad eandem cum gratiosa responsione nostra remittere possimus. Hoc ipsum autem Dⁿⁱ Tuae ideo per has litteras nostras indicare volumus, ut coeptis suis conatibus et institutis forti et inconcusso animo insistat et de nostris paternis studiis, subsidiis et praesidiis firmam spem et fiduciam habere possit. Quo vero D^{io} Tua negocia eo melius et fructuose tractare valeat, serenissima regina et Petro Petrovitch ~~caes. et catholicae regiae~~ transmittimus eidem Dⁿⁱ Tu ~~sacr. caes. et catholicae regiae~~ M^{tis} fratris et domini nostri charissimi litteras ad D^{nem} Tuam et eos scriptas. Et clementer eidem committimus, ut omni cura studio et labore, omnibusque possibilibus viis, mediis et rationibus memoratam serenissimam reginam ab eius proposito abducere eique persuadere contendat, ut gratiosam et clementem oblationem nostram suspiciat, et in amicabilem concordiam et transactionem nobiscum condescendat, quo christiani sanguinis effusio evitetur et praecaveatur, nosque et ipsa regina, uti christianos principes decet, in bona amicitia statusque regni omnes pro illius defensione salute et conservatione in unione et concordia permanere possimus. Nos enim longe propensiores sumus ad ineundam cum ipsa serenissima regina eiusque filio sinceram et amicam concordiam, quam ad tentandum vel inferendum illis aliquid, quod grave eis esset. Potest autem ipsa serenissima regina per se facile perpendere et considerare, si ad concordiam nobiscum ineundam non condescenderit, quae ei imminent pericula et quid evenire possit, praesertim cum non ignara, sed experta sit, quid sub pollicitationibus et blanditiis Turcarum lateat et quantum eis fidendum sit. Nos tamen prudenti iudicio et consilio D^{nis} Tua relinquimus et committimus, num ipsas caes. M^{tis} litteras nunc eis praesentare aut commodius magisque oportunum tempus expectare velit. Non dubitantes, quin D^{io} Tua quicquid utilius esse viderit, fideliter summoque studio curatura et tractatura sit. Nos vero ut iam diximus, nihilominus omnia ad rem necessaria paterne et clementer curaturi, et D^{nem} Tuam auxiliis, et subsidiis nostris nequaquam derelicturi sumus. Eandem clementer requirentes, ut nos de omnibus, quae emergerint, et in quo statu res sint constitutae, deque aliis necessariis occurrentiis diligenter omni tempore certiores reddat. In quo nobis D^{io} Tua rem gratissimam et negotio cum primis proficuum factura est... *stb.* Datum in civitate nostra Vienna die XIX. mensis martii, anno domini MDLI. *stb.*

Ferdinandus mp.

J. Jonas. D.

Vitzcecanzler mp.

Ad mandatum s. reg. M^{tis} proprium

J. Jordanus. mp.

Külezim: Reverendissimo in Christo patri Fratri Georgio... *stb.*

(Eredeti.)

CXXXVIII.

1551. márcz. 25. — Bátor.

Ecsedi Báthory András Fráter Györggynek. — Azt hiszi, hogy ha a barát által az ügyek szerencsésen befejeztetnek, abból nemcsak az egész ország szabadulása, de a kereszténység közjára következhetik.

Reverendissime domine tanquam pater nobis observandissime *stb.* Misit erga nos sacr. regia M^{tas} dominus noster clementissimus unum fasciculum litterarum mandavitque nobis M^{tas} sua sacr. ut quam celerrime fieri posset ad D^{nem} V. rev^{mam} transmittere deberemus, ex quarum litterarum continentia intelliget eadem, quo studio quave diligentia et clementia et regia M^{tas} et caesar Carolus domini nostri clementissimi incepta ista negotia susceperint, adeo sane clementer, ut nulla ratione volunt quod per M^{tes} suas aliquis defectus in istis possit contingere negociis. Quare in hoc D^{nem} V. rev^{mam} rogamus tanquam dominum et patrem nobis observandissimum vehementer, quod ita omnibus viribus suis eadem laboret, ut incepta negotia optatum sortiantur exitum. Namsi D^{to} V. rev^{ma} bona ista incepta ad optatum deduxerit exitum, fieri potest, ut tam eliberatio regni huius, tam etiam salus reipublicae christiane exinde subsequatur.

Ex curia nostra Bathorea, feria quarta in festo annuntiationis Mariae anno 1551.

Andreas de Bathor, comes et
supremus regni capitaneus m. p.

Külszin: Reverendissimo domino Fratri Georgio *stb.*

Eredeti.

CXXXIX.

1551. márcz. 26. — Bécs.

Ferdinánd Fráter Györggynek. Óhajtja a helyet tudni, a hol a küldendő biztosok előbb a baráttal találkozni fognak.

Ferdinandus etc.

Reverendissime *stb.* Postquam huc venimus continuam sedulamque damus operam ut ad ea, quae et per nuncium et litteras nobis Devotio Tua significavit, eidem clementem negotioque convenientem relationem et responsionem demus, atque adeo statutum iam nobis est insignes commissarios virosque primarios brevi omnino ad D^{nem} Tuam ablegare et emandare, de mente et voluntate nostra plene instructos et informatos. Visum igitur nobis est hunc Gregorium Abstemium D^{nis} Tuae nuncium ad eam praemittere, illi-

que significare dictos commissarios nostros sine mora subsecuturus esse, a quibus D^{tio} Tua quae sit mens et voluntas nostra quaeque iam pro huius negotii adiumento et promotione ordinaverimus et curaverimus, abunde cognoscere poterit. Quamobrem D^{nem} Tuam clementer requirimus ut spect. ac mag^{cum} Andream de Bathor etc. sine dilatione certiore reddere velit, ubinam dicti commissarii nostri, qui in tribus vel quattuor diebus hinc discessuri sunt, D^{nem} Tuam reperire et se cum illa coniungere possint, ut nulla mora negotiis agendis et tractandis intercurrat, sed quae necessaria fuerint, eo tempestivius provideantur. In quo D^{tio} Tua nostram benegram executura est voluntatem. Datum Viennae die 26. martii 1551.

Az irat élen : Fratri Georgii 26. martii.

Fogalmazvány.

CXL.

1551. márcz. 28. — Bécs.

Ferdinand Frater Györgynek. Értésre esvén, hogy a budai basa Szolnok vagy Eger ostromára megindul, szükségesnek ítéli, hogy a Báthory András által Fr. Gy.-höz küldött csapatokat ez visszaküldje; az erdélyi ügyekről is jobban lehetvén gondoskodni a török veszély elhárítása után.

Ferdinandus . . . stb.

Reverendissime . . . stb. Cum iam in procinctu essemus expediendi nuntios et commissarios nostros, qui una cum fide nostro magnifico Andrea de Bathor, tavernicorum nostrorum regalium magistro, ac supremo regni nostri Hungariae capitaneo, negotium Transsylvanicum tecum et cum quibus opus esse videretur, agerent ac tractarent, — allata est fama passam Budensem, coactis undique praefectis ac gentibus principis sui in confiniis huius regni nostri dispositis, transmissisque ad Pesth ingeniis ac tormentis bellicis, ad oppugnandum Zolnok vel Agriam aut aliam aliquam munitiorem sub ditione nostra sitam adventare. Cum igitur si quid huiusmodi attentetur ab hostibus, permagni intersit pro salute tam tua quam aliorum fidelium subditorum nostrorum, conatibus eorum mature obviam iri, ac proinde negotium mandatumque ea de re praefato Andreae de Bathor continuo dederimus ut is sane cum caeteris capitaneis ac gentibus nostris, omnibusque quibus poterit auxiliis, adventantibus hostibus resistere et obsidionem si quam inceperint impedire solcite curet; fidelitatem tuam idcirco clementer hortamur et eidem committimus, ut cum ex litteris aut nuntio praefati Andreae Bathory certiore hac de re famam acceperis, ab eoque fueris requisitus, non solum gentes illas quas ad te nuper idem Bathory negotiorum Transsylvanicarum causa mi-

serat, remittere ad eum absque mora, verum etiam quibus maximis poteris auxiliis eidem Bathory caeterisque praefectis ac gentibus nostris in tali tamquam communi causa praesto adesse velis ac debeas. Conatibus enim hostium ab hac parte divina ope repressis, reliqua tum in Traussylvania, tum alibi in regno nostro Hungariae eadem divina ope futura faciliora pro certo est sperandum. In his praestabis non nobis solum gratum obsequium, sed et christianae reipublicae utilitatem. Datum Viennae die XXVIII. mensis martii, anno domini millesimo quingentesimo quinquagesimo primo.

Ferdinandus m. p.

Nicolaus Olahus

Episcopus Agriensis m. p.

Küldetm: Rev^{mo} in Christo patri Fratri Georgio . . . stb.

(Eredeti.)

CXLI.

1551. márcz. 31 — Enyed.

Fráter Gy. V. Károly császárnak. — Ő eddig a királyfi ügyét az országtól nem választá el, de most kénytelen azt tenni, mert csak az ország romlását várhatná ellenkező esetben. Erdély fontossága szembevetendő; ha Ferdinand ezt bírja, ebből Magyarországot elfoglalhatja a töröktől; de nem megfordítva. A császár levelét Izabellához, ennek még nem adta át, nehogy a török kezébe szolgáltassa. — Egyébírdant mitől sem tart, mert párthívei száma a másik pártot felülmúlja

Sacratissima et catholica caes. Maiestas stb.

Redditae sunt mihi litterae M^{tis} sacr. V. in quibus se sacr. M^{tas} V. accepisse scribit tractatus inter ser^{man} M^{tem} Romanorum dominum nostrum clementissimum et illustrem filium ser^{mo} domini Joannis regis Hungariae, domini et benefactoris mei clementissimi piaae memoriae, de provincia Transsylvania per me inchoatos esse. Quamvis igitur ego iam antea quid puero huc regio, quid vero coronato regi meo deberem, noveram optime, nec ita puero illi favendum esse sciebam, ut vel regis coronati auctoritatem vel salutem regni huius illius causa mihi posthabendam esse iudicarem; tamen cum illum salva conscientia, ob infinita illa beneficia, quibus ab illius parente ornatus sum, deserere non possem, hactenus semper causam pueri quo magis illam promoverem, a rebus regni minime disiungendam esse statueram. Verum cum regnum hoc eorum opera, qui publica utilitate neglecta, privatis tantum rebus student, in servitatem turcicam incidere conspicerem, rationem filii demortui

principis mei cum detrimento huius regni nullo modo habendam esse putavi, quinpotius nunc tum in conservando hoc regno, tum in componenda causa pueri illius ad opem sacratissimae et catholicae M^{tis} V. ac M^{tis} regiae domini nostri clementissimi confugio, inde me haec omnia cumulatissime accepturum confidens. Cre-
doque M^{tes} V. ea clementia ornatas esse, ut puerum ipsum, quem semel in tutelam ipsarum recepissent, nunquam M^{tes} V. deserturae essent.

Causa vero huius regni in eo nunc statu sita est, ut in exequendis rebus M^{ti} regiae nunc maxime sit maturandum, ne tam optimam rerum gerendarum occasionem iuxta sententiam sacr. M^{tis} V. alius celeritate antevertat. Nam quo maior mora rebus istis intercesserit, maior etiam difficultas rebus gerendis erit. Tantum vero boni M^{tas} V. sacr. in conservando regno Transsylvaniae sibi esse persuadat, ut vicinorum quoque omnium regnorum Moldaviae, Transalpinensis, Poloniae, Moraviaeque et Slesiae salutem in hoc unico regno inclusam esse existimet, faciliusque longe regnum Hungariae ex Transsylvania recuperari poterit, quam Transsylvania ex regno Hungariae posset restitui.

Litteras vero sacr. M^{tis} V. nondum ser^{nae} reginae reddidi,¹⁾ cum id propter reginam quae Turcis plurimum favere videtur, minime tutum esse iudicarem, veritus ne illae in Turciam missae circumferrentur ubique. Verum ubi commissarii M^{tis} regiae domini nostri clementissimi ad ineundos tractatus advenerint, tum eas reginae reddam; ne tam pia et paterna M^{tis} V. sacr. monita se ignorasse dicere possit. Nam ut animum quorundam perspicere possum, mallent illi in hac conditione in qua nunc sunt, etiam cum periculo regni, quantum ipsis situm est, esse, quam cum salute patriae cum M^{te} regia transigere. Quos illi qui mecum idem in salute regni sentiunt, et numero et sententia superant; adeoque illi in suscepta causa constantes reperientur, ut cum primum praesidium M^{tis} regiae conspexerint, nihil est quod pro libertate patriae non sint subituri, ad quam rem ut M^{tas} quoque V. sacr. M^{tem} regiam hortari dignetur, M^{ti} V. sacr. humilime supplico. Quod si vero tam salutare M^{tis} regiae conatus, M^{tas} quoque V. sacrat. sua opera iuvare dignabitur, forsitan hoc quoque in commodum totius reipublicae christianae futurum erit. Deus opt. max. M^{tem} V. sacr. etc. conservet. Datum Enyedini ultima die mensis martii, anno domini 1551.

Fr. Gy. által beküldött egykorú másolat.

¹⁾ Károlynak e levele Izabellához marc. 6-káról ugyanazt tartalmazza, mutatis mutandis, a mit az ugyanaz napról Fr. Györgyhöz írott levél.

CXLII.

1551. mártius 31. Enyed.

a)

Frater Gy. Ferdinánddal tudatja, hogy a ráczok, kiket a törökkel való cimboráskodásért megfenyített, bocsánatot kértek tőle. A karansebesiek s lugosiak 16 ezer fegyverest képesek kiállítani.

Sacratissima regia Maiestas. stb.

Rasciani, quibuscum praeterita hac aestate, propterea quod Turcis se coniunxissent, severius egissem multique ex eis per nostros occisi extitissent, veriti, ne quid nunc simile eis a bubulcis et aliis militibus nostris, quos ad omnem occasionem paratos esse vident, accideret, supplicatum ad me miserant, ut eis ignoscerem, promittentes se a christianis deinceps nunquam defecturos. Quae propterea M^{ti} V. significare volui, ut istorum quoque consensum M^{tas} V. intelligeret. Sebesienses vero et Lugosienses, quae civitates cum eorum districtibus coniunctae inter se sunt iisdemque legibus utuntur, numerum sedecim millium optimorum militum complere possunt; quandocumque id necessitas postulabit. Ut non frustra eos per me M^{tas} V. commendatos esse putet, haec pro mea erga M^{tem} V. fide et observantia singulari M^{ti} V. perscribere volui stb. Enyedini ultima die mensis martii anno domini 1551.

Eiusdem Maiestatis Vestrae sacratissimae

fidelis

Frater Georgius.

(Eredeti)

b)

1551. martius 31. Enyed.

Frater György jelentése Ferdinándhoz, miként hiúsítá meg fegyveres megjelenésével ama tereket, melyeket Izabella s a törökpártiak a marc. 15-kére hírdett országgyűlésen kivinni akartak. A gyűlés határozatai csak látszat kedvéért hozattak. Segédsapátok küldését, a szászoknak és a karánsebesieknek megnyerését ajánlja s kéri Ferdinándot előre, hogy a (bár hibás) özvegy királyné s János Zs. iránt, ha győzni fog, kegyességgel viseltessék.

Sacratissima regia Maiestas stb.

Spectabilis et mag^{cus} dominus Andreas de Bathor comes comitatum Zathmar et Zabolch ac supremus M^{tis} V. capitaneus triduo ante quam litteras M^{tis} V. decima nona huius mensis Viennae datas accepissem, exemplum litterarum de mora, quam in expediendo Gregorio Abstemio M^{tas} V. facere institue-

rat, ad me festinanter perferri curaverat. Tum ^{scripserunt} illae, tum novissimae M^{tis} V. litterae diversis eiusdem mensis die^{bus} dini in ipsis comitiis mihi redditae sunt; cumque cura, ^{stude-} vigilantia, prudentique M^{tis} V. consilio maiorem in dies accessiorem optimis rebus fieri intelligam, hac una re me in tantis dissidiorum procellis sustento, precorque deum, patrem domini nostri Jesu Christi ut paternum hunc et vere pium M^{tis} V. animum in ea cogitatione confirmet, quo publica ista quies post benignitatem dei, per M^{tem} V. nobis restituta videri possit.

Quapropter cum regina et eius complices in prioribus comitiis, quibus propter aquarum inundationem interesse non potui, Albae de praesidio trium millium hominum, qui comitiis ad decimum quintum diem huius mensis Enyedinum indictis cum regina essent et de occupatione castelli Enyediensis, ubi per Mahmuth principis Turcarum interpretem omnes status huius regni de fidelitate caesari et sibi servanda devinctos regina esse volebat, decrevissent, meque regnicolae sine exercitu comitiis illis per suos oratores interesse cuperent, nec per hanc brevitatem temporis, cum decimus tantum quintus dies a prioribus comitiis intercederet, ad eum diem me in Transsilvaniam ingredi posse iudicaret, properandum mihi omnino esse videbatur, ut illorum opinionem antevererem.

Dimissis igitur regni oratoribus, quibus me Transsylvanensium decetis, ut sine viribus ingrederer, pariturnum responderam, conscripto iusto exercitu, me Waradino movi. Itaque in ipso iam itinere constitutus, cum fluvius Crusii qui plerumque vadari potest, tum ex dissolutis nivibus, tum ex aliis aquis, quas Crisius in se recipit, ita subito intumisset, ut illa aquarum vehementia, curru tanquam obice aliquo retenta, in currum influeret, illumque mecum una in mediis undis inverteret, minimo minus abfuit, quin et ipse et alii qui mecum erant, aquis obruti interirent. Servi tamen qui equis nos comitabantur, ubi nos in tanto discrimine esse vident, certatim accurrunt incunctanter meque et alios ex mediis undis eripiunt; ut nunc primum mihi iterum vitam a deo restitutam esse vere affirmare possum.

Magno igitur haec omnia quae recensui, consilio regina fieri curaverat; verum ubi de meo ingressu et copiis quas habebam, certiores facti essent, concidit omnis illorum animus, collectaque illa praesidia dum quisque se clam subduceret, praeter mille pedites Saxonum qui in castellum, ubi regina erat, introducti tenebantur, in nihilum redacta sunt. Ne autem in castellum conventus aliquis ad reginam fieret, neve iuramento aliquo propter quod occupatio castelli a regina excogitata fuerat, status huius regni astringerentur, perfecti ut nobiles Siculique et Saxones in liberum locum pro consultandis rebus convenirent. Regina igitur

cum id quod volebat consequi non posset, infectis rebus Enyedino discessit, quam alii quoque qui partem reginae tuebantur, sequenti sunt. Post quorum discessum habito cum statibus regni huius consilio, nonnulla tum de mittendis ad caesarem cum censu oratoribus, tum de aliis quibusdam rebus decreta sunt; non quo illa rata forent, maxime quae ad missionem oratorum pertinent, sed ne omnino nihil egisse videremur, modum aliquem comitiorum ista consultatione observare voluimus. Actum enim omnino de oratoribus esset, cum primum motum aliquem exercitus M^{ti} V. Turci animadvertere potuissent. Maior tamen numerus cum sit eorum, qui rectius de salute patriae sentiunt, non diffido deo conatus nostros iuvante, quin id quod M^{tas} V. cupit et quod multi alii vehementer exoptant, felicem exitum obtineat. Supplico igitur M^{ti} V., domino clementissimo, dignetur post suscepta consilia eam rationem rerum praesentium habere, quam et dignitas M^{ti} V. et salus huius regni expetit; ut boni et fideles visis M^{ti} V. copiis in spem victoriae excitentur, contumaces vero et prae fracti, qui pauciores sunt, vel invitati in obsequium M^{ti} V. veniant.

De litteris sacr. et catholicae caes. M^{ti} ser^{ma} reginae reddendis nondum quicquam apud me constitui, ex quo regina Turcis plurimum faveat omniaque pro voto illorum agat, veritus ne illas in Turciam mitteret; tamen ubi commodum esse videbitur, eas reddere non negligam.

Saxones vero qui et alioqui propensissimo animo in M^{tem} V. sunt, non prorsus alienum esse videretur, si fidei illius quam Petrus Haller nomine Saxonum coram M^{to} V. deposita fide promississet, M^{tas} V. memores redderet. Dandae vero essent litterae ad Petrum quoque Haller singulares, quas ille amicis ad confirmandos illorum animos ostenderet.

Quapropter si maior nunc numerus militum in tanta festinatione esse non potest, duo tantum millia Hispanorum, qui prope Agriam esse dicuntur, ducentosque aut plures gravis armaturae milites, quemadmodum rei magnitudo exigit, M^{tas} V. statim et quamprimum mitteret, qui Hungaris coniuncti, interim dum maiores copiae subsequerentur, magna initia rebus optatis facere possemus. Confido tamen istis quoque copiis rem ceptam absolvi posse; quibus talem obsecro ducem M^{tas} V. praeficere dignetur, qui et auctoritate polleat, magnoque rerum usu tantis rebus sufficiat. Non enim de duabus aut tribus arcibus res agitur; sed de obtinendo regno, quo deinceps M^{tas} V. tanquam propugnaculo firmissimo tum ad aliorum regnorum suorum, tum ad defensionem reipublicae christianae commodissime uti possit — Ex Sebesiensibus de quibus prioribus quoque litteris M^{ti} V. meminera, praecipuum hunc qui castellani officio inter illos fungi-

tur, ad M^{tem} V. misi, quibus cum omnes reges Hungariae ob singularem rei militaris disciplinam plurimum semper detulissent, supplico M^{ti} V. domino clementissimo, dignetur benignis hunc oculis intueri, suamque illis gratiam offerre, quos de bano quoque inter eos pro more regum Hungariae constituendo M^{tas} V. securos reddere, liberaliterque hunc a se dimittere dignetur, quo reliqui clementia M^{tis} V. confisi ad omnia M^{ts} V. obsequia propensiores fiant.

Hoc tamen quod his adiecturus sum, omnibus quo maioribus precibus possum a M^{te} V. contendo, ipsamque supplex oro, ne istum reginae animum intueri, sed fragilem potius aetatem hanc benignius in ea considerare dignetur; cumque de M^{tis} V. clementia diffidere non possim, ita semper apud meipsum iudicavi et nunc quoque iudico, M^{tem} V. etiam in ipsa victoria, quae magnam saepe mentibus hominum mutationem adferre solet, benignitatis suae nunquam fore immemorem, sed ea cum ser^{ma} regina eiusque ill^{mo} filio facturam, quae praestans et regia illa natura in rebus istarum M^{num} ab ipsa fieri desiderat. *stb.* Datum Enyedini ultima die mensis martii anno domini 1551

Eiusdem M^{tis} V. sacr.

fidelis

Frater Georgius.

(Eredeti.)

CXLIII.

1551. april 6. Báthor.

*Báthory András Fr. Györgynek. — Az esetre, ha a budai basa Szolnok fel-
len menend, őt a király nevében segélyül hívja. A lengyel követre, ki Izabellá-
hoz megyen, vigyáztat s elfogatja. Baj, hogy Izabella s Petróvics küldöttai
már a török táborba érkeztek Pest alá.*

Reverendissime domine *stb.* Hesterna die allatae sunt ad nos litterae sacrae regiae M^{tis} domini nostri clementissimi, in quibus scribit M^{tas} sua, quomodo audisset per nuncium passam Budensem coactis undique copiis ex confiniis tam scilicet Bozna quam Quinqueecclesiis et aliis locis principi Turcarum subiectis et huic regno Hungariae finitimis ex mandato eiusdem imperatoris sui, transmissisque ad Pesth ingeniis et tormentis bellicis ab obsidionem Zolnok aut in alia loca ditionis M^{tis} suae advenire velle. Nobis autem mandavit M^{tas} sua ut omnes gentes M^{tis} suae quaecunque in istis locis sunt, statim undique congregemus

in locoque oportuno ad resistendum hosti collocare curemus, ac Dⁿⁱ quoque V. rev^{mae} significare debeamus, ut etiam eadem quibuscunque potest subsidii adversus hostes, si quid fuerint aggressi, pro rei magnitudine nos ac ceteras gentes sacrae regiae M^{tis} D^{tio} V. rev^{ma} iuvare ne recuset. Quare rogamus D^{nem} V. rev^{nam} ut secundum optatum sacrae regiae M^{tis} *stb.* velit nobis ac aliis gentibus eiusdem sacrae regiae M^{tis} contra perpetuos et naturales christianae reipublicae hostes, si quid modo circa ditionem regiae M^{tis} attentare voluerint, omni auxilio adesse.

Litteras sacrae regiae M^{tis} *stb.* Dⁿⁱ V. rev^{mae} sonantes simul cum his erga eandem transmisimus, ex quibus D^{ncm} V. rev^{nam} mentem sacrae regiae M^{tis} credimus intelligere. Ea autem quae nobis D^{tio} V. rev^{ma} de adventu oratoris polonici scribit, intelleximus. Sciat tamen D^{tio} V. rev^{ma} quod nos adhuc superioribus transactis diebus quando eadem de hoc negotio nobis scripserat, in omnes partes serio commisimus, quoad illius advigilare debeant adventum illumque si alicubi reperietur, detinere velint.

Ceterum saepissime veniet nobis dictum illud D^{nis} V. rev^{mae} in mentem, quod dicebat eadem nuperrime, cum fuisset in oppido D^yozeg constituti, nempe quod in mora semper periculum esset; nam etiam diebus istis proxime elapsis nuncii tam reginae viduae Isabellae, quam mag^{ci} Petri Petrwyth Budam ad passam profecti fuerant, qui primum in oppido Keczkemeth hospitio consederant, feria vero sexta magna et sabatho fuerunt postea in castris Turcarum ad Pesth positis apud passam Budensem. Fieri igitur poterit ut propter huiusmodi longam moram, quae pronunc fit, tertius inter duos litigantes gaudebit. Pro eo rogamus D^{ncm} V. rev^{nam}, quo velit iam tandem eam adhibere curam, ut incepta ipsa bona, primo quoque tempore ad foelicem et optatum deducantur exitum. Facile namque contingere potest, quod Turcae iter illud, quo se ad Zolnok venire simulant, de facili immutabunt, ac per aliam viam ita quemadmodum transactis temporibus in regnum Transsilvaniae intrare poterunt. *stb.* Ex curia nostra Bathorea feria secunda proxima post dominicam Quasimodo. 1551.

Andreas de Bathor, comes
et supremus regni capitaneus.

Kilczim: Reverendissimo domino Fratri Georgio, episcopo *stb.*

(Eredeti.)

CXLIV.

1551. april 15. Bécs.

Hoffmann János kir. tanácsos Fr. Györgynek. — Tudatja hogy az ágyúk ügyében Fr. Gy. kérését Ferdinánd előtt támogatja s egyebekben is közreműködését igéri.

Reverendissime in Christo pater, domine mihi plurimum observande *stb.* Accepi litteras D^{nis} V. rev^{mae} ab eius nuncio mihi redditas, quem pro mea erga rev^{mam} D^{nem} V. animi propensione et observantia perlibenter vidi, dedique operam ut sacra regia M^{tas} dominus meus clementissimus omnia, quae D^{tio} V. rev^{ma} tam M^{ti} suae, quam etiam mihi de quinque bombardis perscripsit, intelligeret, et Dⁿⁱ V. rev^{mae} clementem et benignam responsionem daret; quemadmodum D^{tio} V. rev^{ma} M^{tis} suae regiae resolutionem et responsum ad omnia ex ipsius M^{tis} suae litteris cognoscit. Similiter autem siquid etiam in futurum acciderit, in quo D^{tio} V. rev^{ma} servitia et studia mea sibi usui esse posse putaverit idque ad me perferri curaverit, cognoscet me cupere, quantum in me est, gratificari Dⁿⁱ V. rev^{mae}, cum nimirum plane perspectum habeam, quod promovendo res et negotia D^{nis} V. rev^{mae}, etiam commodum regiae M^{tis} domini mei clementissimi ac regni totiusque christianitatis promovebo. Ideoque eidem Dⁿⁱ V. rev^{mae} in quibusvis rebus et negotiis suis omne studium omnemque meam operam defero atque polliceor. *stb.* Datum Viennae die XV. mensis aprilis anno domini 1551.

Joannes Hoffman
waro mpria.

Külczim: Reverendissimo in Christo patri et domino, domino Fratri Georgio *stb.*

(Eredeti.)

CXLV.

1551. apr. 20. Báthor.

E. Báthory András Fr. Györgynek. — Kérde hol akar Fr. Gy. Ferdinánd biztosaival találkozni; mert talán már holnap Báthorra érkeznek.

Reverendissime domine *stb.* Hesterno die statim a prandio advenit erga nos egregius Georgius Melÿth cum litteris D^{nis} V. rev^{mae}, medio quarum rogat nos eadam ut quamprimum fieri posset, de adventu dominorum commissariorum sacrae regiae M^{tis} domini nostri clementissimi D^{nem} V. rev^{man} certiore redderemus,

ex quo eadem nos postea de loco, ubi cum dominis commissariis convenire posset, informare non negligeret; et quia domini commissarii sacrae regiae M^{tis} iam sint in itinere, sicut D^{tio} V. rev^{ma} etiam ex relatibus hominum suorum, qui modo erga eandem a regia a regia M^{to} reversi veniunt, intelliget, D^{nem} V. rev^{man} rogamus ut quam citissime fieri potest nobis significare dignetur, ubi locorum cum dominis commissariis convenire statuat. Ne forte crastino die hic apud nos aderunt: cito, cito et citissime D^{tio} V. nobis exinde responsum dare velit stb. Ex curia nostra Bathorea, feria secunda proxima post dominicam Jubilate. 1551.

Andreas de Bathor, comes
et supremus regni capitaneus. mp

Küldözim: Reverendissimo domino Fratri Georgio.

CXLVI.

1551. apr. 27. Segesvár.

Frater György E. Báthory Andrásnak. — Ezer vagy ezerötszáz főnyi katonaság gyors küldését kéri, hogy ezek segítségével a királyné s pártja cselekedetét végezhessen. Tudósítja az Izabellapártiak mozgalmairól s arról, hogy Izabellához leveleket küldött s az ezeknek adandó válasz szerint fog a királyné irányában szépen vagy erőhatalommal eljárni.

Spectabilis et magnifice domine stb. Per Georgium Melÿth, per Tholdÿ et litteris quoque Dⁿⁱ V. spect. et mag^{cae} significavi, tempestiva imo citissima mille equitum intromissio quantopere necessaria esset. Itaque nunc quoque hoc idem acrius et diligentius apud D^{nem} V. spect. et mag^{cam} urgeo ut illos statim et quamprimum in Transilvaniam mittat, quibus si quingentos pedites iunxerit, nihil hac re utilius hoc tempore esse potest. Abesse enim nunc a meis esse (*sic*) non possum, veritus ne quid Melchior Batassa sua a me defectione in me meosque moliatur. Quorum praesentia congressum quoque nostrum tutiorem efficiet. Regina enim et sui complices et censum et diem comitiorum de quibus in Segesvariensi conventu decretum erat, invertere conantur, quod regnicolae nulla ratione fieri patiuntur. Immo illorum litteris comitia quoque nunc indicuntur, poena infidelitatis eos puniendi, qui comitis futuris interesse, aut censum administrare nollent, quem regina sibi vindicare contenderet, vel qui ad meum mandatum ubi necessitas postulat, minime armatus insurgeret. Ista igitur omnia invertuntur ab illis, si tempestive milites illi non venerint, ante quorum ingressum ne nos quidem inter nos convenire possimus. Turcae quoque cum videant se opera reginae id quod cupiunt, assequi non posse, alia via rem aggressi sunt, nunciumque

suum Ali chanz nunc caesar cum mandato ad me misit, quem hodie aut cras apud me futurum spero; non igitur esset cunctandum, ne dolis hostium subito inverti possint omnia; quem (= *chanzium*) ego non prius dimissurus sum, quam rebus ceptis finis omnis fuerit impositus. Rogo igitur et obsecro D^{nem} V. spect. et mag^{cam} ut citissime milites illos mittendos curet. — Absolute autem nunc ad omnia Dⁿⁱ V. spect. et mag^{cao} respondere non possum, propter oratores ad reginam a me missos; cumprimum tamen illi redierint per meum proprium nuncium faciam de omnibus D^{nem} V. spect. et mag^{can} certiores. Animum enim reginae primum per nuncios explorare volui, quae si rebus praesentibus annuere voluerit, alio modo res cum ea agenda erit; sin minus, alium modum et hic observare necesse erit. Credo tamen facilius nunc illam ad omnes conditiones perducere posse, posteaquam animum Turcae a se alienum esse cognoverit.

Locum autem conveniendi aut Wywaar, aut oppidum Dees commodum fore arbitror. *stb.* Ex Segeswar feria secunda post Cantate anno domini 1551.

Frater Georgius episcopus Waradiensis
thesaurarius et locumtenens.

Külczim: Spectabili et magnifico domino Andreac de Bathor *stb*

CXLVII.

1551. april 28. Gy.-Fejérvár.

*Pesthy Imre Fr. Györgynek. — Tudósítja a saját maga, s az országy külvét-
teinek Izabellánál való tárgyalásáról, Izabella aggodalmairól, bizodalma-
ról a törökben s arról hogy Balassa Menyhért fogadást tett Fr. Gy. leggyö-
zésére s megölésére.*

Reverendissime domine *stb.* Heri hora duodecima pomeri-
diana huc perveni. Dominus Franciscus Kendi et alii nuncii reg-
nicolarum nondum quicquam cum reginali Maiestate loquuti fu-
erant; eo tamen die post vespertas vocati sunt et audientiam ha-
buerunt. Regina amplius illis eo die respondit, quam ut conve-
niant simul et loquantur invicem; quicquid pro bono et conser-
vatione regni facere dixerint, libenter factura est; ipsa quoque
interim cogitabit, quid facere debeat.

Postquam isti oratores a reginali M^{te} exivissent, ego quo-
que per Michaelem Chaki vocatus sum, et dominus Franciscus
Kendi mecum fuit; cumque Mⁱ reginali nunciata D^{nis} V.
rev^{mao} ordine retulissem, iussit ut rursum illa domino Francisco
Kendi patrio sermone dicerem; quod cum fecissem alta suspiria
ducens, respondit se de his rebus cogitaturam et relationem da-
turam.

Hodie mane dominus Franciscus Kendi praesentibus domino archidiacono et doctore in horto ad duas fere horas cum reginali M^{te} loquutus est, multisque verbis, ut mihi Emericus archidiaconus retulit, reginalem M^{tem} hortatus est, ut servitia D^{nis} V. rev^{mao} acceptaret. Nam M^{tas} sua sine D^{no} V. rev^{ma} neque hic manere potest, neque si velit commode exhibit, neque sine periculo suo et regni D^{nem} V. rev^{mam} opprimeret, priusque et M^{as} sua et filius et regnum peribunt, quam D^{tio} V. rev^{ma}. — Dominus Kendi dixit mihi reginalem M^{tem} longa oratione de D^{ne} V. rev^{ma} conquestam esse, dixisseque D^{nem} V. rev^{mam} iam omnia negotia cum Germanis perfecisse et eo processe ut si ipsemet vellet, retractare non posset. Ego autem non video, inquit, neque credere possum, quod hoc regnum sub tutela Germanorum conservetur. Dominus archidiaconus idem dicit: M^{tem} suam dixisse et conquestam esse, quod D^{tio} V. rev^{mac} totus Germanus sit et commissarios adduxerit vultque omnino regnum hoc ad manus illorum dare et ita cum Germanis conclusisse ut filium suum in Hispanias abducant; sed si, inquit, filius meus ad Hispaniae regnum ducatur, ipse quod ad Calekut (??) abducitur. Ad hoc dominus Kendi respondit: M^{tas} V., inquit confidit in Turcis, rev^{mus} dominus in Germanis. Reginalis M^{tas} respondit: citius, inquit, in Germanis dominus thesaurarius decipietur quam ego in Turcis. Postea conclusit: ego, inquit, scio et bene intelligo dominum thesaurarium sine me omnia quae voluit cum Germanis perfecisse et nullam ob aliam causam cupere me convenire nisi ut coram dicere posset, negotium istud conclusum esse.

Sollicitabatur dominus Kendi, obligaret se ad servitia reginalis M^{tis}, dicit tamen nullam relationem ad hoc Mⁱ reginali fecisse; sed potius illi supplicasse, ut Dⁿⁱ V. rev^{mao} servitia acceptaret et profecto, quantum video, neutram in partem claudicare videtur, sed contra omnium voluntatem quod sentit, dicit ubique et fatetur intrepide.

Crastina die credo oratoribus relationem facere et fortasse ego quoque expeditus ero una cum ipsis. Hunc tamen adolescentem ex consilio domini Francisci Kendi praemisi, ut D^{tio} V. rev^{ma} aliquid de his rebis, quae hic aguntur, intelligat.

Dominus Kendi Emericus archidiaconus et alii sunt in ea spe, quod reginalis M^{tas} ad comitia generalia annuet et permittit dominos regnicolas convenire.

Intellexi a praecipuis duobus hominibus, idque certo, quod nisi istis diebus tribus vel quatuor oratores regni huc venissent, D^{nem} V. rev^{mam} Balassa cum sexingentis electis equitibus aggressus fuisset. Is enim unus homo tentabit omnia et iuramentum dedit super D^{nem} V. morituram. Nunc quoque conveniunt undique et ut ego ab eo homine quem D^{tio} V. rev^{ma} novit esse amicum

suum, intelligo, idem Balassa statim ubi isti oratores discedent, Thordam se cum exercitu conferet, cameramque illam occupabit et pecunias contributionis solus exiget. Hoc etiam dicit vividatum huius regni sibi a regina collatum esse dixisseque ipsum Balassa D^{nem} V. rev^{mam} non solum ex hoc regno brevi expulsurum, verum etiam coacturum ut thesaurum regni deponat. Animus est autem [eius] Dⁿⁱ V. rev^{mae} viam occludere, ne se versus Wywar conferre possit.

De Germanis sub iuramento spargit ubique nusquam eos esse praeter quam Agriae et in Zolnok; neque isti duo millia hominum excedunt. Dicunt servitorem Joannis Balassa adfuisse et M^{ti} reginali nunciasse brevi huc venturum et una cum suo fratre fideliter serviturum.

Hodie rumor clancularius allatus est reginali M^{ti} de captivitate Gramatozkj, de qua re multum tristatur, dicuntque Varadini per servitores D^{nis} V. rev^{mae} interceptum et domino Bathori missum esse; sciscitabatur reginalis M^{ti} per Ocheskj, si quid de ea re intellexissem; respondi me hic intellexisse, sed in curia D^{nis} V. rev^{mae} nihil de hac re auditum est. *stb.* Albae Juliae feria tertia post Cantate anno 1551.

Vestrae reverendissimae Dominationis

servitor perpetuus
Emericus Pesthiensis mp.

Külczim: Reverendissimo domino, domino Fratri Georgio, episcopo Varadiensi *stb.*

(Eredeti.)

CXLVIII.

1551. apr. 30. M.-Vásárhely.

Frater György E. Báthory Andrásnak. — Ha eddig sielteté, most kéri: re-püljön Erdélybe a segélytyel; mert ha Balassa sergétől nem tart is, de fél az erdélyiek állhatatlansága miatt.

Spectabilis et magnifice domine *stb.* Quamvis antea ut D^{ti} V. spect. et mag^{ca} properaret rogaveram, nunc tamen non tantum properandum, sed etiam volandum Dⁿⁱ V. spect. et mag^{cae} censo, ita ut ad quartum vel quintum diem omnino in Transsilvaniam veniat. Quamvis ego sexingentos equites, quibus me Balassý aggredi cupit parvifacerem, cogito tamen, quo ingenio quam vario scilicet et inconstanti sint Transsilvani, qui vel ex levi motu facile animum despondent. Milites igitur reliqui D^{nem} V. spect. et mag^{cam} facile subsequi possunt, tantummodo sola praecedat statim et citissime. Nam ut res nunc ire coepit, vix res nos-

trae progressum habiturae sunt, si moram aliquam D^{tio} V. mag^{ca} in suo adventu fecerit; nam et comitem Themesiensem et Pathochy ingressum molituros intelligo. Quid autem hic agatur. D^{tio} V. spect. ac mag^{ca} ex litteris inclusis intelliget.¹⁾ Ego quoque obviam Dⁿⁱ V. spect. et mag^{ca} profecturus Thordam hinc me recipiam. *stb.* Ex Wasaarhel ultima die aprilis, anno domini 1551.

Frater Georgius episcopus *stb.*

Külczim: Spectabili et magnifice domino Andreae de Bathor *stb.*

(Eredeti.)

CXLIX.

1551. máj. 1. Bécs.

Ferdinand Fr. Györgynek. — Az eddig Erdélybe rendelt csapatokon felül (megértén Báthortól Fr. Gy. helyzetét) ezer könnyű lorast és 600 gyalogot küldend. Hat zászlóalj német katonaság már Bécsből hajón elindult. Ma indult el Bécsből Castaldo is, hogy a birtokokhoz csatlakozzék.

Ferdinandus etc.

Reverendissime in Christo pater *stb.* Redditae fuerunt nobis binae litterae Devotionis Tuae ex Segeswar die 13. mensis aprilis proxime praeteriti ad nos datae et ea quae per illas nobis perscripsit, omnia intelleximus. Significamus autem Dⁿⁱ Tuae, quod nos illius nuncios una cum eo, qui a Sebesiensibus et Lugasiensibus ad nos missus fuit, statim expeditivimus ac clementer et benigne a nobis dimisimus, neque dubitamus quin ad D^{nem} Tuam iam pervenerint. Praeterea transmisit ad nos in specie litteras D^{nis} Tuae spect. ac mag^{cus} Andreas de Bathor ad eum feria tertia post dominicam Jubilate datas, ex quibus tum rerum Transsilvanarum statum, tum etiam D^{nis} Tuae desiderium ac continuum et indefessum studium, pro regni salute et conservatione susceptum abunde cognovimus. Et cum nos quoque in coeptis conatibus persistere et D^{nem} Tuam auxiliis et subsidiis nostris nequaquam deserere, sed una cum ea regni salutem et conservationem omnibus opportunis viis mediis et rationibus curare et promoveri decreverimus, statim cognitis iis, quae D^{tio} Tua ad ipsum Andream de Bathor perscripsit, ordinavimus ut una cum antea decretis et destinatis copiis in auxilium D^{nis} Tuae et fidelium istorum nostrorum et alii mille equites levis armaturae et sexingenti pedites quos in confiniis habemus, ad praefatum Andream de Bathor sine mora proficiscantur, quos etiam peditatus hispanicus mox subsequetur. Et cum sex illa peditum Ger-

¹⁾ Ez valószínűleg Pesty Imrének apr. 28-iki levele, melyet aztán Báthory Ferdinándnak küldött be.

manorum vexilla, sub quibus sunt duo millia et quadringenti bonorum et exercitatorum militum, huc Viennam applicuerint, hodie eosdem milites navi Posonium usque secundo flumine vectos versus Agriam mittimus et speramus eos in 13 diebus ad longius eo perventuros esse, ut deinde et ipsi ad praefatum Andream de Bathor similiter protectionem accelerent.

Hodie quoque se hinc dat in viam recta Agriam versus profecturus spect. et mag^{cus} Joannes Baptista Castaldo, marchio Cassani et comes Platinae, ser^{mi} principis domini Maximiliani regis Bohemiae, archiducis Austriae etc. filii nostri char^{mi} in rebus bellicis vicegerens, ut in Transsilvanica expeditione una cum D^{ne} Tua et reliquis consiliariis et commissariis nostris regni istius ac fidelium subditorum nostrorum defendendorum in rebus bellicis curam gerat. — Mandavimus quod si rerum Transsilvaniae status parvulam hanc moram coniungendarum huiusmodi gentium ferre poterit, ut coniungantur, quo sic coniunctis copiis maiori cum auctoritate profectio suscipiatur; sin autem necessitas D^{nis} Tuae talis esset, ut facta matura deliberatione et consultatione videretur omnino consultum ut profectio in Transsilvaniam susciperetur, peditatu germanico non expectato, quod tunc id sine mora executioni demandetur. Nos autem non omittemus dare operam ut postea et ipsi pedites Germani aliaeque copiae cataphractorum equitum subsequantur et praeterea reliqua omnia curabimus quae ad rem bene foeliciterque perficiendam pertinent. Et quia auxilia D^{nis} Tuae mittenda ex militibus confinorum auximus, ideo ne illa denudata maneant, ordinavimus iam in eorundem locum alios substitui.

Praeterea cum iam plures dies praeterierint ab eo tempore quo commissarii nostri ad D^{nem} Tuam mandati hinc discesserunt, speramus eos cum D^{no} Tua iam convenisse vel brevi omnino conventuros esse, ita ut communi consilio omnia eo melius agere tractare et conficere possitis, quo vel via amicabile compositionis et concordiae, quod nobis gratissimum omnium esset, vel aliis oportunis viis et mediis tam nobilis provinciae ac fidelium istorum nostrorum saluti et conservationi consulatur et prospiciatur. — Bombardas insuper magnas seu murifragas, quas D^{no} Tua praeteritis diebus a nobis requisivit ordinavimus etiam primo quoque tempore invehiri et introduci, D^{nem} itaque Tuam requirimus et ab ea perbenigne petimus ut etiam suas murifragas bombardas apparari nostrisque adiungi curet. Et hoc est quod ei hoc tempore ad litteras suas clementer respondendum duximus. Datum Vienne die prima maii 1551.

Az írat éllén: Fratri Georgio.

(Fogalmazvány.)

CL.

1551. máj. 9. Bécs.

*Ferdinand Fr. Györgynek. — Tanácsosnak tartandó Fogarashan 200 főnyi
 lőc. őrséget elhelyezni. Inti hogy a török császár levelének ne higgyen, hanem
 az elkezdett ügyet a kereszténység javára fejezze be.*

Ferdinandus stb.

Reverendissime in Christo pater stb. Accepimus binas litteras D^{nis} Tuae ultima mensis aprilis proxime praeteriti ad nos datas, quarum unae ad manus nostras proprias inscriptae erant, et quae nobis D^{to} Tua significavit clementer omnia intelleximus. Cum nos autem ante Dⁿⁱ Tuae abunde et ad longum perscripserimus, quomodo gentes nostras ad D^{nem} Tuam in Transsylvaniam quamprimum mittere et coeptum opus ita proseguere decreverimus ut illud divino auxilio mediante ad optatum finem perducere speremus, non videtur nobis necesse eadem nunc denuo repetere, praesertim cum confidamus eas litteras nostras ad D^{nem} Tuam in hanc diem iam perlatas esse et quod ad ipsius requisitionem in litteris ad spect. et mag^{cm} Andream de Bathor etc. datis factam non solum petitus equitum numerus ad D^{nem} Tuam iam transmissus sit, sed quod et reliquae copiae ad hanc expeditionem decretae iam saltem pro maiore parte in profectioe versus Transsylvaniam una cum commissariis nostris spect. et mag^{co} Thoma de Nadasd ect. et praefato Andrea de Bathor existant vel brevi omnino subsecuturae sint. Praeterea nunc etiam ordinavimus et commisimus ut iuxta consilium D^{nis} Tuae in arcem Thomae de Nadasd Fogaras ducenti equites, si id commode et sine aliquo periculo fieri queat, pro praesidio locentur. Caeterum ea quae D^{to} Tua nobis de rebus tam transsylvanicis quam etiam turcicis perscripsit, clementer intelleximus. Et quamvis princeps Turcarum multa de suo bono animo et favore erga D^{nem} Tuam ostendat, cognovimus tamen ex eiusdem D^{nis} Tuae litteris illam probe ac satis superque intelligere, quorsum hae blandiciae tendant et quid in se habeant. Quamobrem non est cur D^{nem} Tuam eius rei moneamus. Et cum ex omnibus non solum litteris sed etiam actionibus D^{nis} Tuae singularem ipsius erga nos fidem, studium et constantiam plane cognitam et perspectam habeamus, quodque Dⁿⁱ Tua continuis studiis vigiliis et laboribus in hoc incumbit et intenta est, ut nobis, regno ac reipublicae christianae prodesse possit; nos vicissim in hac sedulam operam dedimus et nunc quoque ita omnia incessanter ordinamus et disponimus, ut institutum opus pro regni et fidelium subditorum salute ad optatum finem perducere queamus, neque dubitamus quin simul cum D^{no} Tua etiam capitanei et praefecti gentiumstrarum ita se gesturi et

expeditionem susceptam ita promoturi sint, ut illa neque ab internis neque externis adversariis impediri queat. Requimus proinde D^m Tuam ut una cum serenissimi principis domini Maximiliani regis Bohemiae etc. filii nostri charissimi in rebus bellicis locumtenente ac praefatis commissariis nostris Thoma de Nadasd et Andrea de Bathor et aliis gentium germanicarum et hispanicarum capitaneis nostris omnia ita dirigere, agere, et tractare adiuuvare velit, quo salutiferum et desideratum finem pro communi reipublicae christianae bono consequantur *stb.* Datum in civitate nostra Vienna die nona mensis maii anno domini MDLI. *stb.*

Ferdinandus mp.

J. Jonas. D.

Vicecancellarius mp.

Ad mandatum sacrae reg. M^{tis} proprium

J. Jordanus mp.

Külczim: Reverendissimo in Christo patri Fratri Georgio episcopo *stb.*

(Eredeti.)

CLI.

1551. máj. 19. Hunyad.

Tundás délek v. hunyadi procisor Fr. Györgynek. — *Nagyon erőlyes hangon sürget segélyt; ő Kabos Mikály biztatására Izabella ellen idő előtt fötlázadt, most Hunyad ostromtól tart. Ne papirossal, hanem fegyverrel segítsen Fr. Gy., különben elvesznek.*

Reverendissime domine *stb.* Rev^{ma} D^{tio} V. ignoscat, non possum non mirari, cur gerendis suis rebus bellicis rev^{ma} D^{tio} V. tantopere tardat. Bona domini mei Morsyna scilicet et Monosthor amissa sunt, vix septimana praeteribit, Hunyad obsidetur. Dii perdant Michaellem Kabos; si enim ipse non fuisset, ante tempus contra neminem insurrexissem, sed comis et blandis verbis bona domini mei conservassem, quietusque iam essem. Confusus in rev^{mam} D^{nem} V., gentibus reginae rebellavi; inde damnum domini mei crevit, cuius iram nunc vereor. Per deum nunc oro, Enyed, Dödth et alia quae isthic habet negotia, postponat, huc festinet. Si enim pars adversa congregaverit comitatum gentes, perdit sumus. Interim etc. Datae Hunyad feria tertia post pentecostes, anno 1551.

Thomas litteratus
provisor arcis Hunyad.

Ad dominum Waradiensem.

(*Postscriptum*): A comitatum gentibus parum expectet, querit sibi quisque refugium. Perdit rev^{mae} D^{tio} V. Lugasienses

et Sebesienses, auxilium namque rev^{mae} D^{nis} V. expectare non possunt. Papyro enim vel litteris saltem iuvat, quod iam dudum scivimus. Credat tamen non litteris sed gentibus hic opus esse, prius quam exercitum congregaverit rev^{ma} D^{tio} V. in Kerezthes Mezeu, vereor ne pars adversa libere hic omnia faciat, et si eadem rebus suis non aliter providebit, pericula, quam hactenus, multa maiora patietur.

In tergo : Provisoris in Huniad litterae ad Fratrem Georgium datae, et ex hungarica lingua in latinam translata.

(Egykoru irat.)

CLII.

1551. máj. 21. Bécs.

Ferdinand Fr. Györgynek. — Tencsénből fog 4 főtörő nagy ágyút küldeni, de Castaldónak meghagyta, hogy azok fedezésére bizonyos számú csapattal hagyván hátra, maga a sereggel Fr. Györgyhez siessen.

Ferdinandus etc.

Reverendissime in Christo pater stb. Ordinavimus simul cum gentibus et copiis nostris in Transsylvaniam duci et vehi debere praeter nonnullas alias etiam ex arce nostra Trinchiniensi quattuor murifragas bombardas in usum eiusdem expeditionis transsilvanicae. Sed cum ille cuius curae huiusmodi bombardarum transvectio commissa est, tot equos, qui ornamenta et pertinentias ad tantum pondus vehendum necessarias haberent, invenire non posset, rediit heri ad nos intelligendae ea de re voluntatis nostrae gratia. Quem nos statim cum necessario ad eam rem perficiendam equorum numero iterum expeditivimus et dimissimus cum iussione seria et expressa, ut huiusmodi bombardas quamprimum fieri potest, eo transportandas et transvehendas curet. Nihilominus tamen mandavimus ser^{mi} regis Bohemiae filii nostri charissimi bellico locumtenenti, ut ipse cum gentibus et copiis nostris, non expectatis praedictis bombardis, sed solummodo tantum militum numero, qui ad eas deducendas et comitandas sufficiat, ad illas ordinato et relicto, cum omni celeritate profectionem suam maturet et continuet. Hoc ipsum autem sub ea fiducia ita ordinavimus, quod videlicet D^{tio} Tua, siquidem ante adventum bombardarum nostrarum illarum usus necessarius fuerit, suas bombardas ad id pro beneficio expeditionis accommodet, praesertim cum rei bene gerendae occasio in celeritate consistere videatur; quod ut D^{tio} Tua faciat, eandem etiam atque etiam vehementer hortamur et requirimus; promittentes ex nunc Dⁿⁱ Tuae, nos eidem bombardas suas una cum globis ac

pulveribus aliisque necessariis instrumentis et rebus ad eas pertinentibus, quas accommodaverit, restituere vel si aliquae amitterentur aut disrumperentur, omnem defectum resarcire et persolvere velle. Tametsi speramus dei imprimis benignitate et clementia, deinde D^{nis} Tuae prudentia dexteritate et directione fore ut bombardis murifragis non simus habituri magnopere opus — — — — — Datum Viennae die 21. maii 1551.

Az irat élen: Fratri Georgio, 21. Mai.

Fogalmazvány.

CLIII.

1551. máj. 22. Enyedi tábor.

Frater György a kir. biztosokhoz. — Tudatja hogy Enyedtől az Izabella pártiak kivonultak. De miután félős, hogy Petrovics erős csapatokkal fog Erdélybe törni, szükség Báthory Andrásnak a fő seregnél előbb, tüstént Erdélybe jönnie.

Spectabiles et magnifici domini. stb. Heri scripsimus D^{nibus} V. spect. et mag^{cis} [nos] Enyedinum venturos castellumque illud obsessuros; motis tamen castris, statim exiverunt, neque adventum nostrum expectarunt; de quo iam nulla nobis cura incumbit. Deo iuvante ulterius progredimur et hodie ad Albam Juliam castra ponimus. Reginalis M^{tas} heri ex Alba Julia una cum omnibus rebus suis ad Zázsebes se contulit; comes Themiensis movit se cum copiis tumultuariis multis; Lugasienses ex dissensione aliqua ad eum defecerunt, a Sebesiensibus vero hodie tres praecipui homines ad nos missi sunt, qui promittunt se constantes futuros, petunt a nobis subsidium ne destituti opprimantur. Castellum mag^{ci} domini Joannis Therek in finibus regni situm per gentes comitis distractum est. Utrum iam ingreditur vel non, nondum satis constat; si tamen intraverit et D^{nes} V. spect. et mag^{cae} multum tardaverint, vereor ne quid scandali adventus eius generet. Licet domini regnicolae sicuti in proximis comitiis cum ipsis conclusimus cum sex millibus hominum iam nunc insurgere incipiunt et isti nobiscum erunt. D^{nes} igitur V. spect. et mag^{cas} rogamus ut si quid agere volunt, agant cito et festinanter, ne mora ista maiorem difficultatem quotidie pariat. Si vero D^{nes} V. spect. et mag^{cae} cum omnibus copiis cito venire non possent, praemittant spect. ac mag^{cum} dominum Andream Báthory cum aliqua parte equitum et peditum. Si enim D^{tio} sua mag^{ca} Hispani[que] milites simul venire possent, magnopere vellemus. Quicquid igitur D^{bus} V. spect. et mag^{cis} videbitur, agant

cito et festinanter, nosque de adventu earundem statim certiores faciant. Deus optimus *stb.* Ex castris ad Enyed positus, feria sexta post ferias penthecosthes 1551.

V. spect. et mag^{earum} D^{tionum}

deditissimus
Frater Georgius *stb.*

Külczim : Spect. et mag^{cis} dominis Thomae de Nadasd, Sigismundo Herberstain et Andreae de Bathor etc. commissariis s. Romanorum regiae Maiestatis *stb.*

(Eredeti.)

CLIV.

1551. máj. 24. Gy-fehérvári tábor.

Frater György a kir. biztosokhoz. — Petrovics az ő jöttének hírére visszavonult; a csandái várnagyokat Fr. Gy. utasítá, hogy a ráczokat, ha mozognak, bába támadják. Török Jánost és Palaticsot Csanád védelmére küldte. Ő, Fr. Gy. mindent elvégzett, csak a királynéval való tárgyalás, s a sereg élénél való gondoskodás van hátra.

Spectabiles et magnifici domini, amici *stb.* Prioribus litteris scripseramus D^{nibus} V. spect. et mag^{cis} comitem Themesiensis duodecim fere millibus hominum versus hoc regnum Transilvaniae movisse. Ita quidem erat, prout D^{nibus} V. spect. et mag^{cis} scripseramus; venerat enim usque ad Lugasienses, qui metu perterriti ad eum defecerunt; iudex Sebesiensis et communis plebs facta dissensione similiter ad eum inclinata fuerat, quibus tamen primores et praecipuae personae non consensere, credimusque eos constantes futuros, nam nunc quoque tres cives potiores ad nos miserant, et omnem fidelitatem M^{ti} regiae promittunt. Audita igitur adventu comitis festinabamus huc discendere et D^{nes} quoque V. spect. et mag^{cas} ideo potissimum sollicitabamus; sciebamur enim, ut si intrare potuisset, ex adventu illius in istis partibus inferioribus multorum animi debilitati fuissent, praesertim cum duo quoque castella domini Joannis Therek Monostor et Morsina per eos expugnata sint, quorum alterum demoliri fecit. Audito igitur adventu nostro comes ipse cum omnibus copiis suis retrocessit. Commiseramus enim antea castellanis Chanadiensibus ut si Rasciani moverint se, statim a tergo illis insistant et omnia quae potest agere debeant, quod illos fecisse audimus; exindeque comes ipse cum Rascianis redire coactus est, nescimus tamen utrum iam in partibus illis externis aliquid agere tantabit. Rumor est quidem Chanadium obsidere velle, quod si tentare voluerit, neque illic libere omnia faciet.

Nam nos quoque dominum Joannem Therek et Palatycz cum aliqua parte copiarum ad partes illas missuri sumus, ut coniunctis cum Sebesiensibus viribus, si necesse fuerit, Chanadino suppetias ferant. Nos iam hic ex dei auxilio negocia suscepta fere confecisse videmur. Restat tantum de illustrissimo regis filio et reginali M^{te} tractandum; potiores enim personae huius regni fere omnes nobiscum sunt et qui nondum venerunt, illos quoque quotidie expectamus. D^{nes} igitur V. spect. et mag^{cas} prout iam voluerint, cum copiis regiae M^{tis} veniant, iam enim nullum timorem habemus. Nos interim de victualibus providebimus, licet modo magna ubique caritas sit annonae, et praesertim de pabulis equorum difficile providere possumus; ubicumque tamen in hoc regno fuerint, conquirere et ad castra D^{num} V. spect. et mag^{carum} deferendum curabimus. D^{nes} V. spect. et mag^{as} rogamus ut litteras nostras praesentibus annexas M^{ti} regiae domino nostro clementissimo statim perferendas curent. *stb.* Datum ex castris ad Albam positis, in festo die sanctae trinitatis anno domini 1551.

V. spect. et mag^{carum} D^{num}

deditissimus
Frater Georgius *stb.*

Külczim: mint az előbbinél.

(Eredeti.)

CLV.

1551. máj. 25. Bécs.

Ferdinand Fr. Györgynek. — Remélém, hogy az Erdélybe rendelt biztosok a kir. csapatokkal már beérkeztek, inti Fr. Györgyöt: gondolkodjék az élelemszerkek méltányos áráról, miszerint a katonaság minden kihágástól a mi a kedélyeket elkeseríténé, annál könnyebben visszatartathassék.

Ferdinandus *stb.*

Reverendissime *stb.* Ex D^{nis} Tuae litteris, quas ex Thorda XVII. huius mensis maii ad nos dedit, pro eo quo erga istos fideles nostros sumus animo, sane clementi et paterno, non libenter intelleximus eas violentias, damna et oppressiones, quae Joanni Kende interim dum D^{no} Tua in comitiis Thordensibus esset, a Balassa illatae sunt, eique benigniter condolemus. Speramus tamen fore, ut sua omnia una cum decenti refusione et recompensa perpessorum damnorum brevi sit consequuturus. Quod vero D^{no} Tua petit commissariis nostris mandari, ut una cum militibus Hispanis et aliis copiis nostris sine mora in Transylvaniam ingrediatur, non possumus non confidere attentis prioribus hac de re factis iussionibus nostris spect. et mag^{carum} Joan-

nem Babbistam Castaldo etc. una cum duobus commissariis nempe spect. et mag^{is} Thoma de Nadasd etc. et Andrea de Bathor etc. (Sigismundum enim ab Herberstain propter nonnullas causas, in quibus eius opera opus habemus, ad aulam nostram revocavimus) una cum gentibus et copiis nostris hungaricis, germanicis et hispanicis protectionem suam versus Transsylvaniam ita accelerasse, ut iam ad D^{nem} Tuam vel locum ab ea designatum pervenerint, vel brevi omnino perventuri sint. Quare à D^{no} Tua percremementer requirimus, ut cum dictis serenissimi filii nostri bellico locumtenente (= *Castaldo*) et commissariis a nobis deputatis mutuam bonam correspondentiam et intelligentiam, quo eo melius et rectius omnia fiant et procedant, habere et tenere ac imprimis providere talemque modum et ordinem adhibere velit, ut copiae ingredientibus pro honesto et competenti pretio com meatum et victualia habere possint, ne pauperes et fideles istos subditos nostros propter com meatum quoquomodo gravent causamve alienationis animorum vel odii erga nos praebeant. Nam ex quo eisdem copiis nostris bonam et tempestivam stipendiorum suorum solutionem in singulos menses rite fiendam iam ordinavimus et deputavimus; si ad haec etiam victualia pro condecanti precio habuerint, eo magis et severius ab omni iniuriarum et gravaminum genere coërceri et contineri et contrafactores puniri et castigari poterunt; quemadmodum etiam memorato locumtenenti serio et firmiter mandavimus, ut attenta bona ipsis militibus ordinata solutione fideles istos nostros nullis iniuriis, damnis aut oppressionibus ab ipsis gentibus nostris affici permittat; sed qui aliquid tale facere ausi fuerint eos graviter puniri faciat. Iam itaque confidimus in deo optimo maximo gentes et copias nostras una cum iis quas D^{no} Tua penes se iam habet, satis validas et sufficientes esset, cum hiis ea quae ad defensionem et tuitionem fidelium istorum nostrorum et coepti operis executionem pertinent, quamprimum perfici atque adeo Status et Ordines provinciae istius Transsylvaniae re ipse sentire et cognoscere queant clementem et paternam nostram erga se animi propensionem, sibi quoque omnino faciendum esse ut ad omnem D^{nis} Tuae necessariam requisitionem insurgant, praesertim cum iam nunc videant et perspiciant, nos talem suae salutis et conservationis curam et protectionem suscepisse ut nihil iam de eo dubitare, sed pro certo habere possint nos et nunc in hoc incumbere et in posterum quoque idem facturos esse, ut videlicet ipsos fideles nostros in nostra fidelitate retineamus ac in iuribus, privilegiis et libertatibus suis omni tempore conservemus et defendamus.

Quantum autem ad litteras et scripta illa turcica attinet, nos quidem omnia et quam magnifica illi Dⁱ Tuae polliceantur abunde et aperte cognovimus, attamen ut antea non dubitavimus

ita neque nunc dubitamus de D^{nis} Tuae erga nos fidelitate et constantia; quemadmodum D^{tio} Tua nostram erga se fiduciam ex omnibus actionibus nostris non abscore certaue intelligere potuit, cum omnes praesentes conatus nostras in solius D^{nis} Tuae piis et christianis adhortationibus fundaverimus, et in eum, in quo nunc sunt statu, deduxerimus, speramusque atque confidimus deo in primis adiutore et deinde D^{nis} Tuae auxilio, consilio et directione iustitutum nostrum opus ad foelicem optatumque finem et effectum perducere, pro regni istius nostri aliarumque provinciarum nostrarum totiusque reipublicae christianae comodo et beneficio, ita ut D^{tio} Tua ea de re a deo optimo maximo benignam remunerationem et apud omnes bene de re christiana sentientes homines perpetuam laudem consequutura sit. De nostra autem erga se clementia ita D^{tio} Tua persuasum habere potest, nos fidem studia et labores suos omni regia clementia et munificentia recognituros et ita una cum D^{ne} Tua coeptum opus prosequuturos, ut neque eidem Dⁿⁱ Tuae neque fidelibus nostris neque reipublicae christianae nos quoquomodo defuisse videri possimus. Datum in civitate nostra Vienna die XXV. mensis maii, anno domini MDLI. *stb.*

Ferdinandus mp.

J. Jonas. D.

Vicecancellarius.

ad mandatum sacrae regiae M^{tis} proprium

J. Jordanus mp.

Külczim: Reverendissimo in Christo patri Fratri Georgio *stb.*

(Eredeti.)

CLVI.

1551. máj. 31. Gy.-Fejérvár.

Frater György a kir. biztosokhoz. — Sietésre szólítja föl, mert a székekelyek is mozogni kezdenek; a királyné pedig kedvező alkalomra várván, csak az időt halasztja.

Spectabiles et magnifici domini amici *stb.* Prioribus litteris scripseram D^{nibus} V. spect. et mag^{cis} comitem Themesiensensem gentes suas dimisisse; hodie quid nobis de illis scribunt, ex litteris praesentibus inclusis D^{nes} V. spect. et mag^{cae} cognoscent. Quare D^{nes} V. spect. et mag^{cas} rogamus, velint coeptum iter continuare et cum omnibus copiis pro praesidio huius regni destinatis tempestive adesse. Nam et Siculi nescimus quibus de causis remissius agere coeperunt. Aminadvertimus et reginalem Maies-tatem tempus tantummodo producere; ubi tamen D^{nes} V. spect. et mag^{cae} vires suas nobiscum coniunxerint, commodius omnino negotiae agere possemus. Quanto enim tardius D^{nos} V. spect. et mag^{cae} advenerint, tanto longius negotium istud differetur et dif-

facilius quoque tractabitur. Intelligimus et Turcas in Hungaria movere et congregare; credimus tamen s. M^{tem} regiam de forensis negociis et parte illius terrae curam habituram. D^{nes} quoque V. spect. et mag^{co} M^{tem} suam velint commonefacere, ut ad defensionem terrae illius curam habere dignetur. *stb.* Datum ex castris ad Albam Juliam positis dominica proxima post festum corporis Christi anno domini 1551.

Earundem V. spect. mag^{carum} D^{num}

deditissimus

Frater Georgius *stb.*

Küldetés: Spect. et mag^{is} dominis Thomae de Nádasd et Andreae de Bathor *stb.*

(Eredeti.)

CLVII.

1551. jun. Gy-fejérvári tábor.

Frater György Castaldónak. — Megértvén, hogy C. Enyed alá érkezett, kéri: meradjon egy kis ideig ott; ő azalatt a gy.-fejérvári várnagyokkal egészen végez Gy.-Fejérvár átadása tárgyában.

Spectabilis et magnifice domine et amice *stb.* Ex mag^{co} domino Stephano de Lossontz intellexi D^{nem} V. spect. et mag^{cam} iam Enyedinum venisse videoque D^{nem} V. spect. et mag^{cam} nullam sollicitudinem nullamque celeritatem praetermittere in negociis regiae M^{tis} domini mei clementissimi et quae ad defensionem regni huius pertinent; rogo tamen D^{nem} V. spect. et mag^{cam} velit aliquantum in isto oppido subsistere et pausare, habuimus enim cum castellanis huius civitatis tractatum et hodie cum eis conclusimus, quod civitatem ipsam ad manus nostras daturi sunt; expectamus tantummodo donec res suas ex ea efferant. Uno enim die eas efferre non possunt; iam nostri castellani sunt in ea et non libenter hinc discederem, donec certus finis huic rei imponeretur; postea aut ipse solus ad D^{nem} V. spect. et mag^{cam} profisciscar, aut perscribam quicquid actum fuerit. Praeterea nunciavi Dⁿⁱ V. spect. et mag^{cae} verbis quoque per hunc egregium Volfgangum Harinay; rogo D^{nem} V. spect. et mag^{cam} velit verbis eius fidem adhibere *stb.* Ex castris ad Albam Juliam positis dominica post octavam corporis Christi 1551.

Eiusdem D^{nis} V. spect. et mag^{cae}

deditissimus

Frater Georgius *stb.*

Küldetés: Spect. et mag^{co} domino Joani Baptistae Gastaldo marchioni de Cassano *stb.*

(Eredeti.)

CLVIII.

1551. jun. 21. Bécs.

Ferdinánd Fr. Györgynek. — Megértvén az Izabellával való tárgyalások kezdetét, inti Fr. Györgyöt, hogy igyekezzék minél hamarébb befejezni azokat s a korona s a várak átadását kieszközölni. Ha a királyné akadékoskodik, csak újabb veszélybe bonyolítja magát. Hosszasan fejtegeti, hogy most már nem ajánlhat annyit Erdély dtengedéseért, mint a mennyire kötelezve volt, ha az ország János halála után tüstént kezére bocsáttatik való.

Ferdinandus stb.

Reverendissime in Christo pater stb. Certiores facti sumus spect. et mag^{cus} Joannem Baptistam Castaldum marchionem Cassani, serenissimi regis Bohemiae Maximiliani filii nostri charissimi bellicum locumtenentem ac Thomam de Nadasd perpetuum comitem terrae Fogaras iudicem curiae et supremum regni nostri Hungariae capitaneum una cum gentibus et copiis nostris Enyedinum pervenisse ibique etiam Devotionem Tuam cum illis fuisse, nec non initium tractationis cum serenissima regina Isabella consanguinea et sorore nostra charissima per ipsum Thomam de Nadasd fieri debere communi consilio deliberatum et decretum esse. Quod quidem non possumus non probare. Nam licet duo ipsius Nadasdy collegae absentes sint, nempe Andrea de Bathor ex podagra laborante et Sigismundo ab Herberstain ad nos ob certas causas revocato, tamen in litteris ad dictum marchionem Cassani etc. locumtenentem et Thomam de Nadasd proximis diebus successive datis non obscure mentem et voluntatem nostram eam fuisse et esse aperuimus, ut videlicet dictus Thomas Nadasdy cum eodem locumtenente bellico in hoc negotio agendo, tractando et ad finem perducendo nihilominus procederet et quod idem bellicus locumtenens pro constituto in locum absentium commissario haberetur, ne res in longum protaheretur in mittendis aliis commissariis. Iam itaque nobis auditu optatissimum esset, si dictum tractationis initium etiam optatae concordiae et transactionis conclusio consequuta fuisset, et quod erga benignae et non nisi paternae (prout est nunc rerum Hungariae status) oblationis nostrae acceptionem, petita per nos provinciae Transsylvaniae coronaeque regiae consignatio facta esset, in hocque concordibus votis, communibusque consiliis iam versaremini, quomodo loca limitanea et quae ex illis primo omnium fortificari et quibus praesidiis communiri deberent. Quae tamen conclusio, si forte nondum facta esset, non duximus praetermittendum D^{nem} Tuam requirere, monere et hortari, id quod hisce litteris benigne et clementer facimus, velit tractationem et conclusionem huius tanti momenti negotii ita consilio, directione

et auxilio suo adiuvaré et promovere, ut si possibile sit, ne ad unum quidem diem conclusio differatur, sed ipsa oblatio nostra de contentanda serenissima regina Isabella eiusque illustri filio acceptetur et vicissim memorata et coronae et civitatum aliorumque locorum consignatio et relaxatio nobis fiat, prout dictus bellicus locumtenens et Thomas de Nadasd a nobis in mandatis habent. Quod autem idipsum ita fieri debeat, tum aequitate et honestate, tum regni salute et conservatione ac totius reipublicae christianae beneficio tum denique ipsius serenissimi quondam regis Joannis filii maiori securitate apertissime exposcentibus, existimamus D^{nu}m Tuam pro iudicii sui praestantia et rerum cognitione satis superque intelligere. Nam si ipsa serenissima regina aliquorum auxiliis freta negotii conclusionem protrahere studuerit, nihil aliud sperandum sibi est, quam ut se suumque filium ac regnum ipsum maioribus periculis implicet et involvat, ex quibus demum etiamsi voluerit se extricare non poterit, cum magno regni universaeque reipublicae christianae iactura et incommodo. Praeterea licet iuxta tenorum tractatus inter nos et quondam serenissimum regem Joannem initi aliquanto plures redditus ipsius filio respectu patrimonii sui dandi et inscribendi a nobis essent, quam nos obtulimus, cum tamen talis in regno hoc nostro immutatio facta sit, ut neque nos patrimonium integrum consignare, neque quae nobis ex tenore tractatus consignari deberent propter ipsius Budae et aliorum multorum locorum amissionem consequi possimus, non existimamus alicui posse videri honestum ut ad ea vel ipsis aequivalentia contentandi media adigamur, ad quae fuisset obligati, si nobis regnum immediate post mortem quondam Joannis regis ita integrum prout ipse possederat et vigore tractatus cum eo erecti fieri debebat. cessum et traditum fuisset: praesertim cum etiam ex his, quae nobis nunc consignari et relaxari debeant, non solum nulla nostra propria et privata utilitas ad nos proventura sit, sed ultra ea quae regnicolae conferent et ex aliis ipsius Transsylvaniae redditibus ad cameram nostram pervenient, etiam ex aliorum regnorum et dominiorum nostrorum redditibus praeter ingentes curas, vigilias et labores, maximos etiam sumptus in defensionem eiusdem provinciae Transsylvaniae fideliumquae subditorum et regnicularum nostrorum nos facere et subire oportet, ita quod ex accessione in tuitionem nostram Transsylvaniae non redditus ipsi, sed habita consideratione illius defensionis potius sumptus et impensae augebuntur, idque ad multos annos. E converso serenissima regina eiusque illustris filius contentationibus oblati in locis securis in quiete et tranquillitate frui et gaudere poterunt, liberi a metu variisque periculis, in quibus hactenus fuerunt et quae fortasse in futurum adhuc maiora ha-

bituri essent. Immunes praeterea futuri a tantarum impensarum onere, quod ratione tuitionis et defensionis bonorum in regno nostro Hungariae aut Transsylvaniae sitorum alias subire cogerentur. Unde quidem liquido apparet, quod res suae non in deteriore sed meliorem quietiorem et securiorem statum collocabuntur, relaxata nobis Transsylvania, nostrae vero pluribus sumptibus et laboribus gravantur. Quare aequissimum et honestissimum cuius haec recte consideranti non immerito videri potest et debet ut tam serenissima regina, quam illustris eius filius oblationibus nostris contenti, etiamsi quid amplius dicta oblatione nostra ex tenore praedicti tractatus petere a nobis possent, id remittant, attentis iam dictis rationibus et causis omni aequitati et honestati consentaneis, sicuti D^{no} Tua pro sua prudentia et multarum rerum experientia haec omnia per se optime considerare potest, a qua etiam alias litteris suis ad nos datis existimatum est, serenissimae reginae eiusque filio valde utile esse, ut se in locis securioribus et quietioribus contentari sinerent et regnum Transsylvaniae nobis defendendum relaxarent, atque ipsa etiam D^{no} Tua non consultum existimavit ut nos ipsum serenissimi quondam regis Joannis filium in regno Hungariae contentaremus, sed alibi ei provideremus ut ducalem statum habere et tueri posset. His itaque rationibus inducti, ac ad vehementem D^{nis} Tuae instantiam ad summamque quam erga eam gerimus fiduciam nos inprimis ad omnipotentis dei laudem et gloriam et deinde ad regni ac fidelium subditorum salutem et conservationem ac universae demum reipublicae christianae beneficia praesentem expeditionem suscepimus, et confidimus omnino, quod sicuti D^{no} Tua hactenus huiusmodi nostrum institutum et pium propositum sedulo promovit, ita etiam apud serenissimam reginam et eius illustrem fillium instabit et sollicitabit omni studio ut cum praefatis bellico locumtenente et Thoma Nadasdy tanquam commissariis nostris ad id deputatis concordiam et conclusionem faciant ac honestis nostris oblationibus re contentari patiantur, atque adeo certa incertis et periculosis non postponant. Ad quod etiam hoc D^{nem} Tuam movere debet, quod quicquid in hoc tractatu obtentum fuerit commodi, illud ipsum commodum non in alium usum, quam regni fideliumque subditorum defensionem una cum longe maioribus sumptibus et impensis ex aliorum regnorum et patrimonialium provinciarumstrarum contributionibus convertetur, quemadmodum a praefatis locumtenente et Thoma de Nádasd commissariis nostris haec et alia D^{no} Taa cognoscet, cuius consilio, directione et auxilio nos nonnisi foelicem optatamque conclusionem obtenturos esse iam nunc clementer indubitanterque speramus et confidimus. Quae quidem tanto nobis gratior et reipublicae christianae utilior erit, quanto ci-

tius erecta fuerit. Quanto enim velocius transactum conclusumque fuerit tanto minus princeps Turcarum multoties iam ab ipsa regina pro mittendo subsidio imploratus movebitur ad impediendum id, quod iam perfectum esse cognoverit tantoque facilius animum suum ad quietiora consilia convertet, quanto pacatiores nos viderit, nosque una cum D^{ne} Tua et aliis nostris regnicolis res nostras tanto melius firmare et quae futurae defensionis necessaria aut oportuna fuerint, ordinare et apparere poterimus. Proinde iterum atque iterum D^{nem} Tuam clementer hortamur et requirimus, ut citra moram ratione saepedictae contentationis concludi curet, idque aequis et tolerabilibus mediis a nobis oblatis. Nec dubitet se in eo rem Deo gratam eiusque reipublicae christianae proficuum, nobis autem et regno nostro Hungariae ipsique Transsylvaniae valde necessariam facturam, quam etiam nos erga ipsam reginam eiusque illustrem filium et D^{nem} Tuam nostra amica et paterna benevolentia necnon regia nostra clementia et munificentia recognoscemus. Datum in nostra civitate Vienna die vigesima prima mensis iunii anno domini millesimo quingentesimo quinquagesimo primo *stb.*

Ferdinandus mp.

J. Jonas D.
vicecancellarius mp.

ad mandatum s. reg. M^{tis} proprium
J. Jordanus mp.

Külczim: Reverendissimo in Christo patri Fratri Georgio *stb.*

(Eredeti.)

CLIX.

1551. jul. 8. Bécs.

a)

Ferdinand Fr. Györgynek. — Nem szükség, hogy Izabella s a rendek Ferdinándhoz követeket küldjenek, ez csak az egység létrejöttét halasztand, ha megteszen kötre az egység, akkor kegyesen fogadják a követeket. — Igéri hogy Erdély védelméről gondoskodni fog s István moldvai vajda dolgában ír.

Ferdinandus *stb.*

Reverendissime in Christo pater *stb.* Accepimus litteras Devotionis Tuae 25. proxime elapsi mensis iunii ad nos datas, ex quibus libenti animo intelleximus serenissimam dominam reginam Isabellam D^{nis} Tuae hortationibus et monitionibus eo inductam esse, ut iam a tractationibus cum commissariis nostris ineundis non abhorreat, et utinam id adhuc citius fecisset, ut ingentes illos sumptus, quos in mittendis isthuc gentibus nostris eisque intertenendis fecimus et indies facere cogimur, comparcere et in regni defendendi usum convertere potuissemus; utcumque ta-

men tum haec tum alia praeterita omnia se habeant, nos mentem et animum nostrum tamquam christianus et pius rex erga ipsam serenissimam reginam eiusque illustrem filium ita inclinavimus et obfirmavimus, ut nos erga eos non aliter quam amice benevole et paterne quovis tempore gerere et exhibere, eosque non solum honestissimis et acquissimis viis et mediis contentare, sed omni etiam amore et benevolentia paterna prosequi et commendatos habere velimus. Et propterea cum praeteritis diebus intellexissemus eidem serenissimae reginae conditiones pro contentando eius filio oblatas tenues et insufficientes videri, statim maiorem et ampliozem praedictis commissariis nostris in ea re et talem quidem facultatem dedimus, ut non possimus non sperare, illos cum serenissima regina praesertim D^{nis} Tuac auxilio, consilio et directione accedente, non solum tractasse, sed etiam finalem conclusionem fecisse, vel ab ea procul non abesse, et quod eius Serenitas missionem tam suorum quam statum et ordinem nunciorum omiserit, utpote in hoc negotio hoc tempore minime necessariam, sed plane superfluam. Quodsi tamen iidem nuncii iam discessissent, vel adhuc discessuri essent, a D^{na}one Tua perclementer et omni studio requirimus ut apud ipsam reginam efficere velit, quo vel revocentur, vel maneant, ostendendo nimirum Serenitati eius nobis nullatenus consultum videri, ut conclusio huius negotii tamdiu differratur; donec dicti legati et nuncii ad nos venire et isthuc redire possint, quodque tanta mora non solum nobis, sed etiam Serenitati suae eiusque illustri filio atque isti regno plurimum incommodi magnamque rerum omnium turbationem affere posset. Et proinde ut omnibus huic formidandis periculis occurreremus, nos plenam facultatem et potestatem praefatis commissariis nostris spect. et mag^{cis} Joanni Baptistae Castaldo etc. et Thomae de Nadasd etc. dedisse cum eius Serenitate illiusque filio ratione ipsorum contentationis transigendi et concludendi. Et quicquid per eos conclusum et promissum fuerit, nos sancte et inviolabiliter observaturos esse; facta autem conclusione, si aliqua de causa Serenitas eius vel status et ordines praedicti oratores ad nos mittere voluerint, id ipsius reginae et statuum arbitrio relinquimus; sed pro nunc amissionis temporis magnam rationem ex praedictis causis habendam esse existimamus. Et proinde D^{nem} Tuam clementer etiam de hoc requirimus, velit negotium ita promovere ut serenissima regina honestis conditionibus et oblationibus nostris acquiescens pro suo ac filii sui adeoque regni istius bono et comodo ad finalem conclusionem quam primum condescendere velit.

Praeterea intelleximus clementi animo D^{nis} Tuac consilium et opinionem de prorogandis cum principe Turcarum induciis et sane D^{tio} Tua ferme id quod et nos sentit; cumprimum autem

cum serenissima regina conclusio coierit, nos huiusmodi et alias convenientes vias rationesque inire non differemus, ut quam utilius fieri queat, pro regnis dominiis et subditis nostris vel induciarum ipsarum prorogationem cum inclusione Transsylvaniae obtineamus, vel alias divino mediante auxilio ipsorum defensionem non negligamus.

Quod vero D^{no} Tua inter alia mentionem facit, sibi apud nos omnem suspicionem diligenter vitandam esse, optamus ab ea, ne quicquidale sibi persuadeat. Nam ut ipsa D^{no} Tua per se quoque facile considerare potest, si nos de illius fide et observantia aliquam dubitationem vel suspicionem habuissemus, quod neque hunc tractatum, neque expeditionem suscepissemus, neque ipsas gentes et copias nostras Dⁿⁱ Tuae, prout fecimus, concedidissemus, et multo minus etiam apud sacram caesaream et catholicam regiam Maestatem fratrem et dominum nostrum charissimum atque status et ordines sacri Romani imperii pro obtinendis auxiliis et subsidiis in eum eventum praestandis instetissemus, si videlicet princeps Turcarum non solum alia regna et dominia nostra, sed etiam ipsam Transylvaniam durantibus induciis vel postea bellica vi et potentia sua invadere conaretur et proinde D^{no} Tua nihil nisi omnem benignitatem et clementiam, semota omni suspitione, a nobis expectare potest et debet.

Quamobrem D^{na} Tuam perclementer omnique studio hortamur et requirimus, ut negotium hoc coeptum ea fide et diligentia, quam hactenus non obscure nobis, regno et universae reipublicae christianae in hac re praestitit, ad optatum finem et exitum promovere, itaque dirigere et adiuuvare velit, ut postquam commissarii nostri plenum mandatum habent circa serenissimae reginae eiusque illustris filii contentationem quamprimum sine aliqua ulteriori temporis amissione, ut quae cum magno periculo est coniuncta, felix conclusio, quae dante deo magna commoda et beneficia secum allatura est, fiat et ulterius nullatenus protrahatur, ut nimirum ea ratione in bona amicitia et unitate omnium regni statuum omnes res firmari et stabiliri et talis regendae, tuendae et conservandae eiusdem provinciae modus tempestive adhiberi possit, ut omnes externi hostes, etiam si animum induxissent aliquid contra ipsam Transsylvaniam attendandi, videntes iam omnia transacta conclusa animosque omnium unitos et concordos esse, a proposito et instituto suo absterreantur, vel necessitate postulante, etiam propulsentur; sicuti D^{no} Tua per se haec omnia pro sua prudentia facile pendere potest.

Quantum ad conventum cum statibus et ordinibus et regnicolis istis habendum attinet, non dubitamus, quin D^{no} Tua in eodem conventu sit ea actura, propositura et tractatura, quae ad nostrum regniue istius commodum et beneficium atque adeo subditorum

istorum nostrorum salutem et conservationem pertinere cognoverit, quod ut faciat, eam vehementer gratioseque adhortamur.

Illud vaivodae Moldaviensis Heliae facinus homine christiano plane indignum non libenter, econverso eius fratris Stephani, qui in vaivodatu successit, christianum animum et propositum penes christianitatem permanendi libenter intelleximus, Et cum Dⁿⁱ Tuae ita visum sit, ut nos eum in eo proposito suo animaremus et confirmaremus, conscribi iussimus ad eum litteras, sicuti ex adiuncto exemplo D^{tio} Tua videbit, quae si sibi probabuntur, poterit eas illi statim facta negotii conclusionem transmittere et cum eo agere et tractare, ut nobiscum atque cum D^{ne} Tua nomine nostro bonam mutamque intelligentiam habere atque partes christianitatis pro viribus suis fovere et defendere velit.¹⁾

Quod D^{tio} Tua de archidiaconatibus a nobis petiit, nihil dubitare debet, quod nos ita ab ea iam admoniti eosdem archidiaconatus ante factam conclusionem nemini et postea nonnisi cum praescitu et consilio suo conferemus.

Haec itaque omnia pro nostra erga D^{nem} Tuam clementia ad litteras suas benigniter respondere volumus, eam denuo etiam atque etiam vehementer hortantes et requirentes ut unacum commissariis nostris, prout negotii magnitudo exigit, finali conclusioni incumbere, illamque nullatenus protrahi permittere velit. In quo rem nobis, serenissimae reginae et illustri eius filio longe utilissimam ac regno et subditis non nisi salutiferam D^{tio} Tua factura est, omni nostra erga eam clementia et benignitate recognoscendam. Datum in civitate nostra Vienna die VIII. mensis iulii, anno domini MDLI. *stb.*

Ferdinandus mp.

ad mandatum s. r. M^{tis} proprium

J. Jonas D.

J. Jordanus mp.

vicecancellarius mp.

Külczim : Reverendissimo in Christo patri Fratri Georgio *stb.*

(Eredeti.)

b)

Ferdinand Fr. Györgynek. — Jó indulattal viseltetik Izabella, jia és Petrovics iránt, hiszi, hogy ezek egyezkedni fognak. — A Fr. Gy. és Castaldi által kért újabb spanyol és olasz csapatokat mihelyt lehet, elküldi.

Ferdinandus *stb.*

Reverendissime in Christo pater *stb.* Accepimus litteras Devotionis Tuae 29. die proxime praeteriti mensis Iunii ad nos

¹⁾ A mellékelt levelet, miután tartalma jelezve van, nem véltem szükségesnek közölni.

ex Enyedino datas, et clementi animo intelleximus omnia, quae nobis D^{ti}o Tua perscripsit. Et cum res in eum iam statum deductae sint, ut etiam spect. et mag^{cus} Petrus Petrovith comes Themesiensis a voluntate nostra non alienus esse videatur, nos sane id clementi animo intelleximus, Tuamque D^{ncm} latere nolumus: nobis iampridem statutum esse, nos erga serenissimam reginam Isabellam, eiusque illustrem filium nonnisi clementer, benevole et paterne exhibere, eamque facultatem et potestatem commissariis nostris iam dedisse, ut speremus illam aequis et honestis oblationibus nostris benevole acquieturam, adeoque etiam dicto comiti Themesiensi optime satisfactum iri, ipsamque serenissimam reginam de nostra erga se et filium ipsius propensa paternaque voluntate nullam dubitationem esse habituram, praesertim cum speremus oblationes nostras tales cuique videri posse, quod nos in illis tum regni salutis et conservationis atque adeo reipublicae christianae beneficii, tum etiam sanguinis et affinitatis conjunctionis, quae nobis cum eius serenitate intercedit, condignam rationem habuerimus; id quod etiam in futurum facturi sumus et eo quidem propensius et libentius, si Serenitas eius acceptatis aequis et honestis oblationibus nostris contenta fuerit et negotium diutius non protraxerit. Idcirco atque adeo pro avertendis malis et incommodis, quae ex conclusionis procrastinatione nobis, ipsi serenissimae reginae atque regno exoriri possent, facere non potuimus, quin D^{ncm} Tuam rursus adhortaremur, id quod clementer, omnique studio facimus, ut negotium ad optatam foelicemque conclusionem sine ulteriori mora perducere studeat; sicuti eandem D^{ncm} Tuam summa fide et diligentia facturam esse minime dubitamus. Quod vero Dⁿⁱ Tuae et serenissimi regis Maximiliani filii nostri charissimi bellico locumtenenti videtur maiori praesidio opus esse, quo tam in campo, quam in praesidiis sit necessaria provisio, ad idque praesertim hispanum vel italicum militem D^{ti}o Tua desiderat, nos clementer cogitabimus pro semel suscepta cura nostra ut quantum possibile sit, postulante necessitate, de maiori praesidio, quacunque ratione id fieri queat, tempestive provideamus. Et quantum ad lancigeros, quos isthic habemus, attinet, cum non solum capitanei et colonelli, sed etiam plerique ex ipsis gregariis militibus et quidem pro maiori parte sint ex provinciis nostris haereditariis oriundi, speramus quod sese, necessitate postulante bene et viriliter gesturi sint.

Quo ad nuncios D^{nis} Tuae, ubi illi ad nos venerint, eis clementem relationem et responsionem in caeteris rebus faciemus. Verum quod D^{ti}o Tua a cura gubernationis provinciae nomine nostro gerenda se exemptam cupit, confidimus eam se ita in eo erga nos exhibituram ut cuius consilio et opera regnum ipsum nobis acquisitum est, eius quoque fideli auxilio et servitio rega-

tur et conservetur. Et haec ad litteras Dⁿⁱs Tuae clementer respondere volumus, erga quam omni nostra regia clementia et gratii inclinati et propensi sumus. Datum in civitate nostra Vienna die. VIII. mensis iulii, anno domini MDLI. *stb.*

Ferdinandus mp.

ad mandatum s. r. M^{tis} proprium

J. Jonas D.

J. Jordanus mp.

vicecancellarius mp.

Külczim : Reverendissimo in Christo patri Fratri Georgio *stb.*

(Eredeti.)

CLX.

1551. jul. 12. Szász-Sebes.

a.)

Frater György Ferdinándnak. — Ajánlja Ferencz doctor az erdélyi püspökségre, mint a kit a rendek is óhajtanak s a ki a körülményekkel ismerős és legtöbb hasznára lehet ő flgének.

Sacratissima regia Maiestas *stb.*

Accepi spect. quoque et mag^{cos} dominos commissarios M^{tis} V. pro episcopatu Transsylvanensi scripsisse et quamvis sciam multos esse, qui M^{ti} V. probe et fideliter summaque sinceritate animi serviverint, tamen Franciscum quoque doctorem, quem M^{tem} V. novisse non dubito, non inferiorem inter alios iudico, qui M^{ti} V. grata obsequia praestare possit, ut non frustra a dominis quoque regnicolis illum M^{ti} V. commendatum esse putem, utpote cuius et virtus et integritas omnibus iam in hoc regno innotescat. Magis igitur idoneum magisque et M^{ti} V. et regno huic utilem cui hoc beneficium conferat, M^{tis} V. hoc tempore reperire non potest. Non solum enim ecclesiam Transsylvaniensem idoneo et sufficienti episcopo provideri necesse est, verumetiam ut primo quoque tempore dignus multorumque favor insignis in episcopum Transsylvaniensem eligendus sit, qui aedificationem utramque, et spiritualem et quae in munitione Albensis civitatis esse debet, inchoare possit; quorum utrumque quam necessarium hoc tempore sit, M^{tas} V. ex conditione temporis istud perpendere potest; huc accedit quoque ut sumptus M^{tis} V. hac occasione sublevari possunt; plurimum vero ad hanc rem et cognita virtus spectati-que mores hominis illius faciunt; ut multum aliis interea sudandum sit, priusquam vel mores hominum possint cognoscere; tantum abest ut res utiles et M^{ti} V. et regno necessarias praestare novus aliquis sufficiat. Itaque supplico et ego M^{ti} V. domino clementissimo, dignetur episcopatum ipsum ipsi domino doctori conferre, tanquam illi quem omnes ob eius virtutem singularem

commendatione M^{ti} V. offerunt. Deus *stb.* Ex Zazsebes 12. iulii
auno domini 1551.

Eiusdem M^{tis} V. sacratissimae

fidelis

Frater Georgius.

*Küldetém: Sacratissimae regiae Maiestati Romanorum ac Hunga-
riae stb.*

(Eredeti.)

b)

*Frater Györggy Ferdinándnak. — Török hírekről, különösen arról tudó-
sítja, hogy Konstantinápolyban azt hiszik, miszerint Ferdinand 40 ezer embert
küldött volna Erdélybe, — s ehhez képest készül a sophiai beglerbég. —
Ünajtand, ha Agoston domokosrendi szerzetes, ki ábruhában Izabella érdekében
Franciaországba küldeték, útközben elfogatnék.*

Sacratissima regia Maiestas *stb.*

Cum benignum M^{tis} V. responsum ad meas litteras; quas
Enyedino ad M^{tem} dederam, expectarem, nullum accepi, de qui-
bus a M^{te} V. certior fieri cupiebam. Quantum tamen ad negocia
regni attinet, abunde multa cum dominis commissariis contuli,
de quibus iidem domini commissarii M^{tem} V. certam reddere
potuerunt.

Meus vero nuncius hodie ad me ex Turcia pervenit, qui re-
tulit imperatorem iam ex valetudine adversa restitutum esse,
classemque maritimam, centum viginti galeatarum navium expe-
divisse, in qua homines ad bellum idoneos ad numerum octo mil-
lium cum tribus millibus janicheris esse retulit, reliquos ex pro-
miscua plebe collectos. Piratae illius maritimi, qui Africam ami-
set, septem naves interceptas esse asseruit. Vigebat de Persis
quoque fama, quod aliquam partem copiarum caesaris illi proffi-
gassent, quae tamen ita subito repressa est, ut ne nuncium qui-
dem istius rei quis quam postea videre potuerit.

Nuncius regis Franciae nondum Constantinopolim oppule-
rat, quem tamen in expectatione fuisse dicit; tantumque in rege
Gallarum ipsum principem Turcarum confidisse ut in illius tan-
tum favorem hanc expeditionem a Turca susceptam affirmaret;
tamen ubi fidem illius susceptam habere cepisset, penitusse cae-
sarem dicunt, quod classem dimisisset.

Fama vero in Turcia iam increbuit, me copias M^{tis} V. ad
numerum quadraginta millium hominum in Transsylvaniam re-
cepisse; beglerbecumque in Sophia propter hanc rem milites
cogere, mandatum caesaris habens, ut una cum sanchakis, qui in
finibus regni, propae Danubium sunt et passa Budensis, ac cum

vaivodis duorum vicinorum regnorum in Traussylvaniam veniant, quorum vaivodarum ducem Eliam illum fore affirmant, qui ex christiano Turcus factus est. De quibus omnibus cum verbosius cum dominis commissariis loquutus sim, non dubito locupletissime per eos omnia M^{ti} V. perscripta esse. Et quicquid etiam deinceps erit, hoc idem summa cum fidelitate me facturum polliceor.

Oratorem M^{tis} V., qui in porta caesaris est, sub custodia esse dicunt, nec patiuntur ut illum quisque conveniat, filium tamen orator ipse clam ad M^{tem} V. expedit, per Ragusium iter facturum, quo liberius ad M^{tem} V. perveniat.

Frater Augustinus ordinis praedicatorum, qui anno abhinc quarto in ditione M^{tis} V. interceptus erat, inter noviter exortos in Transsylvania tumultus ad serenissimam reginam a me deficit, quem mutato habitu ad regem Franciae missum fuisse accepi. Ne igitur crebris ille legationibus novas iterum dissensiones sereret, cogitandum M^{ti} V. esset, ut ille dimissa hac peregrinatione, quietus in uno loco sederet.

M^{tas} V. mandare dignetur dominis commissariis, ut cum domino comite Themesiensi bonis et honestis conditionibus conveniant, cum illius praesentia tum propter arces, quas possidet tum propter alias multas causas plurimum et M^{ti} V. et regno utilitatem esset allatura. Deus *stb.* Ex Zaazsebes 12 die iulii anno domini 1551.

Eiusdem M^{tis} V. sacratissimae

fidelis

Frater Georgius.

(Eredeti.)

c)

Frater György Ferdinándnak. — Bevégezvén az egyezkedés ügyét, kéri Ferdinándot: viseljen az ország védelmére gondot, s e célra spanyol s olasz fegyverest, nem pedig németet kér. — A moldvai vajda betörését meg lehet akadályozni, ha ő fegyverrel királyt támadná ellene; sokat használna másrészt, ha Zrínyi a bosnai basát nyugtalanítaná.

Sacratissima regia Maiestas *stb.*

Compositis iam dei auxilio regni negotiis causa tantum domini comitis Themesiensis supererat, quae et ipsa, illius assensione, bonum exitum erit habitura, tantummodo et huic negotio M^{tas} V. quamprimum finem imponere dignetur. Quemadmodum autem et antea saepe, sic nunc quoque M^{ti} V. domino meo clementissimo supplico quam possum humilime, in defensionem regni ea cura et diligentia deinceps M^{tas} V. incumbat, easque vi-

res ad conservandam hanc provinciam suppeditet, quibus illud incolume retineri possit. Ad quam rem Hispani et Itali imprimis utiles forent, quibus istorum qui hic sunt numerum quamprimum M^{tas} V. augere, maioresque cataphractorum copias mittere dignetur; quibus Turcis nihil formidabilius nec quod terrorem magis illis incuteret, esse potest. Nam Germani ut laborum impatientes sunt, sic etiam ex minima re offensi aegrotant graviter, multique etiamnum ex eis ex dissenteria moriuntur.

Moldavi in Transsylvaniam ingressum certo intelligimus. Itaque si M^{tas} V. serenissimum Poloniae regem inducere posset, ut a finibus illius regni negotium illi faceret, facile illius ingressum prohiberet. Quod ipsum et domino Zdrynio (*sic*) contra praefectum Boznae agendum esset ut illius conatus impediretur, cum praeter illum nemo ex zanchiacis maiores copias habeat. Quibus hoc modo constitutis non esset nobis deo auxiliante vel a begler-bego, vel ab aliis magnopere metuendum.

Turci enim ubi iam sibi de quadraginta millibus hominum M^{tis} V. in Transsylvaniam inressorum persuaserint, iuxta hunc numerum suas et ipsi copias contra nos instruunt, ut superiores evaderent; propterea igitur numerum hunc militum M^{tas} V. bonorum et exercitatorum militum copiis quamprimum augere dignetur, ut ad omnem hostium conatum sufficere possimus. Deus *stb.* Ex Zazsebes duodecima die mensis iulii, anno domini 1551.

Eiusdem M^{tis} V. sacratissimae

fidelis
Frater Georgius.

(Eredeti.)

CLXI.

1451. jul. 16. Szász-Sebes.¹⁾

Frater György Ferdinándnak. — Erdély átutalása tárgyában az egyezkedések jövevényét érve, melegen ajánlja Izabellát s a királyfit, jölterőjének János királynak rá bízott zálogait Ferdinánd kegyelmébe s egyszersmind jelzi, hogy a jövevényeseket tekintetbe véve, a királyfi kúsegét úgy biztosíthatná magának legjobban Ferdinánd, ha egyik leányát neki eljegyezné.

Sacratissima regia Maiestas *stb.*

Ex binis M^{tis} V. litteris, quibus ad meas superiores duas epistolas M^{tas} V. respondit, intellexi ea cura, tanto studio, sollicitudine adeo indefessa salutem et conservationem istius regni

¹⁾ Egyike Fr. Gy. legszebb leveleinek.

M^{tem} V. suscepisse, ut libertas, quae in conservando hoc regno consistit, non solum nobis, in quos summa istius temporis inclementia nunc incubuit, verum etiam vicinis regnis aliisque M^{tis} V. provinciis atque adeo toti reipublicae christianae in ipsa omnium rerum desperatione certissimam spem consequutae melioris fortunae attulisse videatur. Cumque M^{tem} V. nec cupiditas aliqua gloriae, quam unam imperatores in omnibus rebus gerendis magnopere expetunt, nec ullum amplificandi imperii desiderium ad suscipiendam causam regni, quam nunc dei beneficio non infelicitate gerit, sed solum illud de republica christiana benemerendi studium impulerit; cum tamen res praecclare gestas, ut umbra corpus, sic etiam illas gloria sempiternusque hominum sermo etiam apud posteros sequi solet; cum, inquam, nihil eiusmodi inane in animo M^{tis} V. situm sit: deus gravissimas has curas et infinitos M^{tis} V. labores digna profecto remuneratione compensabit; praecaturus et ipse deum optimum ut supra ea omnia, quae audente complecti aut lingua exprimere possem, ita M^{tem} V. illustret, ut mea ista vota illius summa bonitas in remuneranda M^{tis} V. longe superare videatur. Itaque cum in omni vita hoc primum mihi a deo dari optaverim, ut regnum istud in potestate M^{tis} V. constitutum ex tantis malis per dei gratiam opemque M^{tis} V. cripi possit, non minori studio et illud expetivi semper, ut serenissimam reginam, eiusque filium illustrissimum, serenissimae illius defunctae M^{tis}, domini et benefactoris mei elementissimi charissima pignora in tuto et honesto loco collocatos possem aliquando intueri; quod cum nunc beneficio M^{tis} V. me consequutum esse videam, nihil est, quod iam amplius vitam mihi expetendam esse putem; quin potius ultro nunc hinc emigrare cupio summamque in pace discedere, posteaquam sanctissimis rebus tam optimum finem deus ipse in bonum totius reipublicae christianae per tam abiectum vermiculum esse voluerit. Confirmat autem meam hanc gratulationem pius, mansuetus et humanus serenissimae reginae animus, quae de prio et paterno ac liberali M^{tis} V. in se filiumque suum animo ita contenta est, ut nihil amplius expetat, nisi quod iam beneficio M^{tis} V. est consequuta.

Superest nonnihil in causa domini comitis Themesiensis transigendum, quod et ipsum prudentia sanoque dominorum commissariorum iudicio et consilio ita temperatum est, ut non dubitem quin et ille honestis oblationibus acquiescat; ut nunc mihi omnis cura, omnis denique et diurnae et nocturnae cogitationes in eo tantum sitae sunt, qua ratione, quibus modis M^{tis} V. eiusque charissimi liberi et haeredes quietum, firmum et saecurum imperium in hoc regno constituere possint. De his igitur rebus sedulo mihi cogitanti hoc unum ad eam rem perficiendam dignum esse videbatur si M^{tis} V. puerum hunc regium, optima in-

dole praeditum et qui omnium de se expectationi facile respondeat, omni beneficio sibi devinctum reddere dignabitur. Quid autem optabilius, aut quid magno et praeclaro principe dignius, quam beneficio retinere imperium? ad quam rem omni cogitatione M^{ti} V. incumbendum erit, ne puer ipse alterius beneficio devinctus, hanc optimarum rerum occasionem M^{ti} V. praeripiat. Neque enim semper status ipse rerum praesentium intuendus est hiis, qui mutationum, quae temporibus accidere solent, meminerunt; cum saepe rerum quoque foelicitum contrarios eventus accidisse multi viderint. Ne tamen hoc quod nunc dicturus sum, nostra intempestiva interpellatione potius exactum esse, quam singulari M^{tis} V. gratia concessum videri possit, inter tractatus cum dominis commissariis habitos ne mentionem quidem eius rei fieri volui, ut haec tota res in gratia tantum M^{tis} V. posita videretur. Quapropter si M^{tas} V. de firmo et constanti imperio cogitare, si suae haeredumque suorum quieti consulere, si denique fideli praesidio etiam impofterum se suosque quam munitos reddere voluerit, nulla profecto causa melior erit, quam si unam ex serenissimis suis filiabus M^{tas} V. illustrissimo Joanni duci, qui in potestate M^{tis} V. deinceps erit, despondere dignabitur. Spem autem eam iamdudum de puero ipso concepi, ut nonnisi eximium quiddam et singulare mihi de eo liceat polliceri, persuasum omnino habens, si deus illum diutius superstitem esse voluerit, hunc unum inter alios fideles M^{tis} V. subditos futurum, in cuius fideli obsequio M^{tas} V. conquiescere potest. Si vero M^{tas} V. omnes in quibus vel exiguum virtutis specimen esse cognoverit, ad maiora semper evehere consuevit, suoque tales beneficio vivere velit, puer ipse regius ad recipiendam hoc beneficium multo dignior erit, cum hic se nunc una cum eius serenissima parente in clementiam tantum M^{tis} V. remisisset, quem sancta illa societate, arctissimo et perpetuo vinculo obligatum sibi M^{tas} V. reddere potest; ut si mihi meaeque conscientiae in causa serenissimae reginae eiusque filii per gratiam M^{tis} V. satisfeci, aliis quoque omnibus iam per me satisfactum videri possit. Deus *s/b.* Ex civitate Saxonum Sebes 16. die mensiis iuli anno domini 1551.

Eiusdem M^{tis} V. sacr.

fidelis

Frater Georgius.

(Erudeti.)

CLXII.

1551. jul. 17. Szász-Sebes.

Frater György Ferdinandnak. — Inti Ferdinandot, hogy a Temesvárhoz tartozó javakat senkinek ne conferálja; továbbá az ő, Fr. Gy. birtokában levő Nagy-Bányát, mely pénzverő műhely állítására igen alkalmas, Bazin és Sz. Györgyért cserében följajánlja.

Sacratissima regia Maiestas stb.

Ad arcem Themesiensem in his disturbiorum temporibus multa bona, tum per defectum seminis, tum alia ratione, prout temporis conditio tulit, occupata sunt, in quorum possessionem nunc multi ingredi vellent, etiam illi, qui nunquam antea illa possiderunt. Inter quae sunt et bona Jakchiorum, Nagylak et quae ad arcem illam pertinent; sunt item et Solymos et Aldiód, pro quibus obtinendis etsi sciam multos esse, qui contendant, tamen interim dum M^{tas} V. negocium istius regni magis edocta extiterit, supplico M^{ti} V. domino clementissimo, ne cui bona illa conferat; et quamvis pro Solymos et Aldiód Joannes Kendeffy M^{ti} V. supplicaturus est, cui M^{tas} V. aliquam partem ex illis conferre potest; hoc autem totum in commodum M^{tis} V. consulo.

Intellexi praeterea ab illustri et magnifico domino Castaldo inter milites M^{tis} V. qui in hoc regno sunt, quanta sit difficultas in varietate monetarum. Cum igitur civitas Rivuli Dominarum per serenissimum dominum Joannem regem Hungariae mihi inscripta sit, commodissime illic M^{tas} V. cusionem monetarum instituere posset: ita autem in ordinem et ad commoditatem et usus molendinorum stollonumque et aquaeductus omnes magnis licet impensis meis reducti sunt, adeoque omnis in laborandis mineris difficultas sublata, ut minimo deinceps labore omnis nunc in eo loco cultura exequi et maior quam antea ex montibus utilitas percepi possit; de qua re et cum ipso domino generali multa loquutus sum. Cum igitur omnia mea lubens in obsequium M^{tis} V. conferre cupiam, ut in hac quoque re M^{ti} V. obsequi possem, propter commoditatem cudendarum monetarum civitatem illam M^{ti} V. concederem, ut illius loco, si bona voluntas M^{tis} V. esset, arces Posonio et Viennae propinquas, Bozin et Szentgyörgy M^{tas} V. mihi daret. Cum enim nulla bona locis illis vicina habeam, in eum maxime finem istud fieri optarem, ut eam ad M^{tem} V. emendum foret, esset unde res necessariae mihi suppeditari possent; civitatis vero illius Rivuli Dominarum bonitatem ex utilitate tandem, quam illinc M^{tas} V. acceptura esset, melius

cognosceret. Deus *stb.* Ex Sebes civitate Saxonum decima septima die mensis iulii anno domini 1551.

Eiusdem M^{tis} V. sacr.

fidelis
Frater Georgius.

(Ere leti.)

CLXIII.

1551. jul. 20. Róma.

III. Gyula pápa brévéje Frater Györgghöz, melylyel a megkezdett irányban való laikusadatlán működésre bízottja, kitüntetést helyezvén neki kiláltatja.

Fratri Georgio episcopo Varadiensi.

Venerabilis frater salutem etc. Cum antea perspecta nobis esset tua in catholica religione tuenda fides atque constantia, non mediocriter quam de tua prudentia ac pietate opinionem semper habuimus, nuper confirmarunt litterae et nuncii, ex quibus intelleximus te in turbulentissimo istius provinciae tumultu cum charissimo in Christo filio nostro Romanorum rege omnes vires opesque tuas ad optimam causam defendendam contulisse. Ac sane cum egregiam virtutem tuam et pietatem magnopere laudamus, tum vero etiam atque etiam hortamur, ut quod a te consilium pie fortiterque susceptum est, id omni cura, labore, contentione persequare, quo scilicet nobilissimam et opulentissimam Pannonici regni partem, quam quidem tua potissimum opera et consilio reliquam habemus, ab impendenti haereticorum atque infidelium tyranide defendas ac tueare. Idque tibi haud omnino difficile futurum arbitramur, adiunctis praesentium ipsius regis Ferdinandi et auspiciis et copiis. Eiusmodi autem beneficium si, quemadmodum speramus, in christianam rempublicam contuleris, cum satis tuae in Christum ipsum pietati et officio feceris, tum vero ab omnibus christianis principibus et a nobis imprimis tantam eo nomine gratiam inieris, ut nihil sane eorum quae ad tua vel ornamenta vel commoda pertineant, ullo loco praetermissuri simus. Datum Romae apud sanctum Petrum etc. die XX. iulii MDLI. pontificatus nostri anno secundo.

(Egykorú másolat.)

CLXIV.

1551. jul. 20. Bécs.

Ferdinand Fr. Györgynek. — Erdély védelméről minden tekintetben fog gondoskodni. A lengyel király bajosan lesz a moldvai vajda ellen föltámadásra bírható, mert a törökkel békét kötött. — Báthory András betegsége miatt kormánytárs nem akareán lenni, kéri Ferdinand a barátot, hogy egyedül vállálja el Erdély kormányát.

Ferdinandus stb.

Reverendissime in Christo pater stb. Redditae sunt nobis ternae litterae Devotiones Tuae XII. huius mensis die ad nos datae. Et quantum ad id attinet, quod primum scribit se a nobis ad litteras suas responsum non accepisse, speramus huiusmodi responsum nostrum Dⁿⁱ Tuae iam redditum esse; hactenus enim ad omnes eius litteras clementem responsem fecimus. Quod vero D^{to} Tua impraesentiarum nobis praeter alia nova perscripsit, certo intelligi beglerbegum in Sophia cum copiis turcicis a principe Turcarum in Transilvaniam veniendi mandatum habere, sicuti etiam commissarii nostri nobis id latius significarunt, id abunde intelleximus, fecitque nobis ea in re D^{to} Tua rem gratissimam. Quamvis autem rumores istos maiores esse existimamus, quam hoc tempore vires Turcarum sint futurae; tamen ne defensionem regni et fidelium istorum nostrorum desimus, deliberavimus augere exercitum nostrum, maioresque isthuc expedire copias, ac etiam plures bombardas, pulveres, globos et alias munitiones necessarias transmittere; sicuti a locumtenente bellico D^{to} Tua latius cognoscet. Et quidem nihil eorum, quae ad clementem et paternam regni istius et fidelium subditorum nostrorum defensionem pertinent, praetermissuri sumus; quemadmodum etiam hactenus nihil omisimus, quin potius non solum eas, quas D^{to} Tua initio postulavit copias transmisimus; verum etiam maiores expeditimus. Proinde D^{nem} Tuam vicissim omni studio clementer requirimus et hortamur ut sicuti hactenus fecit, ita etiam in futurum fideli consilio et opera sua in rebus isthuc omnibus dirigendis et promovendis nobis praesto esse velit, cum eam minime praetereat, nos totum hoc nostrum regni et christianae reipublicae negotium ex consilio et instinctu D^{nis} Tuae incepisse, et proinde nos non immerito sperare et confidere, illud divina praesertim benignitate adiuvante etiam ad optatum exitum deducere posse, eiusdem D^{nis} Tuae directione accedente. Ut autem nihil sit in rebus omnibus pro regni defensione recte constituendis impediendi, nos de contentatione comitis Themesiensis, non nisi clementem relationem et resolutionem locumtenenti fecimus, ita ut non dubitemus, eum clementiae et gratiae erga

se nostrae, si hactenus factum non esset, citra ulteriorem moram humiliter acquieturum iam esse.

Quod vero D^{no} Tua nobis suasit ut serenissimum regem Poloniae ad facessendum vaivodae Moldaviensis negotium induceremus, et idem a comite Zriny contra zanzakum Bosnensem fieri mandarem, licet quo ad regem Poloniae dubitemus Serenitatem suam, attentis induciis quas cum principe Turcarum habet, difficulter ad id condescensuram; tamen cogitabimus an et quomodo sua Serenitas ad hoc induci possit.

Sed ex parte comitis Zriny ac etiam in aliis confiniis, in quibus necessarium esse videbitur id sedulo fieri ordinabimus, et huiusmodi D^{nis} Tuae admonitionem clementi ab ea animo accipimus.

De fratre Augustino ordinis praedicatorum id quod Dⁿⁱ Tuae consultum visum est, si alicubi deprehendi poterit, fieri debere ordinem dedimus.

Quod autem D^{ro} Tua pro doctore Francisco ut ei episcopatum Albensem conferamus, nos rogat, cum adhuc omnia non sint conclusa et stabilita, visum est nobis hoc negotii adhuc aliquandiu differendum esse; intercessionis tamen D^{nis} Tuae nec non statuum et ordinum regni nostri Transsylvaniae elementer memores erimus, quamprimum rebus aliis necessariis pro defensione et conservatione regni recte constitutis, depulsisque iam imminentibus hostium periculis, beneficia tam ecclesiastica, quam spiritualia conferre ceperimus. In quibus omnibus et singulis, sine scitu et consilio D^{nis} Tuae nihil constituere decrevimus, sicuti etiam de collatione archidiaconatuum ecclesiae Albensis nos facturos esse Dⁿⁱ Tuae superioribus nostris litteris scripsimus.

Porro quantum ad personam D^{nis} Tuae attinet deliberavimus tum propter certos respectus, tum quia regni nostri Hungariae supremus capitaneus Andreas de Bathor nobis humiliter supplicavit, ne ipsum onere administrationis gravaremus, Dⁿⁱ Tuae nomine nostro soli omnem illius regni nostri gubernationem et administrationem clementer concedere, benigne et serio se requirentes, ne hoc onus subire D^{no} Tua recuset, sed in eo tam nobis et regno nostro, quam communi reipublicae christianae, imo ipsi omnipotenti deo fideliter inservire non gravetur. Illud nos erga D^{nm} Tuam tanquam rex christianus, pius et clemens omni nostra regia gratia recognoscemus et recompensabimus, daturique insuper sumus bonam et diligentem operam ut non solum temporalibus nostris beneficiis D^{no} Tua ornatur, verum etiam a summo pontifice, quoad per nostram intercessionem obtineri poterit, maioribus ecclesiasticis dignitatibus et honori-

bus decoretur. Praeterea ea quae ad intercessionem Dⁿⁱ Tuae per locumtenentem supradictum et commissarios nostros serenissimae reginae Isabellae, sorori et consanguineae nostrae charissimae et illustri eius filio ac ipsi Petro Petrowyth consensimus et promissimus, regie, pie et firmissime observabimus et executioni demandabimus. Denuo a D^{no} Tua benigne requirentes, in suis consilio, promotionibus et directione negotia omnia ita dirigat, ut hostium conatus aut avertantur aut viribus militum nostrorum et statuum atque ordinum regni nostri Transylvaniae auxiliis et subsidiis fortiter reprimantur. Quod futurum minime dubitamus, si D^{no} Tua, prout eam facturam esse non diffidimus, ita ut coepit indesinenter perrexerit; sicut etiam D^{no} Tua de eo semper bonam nobis spem praebuit. Et haec sunt, quae eandem ad suas litteras latere nolumus. Datum in civitate nostra Viennae die XX. mensis iulii, anno domini MDLL. *stb.*

Ferdinandus mp.

ad mandatum s. r. M^{ris} proprium

J. Jonas D.

J. Jordanus mp.

vicecancellarius mp.

(Eredeti.)

CLXV.

1551. júl. 20.

Szolimán szultán levele Fráter Györgyhez, melyben parancsolja, hogy Isabella és fiát Erdélyből a németek által ki ne engedjék: vitetni, hanem a királytól ismerjék vrolnak; különben mindnyájan kardjéért halátnak, seami ment ség el nem fogadtatván.

Exemplum litterarum caesaris ad reverendissimum dominum.

Laus es tu omnium officialium in fide Jesu Christi existentium, religiosus es tu et membrum es Jesu, tu monache; quantum nostrum excelsum signum ad te pervenerit, sciatis ad foelicem portam nostram auditum esse, quod Germani reginam et filium regis volunt educere de terra ista in aliam terram; scias autem quod regnum istud Transylvaniae dedimus filio regis Joannis in zanchakatum; quemadmodum pater eius noster servus et nostrum mancipium fuit, ita et filius eius noster servus et nostrum mancipium est; omnibus modis convenit ut eum diligatis et custodiatis. Si verum est quod Germani reginam et filium regis in aliam terram deducunt, nullo mendacio vos liberare potestis, incidetis in magnam indignationem et oppressionem, et cadetis omnes in gladio nostro; peccatum autem istud recidet in collum et caput tuum. Nunc cogitare debes, ne deinceps dicere

possis, te ista prius neque scivisse, neque audivisse. Omnes vos filium regis pro principe et domino vestro habeatis; magnis minis vobis mandamus ne eos e regno exire permittatis. A te expecto ut terram et arces viriliter defendatis et custodiatis et ad foelicem portam nostram semper famam significare debeatis. Mehmet passa autem beglerbegus Rumaniae cum omni exercitu et ianicheris est in Sirmio et beglerbegus Budensis cum exercitu Budensi in pomptu est, ut eos quicumque malum inferre vellent regno Transilvaniae, conterat; quibus assidue certos rumores dare debeas; auxilio autem dei hostes a regina et filio regis depellatis; terra autem ista quemadmodum antea, ita etiam nunc eis maneat in pace. Tu ab initio foelici portae nostrae servivisti et noster servus es; itaque cura ne hostes reginam et filium regis a latere tuo abducant. Magnus quoque vezirius noster a foelice porta nostra sequetur beglerbegum cum zpahiis. Cogita igitur et initium et finem rerum futurarum et signo nostro excelso fidem adhibe. Datum vigesima die mensis iulii.

(Egykorú Frater György által Ferdinándhoz küldött fordítás.)

CLXVI.

1551. jul. 21. Torda.

*Fráter György Ferdinándnak. — Erdély s a sz. korona átadatán s meg-
értén Custalдорól, hogy ő fnye vejéré fogadja csakugyan a királyfit: ő is jó-
nak látja elmondani a terret, a mely szerint a gyanakró törököt eláttatni lehet.*

— *Végül szerfölött hízegően nyilatkozik Custalдорól.*

Sacratissima regia Maiestas stb.

Non frustra me toties meam fideliter inserviendi voluntatem M^{ti} V. recepissee gaudeo, cum fructum quoque aliquem iam ex ea re M^{tem} V. percepisse videam, quod etiam deinceps me perpetuo facturum sancte M^{ti} V. polliceor. Itaque cum iam negotia M^{tis} V. per dei clementiam optime hic constituta essent, et corona quoque sacra, qua reges Hungariae in imperium regni istius inaugurari consueverunt et in qua apud maiores nostros omne robur, omnisque regni libertas consistebat, hodierno die ad manus commissariorum M^{tis} V. assignata esset; memor eram litterarum M^{tis} V., quibus me hortata fuerat, qua ratione quibusque modis principem Thurcarum censum a M^{to} V. recepturum iudicarem; cumque multa mecum ut in tali re fieri solet reputarem, nec in re tanti momenti meo tantum consilio fidere possem, re cum illustrissimo domino Joanne Baptista Gastaldo marchione de Cassano serenissimi principis et domini domini

Maximiliani regis Boëmiæ filii M^{ti} V. carissimi in bellicis rebus locumtenente, capitaneo generale et commissario M^{ti} V. communicata, ubi multa de his rebus inter nos colloquuti essemus, tandem ille: dicturus, inquit, tibi essem quiddam, si fidem dares, te taciturnum. Pollicitus sum. Qui ita tum mihi referebat: animus, inquit, M^{ti} regiae est ut ibi regnum una cum sacra regni corona, arxque Themesiensis in potestate M^{ti} regiae fuerit, unam ex serenissimis filiabus suis Joannam nomine filio regis M^{ti} regiae desponsatura foret. Quod ubi cognovissem, consilium de mittendis ad principem Thurearum cum censu oratoribus eiusmodi reperiēbam, ut nihil nunc quidem illi de hac re significarem, sed simili aliqua legatione et ad hanc rem pertinente oratores absolverem, alios tandem ad illud nuncios missurus, per quos illi de hac re nunciarem; legationem vero quameunque interim reperirem, qua nunc oratoribus unacum censu abundum esset, illum M^{ti} V. perscriberem. Summa vero legationis qua apud Thuream tandem usus essem haec mihi opportunum fore videbatur: Cum serenissimum principem et dominum dominum Ferdinandum regem Romanorum etc. ex susceptis cum M^{te} V. induciis perpetuam amicitiam et pacem confirmasse iudicarem, existimaremque nihil me contra M^{tem} V. potentissimum facturum, si alia quoque ratione amicitiam inter M^{tem} V. potentissimum et serenissimum ipsum dominum Romanorum regem firmam et stabilem futuram redderem, hac potissimum causa fretus, magnis et multis meis supplicationibus perfeci ut serenissimus ipse dominus Romanorum rex filio Joannis regis unam ex serenissimis filiabus suis in matrimonium daret; non ut hac occasione vel a M^{te} V. potentissima deficere, vel contra ipsam aliquid moliri vellemus; sed ut sincerius, maiori propensione animi M^{ti} V. potentissimae, et in solvendo tributo nostro et in aliis omnibus quae V. M^{tas} potentissima nobis imperaret, serviremus, et pax ista publica tam inter M^{tem} V. potentissimam quam illius principis subditos magis retineri possit: filius igitur regis Cassoviam nunc profiscitur, fide filiam regis sibi in matrimonium principum more copulaturus. Supplico itaque M^{ti} V. potentissimae, dignetur filium regis solita sua benignitate prosequi, in eoque tuendo omnem suam erga illum gratiam ostendere, quem deinceps quoque quemadmodum antea, et fidelem et sibi per omnia obsequentem servum M^{tas} V. potentissima reperiet.

Si igitur ista animi mei cogitata M^{ti} V. placuerint, cupio a M^{te} V. fieri certior; quae tandem simili aliqua instructione et suos oratores ad ipsum Thuream mittere posset, unam ex serenissimis filiabus suis ad multas meas supplicationes filio Joannis regis in matrimonium collocasse, non quo aut puerum e regno eiicere aut in aliqua re illum M^{tas} V. offendere vellet,

quipotius illud imprimis M^{tem} V. optavisse ut puer sub tutela alius constitutus, quemadmodum prius, ita etiam deinceps censum quotannis illi solveret. — Prudenti tamen omnia iudicio Mis V. submissurus, si quid in hanc re esset, quod M^{ti} V. probaretur; ubi vero dominus comes Themesiensis hanc M^{ts} V. in filium regis gratiam cognoverit, parebit ultro monitis Mis V. suaeque elementi oblationi contentus erit. Quem nihilominus hortaturus sum, ne patiatur ut sua opera res filii regis per gratiam Mis V. in toto collocatae invertantur. Quae propterea brevibus M^{ti} V. perscribere volui, quod sciebam de omnibus aliis rebus M^{tem} V. per dominos commissarios fieri certiore.

Et quamvis summam in rebus gerendis prudentiam, maximum in discernendis controversiis iudicium, humanitatemque quae fere omnes vincit singularem illustrissimi ipsius domini generallis prioribus litteris M^{ti} V. perscripsissem, continere tamen non possum, quin plura adhuc in laudem illius viri dicam, cum tanta fide eaque sinceritate animi res Mis V. ab illo curari conspiciam; quod igitur unus hic quiete, modeste, sineque armorum strepitu confecit, non centum alii hoc ipsum praestare potuissent, ut coronam, totumque huius regni imperium non tam ab aliis, quam ab ipso solo domino generali M^{ias} V. se recepisse vere statuere possit. Deus *stb.* Thordae vigesima prima die mensis Iulij anno domini 1551.

Eiusdem Mis V. sacratissimae

fidelis
Frater Georgius.

(Eredeti.)

CLXVII.

1551. jul. 21. Felvincz.

Frater Gy. Ferdinándnak köszönetet mond a Gy.-Fejérvárról távozó Izabellát a kir. ország részéről ért kitűnő tisztelnyilvánításért, — s tudósítja röviden Petricséről, s a jövő kolosvári orsz.-gyűlés ügyéről.

Sacratissima regia Maiestas. *stb.*

Serenissima regina decima octava huius mensis Sebesio civitate Saxonum se movit Albamque Juliam eo die venit, ubi tandem omnium negotiorum deo iuvante finis impositus est. Alba itaque discedens ab omnibus capitaneis et reliquis Mis V. militibus, qui obviam serenissimae reginae eiusque illustrissimo filio venerant, honorifice magnaue omnium gratulatione excepta, de quorum exhibita humanitate, quam ex summa Mis V. erga se et

eius filium clementia profectam esse iudicat, serenissima regina tum pro se, tum pro filio suo M^{ti} V. magnas gratias agit; ego vero humillimis meis obsequiis et perpetua fidelitate M^{ti} V. hanc erga serenissimam reginam et eius filium gratiam inserviam. Ad vigesimum primum autem diem eiusdem mensis, cum ad oppidum Felvincz appulissemus, ibi sacra regni Hungariae corona ad manus dominorum commissariorum M^{tis} V. per serenissimam reginam tradita est. Dominus comes Themensiensis quatuor hic nuncios habuit; quamvis aliquantulum a nobis dissideat, tamen non diffido quin haec quoque res, quae cum eo intercedit, optime componi possit. Colosvarini proxima dominica comitia particularia per serenissimam reginam indicta celebrabuntur, ea gratia ut domini regnicolae a iuramento quod ipsi serenissimae reginae et filio suo praestiterant, seipsos absolvere possint. Reliqua ex litteris illustrissimi domini generalis M^{tas} V. copiosius cognoscet. Deus *stb.* Datum ex oppido Felwyncz vigesima prima die mensis iulii anno 1551.

Eiusdem sacratissimae M^{tis} V.

fidelis

Frater Georgius
episcopus Waradiensis.

(Ereclati.)

CLXVIII.

1551. jul. 25. Bécs.

Ferdinand Fr. Györgynek. — Köszöni Fr. Gy. buzgalmaát s privát kérelmeit — az egy só-üggyön kívül — készséggel teljesíteni ígérvén.

Ferdinandus etc.

Ad Fratrem Georgium.

Reverendissime in Christo pater *stb.* Ex litteris vestris et fidelium commissariorum nostrorum intelleximus, quo pacto vos in omnibus istis negotiis Transsylvanicis proximis diebus tales praestiteritis, quales et ecclesiae dei pium ac religioni christianae quam maxime addictum antistitem et fidelem syncerumque erga nos et christianam rempublicam animum virumque praestantem plane decebat. Quae quidem omnia ita nobis grata acciderunt, ut vestrae istius sincerac ac fidelis in nos voluntatis omni tempore memores futuri, vosque omni gratia nostra ac munificentia regia prosecuturi semper simus, nulla rerum aut temporum praetermissa occasione. Quod vero missis ad nos quibusdam articulis de privatis nonnullis rebus vestris, de his a nobis elementer vobis postu-

latis responderi, postquam vos in omnibus rebus nostris talem praestitistis, qualem decuit, libenter petitionibus vestris in ipsis omnibus articulis clementerque subscribimus eosque admittimus, et in eis confirmandis vobis morem geremus. De uno tantum articulo, qui est de sale iam istic in Transsylvania exciso vestris expensis, scripsimus ad commissarios nostros ut nonnulla vobis dicant et vobiscum nomine nostro tractent. Vos igitur clementer hortamur ut voto nostro hac in re quoad eius fieri potest, vos accommodare velitis. Super reliquis autem articulis ad nos nunc missis mittatis hominem vestrum cum originalibus litteris et aliis quae ad illos confirmandos pertinent, nosque litteris nostris uti supplicatis authenticis illos confirmabimus et voluntati vestrae respondebimus. Datum Viennae 25. iulii. 1551.

Hátirat: Exemplum responsi ad Fratrem Georgium.

A: írat élén: Reformatae.

(Parum.)

CLXIX.

1551. jul. 27. Bécs.

Ferdinand Fr. Györgynek. — Akirályfi eljegyzéséről ír, dicséri Fr. Gy. érdemét, rábuzsol egyes kérelmekre s levelei, különösen a Temesvárhoz tartozó javak adományozása s a N.-Bányáért esérébe adandó Barin és Sz.-György tárgyában.

Ferdinandus. *stb.*

Reverendissime in Christo pater *stb.* Redditae sunt nobis hinc litterae Devotionis Tuae, quas die 16. et 17. praesentis mensis iulii ad nos dedit. Quarum prioribus nobis D^{no} Tua plura de animi sui laetitia scribit ex eo concepta, quod iam (id quod semper optaverit) serenissimam principem dominam reginam Isabellam sororem et consanguineam nostram charissimam eiusque illustrem filium in loco tuto collocatos videt, hortaturque nos magnopere pro ea summa, qua erga nos est fide, ut pro firmandis eo magis rebus nostris in isto regno praefatum serenissimi quondam regis Joannis filium non solum aliis gratiae nostrae beneficiis officere, sed etiam eidem unam ex serenissimis filiabus nostris charissimis in matrimonium dare et promittere dignaremur. Quae quidem omnia nos a D^{no} Tua utpote cuius fidelia in rebus nostris studia et consilia iampridem nobis cognita et perspecta sunt, clementi animo accepimus. Et quan-

tum ad matrimonium praefatum attinet, existimamus D^{nem} Tuam a spect. et mag^{co} Joanne Baptista Castaldo etc. quae sit in eo mens et voluntas nostra iam intellexisse. Volumusque D^{nem} Tuam nihil dubitare, quin nos erga serenissimam reginam Isabellam eiusque illustrissimum filium ita exhibitori sumus, ut nihil, quae a benevolo pioque parente morigeri filii filiaeve expectare possunt, in nobis desiderare queant et omnia ea quae dictus bellieus locumtenens et commissarii nostri promiserunt, nos pie, sancte ac plane paterne praestabimus et observabimus. Quo autem ad D^{nem} Tuam cum eadem se talem in negotiis istis nostris Transsylvanicis praestiterit, qualem et ecclesiae dei pium ac religioni christianae quam maximae addictum ac fidelem sincerumque erga nos et christianam rempublicam antistitem virumque praestantem plane decebat, nobis ea omnia ita grata acciderunt, ut istius fidelis ac sinceræ in nos voluntatis suae omni tempore memores futuri, eamque omni gratia nostra ac munificentia regia prosecuturi semper simus. Quamobrem eandem D^{nem} Tuam clementer scire volumus, quod circa id, quod D^{no} Tua posterioribus litteris suis de bonis nonnullis ad arcem Themesiensensem occupatis, ad quae plerique ingredi vellent, a nobis petiit, ne videlicet ea alicui donec de regni rebus magis edoceamur, conferre velimus, eidem petitioni D^{nis} Tuæ non gravatim annuimus, quin etiam grato omnino animo istam fidelem admonitionem suam accepimus, memoresque erimus, ut praedicta bona non nisi pro commodo et beneficio regni ac non nisi D^{nis} Tuæ consilio accedente suo loco et tempore conferamus, aut de illis disponamus. Quod vero nobis D^{no} Tua oppidum Rivuli Dominarum in quo cusionem monetæ recte erigi et institui posse censet, erga arces Bozin et Zenthgewr[g]offert, nos huiusmodi D^{nis} Tuæ oblationem clementi animo ab eo accepimus. Cum autem dictæ arces non sint in manibus nostris, nos videbimus nun illas ad manus nostras reducere et habere possimus et postea cum D^{no} Tua ea de re latius tractabimus. Super autem articulis illis, quos memoratus Joannes Baptista Castaldo ad nos transmisit de nonnullis privatis rebus D^{nis} Tuæ, commisimus eidem locumtenenti bellico ac spect. et mag^{co} Thomae de Nadasd commissario nostro (nam spect. et mag^{cum} Andream de Bathor Themesvarium profectum iam esse existimamus) ut Dⁿⁱ Tuæ nonnulla dicant, et cum eadem nomine nostro tractent; sicuti D^{no} Tua ab eis cognoscet. De quibus eandem D^{nem} Tuam bene contentam fore speramus, quemadmodum ut id faciat, benigne ab ea petimus et requirimus; id quod nobis gratissimum erit, nosque id erga D^{nem} Tuam omni gratia et clementia nostra regia recognosce-

mus et compensabimus. Datum in nostra civitate Vienna die XXVII. iulii anno MCLL. *stb.*

Ferdinandus
J. Jonas. D.
Vicecancellarius mp.

ad mandatum s. r. M^{tis} proprium
J. Jordanus mp.

(Eredeti.)

CLXXX.

1551. jul. 31. Kolosvár.

Frater György Ferdinándnak. - Török hírekről, Temesvár, Solymos, Lippa elfoglalásáról, a moldvai rajda dolgáról, továbbá Izabelláról s egyebekről tudósít.

Sacratissima regia Maiestas. *stb.*

Litteras M^{tis} V. sacratissimae vigesima huius mensis datas eiusdem mensis vigesima quinta die in Kolosvár accepi, ex quibus intelligo ad omnes meas litteras M^{tem} Vestram elementem et benignum responsum semper dedisse; idque re ipsa compertum habeo; dum enim nuper M^{ti} V. scriberem me ad unas litteras nullam responsum habuisse, interim litterae M^{tis} V. ad me allatae sunt, quibus cumulatissimum et benignum responsum M^{tis} V. habui.

Quod ad beglerbegi in Sophia militum coactionem attinet, M^{ti} V. ea tum quae per exploratores acceperam, intimare curavi; nunc vere intelligo cum inter Nandor-Albam et Samandriam cum copiis descendisse; non absre igitur sed ex necessitate a M^{te} V. decretum est ut exercitum pro defensione regni et subditorum suorum augeat. Quemadmodum enim M^{tis} V. hactenus quoque prudenter et studiose de omnibus rebus etiam praeter nostram expectationem consuluit, ita et deinceps, quod ad defensionem huius provinciae Transsylvaniae et regni Hungariae attinet, paterno et regio animo provisuram nihil dubito. Quod quidem ad officii mei rationem attinet; nihil est quod amplius in vita mea cupiam, quam ut in servitio M^{tis} V. et reipublicae christianae ultimam hanc aetatem meae senectutis honeste et cum reipublicae utilitate absolvere possim. Cum enim illud quod imprimis a deo optimo maximo fieri optabam, benignitate et gratia M^{tis} V. singulari consequutus sim, serenissimisque meis istis M^{tilis} ex benignitate M^{tis} V. omnia pro voto contigerint: quid est cur magnopere vitam hanc expectam? Jam enim et aetate et ingenio ac sensibus deficio. Quantum tamen virium superest, totum id servitio V. M^{tis} et reipublicae christianae addixi.

Homines domini comitis Themesiensis hodie apud nos fuerunt, quem intelligo clementia et gratia M^{ts} V. iam optime contentum esse. Nec amplius obstat, quo minus et Themesvar et arces reliquae ac tota pars illius terrae in potestate M^{tis} V. sacratissimae veniat. Superest tantum ut M^{tas} V. de conservatione et defensione totius regni curam habere dignetur. Jam enim ex gratia dei totum regnum, Hungariae et Transsylvaniae, M^{tas} V. in manibus suis habet; de quo deus optimus maximus laudetur in saecula.

Arcem Deva iam in nostris manibus habemus, dominum vero Andream Bathori ad occupationem Themesvar, Solymos, Lippa, aliorumque artium, quae in partibus inferioribus sunt, misimus.

De episcopatu Transsylvaniensi proximis litteris M^{ti} V. supplicaveram, ut domino Francisco doctori conferre dignaretur. M^{tas} tamen V. ob certas et probabiles rationes ad tempus differendum esse voluit; dignetur itaque M^{tas} V. informationem dare, quid de administratione episcopatus istius faciendum sit.

Scripseram M^{ti} V. et de vaivoda Moldaviensi ut serenissimum regem Poloniae ad fatescendum illi negotium induceret, quo magis ad fidelitatem M^{tis} V. perduci posset. M^{ti} V. nunc quoque supplico, ne quid omittat; cum enim nunc inter eos motum et dissensionem esse audiam, facilius ad hoc ipsum induci posse confido; quamvis Moldavus ipse per internuntios suos, quos saepius ad me mittit, offert se ad omnia, huic tamen genti propter levitatem ingenii non prorsus credendum est.

Serenissima regina omnia quae facere eam oportuit iam praestitit et cum in dies gratia et clementia M^{tis} V. cumulari seipsam unacum illustrissimo eius filio videat, paternumque animum M^{tis} V. erga se cognoscat, iam in clementia M^{tis} V. ita acquievit, ut nihil amplius sit nisi ut pro salute et conservatione M^{tis} V. deum optimum maximum precibus et orationibus suis iugiter exoret.

Ubi M^{tas} V. me quoque ex gratia et singulari clementia sua amplioribus honoribus, quam dignus essem, decorari cupiat, orationibus ad deum optimum maximum assiduus ac omni fidelitate et obsequio perpetuo inservire studebo. Quamvis ne istis quidem honoribus, quibus iam M^{tas} V. praeter meritum benignissime affecit, dignum me esse iudico, quicquid tamen consecutus sum vel consequor solius gratiae M^{tis} V. tribuo.

In calce epistolarum hortatur me M^{tas} V. ut negocia omnia ita dirigere velim, quo hostium conatus aut avertuntur aut viribus reprimantur. Quid mihi de avertendo hoste visum est, proximis litteris M^{ti} V. scripsi, de intromittendo videlicet censu et

rationibus quibusdam Thurcae proponendis; nec dubito quin huic rationi acquiescat. Si tamen M^{tas} V. aliud melius in his rebus faciendum esse iudicat, prudenti consilio M^{tis} V. committo et gratiosam relationem a M^{te} V. exspecto.

Castrum Almas credo M^{ti} V. hactenus innotuisse Paulo Bank pro octo millibus florenis per serenissimam reginam impignoratum fuisse quam (*sic*) ego nunc restituta summa illa pecuniae redemi. Si igitur M^{tis} V. bona voluntas fuerit, dignetur arceam istam ad tempus in manibus meis concedere. Cum enim in publica via in ipso aditu regni sita sit, vel propterea ut de illis qui in hoc regnum intrant vel exeunt sciscitari possim, nunc prae manibus meis esse necessarium ducerem. Si tamen M^{ti} V. alia voluntas est, nihil est quod contra M^{tis} V. voluntatem fieri optem. Deus *stb.* Datis Colosvarini ultima die mensis iulii, anno domini 1551.

Eiusdem M^{tis} V. sacratissimae

fidelis servitor
Frater Georgius
episcopus Waradiensis

(Eredeti.)

CLXXI.

1551. aug. 3.

*Mehemet basa beglerbeg Frater Györggöt a szultán íránt külségre inti s fe-
nyegetőleg előszándéolja a nagy haderőt, mellyel közelget.*

Exemplum litterarum beglerbegi ad reverendissimum dominum.

Monache, si fidelis es, scribo pacem et benedictionem; si vero infidelis, indignationem et oppressionem. Scias me cum valido exercitu venisse et nunc Danubium traicio ad Waradinum Petri; audio autem te ex regno illo tributum potententissimi caesaris ordinare, sed et Germanos in regnum intrasse et Andream Bathory Lippam ingressum esse audimus. Cuiusmodi autem mendaciosum tuum factum hoc est; cum nec Aly chaus hactenus rediit, nec tu quicquam nobis significasti. Nunc vero mandatum potentissimi caesaris ad te missum est, translatum in linguam rascianam unacum meis litteris, et quemadmodum in litteris caesaris tibi iniunctum est, saepe nos de omnibus rebus certiores facias et Germanos e regno expelle. Ubi est fides tua, iuramentum tuum coram invictissimo caesare prestitum? Datum tertio die mensis augusti.

Litteras autem rascianis litteris scriptas ad nos mitte. Nunc vero misimus ad te hunc clausum Izaa. Penes nos sunt nunc triginta zanchaki, octo millia ianicherorum, akanchiarum centum millia; ex altera vero parte Danubii versus Cibinium veniunt septuaginta millia Tartarorum et Moldaviensis et Bodoniensis et Derzerteriensis zanchaki, ut unacum istis Zegedini conveniamus. Et hunc Izaa clausum isthuc immorari non debeas, sed quamprimum, data ei relatione, ad nos remitte.

(Egykoru, Fráter György által Ferdinándhoz beküldött fordítás.)

CLXXII.

1551. aug. 4. Bécs.¹⁾

Ferdinand III. Gyula pápához. — Molegen ajánlja Fráter Györgyöt a bébornoki méltóságra.

Beatissime stb.

Non potest non esse notus Sanctitati Vestrae afflictus ille rerum status, quem regnum nostrum Hungariae tam propter inhumanissimos potentissimosque christianae fidei et religionis hostes Turcas eidem regno vicinos, quam ob intestina regnicolarum dissidia et contentiones, quae hostium vires auxerunt, iam multos annos sustinet. Quare inter plurimas gravissimasque nostras eiusdem regni defendendi et conservandi vigilias et sollicitudines haec non postrema semper nobis fuit, ut regnum ipsum ad unitatem et concordiam reduceremus. Cum itaque post plures variasque elapsis temporibus ea de re factas tractationes hoc tandem anno superiore essemus consequuti, quod reverendissimum in Christo patrem Fratrem Georgium episcopum Waradiensem, qui ab obitu serenissimi quondam Joannis Hungariae regis gubernationem partium regni Transsylvanarum tenuit ac eiusdem regis relictæ viduæ serenissimæ reginae Isabellæ eiusque illustris filii tutelam gessit, non alienum esse videremus a concordia eorum nomine nobiscum ineunda, atque unitate in regno constituenda, cum nimirum cognosceret id non solum ad eiusdem reginae, ipsiusque filii (siquidem honestis conditionibus et mediis a nobis contentarentur) commodum et securitatem, sed etiam ad regni Hungariae defensionem, religionisque et fidei christianae in eo conservationem atque adeo universae christia-

¹⁾ Bár nem tartozik e levél Fr. Gy. correspondentiájához, mindazáltal jónak láttam közölni.

nitatis beneficium maximopere spectare, pertinereque. Nos sane tunc eisdem de causis nihil non faciendum, subeundumve nobis esse duximus, ut concordiam huiusmodi iniremus, qua mediante nobilem illam Transsylvaniæ provinciam, situs et locorum natura munatissimam et alioqui ad nos tanquam Hungariæ regem, vigoreque tractatus cum eodem quondam rege Joanne initi pertinerent in manus et potestatem nostram reciperemus divinoque auxilio mediante defenderemus, ne Turcarum imperio tam insignis provincia subiiceretur. Missis igitur eam ob causam superioribus diebus in ipsam Transsylvaniam quibusdam commissariis nostris eam nonnullis copiis et gentibus, hoc tandem divina benignitate hactenus effecimus, ut inter nos et ipsam serenissimam reginam Isabellam pro se eiusque illustri filio concordia honestis conditionibus mediantibus, coierit, nosque eandem provinciam in fidem et obedientiam nostram iam receperimus, non solum reginæ et episcopi Waradiensis sed universorum etiam statuum et ordinum bono accedente consensu et voluntate.

Hæc autem propterea S^{ti} V. commemoravimus ut eo magis supramemorati episcopi Waradiensis non solum de nobis, sed de tota christianitate egregia, illustriæque benemerita eadem S^{tas} V. cognosceret. Nam non possumus non fateri, eum tum authorem huius tractationis fuisse, tum in ea ad hunc exitum perducenda ita se assiduis studiis et laboribus gessisse, tantæque fide, constantia et prudentia hanc christianæ reipublicæ causam promovisse, ut eius optimis consiliis et auxiliis confectæ rei laudem pro maiori parte tribuendam esse censeamus. Jam vero an in his idem episcopus Waradiensis de republica christiana benemeritus sit, S^{tas} V. per se facile diiudicare potest. Audimus præterea ab iis, quorum fides et probitas est nobis perspecta, eum in veteri, orthodoxaque fide et religione nostra christiana ita, uti debet, constantem ac sanctæ istius sedis apostolicæ observantem esse, omnibusque quibus possit modis tam religionis christianæ, quam authoritatis apostolicæ defensionem contra earum impugnatores acriter sustinere et promovere, et quod denique non minus in divinis officiis, quam in aliis etiam piis operibus exercendis ita se gerat et exhibeat ut boni fidelisque antistitis muneri non deesse videatur. Cum nos igitur eundem episcopum Waradiensem propter prædictas ipsius eximias virtutes ac præclara de nobis et de republica christiana benemerita magnopere dignum esse iudicemus, qui a S^{to} V. cardinalatus honore et dignitate condecoretur, idque tum propterea ut virtutibus et benemeritis suis condignum ornamentum nostra intercessione consequatur, atque adeo animi nostri erga se gratitudinem perscipiat, tum ut magis magisque ei sua erga S^{tem} V. et sanctam sedem apostolicam, ac ros et rempublicam christianam

cumulandi benemerita, iusta causa praebeatur, praesertim cum sit constitutus a nobis in provincia illa locumtenens noster, in quo quidem officio eum S^{ti} V. nobis et toti christianitati diligenter et utiliter servitutum esse omnino confidimus, propter eius prudentiam, summum iudicium, magnamque rerum illarum experientiam, qua illum pollere non obscure cognovimus et re ipsa experti sumus. Quamobrem praemissis plurimis gravissimisque causis permoti, S^{tem} V. obnixe hortamur, rogamus et obsecramus, ut memoratum episcopum Waradiensem ad nostram intercessionem primo quoque tempore in reverendissimorum Sanctae Romanae Ecclesiae cardinalium numerum cooptare, eoque honore, dignitate et praeceminentia clementer exornare dignetur. In quo S^{tas} V. non solum nos sibi alioqui devinctissimos longe devinctiores reddet beneficioque singulari afficiet, sed etiam per id regni nostri Hungariae defensionem atque adeo fidei et religionis nostrae christianae causam et erga S^{tem} V. et sedem apostolicam observantiam plurimum procul dubio promovebit, sicuti S^{tem} V. pro sua sapientia haec diligenter consideraturam atque adeo huic nostrae petitioni benignum assensum praebituram esse iam nunc nihil ambigimus, cuius paterno amori et benevolentiae nos humiliter et obsequiose commendamus. Datum Viennae die quarta mensis augusti anno domini MDLI.

Hátirat : Exemplum litterarum s. Romanorum regiae M^{tis} ad summum pontificem pro rev^{mo} domino Fratre Georgio episcopo Waradiensi datarum.

(Egykorú másolat.)

CLXXIII.

1551. aug. 8. Kolosvár.

*Frater György Ferdinándhoz. — Fejtelegeti hogy a tiszántúli megyéknek lehetetlen Szolnok építése végett oda menni; ajánlja 1000 morra munkás be-
küldését.*

Sacratissima regia Maiestas stb.

Praefecti arcis Zolnok miserant ad comitatus cis Tibiscum qui sunt tum M^{tis} V. tum suas litteras, ut omnes coloni isterum comitatum ad aedificationem istius arcis quam primum ad mandatum M^{tis} V. una cum eorum iumentis ad tres vel quatuor dies isthuc irent. Cumani quidem et in comitatibus arcis illi vicinis qui sunt, facile eo ire possunt. Ex comitatu tamen Bihoriensi et qui remotius ad Zolnok sunt, impossibile est ut eo veniant, tum quod nuper tantum e bello regressi non ita pridem consedisent, tum

vero propter anni tempus, quo quisquam cumulandis rebus ad victum necessariis intentus est, quibus se, coniugem, liberos et exercitum M^{tis} V. in annum alere posset, quos non minus et metus hostium assidue in officio esse cogit, incerti qua hora iterum, ut sunt nunc tempora, arma contra hostem sumere cogantur; de quo ex litteris spect. ac magci domini Andreae de Bathor, quas ad illustrissimum dominum generalem dedit, M^{tas} V. certior fieri potest, ut longe maiori praesidio haec terra indigere videatur. Quapropter cum et loci tanta intercapedo, et assidua ex conatibus hostium trepidatio istos ad Zolnok ire prohibeat, si M^{ti} V. videbitur forsitan non erit inconsultum, si ex Moravis mille homines eius rei peritos ad aedificationem arcis illius M^{tas} V. adhibuerit, qui et pro praesidio si necesse erit, et in absolvendo opere utiles esse poterunt, quorum labore hi aliqua contributione ad solutionem iuvarent.

Illustrissimus autem dominus Joannes Baptista Castaldus etc. tenet milites sub ea disciplina, qua decet; supplico igitur, dignetur M^{tas} V. servare ipsum in ea reputatione, quam et dignitas M^{tis} V. et illius conditio expostulat.

Hodie serenissimam reginam recta unacum illustrissimo eius filio Cassoviam profecturam honorifice ad duo milliaria de Colosvario deduxi, ut deinceps ad solius tantum M^{tis} V. negotia nos attentos esse deceat. Deus *stb.* Colosvarini octava die augusti anno domini 1551.

Eiusdem M^{tis} V. sacratissimae

fidelis servitor
Frater Georgius

(Eredeti.)

CLXXIV.

1551. aug. 10. Kolosvár.

Frater György Ferdinándnak. — Hangsúlyozza Szolnok fontosságát, módot mutat annak föltépésére s megülközését fejezi ki hogy Castaldo ott elomultában nem vette észre az ottani visszás állapotokat.

Sacratissima regia Maiestas *stb.*

Commiseram meo officiali prope Zolnok arcem qui est, ut in arcem illam iret, istique et munitiones et alia omnia circumspiceret diligenter; ordine igitur ille singula perscripsit, cuius litteras M^{ti} V. istis inclusas mitto,¹⁾ ex quibus et provisionem arcis illius et quam munita sit, M^{tas} V. aperte intelliget. Nunquam illi

¹⁾ E levél hiányzik.

tempestive de provisione illius curare voluerunt, quae res si M^{ti} V. cognita fuissent, non defuisset tempestiva illius provisio. Tamen cum reverendissimi domini cancellarius et Waciensis ratione episcopatum Agriensis et Waciensis decimas prope Zolnok habeant, facile ex decimis Zolnok provideri potest, quarum loco M^{tas} V. ex decimis archiepiscopatus Strigoniensis prospicere illis dignetur. Meas vero prope Zolnok decimas quas habeo, iussi ut omnes illae ad Zolnok deferantur. Committamque statim, ut coloni omnes qui vicini ad Zolnok sunt, statim ad Zolnok eant, in illaque munienda adsint. Miror autem de illustrissimo domino generali qui Agriae fuit, arcemque illam vidit, qui facile de his rebus pro sua prudentia iudicare poterat, quod nihil de arce illa M^{ti} V. scripserit. Ante omnia alia igitur M^{ta} V. de munienda Agria et Zolnok curare dignetur, utque victualibus provideantur, in quas facile tandem praesidarii milites mitti poterunt.

Meam vero hanc in scribendo libertatem M^{tas} V. mihi ignoscere dignetur. Nec ista propterea a me scribuntur, ut existimationem alicuius aut illam in re militari opinionem deminuant; tamen cum plerique sint, qui hostem in campo armati intrepide invadant, hastamque transfosso hoste comminuant, non tamen hi omnes in arcibus obsessis utiles sunt; de quibus cum ipse periculum fecerim viderimque multos non eandem ubique virtutem praestare posse, visa et non audita M^{ti} V. scribere volui. Supplico igitur M^{ti} V. domino elementissimo iterum atque iterum, dignetur arcium illarum eam habere rationem, quam maxime haberi convenit; quae ita inter se coniunctae sunt, ut Zolnok amissa, Agria consistere non possit. Ex amissione vero Agriae totius istius regni calamitas proculdubio futura erit. Deus *sib.* Colosvarii 10. die mensis augusti anno domini 1551,

Eiusdem M^{tis} V. sacratissimae

fidelis servus
Frater Georgius

(Eredeti.)

Melléklet. ¹⁾ — Datum nélkül.

Horrathinories szolnoki prefectus Was Lászlónak, a kolbáz-széki kánok öfjicsülésának.

Köszönetemet írom te kegyelmednek. Ma ebéd után jutta emberem Budáról, ki azt hozá, hogy az budai basa az végbeli törökökkel Tővárat szállatá meg tegnap este és az ágyút golyóbist vittén-viszik utá-

¹⁾ A Fr. Gy. levelében említett melléklet hiányzik, helyette a barát — talán tévedésből e másikat küldte be. Érdemesnek tartom közölni.

nek. Azt nem (tudom) hogy ha azt akarják-i vitései avagy másfelé esavaroúnak. Azért kegyelmed szóljon Ördögh uramnak és Bakyt uramnak hogy mi se hevernénk veszteg, hanem támadnánk rájuk, avagy szállanók meg Szegedet, avagy Hatvant, mert az hatvani törökök es oda vadnak.

Bartholomeus Horwathynowyth
arcis Zolnak praefectus.

Küldésim: Egregio domino Ladislao Was de Gyalu officiali Comanorum sedis Colbaz etc.

(Eredeti.)

CLXXV.

1551. aug. 13. Bécs.

Martinengo Jeromos pápa nuncius üdvözlé Frater Györggyöt a Ferdinánd érdekeiben folytatott buzgósága — s a keresztgyéségnek tett szolgálataiért.

Litterae tuae, quas pridie calendas et VII. idus augusti Colosvarii datas accepi, periucundae mihi fuerunt, tum ipso successu rerum, quem ad me scripsisti tum quod te laetiori esse animo facile ex illis cognovi, quorum utrunque evenisse ex sententia, gaudeo. Volo enim te existimare istius nobilissimae provinciae et totius christiani populi salutem, quam hac compositione et concordia maxime confirmatam esse arbitror, mihi non mediocri curae fuisse et quae tibi putas utilia vel congrua, mihi pro mea in te singulari benevolentia, quam tua virtute et tuis meritis es adeptus, omnia esse iucunda. Litteras vero tuas ad sanctissimum dominum nostrum statim misi cum magna attestazione tui facti, ut diserte illi exposuerim amplissimi honoris insignia, quae a pontificibus tribui solent, tuis virtutibus deberi, qui et laboribus maximis perfunctus esses, et industriae tuae prudentiaeque in republica christiana fructus extarent, futuraque essent illustriora opera tua ad illos homines perducendos ad perfectum secundum orthodoxam ecclesiam christianum cultum, si in patrum numero constitutus pace composita ad hoc totum animum tuum adverteres. Ita enim ego de tua virtute sentio, neque unquam sedulitate deero, quacunque in re dignitatem tuam, authoritatem, honorem mea solertia auctum iri existinem; quod cum faciam, mihi ipse forte satisfacere potero, magnitudinem equidem meritorum tuorum non assequar. Neque desistam cum regia M^{te} agere, ut omnes suas cogitationes et conatus ad defensionem istius provinciae conferat, ad quam illum optime animatum, tuique amantissimum video. *stb.*
Data Viennae Austriae idibus augusti MDLI.

Reverendissimae Dominationi tuae deditissimus

Hieronymus comes Martinengus nuncius mp.

Külczim : Reverendissimo in Christo patri domino Fratri Georgio, *stb.*

(Eredeti.)

CLXXVI.

1551. aug. 14. Bécs.

Ferdinánd Fr. Györgynek. — A királyné s a királyfi iránti jó indulatáról, a gy.-fehérvári püspökség betöltése ügyéről, a moldvai vajda dolgáról, Almás váráról stb. felel a barát levelére.

Ferdinandus *stb.*

Reverendissime in Christo pater. Ad binas Devotionis Tuae succesivo tempore nobis redditas litteras, nempe de ultima mensis iulii proxime praeteriti et de septima praesentis mensis augusti nos hisce unis clementer nunc respondendum duximus. Et quod inprimis D^{tio} Tua ostendit, cum iam serenissimae reginae et illustri eius filio omnia pro voto contigisse videat, se iam nihil magis expetere, quam ut in reliquo vitae suae tempore, quod totum nostro et reipublicae christianae servitio plane addixerit, suum in ea re animum magis magisque notum et testatum faciat; nobis sane id longe gratissimum accidit et vicissim Dⁿⁱ Tuae hoc certo persuasum esse volumus, quod serenissimam reginam spes, quam in rebus suis et illustris ipsius filii in nostra clementia reposuit, nullo unquam tempore fallat, neque etiam D^{nom} Tuam studiorum, sollicitudinum et laborum poenitebit, quos in hac totius reipublicae christianae causa subire non dubitavit, et nunc quoque indesinenter perfert, prout nostrum plane paternum erga ipsam serenissimam reginam, illustrisque eius, imo et nostrum filium, animum ita iam declaravimus et testati sumus, ut ne minimum quidem cuiquam amplius de eo dubitandum sit. Quam benignam autem D^{nis} Tuae ornandae et eius dignitatis amplificandae curam susceperimus, id D^{tio} Tua a spect. et mag^o marchione Cassani etiam latius cognoscet, facturique sumus et praestaturi in posterum quoque omnia, quae eximia et praeclara D^{nis} Tuae benemerita a nobis iure suo exposcunt.

Quod autem D^{tio} Tua nos nonnisi fideliter et prudenter ad regni, quod iam plene in manibus nostris existere scribit, defensionem hortatur, nos iam talem de eo curam suscepimus, tamque sollicitae dies noctesque in hoc versamur, ut regnum ipsum ac fideles istos nostros clementi et paterna defensione nostra nequaquam deseramus. Hoc a D^{no} Tua magnopere petentes, ut cum praeter spem et expectationem nostram audiamus (nam ex litteris D^{nis} Tuae longe meliora cognoveramus) comitem Themensiensem adhuc a serenissimae reginae votis et consiliis dissidere, velit

eandem D^{to} Tua una cum memorato marchione Cassani et aliis commissariis nostris eas inire rationes, quae utiles et necessariae vobis visae fuerint, ne tanti momenti loca in manus hostium cum summo regni discrimine perveniant.

Quantum ad episcopatum Transsylvaniensem attinet, decrevimus ut interim donec eundem episcopatum digno alicui viro etiam D^{nis} Tuae consilio accedente conferamus, illius fructus et proventus ad necessarias locorum fortificationes administrentur, prout D^{to} Tua consuluit et nos ea de re latius ad praefatum marchionem Cassani scripsimus.

Quae D^{to} Tua de vaivoda Moldaviensi nobis consuluit, probe intelleximus ac si quid apud serenissimum regem Poloniae effici posse cognoverimus, id non negligemus.

De arce Almas iam antea clementer commisimus praefato marchioni Cassani, ut cum D^{no} Tua nomine nostro ageret, speramusque D^{no} Tuam clementi oblationi nostrae iam non gravatim acquievisse.

Quod nobis vero posterioribus litteris D^{to} Tua de omnium statuum et ordinum laetitia ex eo concepta significavit, quod illustrem ducem Joannem in filium nostrum suscipere non dubitaverimus, publica eius rei per marchionem Cassani nomine nostro ostensa significatione et testificatione, nobis id gratissimum fuit audire, cum plane confidamus ex ea re defensionem regni plurimum adiutum et promotam esse. Et proinde licet de D^{nis} Tuae summo studio nihil dubitemus, pro more tamen nostro, et ex magno defendendi et conservandi regni istius et fidelium subditorum nostrorum desiderio, eandem D^{no} Tuam clementer hortamur et requirimus, ut praesertim nunc, ex quo de hostium adventu rumores dissipantur, quamvis per explorationes ad nos allatas speramus eorum vires tantas, quantae dicuntur, contra nos esse non posse, cum tamen contemni non debeant, velit ita se gerere et exhibere, quemadmodum de D^{no} Tua nos confidimus et una nobiscum omnes rei publicae christianae salutem et conservationem cupientes confidunt et expectant. Nihil diffidens D^{to} Tua, quin nos omnia quae ad regni illius auxilium et subsidium iam decrevimus, quantum possibile fuerit, acceleraturi simus. Id quod nos erga D^{no} Tuam omni regia clementia recognoscemus. Datum in nostra civitate Vienna die XIII. mensis augusti anno domini MDLI. *stb.*

Ferdinandus mp.

J. Jonas. D.
Vicecancellarius.

ad mandatum s. r. M^{us} proprium
J. Jordanus mp.

(Eredeti.)

CLXXVII.

1551. aug. 19. Szamosújvár.

Frater György Ferdinándnak megadta Erdély jövedelmeinek jegyzékét, tudósítja a moldvai vajda követéséről; dicsáimlálja saját zsebéből tett kiadásait s jeleníti, hogy egy bécsi emeletnek jöttéről tudósítást nyert.

Sacratissima regia Maiestas stb.

Ad ternas iam fere litteras meas nihil M^{tas} V. respondit, cuius quidem morae causam non sine ratione accidisse opinor.

In litteris autem ad illustrissimum dominum generalem quas M^{tas} V. dedit, scribit de proventibus regni istius, quos ordine, quatenus mihi cogniti sunt, ex registo istis litteris incluso M^{tas} V. accipiet, ¹⁾ qui ut tempestiva et bona provisione plurimum et augeri et locupletari possunt ut longe maior numerus proventuum existere possit, ita per negligentiam etiam hi qui nunc sunt, diminui poterant.

Ubi vero de subsidio in causa ducatus qui filio regis daretur, me pollicitum esse M^{tas} V. meminat, hoc ipsum et per me apud regnicolas praestare poteram, si pace et non bello res agi coepta esset; verum cum bello res tota procederet, non erat occasio illius rei constituendae, cum ne una quidem illi, ita ut in tali re fieri assolet, hactenus esse potuissent (*sic*), ²⁾ quod tamen illi nulla ratione subterfugere possunt, cum causa ista filii regis et serenissimae reginae in negotio dotis ex necessitate et debito illis incumbat.

Itaque cum iam arces Themesiensis, Becho et Bechkereke et reliqua omnia loca, tam in Hungaria quam in Transsylvania in potestate M^{tis} V. sint, omniaque in defensione M^{tis} V. consistent, arbitror me meae nunc oblationi satisfacisse. Superest igitur nunc sola regni defensio, quam magnopere M^{tas} V. curare dignetur, modumque illis omnibus praescribere et in ordinem omnia regni negotia redigere, ne confuse et sine modo sint, sine quo illius administratio fieri non potest.

Propterea igitur et de episcopatu Albensi nuper M^{ti} V. scripseram, ut si illum nunc M^{tas} V. alicui conferre nollet, alia via de eo M^{tas} V. cogitaret; cum haec res damno non utilitati M^{ti} V. futura sit, multaque per caventiam episcopi in causa potissimum religionis fiat, quae per alios ita commode geri non possunt, utpote in quem oculi omnium semper intenti erant, et qui parentis loco ab omnibus habitus esset.

¹⁾ Nagy kár, hogy e jegyzék nincs meg.

²⁾ E mondat értelmé homályos. Una esse = egyetérteni.

Miseram hominem meum una cum litteris M^{ti} V. ad vai-vodam Moldaviensem legatione litteris M^{tis} V. conformi, qui licet per nuncium meum omnia se facturum pollicitus sit, ubi de gratia M^{tis} V. in se certus extiterit, tamen quo plenius ad ea omnia responderet, episcopum summum illius regni Moldaviensem antistitem et alterum ex boyeris suum praecipuum, cuius consilio et parens illius dum viveret in magnis semper rebus utebatur, ad me misit, quorum legationem ubi auditi erunt, ordine M^{ti} V. perscribam.

Cum vero et proventus regni, ex quibus nulli quidem nunc in promptu sunt, sed qui futuri adhuc erunt, iam M^{tas} V. intelligat, ad rationem illorum et ea quae necessaria in hoc regno sunt, M^{tas} V. conferre potest.

Iam igitur et ad salinas pro excidendis salibus et ad auri campionem si M^{tas} V. illam ad rationem suam retinere voluerit, et ad solutionem servorum meorum, quo scilicet numero me M^{tas} V. hic esse vellet, pecunia necessaria esset; cum enim ab eo tempore, quo spectabilem et magnificum quondam dominum comitem a Salmis conveneram, nihil mihi a regno tributum esset, tantumque militum numerum, tum contra factionem serenissimae reginae, tum contra Turcam et duo vicina regna, interea meis tantum sumptibus aluerim: M^{tas} V. pro sua prudentia facile iudicare potest, quantum in solutionem istarum gentium impendere debuerim. Supplico igitur M^{ti} V. domino clementissimo, dignetur me suo prudenti consilio instruere, quid mihi in tali statu regni faciendum esse censeat. Deus *stb.* Ex Nova Arce mea decima nona die augusti, anno domini 1551.

Eiusdem M^{tis} V. sacratissimae

fidelis servitor
Frater Georgius
episcopus Waradiensis.

Absolutis vero iam litteris homo meus a Zegedino eo tempore advenit, quo unacum dominis generale et Thoma de Nadasd in arce mea nova essem, qui chausum unum illic esse retulit nomine principis Turcarum ad me venturum; verum cum ille postquam M^{tis} V. unacum litteris interceptum esse accepisset, ibidem Zegedini illum substetisse dixit, nec sine litteris securitatis ad me venturum. Visum est igitur dominis ipsis, ut pro cognoscendis tantum rebus illum de suo ad me adventu securum redderem.

Turci ut mihi idem servitor meus recensuit, prope Zemlŷn et Zalankemen sunt, pontemque iam in Danubio ad Waradinum petri absolutum fuisse dicebat.

(Eredeti.)

CLXXVIII.

1551. aug. 24. Bécs.

Ferdinánd Fr. Györgynek. — Szolnok építése és védelme, valamint a Szolnok és Eger ellen intézendő török hadjárat felől.

Ferdinandus etc.

Reverendissime in Christo pater *stb.* Intelleximus ex litteris Devotionis Tuae 17. praesentis mensis die ad nos datis nobilibus comitatus de Zarand impossibile esse venire iuxta mandatum nostrum ad fortificationem Zolnok tum propter loci distantiam tum etiam quod Turcis vicini sunt, contra quos in horas arma capere cogentur, ut se, coniuges ac liberos defendant. Nos itaque iuxta consilium D^{nis} Tuae expediri fecimus ad eiusdem comitatus nobiles litteras, quibus eis significavimus, quod in causa fortificationis dictae arcis Zolnok iuxta instructionem et commissionem Dⁿⁱ Tuae a nobis datam omnia agere debeant, sicuti D^{ti} Tua ab exemplo quod una cum ipsis litteris eidem transmittimus cognoscet. Requirentes a D^{no} Tua id quod magis utile et necessarium iudicaverit, desuper agat; sicuti eam facturam esse minime dubitamus, cum ipsius sincerum constantemque erga nos animum omnibus in rebus nobis magis ac magis declarare comprobareque non desistat, prout marchio Cassani nobis proximis litteris etiam significavit, cum de arce Ovar nonnulla ad nos scripsisset; quod ipsum licet nos a D^{no} Tua haud optemus, istiusmodi tamen D^{nis} Tuae de nobis benemerendi cogitationes gratissimae nobis acciderunt.

Praeterea cum beglerbegus cum copiis suis vel ad Agriam vel arcem Zolnok obsidendam movere velle videatur, et licet nos ex his partibus diligentem explorationem, quo sese ipsi hostes moverint, fieri ordinavimus; tamen D^{nem} quoque Tuam gratiose requirimus ut etiam ipsa de habendis veris et certis explorationibus de ipsorum hostium traiectione et progressu curam diligentem gerere et quicquid certi cognoverit, nobis significare et denique si ipsi hostes vel Agriam vel Zolnok obsidere conarentur, una cum locumtenente bellico marchione Cassani et commissariis nostris ita etiam ad has partes advertentiam habere velit, ut postulante necessitate succursum illinc a vobis habere possint. Nos vicissim gentes et copias horum confiniorum ita disponi et ordinari mandabimus, ut si necesse fuerit, etiam Transsylvaniae succurrere queant, quo ex omnibus partibus ista ratione eo efficacior hostibus ipsis resistentia fiat pro fidelium subditorum defensione et ne tantae importantiae loca periclitentur; sicuti D^{ti} Tua pro sua prudentia haec per se satis superque intelligit;

quae in eo rem et necessariam et nobis gratam factura est, elementer erga se recognoscendam. Datum Viennae die XXIV. augusti, anno 1551.

Az írat élén: Fratri Georgio, 24. Augusti.

Fogalmazvány.

CLXXIX.

1551. aug. 28. Bécs.

Ferdinand Fráter Györgynek. Panaszkodik hogy az erdélyi jövedelmekből a költségek nem telnek ki; kéri Fráter Györgyöt a szorgos vigyázásra s biztatja a bábornoksággal.

Ferdinandus . . . stb.

Reverendissime . . . stb. Accepimus litteras Devotionis Tuae 19. praesentis mensis die ad nos datas et non dubitamus quin D^{no} Tua postea responsum ad omnes suas litteras acceperit. Nos enim ad omnia eius scripta quae hactenus nobis reddita sunt, respondimus, neque opinamur, tabellarium aliquem denuo interceptum esse, sicut D^{no} Tua ex marchione Cassani eius rei rationem latius cognoscet.

Vidimus regestum reddituum regni istius nostri Transsylvaniae et cum sumptus quos facere cogimur, ipsos redditus longe superent, sicuti D^{no} Tua facile diiudicare potest, magnopere confidimus eandem pro sua rerum istarum omnium sufficienti plenoque intelligentia et cognitione longo usu experientiaque parta ita eorumdem reddituum administrationem consilio operaque sua directuram esse, sicuti tempore serenissimi quondam regis Joannis quoque fecit, quo nos tum regni istius defendendi et conservandi onus eo melius hoc tempore ferre et sustinere, tum in posterum divino auxilio mediante, istiusmodi praeteritorum sumptuum vigiliarum et laborum aliquem fructum et compensationem habere et consequi valeamus. Qua de re D^{no} tua clementem et condignam remunerationem a nobis acceptura est.

Quod nos D^{no} Tua ad regni istius defensionem cum iam totum sit in potestatem nostram redactum, hortatur, nos sane omnia ad id pertinentia omnibus possibilibus modis, viis et rationibus curare et providere studemus. Cum autem negotium tractatus satis diu protractum sit, et praeterea Themesvarii et aliae partium inferiorum arces, ipsis demum hostibus prae foribus fere existentibus nobis consignatae fuerint nosque speraverimus illas a comite Themesiensi melius provisas relictum iri, quam evenit, non possumus non esse de illis arcibus magnopere solliciti, cum ex tam longinquis partibus earum provisio necessaria tam cito sufficien-

ter fieri non potuerit. Et propterea licet opinemur beglerbegum propter inundationem aquarum hoc anno amplius versus Transylvaniam vel partes illas inferiores non profecturum, vel saltem in traiectione non parum impedimenti et remotionis habiturum; insuper sicut ex variis explorationibus percepimus, ipsum nedum parvum militum numerum, sed etiam paucos expertos et rei militaris peritos secum habere dicatur; tamen D^{cem} Tuam clementer requirimus, ut una cum bellico locumtenente et commissariis nostris conservationis et provisionis dictarum arcium diligentem curam gerere velit, ut donec munitiones nostrae, quae iam in itinere sunt, isthuc adferri possint, ob earum defectum non periclitentur, atque apud status et ordines istius regni res et negotia nostra eo dirigere et promovere in novo conventu, quem non nisi summopere necessarium existimamus, contendat et laboret, ut super fortificationibus locorum et defensione regni consultare, deliberare et prout necessitas expostulat concludere velint, atque ut eo maiore cum fructu in huiusmodi conventu agi possit, D^{no} Tua cum dicto locumtenente bellico et Thoma de Nadasd, commissariis nostris diligenter deliberet et concludat, quid et qualiter cum statibus regni agendum et tractandum sit, nobisque super eo opinionem suam perscribat, ut si per temporis brevitatem fieri poterit, ea quae necessaria visa fuerint, ante indicti conventus celebrationem rescribere et committere possimus.

Quo ad episcopatum Albensem et alia D^{nis} Tuae equitum et peditum intertentionem pertinentia nos erga D^{cem} Tuam brevi non nisi clementer resolvemus, ita quod D^{no} Tua re ipsa experitura sit, nos erga eandem non aliter gessisse, quam prout clementem et gratum regem facere decet, erga eum qui sibi et reipublicae christianae nedum gratissima verum etiam utilissima praestitit servitia. Ideoque apud sanctissimum dominum nostrum papam pro conferenda in D^{cem} Tuam cardinalitia dignitate diligentem instetimus et primo quoque tempore optatum responsum habituros esse speramus et aliis quibus poterimus modis eandem D^{cem} Tuam pluribus honoribus et dignitatibus ornare et decorare inclinati sumus.

Moldoviensis vaivodae oratorem isthuc pervenisse praesertim cum ad omnia christianitatis studia iuvanda domini sui provisionem ostendere videatur, libenter intelleximus; expectabimus tamen ulteriorem D^{nis} Tuae informationem, quam se nobis perscripturam esse significavit, ubi eum audiverit.

Quod cziausium turcicum D^{no} Tua assecraverit ut ad eum veniat, non improbamus et D^{cem} Tuam gratiose requirimus ut de iis quae cziaus ipse proposuerit, nos sine mora certiores reddat.

De eo vero quod D^{no} Tua nobis supplicavit et eam ex nostro instruere dignaremur, quid eidem in tali statu regni faci-

endum esse censeamus, D^{nem} Tuam benigne hortamur et requirimus, ut ipsa prudenter apud se expendat, quae praesens rerum et regni status exposcat, nobisque suum desuper consilium primo quoque tempore tribuat et pro sua prudentia eum ordinem et modum deliberet suscipiendum, qui nobis ac regno et universae reipublicae christianae commodus et salutaris esse possit: quemadmodum etiam tempore serenissimi quondam Joannis regis et eo defuncto penes illustrem eius filium ducem Joannem dum in regno esset, fecisse dignoscitur, et tanquam rerum experientia et prudentia pollens adhuc optime facere potest. Nos enim intellecta D^{nis} Tuae opinione et consilio, omnia ea quae ad regni et fidelium istorum subditorum nostrorum conservationem et defensionem pertinere cognoverimus, libenter amplectemur et quantum possibile fuerit, executioni demandabimus; non dubitantes quin D^{to} Tua in hisce omnibus nobis non minus quam antea consilio et auxilio suo praesto futura sit, ipsique regnicolae pro suis etiam vñibus ad suam ipsorum conservationem et defensionem contributuri et ita aliis quoque ipsos iuvandi bonum exemplum daturi existant, adeoque nobis et subditis nostris fideliter plantantibus et rigantibus ea quae ad regni et christianitatis conservationem et utilitatem pertinent, etiam dominum deum sua divina gratia praesto futurum et adiuturum, ut quod ad suam laudem et gloriam, suiue christiani populi utilitatem incepimus, ipso incrementum praestante iugiter continuemus et manuteneamus. Et haec sunt stb. Datum in nostra civitate Vienna, die XXVIII. mensis augusti anno domini MDLI. stb.

Ferdinandus mp.

J. Jonas. D.

Vicecancellarius.

Ad mandatum s. reg. M^{tis} proprium

J. Jordanus. mp.

Kihirdal: Reverendi. sinó in Christo patri Fratri Georgio . . . stb.

(Eredeti.)

CLXXX.

1551. szep. 7. Alvincz.

Füzet: György a biborauk-collegiumhoz. Röviden eszetelérén saját működését adomás kír. halála óta, Erdély helyzete fontosságának fejtegetésére tér és sürgőre kír. segélyt a török ellen.

Illustrissimi ac reverendissimi in Christo patres et doctissimi stb.

Saepe quidem et antea cum sanctissimus dominus Paulus tertius pontifex maximus pia memoriae nondum e vivis decessisset, et sanctae illi sedi apostolicae, quam mihi ad omnes actiones

meas unicum et salutare praesidium esse constitui, et aliis principibus christianis, causam regni istius aperui, enumeratis omnibus malis, quibus illud a principe Turcarum immanissimo iactaretur, ut praevisa tanta tempestate, quae universam rempublicam christianam invasura foret, oportune ad depulsionem tantorum malorum consulerent ac ad extinguenda initia tantae cladis, reliquos etiam pro ferendo auxilio invitarent. Nunc tamen iterum hoc ipsum in amplissimo illo consensu Dominationem Vestrarum rev^{marum} facere volui, ne rebus reipublicae christianae essem unquam defuturus. Hac vero ratione potissimum ego huius causae patronus extiteram, quod post mortem serenissimi quondam principis domini Joannis regis Hungariae etc. domini et benefactoris mei clementissimi non solum cura serenissimae reginae viduae eiusque illustrissimi filii; verum etiam totius istius regni Hungariae quae sub ditione defuncti ipsius principis fuerat et provinciae Transsylvaniae administratio mihi ab ipso mortuo rege imposita esset; cui cum decem annos praefuissem, furoremque et domesticorum et externorum hostium tulissem gravissimum, non aliud tamen interim agebam, quam ut retenta rabie hostium regnum Hungariae unacum Transsylvania christianis principibus tuendum committerem, quorum opera libertatem regni Hungariae sub turcica potestate amissam facilius recuperari posse confiderem; in quare quantum mihi vel autoritas sanctissimi defuncti pontificis vel D^{num} V. rev^{marum} in persuadendo apud principes christianos prudentia profuerit, rerum praesentium status ostendit ut et pacis constituendae rationem et belli gerendi potestatem apud easdem esse non dubitarem.

Rebus igitur serenissimae reginae viduae eiusque illustrissimi filii apud sacram regiam Maiestatem, dominum meum clementissimum optime constitutis ac eisdem in loco tuto et pro dignitate eorum convenienti collocatis, perfeci dei optimi auxilio, ut et provincia Transsylvania et tota ea parte Hungariae, quae sub ditione filii regis defuncti fuerat, M^{as} ipsa regia sine tumultu et sanguine potiretur, cuius pietate, qua ille erga rempublicam christianam ducitur mortem quoque pro illa oppetere non dubitans, quid praeclarius, quid sanctius unquam esse potest? Verum cum unius illius principis vires contra totius reipublicae christianae hostem impares sint, D^{nes} V. rev^{mac} quas deus ipse tanquam luminaria quaedam non solum ad orthodoxae fidei conservationem gubernationemque ecclesiae suae sanctae, verum etiam ad defensionem christianitatis in celeberrimo illo loco esse voluit, rogo quam possum diligentissime, habita ratione tam nobilissimae provinciae, tam sanctissimum dominum nostrum, quam reliquos principes christianos ad istius conservationem invitare velint, de cuius dignitate nec satis commode me dicere

posse video, nec illius situm ad omnes res contra hostem feliciter gerendas satis praedicare, ut quocunque se hostis ad turbandum reipublicae christianae statum terrestri expeditione vertere voluerit, quantum ad situm regionis istius attinet, Transsylvania illa sit, quae conatus hostium non solum remorari, sed etiam vires illius et debilitare et frangere possit. Si igitur D^{nes} V. rev^{mae} incolumes esse, si curam reipublicae christianae, quam humeris suis sustinent, retinere voluerint, primum illud ab eisdem omni studio impetrare contendo, ut quam acerrime iniuriam a multis iam omnis regno isti illatam ab hostibus vindicandam, ut quam fortissime efferis illis hominibus resistendum curent, illudque cogitent nisi tempestive in hac regni istius causa animum sanctissimus dominus noster et reliqui principes christiani ostenderint, eo brevi prorumpere hostium cupiditatem et scelus et audaciam, ut non in isto tantum regno, sed in tota republica christiana in ipsa denique urbe flammam incendiorum hostilium, infinitamque christianorum cedem ubique et visurae et auditurae sint. Qui cum nunc quoque in istius regni visceribus haereant rapinisque et cede omnia contaminent, vereor ne defensio quae ab ipsa sacra regia M^{te} optimo quidem in rempublicam christianam studio suscepta est, extremos luctus, perpetuumque nobis exitium brevi sit allatura. Ut igitur saluti reipublicae christianae, ut nomini et dignitati ipsarum D^{num} V. rev^{marum} in hoc primo quoque tempore consulere velint, easdem per amorem domini nostri Jesu Christi supplico quam humillime; nec impossibile hoc ipsum, quod postulo, D^{nes} V. esse putent, cum nihil sit tam difficile quod non studio, cura, diligentia denique ipsa confici possit, animus igitur tantum accedat, oportet, quo ista agere velint, deus ipse reliqua praeter expectationem nostram suppedabit. *stb.* Datum in castello meo Alwynez 7. die septembris anno domini MDLI.

Eorundem D^{num} V. ill^{marum} ac rev^{marum}

deditissimus servitor

Frater Georgius, episcopus Waradiensis.

Hétirát : Exemplum litterarum ad collegium cardinalium.

(Egykorú másolat.)

CLXXXI.

1551. sept. 8. Alvincz.

Frater György Ferdinandus. Iggyekezni fog Erdély jövedelmeit többíteni; Temesvár orosz karban létele ő élte nem volt titok. Szükségessé váltja az erdélyi ügyek elégt átalános (erdélyi) országgyűlés egybehírdését, részlegest már Szébenbe hírdetett.

Sacratissima regia Maiestas stb.

Litteras M^{tas} V. die XXVIII. mensis augusti datas hodie quinta die septembris (?) accepi. Scribit M^{tas} V. regestum reddituum regni huius Transsylvaniae, quod proxime M^{ti} V. trans-miseram vidisse, sumptus tamen, quos M^{tas} V. pro regni huius defensione et conservatione facere cogitur, ipsos redditus longe superare. Confidit tamen M^{tas} V. opera et industria mea eorundem reddituum administrationem ita moderaturum, ut onus et magnitudinem expensarum M^{tas} V. melius et facilius hoc tempore sustinere et in futurum tot sumptuum, laborum, vigiliarumque aliquem fructum accipere possit. Quantum mearum virium est, M^{ti} V. adiuvante deo ita in omnibus inservire studebo, ut mea opera et servitio M^{tem} V. et a magnitudine expensarum sublevare possim et commodum fructumque quo uberiores afferam. Jam enim nemo alius praeter M^{tem} V. ob oculis meis versatur, ad quem curas, studia, cogitationes meas converterem; M^{ti} V. enim meis prioribus ex divina providentia et clementia sacratissimae M^{tas} V. ita prospectum est, ut amplius opera mea non indigeant.

Redditus regni sicuti se habet, M^{ti} V. ita perscribere curavi, ex quibus per me nulla fiet dissipatio, sed quicquid est, totum illud M^{ti} V. fideliter administrabitur.

Propensum animum M^{ti} V. curamque singularem quam pro defensione regni huius suscepit, iam antea ita cognitum omnibus est, ut nemo sit, qui non videat M^{tem} V. etiam supra vires in conservatione regni omnia fecisse, ex officio tamen boni et fidelis servitoris feci, ut M^{ti} V. supplex scriberem, ne quid etiam in posterum, quod ad conservationem regni pertineret, omittere digneretur.

Quod vero negotium tractatus cum serenissima regina et comite Themesiensi tandiu protractum sit, causam huius rei M^{tem} V. antea cognovisse arbitror, quibus enim cum hominibus rem habuimus, M^{tas} V. intellexit, quos non nisi ultima calamitas ad hoc quod dudum facere debebant, inducere potuit. Themesva-

¹⁾ Jelen levélnek kivonatát mind Theiner Monum. Slav. merid., mind Szilágyi S. Erdélyi Orsz. Eml. II. kötetében (jegyzetben) közlik. Jónak láttam egészben e gyűjtemény többi darabjai közé fűzenni.

rium vero et alias arces tam improvisas et vacuas fuisse dudum antea sciebam, ideoque plurimum metui, ne sub ista incuria et negligentia in potestatem hostis venirent, optavique ut prius quam hoc contingeret, ad manus M^{tis} V. darentur. De quorum conservatione bonum est M^{tem} V. accuratam provisionem habere; interim de munitionibus istis, quae in manibus meis erunt, ex arcebus meis providere eas curabo, nec pulveribus nec pixidibus barbatis parcam et de conservatione ac provisione earum sicuti M^{tas} V. optat, una cum illustrissimo domino locuatene M^{tis} V. bellico et domino Thoma de Nadasd curam diligentissimam habebimus.

Turcicas copias de quibus M^{tas} V. scribit, nulla inundatio aquarum remorabitur, ad has enim partes magna ubique siccitas est, vigilandum itaque est, ne insidiis et dolosis eorum stratagematibus circumveniamur.

Apud status et ordines huius regni negocia M^{tis} V. dirigere et promovere non quiesco, nec dubium quin facturi sint omnia libenter; licet hoc anno in frumento penuriam sentiant; vinum paulo uberius proveniet. Annis tamen superioribus quoque propter tumultus bellorum continuos omnia quae habebant consumpta sunt; nihilominus M^{ti} V. parati sunt servire. In comitiis autem quid modo cum eis tractandum sit, non video, nisi si de contributione agere velimus, quam in omni tempore eos reddituros speramus. Nam quod ad defensionem regni attinet, optimum antea modum ex decreto et deliberatione regnicolarum in hoc regno reperimus, ut sive decima vel vigesima parte, aut partialiter vel capitalem insurgere necesse sit, quaelibet natio iuxta modum praescriptum sine mora insurgere debeat, quod diligenter cum opus est, singuli eorum exequi curabunt.

Siquid autem aliud M^{tas} V. in animo habet, quod eius proponere velit, M^{tas} V. primo quoque tempore me certiore facere et edocere dignetur.

Illud quidem necessarium esse iudicarem, si tamen ratio praesentis temporis concederet ut M^{tas} V. de tali novo generali conventu in aliquo competenti loco prospiceret; ad quem universi status et ordines utriusque regni convenire possent, ubi de omnibus negociis ac rebus et praesertim de modo defensionis et conservatione regni, ita agendum et concludendum esset, ut tam barones et magnates, quam etiam nobiles et omnes status ecclesiastici et seculares, onus pro eorum conditione competens in defensione regni sustinerent, nec quisquam esset qui tandem hoc onus quod ipsis imponeretur, sustinere detractarent, scrirentque singuli suum officium facere. Quantum enim ratione mea consequi possum, cum magnitudinem sumptuum et expensarum M^{ti} V. considero, impossibile esse iudico tam intolerabiles sumptus per

se M^{tem} V. sustinere posse, nisi a nobis quoque adiutus fuerit. Conventus tamen eiusmodi interim donec Turca pro foribus regni versatur, commodo fieri non possunt; necesse enim esse ut ad ista comitia quilibet securum et liberum iter haberet: hoc autem tempore nemo suas aedes sine periculo relinquere potest.

Si vero M^{tis} V. voluntas est ut ante generalia comitia contributionem in Hungaria et in hoc quoque regno ordinare debeam, M^{tas} V. inveniatur modum ut mihi ad exiguum tempus in Hungariam exire liceat; potest autem hoc sine periculo fieri. Ego curabo ut M^{tas} V. ex illis locis, quae serenissimae reginae et filio eius illustrissimo subiecta fuerant, contributio administretur; meo tamen iudicio melius esset ad generalia comitia differre, ut omnia ista simul et semel concluderentur. Haec tamen et alia omnia arbitrio M^{tis} V. relinquo et non aliud nisi quod M^{tis} V. voluntas est, exequi vel facere volo.

De fortificatione civitatum iuxta mandatum M^{tis} V. una cum illustrissimo domino marchione Cassani et domino Thoma de Nadasd summam curam habebimus; ut autem M^{tem} V. in his quoque rebus ab expensis sublevare possemus, indiximus comitia partialia Cibinium, ad proximum diem festi nativitatis beatissimae virginis Mariae, ubi deo volente tentabimus, si quid subsidii pro munitione istarum civitatum ab eis impetrare poterimus, quod nos consequi non dubitamus. Ad munitionem vero civitatis Albensis prout M^{tas} V. mandavit, de proventibus episcopatus providebimus; cum autem proventus isti nondum administrari possint, curam habebimus ut interim opus ceptum continuetur, nullaque dies ab opere intermittatur, quod M^{tas} V. ex litteris domini illustrissimi locumtenentis latius cognoscet.

Ad supplicationes meas quod M^{tas} V. clemens brevi responsum [se] facturam ostendit, benignum M^{tis} V. erga me animum omni fidelitate et servitio promereri studebo. Ego tamen nihil iam amplius in votis habeo, quam ut M^{ti} V. ex animi sui sententia et cum fructu servire possim. Ideoque omnia M^{ti} V. perscribo ut pro sua prudentia diiudicet, quid facere aut quod omittere oporteat; in omnibus enim rebus voluntati tantum M^{tis} V. meipsum accommodare curabo.

Chawz de quo proxime M^{ti} V. scripseram, iam est in itinere, ubi cum convenero, quicquid proposuerit M^{tem} V. subito certificare curabo.

Vbi M^{tas} V. admonet et hortatur, ut quicquid praesens rerum et regni status exposcat, apud me diligenter expendam, et consilium desuper primo quoque tempore feram; scio quidem M^{tem} V. prudenter omnia perpendere et non tantum de praeteritis, verumetiam de futuris sapientissime iudicare. Mea tamen opinione difficillimum est in ista rerum ambiguitate quicquam nunc

deliberare. Si enim M^{tas} V. cum Turca inducias habebit; alia erit ratio et modus agendi rerum, tum M^{ti} V. quum etiam mihi. Si vero induciae fieri non possunt, alia item via procedendum erit. Nunc igitur in isto statu et ambiguitate nihil aliud cogitandum est, quam ut loca in confinibus fortificentur et interim dolos et insidias hostium diligenter caveamus, ne ab illis circumveniamur.

Ceterum scripseram antea M^{ti} V. de comitatibus illis remotioribus, quos ex mandato M^{tis} V. ad aedificationem Zolnok co-gere voluerant. Nunc itaque per nobiles comitatum illorum requisitus sum, obtuleruntque ad fortificationem Zolnok et arcis Themesiensis subsidium viginti quinque denariorum, quos statim ad manus vice comitis comitatus Byhoriensis administrare faciam. M^{tas} itaque V. dignetur informationem dare, ad cuius manus eam pecuniam sive ad Zolnok sive ad Thesvárv voluerit mittere et assignare debeant. *stb.* Datum ex castello Vyncz octava die mensis septembris anno domini 1551.

Eiusdem M^{tis} V. sacratissimae

fidelis servitor
Frater Georgius
episcopus Waradiensis.

(Eredeti.)

CLXXXII.

1551. sept. 9—13. Bécs.

Ferdinand Fráter Györgynek. Nem tartja táncosznak, Erdély bízonsága szempontjából, hogy a barát most Ferdinánd udvarába jöjjön, bár kegyes fogadtatásra számíthat az minden időben. A bilornoksága ügyéről s a barát egy rokona frater Ivanščerich dolgaról tudósítja.

Fratri Georgio, 9. Septembris.

Reverendissime in Christo pater *stb.* Perscripsit nobis spect. et mag^{ent} Joannes Baptista Castaldus Devotionem Tuam desiderio summo nos accedendi teneri, ut nos tum de praeteritis accuratius edocere, tum etiam nobis consilium suum de iis quae tam belli quam pacis tempore pro regni defensione et conservatione suscipienda censeat, coram ostendere et demonstrare posset. Id quod nos non nisi grato et clementi animo acceperimus, ut qui D^{uem} Tuam de istiusmodi rebus coram nobis verba facientem libenter et benigne audire optamus, eiusdemque consilia omnibus in rebus magno usui commodoque nobis esse posse non ignoramus plurimique semper facimus. Licet igitur D^{nis} Tuac ad nos adventus nobis gratissimus esset quovis loco et tempore; tamen existimamus id magis oportune fieri posse rebus in Transylvania in pacatiorem firmioremque statum deductis itaque stabi-

litis ut D^{nis} Tuae absentia nihil in regno isto periculi adferre queat; praesertim autem ad proxime futurum generalem conventum eiusdem D^{nis} Tuae adventus optatissimus nobis erit, ut cum eius consilio eo certius omnia agere, ordinare et constituere valeamus. Speramus autem interea temporis nos a sanctissimo domino nostro papa tale responsum habituros esse, ut D^{nem} Tuam tunc maioris ampliorisque dignitatis accessione auctam ornatamque conspiciere valeamus, non tamen praetermissuri eandem etiam aliis regiae gratiae et propensionis nostrae beneficiis et ornamentis per omnem occasionem quovis loco et tempore proseguiri. Datum Viennae die 9. septembris, anno 1551.

Ad litteras Fratris Georgii ¹⁾ de 9. septembris postscripta. Quidam frater Benedictus Ivaniscevich dedit ad nos litteras quibus nos humiliter rogavit, ut adiunctum fasciculum litterarum ad D^{nem} Tuam transmitti iuberemus; tum etiam ut abbatiam sancti Jacobi in Palo prope oppidum Terrae Fluminis sancti Viti sibi intuitu D^{nis} Tuae, utpote cuius nepos esset, conferre dignaremur. Nos itaque fasciculum litterarum hinc nostris adiungi iussimus. Verum quo ad abbatiam, eius petitioni satisfacere non potuimus. Quandoquidem nondum acceptis eius litteris eam electo Segniensi propter eius paupertatem contuleramus ut episcopalem statum eo honestius tueri valeat; alioqui ex quo non solum D^{nem} Tuam sed omnes suos gratia singulari prosequimur, non gravati fuisset, si re integra illius petitionem cognovissemus, eidem Fratri Benedicto veluti D^{nis} Tuae nepoti huiusmodi gratiam facere. Datae Viennae die 13 septembris 1551.

(Fogalmazvány.)

Jegyzet. Ugyanezen levél ugyanezen utóirattal eredetiben is megvan — s míg az utóirat kelte az eredetiben is sept. 13-dika, addig a levél datuma az eredetinel sept. 11.

CLXXXIII.

1551. sept. 11. Bécs.

Ferdinand Frater Györgynek. Hogy a mit a barát a töröknek írand, arról előbb Ferdinandot tudósítsa.

Ferdinandus. . . stb.

Reverendissime in Christo pater. stb. Legimus exempla bonarum litterarum quas proximis diebus ad Turcarum principem scripsisse vos vestris ad nos litteris de vigesima nona praeteriti mensis augusti nobis significatis. Placetque quod consilio fidelium nostrorum spectabilium et magnificorum Joannis Baptis-

¹⁾ recte ad Fratrem Georgium.

tae Castaldi, marchionis Cassani ac comitis Thomae de Nadasd illas, uti affirmatis, scripseritis, et imposterum communicato similiter cum eisdem consilio in istiusmodi negotiis procedatis, prout vos facturos scribitis, gratumque erit, ut nosmet ipsos quoque posthac consulatis, priusquam litteras aut nuntios vestros ad praefatum principem vel eius praefectos aut consiliarios expediat. Non dubitamus autem quin responsum si quod ad vestras litteras supradictas a Turcarum principe ad vos afferetur, ad nos illico missuri sitis. Datum Viennae die undecima mensis septembris, anno domini millesimo quingentesimo quinquagesimo primo.

Ferdinandus mp.

Nicolaus Olahus.
episcopus Agriensis mp.

Külezim: Reverendissimo in Christo patri Fratri Georgio. . . stb.

(Eredeti).

CLXXXIV.

1551. sept. 15. Nagy-Szeben.

Frater György Ferdinándnak. Patócsy Ferenczet igen melegen ajánlja Ferd. kegyelme s annak számára Gyula várát kéri élte fogytáig.

Sacratissima regia Maiestas. . . stb.

Ego quemadmodum hactenus in nullius nec laude nec vituperio apud M^{tem} V. immoratus sum, cum eos omnes qui M^{ti} V. serviunt et probos et fideles esse viderem; ita ne mag^{num} dominum Franciscum Pathochy de Eperjes M^{ti} V. laudavi; nunc tamen conditio temporis hortatur me, ut eum M^{ti} V. commendarem, cuius opera si M^{tas} V. uti voluerit, reperiet illum servum non inutilem, imo verius talem, qui magno usui M^{ti} V. in istis locis esse possit, auctoritate enim maxima inter nobiles pollet, favore autem prosequuntur eum omnes singulari, idque duplici de causa, tum propter illius liberalitatem, qua in omnes utitur, tum vero quod maior pars eorum, qui praecipui inter nobiles sunt, propinqua illum sanguinis affinitate tangunt, qui licet per valetudinem inbecilis sit, milites tamen tam optimos et in re militari ita peritos alit ut comparem ei in hac re paucos, antepotnam vero neminem, et cui eiusmodi quoque facultates suppetant ut si per duos aut tres menses solutionem illi M^{tas} V. facere non posset, valeret etiam de suo M^{ti} V. inservire. Hic igitur arcem Gywla habet, quae illustrissimi quondam domini Georgii, marchionis Brandenburgensis erat et quae ad illius posteros devoluta esse videretur; tamen cum Franciscus Pathochy adversa valetu-

dine ita fractus sit, ut diu hunc vivere posse non credam, optimum fore iudicarem, si M^{tas} V. modum aliquem inveniret, quo Pathochy ipse, ipso superstitē, in arce ipsa manere possit, prescripta ei conditione, quantum numerum militum, ratione ipsius arcis pro necessitate M^{tis} V. tenere deberet, ut post eius obitum cum praeter unicam filiam nullos liberos habeat, et de illa quoque iam desponsata minima cura illi sit, arx ipsa rursum vel in M^{tem} V. vel in ipsius domini marchionis posteros devolveretur. Qui cum partes serenissimae reginae sequeretur etsi capitalis mihi inimicus extitisset, visa tamen illius fidelitate et constantia qua in rebus serenissimae reginae promovendis usus est, facere non possum quin huius ad inserviendum M^{ti} V. facultatem laudem, non diffidens cum apud M^{tem} quoque Vestram talem constantem et integrum futurum, qualis apud ser^{nam} reginam fuerat. Ego tamen ad sapientissimum M^{tis} V. iudicium cuncta remissurus sum, ut in his omnibus illud tantum fiat, quod M^{tas} V. esse voluerit. Deus optimus. . . stb. Cibinii 15. die mensis septembris, anno domini 1551.

Eiusdem M^{tis} V. sacratissimae

fidelis servitor

Frater Georgius episcopus Waradiensis.

Külczim: Sac. regiae M^{ti} Romanorum ac Hungariae . . . stb.

CLXXXV.

1551. sept. 15. Temesvár.

Aldana Bernát Frater Györgynek. Panaszkodik a ráczok hűtlenységé ellen és sürgős segílyt kér Temesvár részére.

Reverendissime domine. stb.

Ego hactenus Dominationi V. rev^{mae} non scripsi, tum quia nihil aliud alicuius importantiae accidit, ex quo aliquid ego in particulari scriberem, tum etiam quia huius provinciae res nondum satis perceperam. Quod autem nunc mihi nunciare occurrit, est, quod praeter inimicos notos etiam quos amicos habere credebamus, hi etiam in hostium auxilium conversi sunt contra nos; sunt autem hi nonnulli Racionorum et omnes integre si connumerari licet, nam aliqui eorum qui per litteras spect. mag^{ci} domini Andreae Bathor convocati sunt, ut cum armis insurgerent, inobedientes se demonstrantes nondum comparsi sunt: reliqui vero qui convocandi erant, ante hoc ad Turcas confugientes ipsis opem et Tibisci transitum contulerant et omnes insimul ab obsidionem arcis Besquerec aspirant. Quare cum D^{tio} V. rev^{ma} pro unico duce et propugnaculo contra has Turcarum invasiones huius regni habeatur, non mirum et absque ratione videbitur, si ad ean-

dem pro subsidio recurramus, et sic ego humillime supplico ad mentem Dⁿⁱ V. rev^{mae} inceptae per eam reipublicae et religionis defensionis memoria in praesenti revertatur et in hac necessitate ita consulat ut suo beneficio ab ea cum victoria evadamus et quia reliqua per litteras illustris domini Joannis Baptistae Castaldo intelliget, ad me nihil aliud occurrit nisi quod D^{nem} V. rev^{mam} deus maximus foelicissimam conservare dignetur. Ex Temesvar die 15.¹⁾ Ante lucem. 1551.

D^{nis} V. rev^{mae}

deditissimus servitor
Bernardus de Aldana mp.

Külezim: Reverendissimo domino, domino Fratri Georgio, *stb.*

(Eredeti.)

CLXXXVI.

1551. sept. 15. Nagy-Szeben.

Frater György Ferdinandnak. A szebeni részleges országgyűlés határozatairól tudósítja, s közli a huraseli vajda vicecancellárjától a török felől nyert híreket.

Sacratissima regia Maiestas *stb.*

Comitiae particulares ad octavum diem praesentis Cibinium iudictae hodie primum absolutae sunt, in quibus ad munitionem civitatum obtulit nobilitas de singulis eorum colonis, prout census more solito exigi consuevit, denarios 32, quibus Saxones similem summam solvunt; ex Siculis vero cum aliquot tantum personae istis comitiis interfuissent, sine scitu aliorum nihil cum illis decerni potuit.

Nova autem eiusmodi apud nos versantur: beglerbegum iam Danubium ad Varadinum Petri traiecisse, medioque tantum miliari abesse a Beche.

Redit et vicecancellarius vaivodae Transalpinensis non ita pridem a porta caesaris Turcarum, qui dicit Ahmat basam alterum ex praecipuis vesiriis principis Turcarum post beglerbegum venturum cum ianiceris et omnes zanchacos qui in vicinis locis Transalpinensibus sunt, mandato caesaris una cum ipso vaivoda Transalpinensi in armis esse. Moldavus quoque pace cum Polonis inita, omnes suas copias iussu caesaris coëgisse dicitur.

Dedimus itaque litteras unacum illustrissimo domino generali ad omnes comitatus regni Hungariae, ut statim per singula capita consurgent. Si igitur militum gravis armaturae copiam

¹⁾ T. i. septembris.

M^{tas} V. habet, mittere dignetur nunc vel sexingentos pro defensione regni versus Temesvaar. Si vero duce bono et perito M^{tas} V. caret, non desunt mihi servi, iure militari imprimis docti et versati, qui curam rerum bellicarum subire strenueque illam dei auxilio administrare possint.

Zenchacum quoque Zegediensem unacum bombardis obviam beglerbego profectum esse dicunt, Ulimanno cum sexagintis equitibus Zegedini relicto, eo animo ut arcibus Beche et Becherkeche expugnatis, statim Chanadium obsideant, quam si expugnaverint et depopulationibus versus Varadinum omnia loca vastent, traiecto tandem Tibisco, se cum bassa Budensi ad expugnationem arcis Zolnok coniungat. Haec igitur sunt, de quibus M^{tem} V. certiozem facere volui *stb.* Cibini 15. die septembris anno domini MDLI.

Eiusdem M^{tis} V. sacratissimae

fidelis servitor

Frater Georgius episcopus Waradiensis

Külczim: Sacratissimae regiae M^{ti} Romanorum *stb.*

(Eredeti.)

CLXXXVII.

1551. sept. 17. Nagy-Szeben.

Fráter György Sforza Pallavicininek. Hogy biztossága szempontjából emberit küldte élébe.

Magnifice domine . . . *stb.*

Ego hortatu et comissione illustrissimi domini capitanei generalis domini Castaldi praemisi meos obviam D^{nis} V. mag^{cae} ut illorum ductu secure et pacifice venire possit. Maturet igitur, rogo, D^{uo} V. mag^{ca} et festinet quantum militum vires patiuntur, *stb.* Cibinii 17. die septembris anno domini 1551.

Frater Georgius

episcopus Waradiensis, thesaurarius
et locumtenens. etc.

Külczim: Magnifico domino Sforcia Palavicino praefecto gentium regiae M^{tis} gravis armaturae. *stb.*

(Eredeti.)

CLXXXVIII.

1551. sept. 17. Nagy-Szeben.

Frater György Ferdinandnak. Tudatja, hogy Temesvár segélyére saját maga fog kiindulni (bár Custalido és Nádasdy ellenintén ezt ellenérték) s e czélből Pathócsyt előreküldé.

Sacratissima regia Maiestas. . . stb.

Litteras dominorum Bathory et Aldanae M^{ti} V. in specie misi ut ex illis statum terrae illius M^{tas} V. intelligat; vocor ab illis in auxilium et quamvis illustrissimo et mag^{co} dominis capitaneo generali ut Thomae de Nadasd meus exitus non probetur, ego tamen omnino exire constitui, quod ipsum et dominis istius regni nobilibus tum optimum tum necessarium esse visum est. Exibo igitur et recta ad Sebes et per illam solitudinem vadam; praemisi tamen dominum mag^{cum} Franciscum Pathochy et alios servos meos, qui interim dum ego illuc venero, gentes ubiquae levant et ad consurgendum invitent, quibuscum una ego ipse Temesvarium versus proficiscar. Mandet igitur M^{tas} V domino Sforza Palavicino ut una cum cataphractis properet, festinanterque veniat, qui me ad Temesvarium assequi poterit. Cui obviam misi Georgium Horvath una cum aliis familiaribus meis, ut tuto et secuta venire possint. Faciam igitur omnia quicquid per me fieri potest, ut nec fides nec studium meum in rebus M^{tis} V. regnique salute defuisse videatur credoque arcem ipsam dei auxilio nos salvam retinere posse, ex cuius libertate maiores accessiones rebus M^{tis} V. futuras non diffido. Et quamvis aliquam resolutionem in meis rebus a M^{to} V. expectabam, ego tamen ita fideliter eaque constantia et fidelitate in omnibus rebus M^{ti} V. inserviam ut maiori studio, maioriq[ue] vigilantia servire non possum. Ubi vero commodum et utilitatem quae ex meo exitu futura esset, domini generalis et Nadasdus cognovissent, annuerunt et ipsi ad meum exitum. Eo igitur apparatu, deo bene favente, eo quo necesse erit proficiscar, ut nostram operam non inutilem futuram existimem. M^{tas} igitur V. constituat unum aliquem cum una ad Temesvar erimus, ad quem attendamus, et qui omnibus praesit, ne sine duce et eo quidem qui aliis praescribat, esse videamur. stb. Cibinii 17. die septembris, anno domini 1551.

Eiusdem M^{tis} V. sacratissimae

fidelis servitor

Frater Georgius episcopus Waradiensis.

Küldém: Sacratissimae regiae Maiestati Romanorum . . . stb.

(Eredeti.)

CLXXXIX.

1551. sept. 20. Bécs.¹⁾

Ferdinand Frater Györgynek. A török-veszéllyel szemben Fr. Gy. tevékenységében bizik; panaszlik a sok költség s Erdély kerés jövedelene miatt; a részleges és általános erdélyi országgyűlésről, végre Eger állapotjáról is egyet s mászt.

Ferdinandus etc.

Reverendissime in Christo pater. *stb.* Redditae sunt nobis binae litterae D^{nis} Tuae, 8. et 10. praesentis mensis die ad nos datae, ex quibus atque etiam ex iis, quae spect. et mag^{cus} Joannes Baptista Castaldo marchio Cassani etc. nobis perscripsit non tantum illa intelleximus, quae in rebus et negotiis istis nostris in comitiis praeteritis et alioquin a D^{no} Tua acta provisa, ordinata et constituta sunt, sed etiam rationes quibus D^{no} Tua in dimittendis chausiis et in responso ad litteras beglerbegi dato pro rerum praesentium statu et conditione et pro avertendis principis Turcarum et beglerbegi contra Transsylvaniam susceptis conatibus usa est. Non tamen dubitamus si princeps Turcarum vel ipsius beglerbegus bonis verbis non contentus, ab instituto suo invadendarum regni nostri partium inferiorum desistere noluerit. D^{nem} Tuam ea consilia et rationes suscepturam esse, ut hostibus ipsis ita fortiter et viriliter resistatur, ut non solum ipsa Transsylvania, sed etiam partes inferiores arcesque illae finitimae et limitaneae, quae magni sunt momenti et alia regni istius nostri Hungariae loca defendi et conservari queant. Praeterea fidelissima etiam consilia, quae nobis D^{no} Tua in rebus ad defensionem regni pertinentibus recte in posterum quoque constituendis providendis et ordinandis impartitur, grato et clementi animo cognovimus, et istiusmodi D^{nis} Tuae in omnibus rebus iudicium, prudentiam, diligentiam gratiose probamus et plurimi facimus. Perspicimus enim a D^{no} Tua omnia in regiae dignitatis nostrae, regni fideliumque subditorum nostrorum et reipublicae christianae defensionem, summa fide et studio quibuscunque fieri queat viis et rationibus indesinenter, indefesseque agi, suscipi et tractari, adeo quod ex D^{nis} Tuae fidelissimis studiis et consiliis iampridem conceptam spem ea quae parta sunt divino auxilio medi-

¹⁾ Jelen levélnek töredékét Szilágyi S. az Erdélyi Orsz. Gy. Emlékek I. kötetében, de csak jegyzethen közli; ép azért nem akartam e gyűjteményből kihagyni azt.

ante retinendi et conservandi nunc magis magisque nobis in animo nostro confirmaverimus. Et proinde D^{nem} Tuam clementer magnopereque hortamur, ut eo studio et diligentia, quibus se nobis, regno et toti christianitati utiliter servire posse putaverit, in posterum quoque utetur.

Gratissimum quoque et illud nobis accidit, quod ex litteris D^{n^{is}} Tuae cognovimus, eam opera et servitio suo hanc curam omnibus in rebus fideliter et diligenter suscepturam esse, ut nos a magnitudine expensarum sublevare et commodum fructumque uberiores afferre queat utque redditus quicunque isthic sunt, non dissipentur, sed debito modo nobis administrentur. Et quamvis nihil dubitemus D^{n^{em}} Tuam, ut quae iam intelligit quam gravissimas impensas sustinemus et ipsamet nobis de his fidem facit, diligenter omnique studio in id incubituram et nihil in eo quoque servitii genere praetermissuram esse. Tamen cum ex isto regno parum hactenus percipere potuerimus, sed ex aliis regnis et dominiis nostris illius defensionem sustinuerimus, hodieque sustinere cogamur, facere non potuimus quin illam denuo clementer hortaremur, ut nobis in hac nostra gravissima cura fidem, studium et industriam suam in posterum quoque non minus quam hucusque iugiter conprobare et testatam facere velit, prout eam facturam esse omnino speramus atque confidimus. Et proinde placent nobis magnopere ea, quae D^{tio} Tua de modo et ordine tam circa defensionem regni, ut videlicet singuli suum officium facerent et onus competens sustinerent, quam etiam circa militum conscriptionem et conservationem constituendo non nisi fideliter, diligenter et prudenter perscripsit. Speramus enim eo ipso ordine constituto et observato fore ut deo adiuvante regni et fidelium subditorum nostrorum continuae defensioni minoribus quam nunc fit impensis prospiciatur nosque tandem una cum fidelibus statibus ordinibus et subditis nostris laborem et vigiliarum fructum uberrimum divinae bonitati gratias de eo agentes, sentiamus atque percipiamus.

Quantum autem ad conventum generalem attinet, nobis quoque videtur eius celebrationem omnino necessarium esse et proinde huiusmodi comitia, priusquam illas D^{n^{is}} Tuae litteras accepissemus, indicenda duximus; sicuti ex aliis litteris nostris ad D^{n^{em}} Tuam, Thomam de Nadasd et Andream de Bathor datis atque convocatoriis ex cancellaria hungarica expeditis D^{tio} Tua cognoscet. Et quia ea quae D^{no} Tua nobis de regestis per dicatores omnium comitatum ad comitia afferendis consuluit, clementer probamus; ideo licet nos eorum comitatum qui hactenus nobis paruerunt, regesta penes cameram nostram iam habeamus, mandavimus tamen ut dicatores regesta ipsorum secum adferant, hortamurque D^{n^{em}} Tuam ut curet quo comitatibus illis,

qui hucusque sub ipsius administratione fuerunt, pari modo adferantur, quo ordo ille quem D^{no} Tua non nisi prudenter consideravit, eo melius et rectius constitui queat.

Intelleximus comitia particularia Cibinium ad festum natiuitatis beatissimae Mariae virginis iam praeteritum indicta fuisse speramusque in illis circa ea quae ad locorum fortificationem pertinent, aliquam utilem et proficuum conclusionem factam esse, tanquam in re summopere necessaria et ad defensionem regni magnopere pertinente. Et propterea tametsi iusseramus per praecedentes litteras nostras marchioni Cassani bellico locumtenenti, ut D^{no} Tua, ipse et comes Thomas de Nadasd nos de iis quae in novo isthic celebrando conventu a nobis proponenda viderentur, informaretis et conventum ad eum diem indiceretis ad quem et responsum a nobis et instructionem una cum credentialibus litteris ad status et ordines dandis accipere possentis, quo maiori cum auctoritate et fructu omnia a vobis agi et tractati possent; tamen cum reliqua illa quae ultra locorum fortificationes necnon regni defensionem (quam ex litteris D^{nis} Tuae iam bene ordinatum esse, quomodo videlicet tempore necessitatis contra hostes insurgendum sit, libenter intelleximus) isthic nunc proponenda censebamus, ad generalia comitia differri et reiici ibique recte tractari posse videamus, placet nobis celebrationem partialium huiusmodi conventuum pro obtinendis subsidiis ad fortificationes a vobis factam iam esse et tanto magis, ex quo iam propter hostium conatus, quos Danubium iam traiecissee audimus, defensioni regni, aliis rebus postpositis, summo studio, cura et labore invigilandum est; sicuti D^{nem} Tuam una cum bellico locumtenente, Thoma de Nadasd et Andrea de Bathor diligenter omnique studio facturam esse non dubitamus.

Quod vero D^{no} Tua se edoceri cupit, an subsidium viginti quinque denariorum quod comitatus illi qui ad Zolnock operas praestare debebant, obtulerunt, vel ad Zolnock vel ad Themesvarium mitti et ad cuius manus consignari debeat, videtur nobis, praesertim cum fortificationi castris Zolnock iam satis prospectum sit, ut praedictum subsidium in fortificationem Themesvarii vel arcium Beche et Bechereczke (*Becskekerek*) convertatur et ad manus eius personae, quam dictus bellicus locumtenens una cum nostro bellico solutionum magistro ad id deputaverit, consignetur, communicato ea in re cum D^{no} Tua consilio.

Ea quae nobis D^{no} Tua quo modo arcem Agriensem provisam intelligit, perscripsit, similiter non nisi elementi animo ab ea intelleximus; scimus enim ista omnia ex fidei et sincero D^{nis} Tuae erga nos animo proficisci et ab ea fieri. Nolumus autem D^{nem} Tuam latere nos nuperrime ab egregio fidele nobis dilecto Erasmo Teufel, cum ad eum saepius de arcis illius fortificatione

curanda litteras et mandata dedissimus, informationem accepisse omnia, quae ad eiusdem arcis fortificationem necessariamque provisionem atque adeo defensionem et conservationem pertinent, sibi ita uti debent curae et esse et fore, perscribendo etiam in specie quanta ibidem sit salium frumenti et vini aliorumque victualium copia, quam sane etiam nos ipsi sufficientem esse putavimus. Scimus quidem Franciscum Bebeck et castellanos eiusdem arcis nonnihil inter se dissidii alere, propter privatas quasdam lites occasione decimarum et aliarum rerum inter vicinos controversi solitarum exortas; sed eiusmodi dissensiones tales esse non putamus ut propter eas ullum arci periculum metuendum sit; et praesertim cum praedictus Bebeck aut sui homines specialem custodiendae arcis curam non gerant, sed tantum pro tuendis confinibus cum aliis comitatum gentibus isthic congregati sint; maiorem tamen adhuc eius rei inquisitionem et provisionem quoque quatenus necesse esse cognoverimus, in his omnibus fieri curabimus.

Litteras principis Turcarum et beglerbegi ad D^{nem} Tuam datas, per interpretem nostrum in linguam germanicam (latinam enim non scit) et deinde ex germanica in latinam traduci fecimus et Dⁿⁱ Tuae huiusmodi traductionis latinae exempla una cum ipsis originalibus transmittimus eiusque prudenti iudicio expendendum et considerandum relinquimus, quid ipsi principi Turcarum et beglerbego ad huiusmodi litteras respondendum sit, D^{no} que Tua ita respondere poterit prout sibi pro praesentium rerum statu et conditione oportuno et necessarium visum fuerit. Gratum autem nobis erit ut D^{no} Tua earum litterarum assecutoriarum exemplum quas beglerbegus se transmissurum significavit, quando illos acceperit, ad nos transmittat, simul et ea quae ei responderit.

Postremo cum certo intelligamus beglerbegum Danubium iam traiecisce, licet non dubitemus D^{nem} Tuam una cum bellico locumtenente et comite Thoma de Nadasd omnia necessaria Transsylvaniae et partium defendendarum consilia, curam atque studia suscepturam esse, tamen pro paterna animi nostri solitudine facere non potuimus, quin ea de re D^{nem} Tuam elementer admoneremus eamque maiori quo possumus studio hortamur et requiramus, ut nihil eorum, quae ad defensionem et conservationem tam Transsylvaniae quam etiam arcium limitaneorum in partibus inferioribus pertinere cognoverit, praeternittat, praesertim cum non ignoret, illas maximae importantiae esse. Et quidem nos quoque praefectis et capitaneis gentium nostrarum circa Agriam mandavimus ut in casu quo beblerbegus vel arces partium inferiorum vel Transsylvaniam invadere et expugnare conaretur, postulante necessitate etiam ex hac parte in ves-

trum auxilium omnia ea suscipere et facere debeant, quae quavis via et ratione poterit, similiter consultum erit, ut si ipse beglerbegus Agriam vel Zolnok vel alia harum partium loca aggredideretur, nos vicissim auxilii et succursus huc dandi consilia et rationes ineatis, quo mutuis consiliis et auxiliis ipsis hostibus deo adiuvante non solum resistatur, sed etiam propellantur. Sicuti haec omnia D^{nem} Tuam una cum bellico locumtenente et comite Thoma de Nadasd diligenter et sufficienter consideraturam et prout rerum occasio, status et oportunitas seu necessitas expostulaverit, diligenter ordinaturam et provisuram esse non dubitamus. *stb.* Datum Viennae 20. septembris 1551.

Fogalmazvány.

CXC.

1551. sept. 23. Bécs.

Ferdinand Fráter Györggynek sept. 17-diki levelére válaszként, királmagistari teljesítést ígéri s fölötté hűszegő nyilatkozatok közt őt a Temešváradt összegyűlendő hadi nép parancsnokává nerezí.

Ferdinandus etc.

Reverendissime *stb.* Accepimus litteras D^{n^{is}} Tuae ex Cibirio XVII. huius ad nos datas. Et quemadmodum hoc nobis molestum accidit quod nostri et christianae fidei hostes tam cito post acceptas ad manus nostras illas regni nostri Hungariae partes atque adeo priusquam a nobis communiri potuerint, eas invadere et opprimere conantur, ita nobis in hac nostra earundem partium defendendorum et conservandorum cura et sollicitudine audire comprimis gratum fuit, magnamque earundem defensionis et conservationis divino auxilio mediante obtinendae spem attulit, quod D^{no} Tua in earum subsidium et succursum in propria persona exire statuerit et quod iam nonnullos ad levandas gentes praemisserit et praeterea etiam Georgium Horvath ¹⁾ spect. et mag^{co} Sphorziae marchioni Palavicino obviam expediverit, qui eum per loca et viam tutiorem et securiorem isthuc ducat. Nolumus autem eandem D^{nem} Tuam latere, ipsum Sphorziam Palavicinum iam antea a nobis in mandatis habere, quod intellecto beglerbegi ultra Tibiscum traiectum, ipse acceptis secum equitibus cataphractis et peditibus germanis, quorum maior pars sunt pixidarii, in vestrum auxilium non exspectata ulteriore commissione nostra properare deberet. Quare non dubitamus, eundem Sphorziam ad servitoris D^{n^{is}} Tuae requisitionem profee-

¹⁾ Boynichich György.

tionem suam in praedictis copiis eo quo D^{uo} Tua ordinaverit acceleraturum esse. In his vero omnibus non nisi magnanima praeclarissima ac fidelissima D^{nis} Tuae erga nos regnumque istud nostrum et totam rempublicam christianam studia et servitia agnoscimus, eaque erga D^{nem} Tuam omni gratia et munificentia liberalitateque nostra regia recognoscere et compensare nunquam immemores futuri sumus.

Quod autem D^{uo} Tua inter alia in litteris suis mentionem facit, quod aliquam in rebus suis resolutionem expectasset, quam tamen nondum acceperisset, sciat D^{uo} Tua nos iam ante aliquot dies de rebus suis clementem resolutionem fecisse et de eo ad D^{nem} Tuam sub prima praesentis mensis septembris litteras per cancellariam nostram hungaricam expeditas dedisse, et speramus si quidem litterae ipsae ad D^{nem} Tuam pervenissent, eam de nobis bene fuisse contentam. Cum autem vereamur praedictas litteras interceptas fuisse, eas nunc duplicatas transmitti iussimus et non dubitamus iam citra omnem ulteriorem dilationem, vel si et quatenus nunc ob instantes bellicos motus totaliter fieri non posset, saltem cumprimis per eosdem bellicos motus licuerit, spect. et mag^{cos} Joannem Baptistam Castaldum locumtenentem etc. ac comitem Thomam de Nadasd talem cum D^{ne} Tua nomine nostro conclusionem facturos, ut de nobis bene contenta futura atque adeo perspectura sit, nos cupidissimos esse atque propensissimos quibuscunque fieri queat modis et viis erga D^{nem} Tuam gratos nos exhibere, illiusque dignitatem maioribus subinde gratis augere, ornare et amplificare-

Quod nos postremo D^{uo} Tua monet ut aliquem constituamus ad quem omnes cum una ad Themessvarium eritis, attendatis et qui omnibus praesit, ne sine duce et eo qui aliis praescribat, relinquamini; nos quidem attentis D^{nis} Tuae non solum locorum et hominum partium illarum, sed etiam hostium cognitione et experientia, ac in rebus omnibus summo iudicio et prudentia, nec non animi magnitudine, existimavimus hoc oneris Dⁿⁱ Tuae tanquam vaivodae et locumtenenti nostro a nobis imponendum et non dubitamus eandem D^{nem} Tuam huiusmodi onus nostra, regni et reipublicae causa libenter suscepturam illudque accedente etiam capitaneorum nostrorum ibidem existentium in rebus quibus opus fuerit, consilio, fideliter administraturam, atque adeo omnes capitaneos et praefectos gentium nostrorum ac fideles subditos et regnicolas nostros laetis animis eam curam Dⁿⁱ Tuae a nobis demandatam fuisse intellecturos, omniaque ad regni et suam ipsorum defensionem pertinentia eo promptioribus studiis subituros et suscepturos esse.

Quodsi vero rebus ita exposcentibus contingerit etiam serenissimi filii nostri bellicum locumtenentem spect. et mag^{cum} Joan-

nem Baptistam Castaldum ea proficisci, non dubitamus D^{na} Tuam unacum ipso locumtenente ita huiusmodi munus gesturam et administraturam itaque omnia directuram ut benevole et amice sicuti hactenus fecistis quaecunque incumbentia curetis et expediatis, adeo ut nos bene et clementer contenti futuri simus Haec itaque sunt quae Dⁿⁱ Tuae ad eius litteras clementer respondenda duximus. Datum Viennae die 23. septembris 1551.

Az írat élen : Fratri Georgio, 23. septembris.

(Fogalmazvány.)

CXCI.

1551. sept. 23. Nagy-Szeben.

Frater György Ferdinándhoz ízenettel küldi Boynichich (Horváth) Györggyöt Izabella és János Zsigmond Kassáról való eltávoztatása stb. ügyében.

Sacratissima regia Maiestas . . . stb.

Misi ad M^{tem} V. sacratissimam hunc egregium Georgium Boynychy de Tininio, per quem nonnulla de certis rebus et negociis quae ab ipso M^{tas} V. diffusius intelliget, nunciavi. Supplico M^{ti} V. domino clementissimo, dignetur M^{tas} V. verbis ipsius Georgii Boynychith fidem adhibere stb. Cibinii 23. die septembris, anno domini 1551.

Eiusdem M^{tis} V. sacratissimae

fidelis servitor

Frater Georgius episcopus Waradiensis.

Melléklet : Boynichich beadványa.

Sacra regia Maiestas stb. Quamvis et hactenus rer^{mus} dominus suam fidelitatem erga M^{tem} V. ostenderit, tamen etiam deinceps in quibuscunque rebus pro dignitate M^{tis} V. proque commodo et salute regni istius inservire poterit, nullum laborem subterfugiet, ut tantum ea facere possit, quae ad eum pertinent.

Si vero regina et Petrowyth non se interposuissent, res in quibus nunc laboramus, commodius perfici potuissent.

Agnoscit equidem dominus rer^{mus} nunc quoque singularem M^{tis} V. erga se gratiam, nec diffidit quin deinceps etiam pium clementem, munificum, liberalem se M^{tas} V. erga eum exhibeat, cum se totum in gratiam tantum M^{tis} V. remisisset.

Cumque rer^{mus} dominus magnopere semper de puero regio sollicitus extitisset, ne nunc quidem illius curam ab se abicere potest, cupiens igitur illum ita educari, ut ad bonam aliquando

frugem pervenire posset. Id autem nulla ratione fieri posse putat nisi cura, studio et diligentia M^{tis} V. ut si puerum ipsum M^{tas} V. in filium adoptavit, parentis quoque affectum in instituendo illo M^{tas} V. suscipere dignetur.

Præterea cum iam M^{tas} V. pro sua clementia omnem benignitatem suam erga serenissimam reginam eiusque filium exhibuerit, supplicat rev^{mus} dominus M^{ti} V., domino clementissimo, dignetur M^{tas} V. tempestive eos ad loca per M^{tem} V. eis constituta collocare. Civitas enim Cassoviensis proxima regno Poloniae est, mulier autem cum mulier sit, saepe in contrarias sententias delabitur.

Illustrissimus dominus generalis ita negocia M^{tis} V. agit, ut maiori illa studio et fide agere non posset, qui milites quoque sub ea disciplina habet ut eum in re militari optime institutum quilibet iudicare possit et ita se in ceteris omnibus rebus gessit, ut quod unus iste praestitit, vix multi alii tam apte, tam commode sine tumultu pacatis rebus omnibus praestare potuissent; qui profecto non sua, quae penitus neglecta habuit, sed quae M^{tis} V. sunt et quaerit et curat diligenter, neglecta etiam cura valetudinis, cum tamen gravissime laboraret, quem ego visa illius aegritudine pro viribus quantum potui sublevavi.

A levél hátíratá: Legatio seu nunciata Georgii Woynichyt alias Horvath a Fratre Georgio missi cum litteris credentialibus de 23. Septembris 1551.

A levél külezése: Sacratissimo regiae M^{ti} Romanorum . . . stb.

(Eredeti.)

Jegyzet: Alig hiszem, hogy a datum nélküli, külön íven álló izenet september végéről való. Korábbinak gondolom, de mivel annak idejében e september 23-dikán kelt megbízó levélbe téve deponáltatott s nem is oly fontos, jónak láttam a levél datuma alatt mellékelve közölni.

CXCII.

1551. sept. 23. Besztercze.

A besztercezi bíró Frater Györggyöt Istrán moldvai vajdának bátyjával a törökké lett Illés volt moldvai vajddal való tilkos egyetértéséről tudósítja.

Reverendissime domine . . . stb.

Ad commissionem rev^{mae} D^{nis} V. assidue unum certum hominem in regno Moldaviae hactenus habui, atque hesterna die illinc unus rediit, qui nihil aliud refert vel recti quid percipere potuit, praeter quod Helias vaivoda qui fuit aut tertio aut

quarto die certos suos nuncios turcicos ad fratrem Stephanum modernum vaivodam transmittit; quid illorum velle et statuere sit, nemo intelligere potest; communis tamen rumor est illos in unum et idem spirare et consentire. Hodie itaque et alterum in Moldaviae regnum misi hominem, quamprimum quippiam certi intellexero, rev^{mae} Dⁿⁱ V. scribere non cessabo. Deus . . . stb. Bistriciae feria tertia post diem beati Matthei apostoli anno 1551.
Rev^{mae} D^{nis} V.

fidelis
Vicentius Pellio index civitatis
Bistriciensis.

Külezim: Reverendissimo domino Fratri Georgio episcopo Waradiensi . . . stb.

(Eredeti.)

CXCIII.

1551. sept. 24. V i z a k n a.

Frater György kéri Castaldot, hogy a parasztság föltszabadítását Ferdinándnál támogassa.

Illustrissime domine stb.

Exemplum litterarum mearum quas ad M^{tem} regiam dominum nostrum clementissimum dedi, Dⁿⁱ V. ill^{mae} mitto. Rogo igitur ipsam, ut in eam sententiam de libertate rusticorum nostrorum restituenda D^{tio} quoque V. ill^{ma} unacum domino Nadasdy regi scribere velit stb. Ex Wyzakna 24. septembris anno domini 1551.

Eiusdem D^{nis} V. rev^{mae} (sic.)

deditissimus

Frater Georgius episcopus Waradiensis.

Külezim: Illustrissimo domino Joanni Baptistae Gastaldo . . . stb.

(Eredeti.)

CXCIV.

1551. sept. 26. — B é c s.

Ferdinand Frater Györgynek, szept. 15-diki levelére válaszként, tudatja, hogy Patócsy Ferenczel erre nézve kedvező föltételek mellett szolgálatába fogadni kész.

Ferdinandus etc.

Reverendissime stb. Redditae sunt nobis rursus binae Devotionis Tuae litterae de XV. huius, cum iam ad illas de XVII. eiusdem praesentis mensis septembris ante quadriduum

respondissemus, quarum unis D^{tio} Tua ea quae in comitiis particularibus ad civitatum munitionem oblata et decreta sunt, nec non nova quae apud vos de hostium apparatibus versabantur, nobis perscripsit, ostenditque a se et a marchione Cassani bellico locumtenente datas iam esse ad comitatus regni Hungariae litteras ut capitatum insurgant; alteris vero nobis mag^{cum} Franciscum Pathochy ut videlicet ei arcem Giulia vita illius durante concederemus, accurate commendat. Quantum itaque ad decreta pro fortificationibus civitatum subsidia attinet, nos sane id libenter intelleximus ut saltem loca magis necessaria maiorisque importantiae, quantum fieri queat, cum celeritate communiri possint, hortantes D^{nem} Tuam ut quatenus per graviora defendendi nunc regni negocia licuerit, huiusmodi fortificationum diligentem curam gerere velit. Similiter et illud libenter intelleximus, quod litteris ad comitatus emissis regnicolas ad viritum insurgendum tempestive monuistis, nam videmus id necessitatem expostulare. Intelliget autem ex praecedentibus litteris nostris D^{tio} Tua a nobis ordinatum esse ut spect. et mag^{cus} Sphorzia Palavicinus cum quingentis equitibus cataphractis et peditibus Germanis pro maiori parte pixedariis in vestrum auxilium iuxta D^{nis} Tuae et praefati bellici locumtenentis ordinationem properare debeat et non dubitamus eum id sedulo facturum esse. Et cum D^{tio} Tua non careat (id quod nobis auditu gratissimum fuit) servitoribus qui in rebus militaribus inprimis docti et experti sunt, speramus, quod Deo adiutore eo melius quae ad regni defensionem pertinent ordinari et dirigi poterunt.

Quod vero ad praefatum Franciscum Pathochy attinet, nos attenta diligenti D^{nis} Tuae, cuius nimirum iudicium omnibus in rebus plurimi facimus, commendatione, qua cum apud nos prosequuta est, omni gratia et clementia nostra regia erga illum propensi sumus; sed non dubitamus D^{nem} Tuam una cum ipso Pathochy facile perpendere et considerare posse causas et rationes, cur ipsius Pathochy de arce Giulia optatis satisfacere nequeamus. Tamen ut idem Pathochy certam aliquam nostrae erga se benignae et propensae voluntatis significationem intelligat et sentiat, clementer annuimus et assentimus eum cum aliquo equitum numero ad servitia nostra conducere more huius regni solito, eique stipendium pro sua et equitum suorum intertentione deputandum in et super praedicta arce Giulia assecurare et inscribere ita et hac conditione ut eandem arcem neque nobis nec heredibus nostris, nec alicui alteri relaxare aut dimittere teneatur, nisi prius totam summam quae sibi praedicto nomine debetur receperit. Et propterea commisimus memorato marchioni Cassani bellico locumtenenti ut simul cum D^{no} Tua cum ipso Pathochy desuper agat et concludat eique et hoc amplius decla-

ret, nos ubi praesentes regni difficultates in pacatiorem divina gratia aspirante statum repositae fuerint, quamvis occasionem maioris eidem Pathochy declarandae beneficentiae munificentiaeque regiae nonnisi gratiose amplexuros esse. Haec autem Dⁿⁱ Tuae propterea significanda duximus ut eo clarius cognosceret nos cupere sibi omnibus in rebus gratiam et clementiam nostram ostendere, sicuti id quovis loco et tempore semper facturi sumus. Datum Viennae, die 26. septembris 1551.

Az írat élen: Fratri Georgio 26. Septembris.

(Fogalmazvány.)

CXCV.

1551. sept. 26. — Vizakna.

Frater György Castaldó- és Nádasdynak. Utasítsák Báthory Andrást, hogy ne engedjen a havaseli rajda ellen áskálódó bojároknak Karansebes körül hadat szedni.

Illustrissime, spectabiles et magnifici domini . . . stb.

Hodie venerunt ad nos Karánsebesienses, retuleruntque vaivodam unum et boyeronem transfugas regni Transalpinensis ad eos venisse, illicque gentes conducere, ut cum illis in Transalpinam contra modernum vaivodam ingrediantur. Cum autem nos vaivodam Transalpinensem assecuraverimus nihil hoc tempore inde periculi habiturum, sub istaque assecuratione pacifice nunc nobiscum vivere videatur, nescio utrum melius est undique adversarios excitare, nisi super hac re D^{nes} V. mag^{cae} aliam informationem a regia M^{te} habeant. Si tamen non habent, scribant D^{nes} V. mag^{cae} domino Bathori, nos quoque scripsimus, ne motibus istorum modo consentiat et si voluntas D^{num} V. mag^{carion} fuerit, motus eorum reprimere poterimus. Iam autem et vaivodae Transalpinensi scripsimus eumque certificavimus iuxta nostram assecurationem, ut seipsum ab insidiis istorum boyeronum custodire debeat, quod nos facturos antea illi promiseramus . . . stb. Datum in oppido Wyzakna, sabbatho ante festum beati Michaelis archangeli, anno domini 1551.

Earundem D^{num} V.

deditissimus

Frater Georgius

episcopus Waradiensis.

Külszim: Illustrissimo spectabili et magnifico dominis Joanni Baptistae Castaldo stb. et Thomae de Nadasd . . . stb.

(Eredeti.)

CXCVI.

1551. sept. 27. Bécs.

Ferdinand Frater Györgynek. Helyesli a tervet, hogy a barát Lippának, vagy ha szükség Temesvárnak tartson, Castaldo Erdély biztonsága miatt Szchenben maradván stb. Végre pénzkölesére szólítja föl.

Ferdinandus etc.

Reverendissime stb. Nondum expeditis litteris quae ad Devotionem Tuam sub 26. huius mensis die conscriptae erant atque praesentibus adiunctae sunt, supervenerunt aliae illius litterae de 21 eiusdem mensis ex Cibinio ad nos datae, ex quibus simul et illis quas spect. et mag^{cus} Andreas de Bathor et Bernardus de Aldana ad vos miserat, intelleximus abunde quo in statu res partium inferiorum ad Themesvarium ad eum usque diem positae erant. Et cum ex litteris D^{nis} Tuae perspicimus ab ea ita forti praesentique animo omnia quae ad regni fideliumque subditorum nostrorum tuitionem et defensionem pertinent, agi, suscipi, ordinari et tractari, sicuti pericula et necessitates quae ab oculos versantur, expostulant, fit sane ut maximam ex huiusmodi D^{nis} Tuae litteris spem conceperimus, dominum deum, mediante eiusdem D^{nis} Tuae magnanima prudentique rerum omnium gubernatione directioneque nobis gratiam et auxilium suum concessurum esse ut christianae fidei et nominis hostes reprimi et repelli possint et quemadmodum ditiones illae nostro imperio, D^{nis} Tuae auxilio et consilio accesserunt, ita etiam nunc defendantur et conserventur atque ipsius de nobis et universa christianitate benemerita apud omnes mortales magis magisque innotescant et illustrentur. Et proinde non solum clementer probamus ea quae D^{no} Tua de sua ad Lippam et si necesse fuerit ad Themesvarium profectione, item quod comes Thomas de Nadasd cum mag^{co} Francisco Kendy cum sexingentis equitibus loca in finibus regni Transsylvaniae versus Moldaviam teneat, locumtenens vero bellicus Cibinii persistat ut eo quo necesse fuerit subsidia mittere possit, non nisi prudenter fideliterque constituit et ordinavit; verum etiam cum propter rerum mutationes quae in progressu bellico in horas accidere solent, dare consilium et ordinem praescribere ex tam longinquo loco, ut nos hoc tempore sumus, non solum difficile sed plane impossibile sit, in D^{nis} Tuae iudicio, consilio et directione conquiescimus, ut una cum praedictis bellico locumtenente, comite Thoma de Nadasd, Andrea de Bathor et aliis qui sibi idonei videbuntur, omnia pro rebus natis ordinet, disponat atque fieri curet, ut D^{no} Tua cum dei optimi maximi auxilio, profligato exercitu

beglerbegi, finem belli facere possit. Subsidia quae ex gentibus quas circa Agriam pro tuitione confiniorum illorum congregatas habemus, vobis mittere decrevimus, D^{tio} Tua iam antea intellexit. Mandavimus autem marchioni Sphorziae Palavicino non semel sed iterum atque iterum, ut profectionem cum copiis ipsis in vestrum subsidium destinatis quam maxima fieri queat celeritate maturet et non diffidimus eum ordinationem D^{nis} Tuae maxima cum diligentia exequuturum esse.

De pecuniis quas D^{tio} Tua nobis in ista rerum necessitate mutuo dare obtulit, ita contentam et satisfactam reddemus ut non solum nullum damnum aut incommodum in eo accipiat, quin potius se eo nomine plurimum de nobis benemeritam fuisse cognoscat. Et praeterea non solum haec sed alia praeclara et illustria D^{nis} Tuae de nobis et republica christiana benemerita ita recognituri sumus, ut D^{tio} Tua sensura sit se in nobis habere regem et principem gratum et clementem.

Intelleximus ea quae universitas nobilium comitatus Byhor Dⁿⁱ Tuae de insolentibus quibus Losonczius contra eos utatur perscripserunt et sedatis praesentibus disturbiis curabimus ipsis conquerentibus nobilibus iustitiam fieri et administrari. Et nihilominus mandavimus ipsi Losonczio ut ab istiusmodi actionibus et se et suos contineat atque coerceat; D^{nem} Tuam clementer hortamur et requirimus ut huiusmodi contentiones et dissidia sua prudentia lenire et mitigare studeat, donec commodiori tempore de illis statui et decerni possit. Haec itaque sunt quae Dⁿⁱ Tuae ad litteras suas praedictas respondenda duximus. Datum Viennae die 27. septembris 1551.

Postscripta. Licet non possimus non sperare quod attento rerum partium regni inferiorum statu, D^{tio} Tua ac marchio Cassani bellicus locumtenens et comes Thomas de Nadasd maiores tam equitum quam peditum copias ad faciendam hostibus resistentiam congregaveritis ac nos etiam brevi non spernendam pecuniarum summam isthuc submittere decreverimus, nihilominus tamen ut fidelium nostrorum defensionem maiori cum fructu praefatus bellicus locumtenens prospicere queat, dedimus ei in mandatis ut a D^{no} Tua vel cum eius consilio et auxilio ab aliis aliquam pecuniarum summam mutuo levet ac tantum equitum et peditum numerum, qui haberi poterit vel qui necessarius esse videbitur, conducat et conscribat. Et propterea D^{nem} Tuam omni quo possimus studio hortamur et requirimus ut nobis necessarium auxilium in ista necessitate magnam celeritatem expostulante vel per se praestare vel per alios praestandum obtinere velit; quo dictus bellicus locumtenens noster cum consilio D^{nis} Tuae et comitis Thomae de Nadasd praedictam iussionem nostram de conducendis pluribus gentibus et copiis quamprimum

exhaustire et executioni demandare possit. Nos enim ea quae nomine nostro promissa fuerint, firmiter et in violabiliter praestabimus et observabimus atque eo nomine D^{nem} Tuam non solum indemnem regie et clementer conservabimus, sed etiam istiusmodi in nos et christianam rempublicam collata servitia et beneficia omni regia liberalitate et munificentia recognoscemus. Datum ut in litteris.

(Fogalmazvány.)

CXCVII.

a)

1551. sept. 27. Vízakna.

Frater György Castaldónak a hadi nép fizetéséről, Szászsebes építéséről s a saját maga táborba indultáról.

Illustrissime ac magnifice domine *stb.* Litteras D^{nis} V. ill^{mae} intellegimus; pecuniam Dⁿⁱ V. ill^{mae} antequam litterae ad nos venissent, miseramus; poterit tamen eadem a militibus occultare; nemo enim eas praeter homines nostros, qui eam detulerunt, intellexit.

Solutio peditum domini Nadasdi mihi omnino necessaria esse videtur; propterea quod tam et dominis regnicolis perscripserimus D^{nem} suam mag^{cam} illic in Segesvar futuram et si aliquas gentes secum non habebit, etiam domini regnicolae et praesertim Siculi tardiuscule insurgent; ad solutionem istorum peditum ducenti floreni vel paulo plus exponentur. Credimus Maiestatem regiam propter istam solutionem non prorsus nos abire. Nam etiam si D^{tio} V. ill^{ma} nullam de hac re informationem a M^{te} sua habeat, saepius tamen occasione temporis aliud quam M^{tae} sua mandavit facere cogimur.

De aedificatione et fortificatione Zazsebes D^{tio} V. ill^{ma} merito sollicita est. Scripsimus ad omnes partes ut subsidium pecuniae quam nuper obtulerant, administrare debeant; interim rogamus magistrum civium istius civitatis ut aliquid pecuniae qua solutio fiat, Dⁿⁱ V. ill^{mae} concedere velit. Litteras nostras quas ad dominum Bathori de boyeronibus qui nunc moverunt se, scripsimus, D^{tio} V. ill^{ma} perferendas curet. Nos hodie cum nostris servitoribus ad campum in castris descendemus, quod ideo facimus ut regnicolae citius nos sequamur. Eandem foeliciter valere optamus. Datum ex Wyzakna dominico die ante festum Michaelis archangeli anno domini 1551.

Eiusdem V. ill^{ma} D^{nis}.

deditissimus

Frater Georgius episcopus Waradiensis.

Külczim: Illustrissimo stb. domino Ivanni Baptistae Castaldo stb.

(Eredeti.)

b)

1551. sept. 27. Nagyludasi tábor.

Frater György Castaldónak. A székekyekhez Kornis Miklóst fogja küldeni; maga mielőtt tovább menne, okvetlen beszélni fog Castaldóval.

Illustrissime stb. Hodie ex dei auxilio hic ad possessionem Ludas castra posuimus. Scripsimus autem denuo ad omnes comitatus, Saxones et Siculos ut citissime ad nos veniant. Credimus dominos nobiles intra quadriduum ad summum apud nos futuros; Siculi quoque venient, habemus hic apud nos Nicolaum Kornis, quem cras dimittimus ut eos adducat. D^{nem} ill^{mam} rogamus ut dominum Nadasdi nondum expedire festinet; priusquam enim ulterius nos movebimus, D^{nem} V. ill^{mam} adhuc conveniemus, ut de omnibus rebus, de quibus cum dominis regnicolis tractabimus, copiosius cum D^{ne} V. ill^{ma} loqui possimus. Eandem foelicitissimam valere optamus. Datum ex castris ad Nagyludas positis, dominico die ante Michaelis archangeli anno 1551.

Eiusdem V. ill^{mae} D^{nis}

deditissimus

Frater Georgius episcopus Waradiensis.

Külön papírszeleten: Scriptis litteris accepimus litteras D^{nis} V. ill^{mae} una cum litteris domini Sforziae, cuius adventus nobis gratissimus est; multumque super hoc gavisi sumus.

Külczim mint előbb.

(Eredeti.)

CXCVIII.

1551. sept. 28. Nagyludasi tábor.

Fráter György Castaldónak, Léta várát nem engedheti át Balassa Mengyhértnek s nem tartja jónak, hogy Ferdinánd volt elleni fészket rakjanak Erdélyben.

Illustrissime stb. Quod Dⁿⁱ V. ill^{mae} hactenus de negotio Melchioris Balasa nihil scripserim, non in aliam partem accipiat, nisi quod inter reliquas occupationes meas oblitus eram Dⁿⁱ V. ill^{mae} scribere. Neque me talem hominem esse arbitratur qui

desiderio vindictae sumendae tenetur. Deus novit non in eum finem ista facio ut de aliis vindictam expeterem, aut meum commodum equidem quererem; sed hoc unum ago, quo pacto Maiestati regiae commodius servire possem ut in regno pacem et tranquillitatem haberet. Scio optime quae Dⁿⁱ V. ill^{mae} scribo; novi enim optime ingenia hominum. Non mihi videtur ut illi qui antea Maiestati regiae rebelles fuerunt, nidum in hoc regno habeant; D^{no} igitur V. ill^{ma} velit curam habere, ut ad diem constitutum hoc est ad feriam sextam proxime venturam arcem Letha ad manus hominis nostri assignare debeant. Si dominus Balassa voluerit in possessione Szent Laszlo quae prope arcem est, familiam suam tenere, poterit libere hoc facere et totam illam possessionem illi concedimus. Res suas antea quoque non in arce sed in Colosvar conservavit et deinceps quoque ibidem conservare potest. Scribat igitur D^{no} V. ill^{ma} ad castellanum arcis Letha et mittat aliquem, qui arcem illam manibus hominis nostri dare debeat. Eandem felicissime valere optamus. Datum ex castris ad Iudas positis; feria secunda proxima ante festum Michaelis archangeli, anno domini 1551.

Eiusdem V. ill^{mae} D^{nis}.

deditissimus

Frater Georgius episcopus Waradiensis.

Kölczim Illustrissimo stb. domino Joanni Bapt. Castaldo stb.

(Eredeti.)

CXCIX.

a)

1551. sept. 29. Nagyludas i tábor.

Frauer György Ferdinándnak. Tudatja: mért halad lassan az erdélyi fölkelés; hogy az oldh vajdák mozgalmai miatt az erdélyi erő megosztandó s végre, hogy neki reménye van a török fölött győzelmeskedni.

Sacratissima regia Maiestas . . . stb.

Ego deo iuvante iam in castris hic ad possessionem Ludas descendi, sumque sollicitus vehementer in convocandis regnicolis, quos tardiuscule quam alias insurgere video. Non enim tam libenter movent se extra regnum ituri, quam si in regno manerent. Nihilominus non quiesco donec eos convocavero, et quicquid M^{ti} V. et Christianitati servire possum, nihil praetermittam. Ex litteris tamen illis, quas mihi de motibus vaivodarum scribunt, M^{tas} V. intelliget, vires Transsylvaniae quas habemus dividere

nos oportere, quod cum omni industria facere conabimur. Illud tamen cogito, ut si nos bono apparatu contra beglerbegum ibimus, viderintque illi vires eorum contra nos non sufficere, alius rursum bassa ex vesiriis cum novis copiis eos subsequetur, quod si fit, et ratio temporis permittit, non dubium, quin adhuc autumnio isto generalis expeditio fiat. Bonum est igitur M^{ti} V. de gentibus pluribus ex Silezia et Moravia et aliis regnis providere eosque Agriam versus mittere. Et quicquid M^{tac} V. poterit, faciat nunc diligenter. Nam si deo iuvante istorum impetum modo superare poterimus, quod non diffido, M^{tas} V. etiam a Turcis tandem quiescere potest. Deus. . . *stb.* Ex castris ad Ludas positus, in festo die sancti Michaelis archangeli anno 1551.

Eiusdem M^{tis} V. sacr.

fidelis servitor

Frater Georgius episcopus Waradiensis.

Külczim : Sacratissime regiae Maiestati . . . *stb.*

(Ered.)

b)

1551. sept. 29. Nagyludasi tábor.

Fráter György Ferdinándnak. Semmikép nem helyesclheti a Léta várának Balassa kezébe adását elrendelő mandatumot.

Sacratissima regia Maiestas. . . *stb.*

Mandatum M^{tis} V. de resignatione arcis Letha ad manus Melchioris Balassa intelligo. Ego semper voluntati et mandato M^{tis} V. parui ac deinceps parebo; quam tamen ob causam arcem illam in manibus meis esse velim, postea M^{tac} V. clarius cognoscet. Non facio hoc pro meo commodo neque ratione vindictae, sed pro utilitate M^{tis} V. et quietiori statu regni, de quibus cum deo volente cum M^{te} V. constitutus fuero, plura dicam. Deus M^{tem} V. servet incolumem. Ex castris ad Ludas positus, in festo sancti Michaelis archangeli 1551.

Eiusdem V. M^{tis} sacr.

fidelis servitor

Frater Georgius episcopus Waradiensis.

Külczim : mint előbb.

(Eredeti.)

CC.

a)

1551. sept. 29. Nagyludasi tábor.

Frater György Castaldónak. Kikötésai a beglerbég fölötti győzelemre s aggodalmi, hogy sokan János Zsigmondra vetik szemüket; neki magának valami rossz előérzete van.

Illustrissime stb. Litteras D^{nis} V. ill^{mae} una cum exemplo litterarum domini Sforziae intellegimus. D^{to} V. ill^{ma} ex proximis meis litteris motum vaivodarum Moldaviensium et Transalpinensium intelligit. Credimus autem istos omnino intraturos; praesertim si nullum obstaculum habuerint. Passam Budensem ideo tantum illos apparatus facere iudicamus ut copias istas regiae Maiestatis remoraretur, ne cum reliquis ipsos coniungere possent et ut beglerbego liberius agendi facultas daretur. Non tamen existimo bassam ipsum tantas vires habere posse, ut arces aliquas obsideret vel magni aliquid faceret. Et si necesse erit beglerbego nobiscum configere, nihil dubium est quin passa Budensis vires suas cum eo coniungat eruntque simul in conflictu. Proinde mihi videtur ut dominus Sforzia relictis ad custodiam arcium praesidiis, quo meliori modo et pluribus hominibus ac bombardis venire posset, veniret. In ea enim opinione sum ut si beglerbego intellexerit bono apparatu contra eum nos venire, neque expectabit sed discedet; quem si vel avertere vel deo iuvante profligare possemus, reliqui omnes silescerent. D^{to} igitur V. ill^{ma} scribat domino Sforziae ut veniat citissime et quo plures secum ducere potest, ducat praesertim bombardas sine quibus nihil efficiamus; ex isto autem regno propter motum valachorum non videtur mihi ut bombardas exportae debeamus. Hesternae die scripsimus nos Varadinum ut domino Sforziae obviam ire debeant et de comitatibus illis prospiciant. Melius autem est eos per Varadinum quam per loca campestria venire. Eandem foeliciter valere optamus. Datum ex castris ad Ludas positis, hora noctis tertia festi sancti Michaelis archangeli 1551.

Eiusdem Vestrae illustrissimae Dominationis
deditissimus

Fr. Georgius episcopus Waradiensis.

Különpapírszeleten: a) Deo iuvante contra ipsum beglerbegum bono apparatu esse possumus, ut vires ipsius beglerbegi contra nos non sufficiant; arbitror unum ex vesiriis adhuc autumnus isto cum novis copiis Turcarum exire, et si tempus patitur, generalem expeditionem fieri. D^{to} V. ill^{ma} scribat regiae M^{ti}, velit diligenter omnia curare et facere quicquid potest. Si

enim deo dante, motus istos nunc reprimere poterimus, M^{tas} sua etiam ab ipsis Turcis quietem postea habebit.

b) D^{tio} ill^{ma} V. scribat regiae M^{ti} et roget propter deum, ut de M^{te} reginali et de filio regis aliquam curam habere dignetur. Bonum esset filium regis ad se recipere. Video enim multorum oculos etiam nunc in eam partem infixos esse et nescio quid animus noster praesagit. De Cassovia quoque bonum esset si M^{tas} sua provideret, ut apud manus potius suas, quam alterius esset.

Külczim : Illustrissimo stb. domino Joanni Bapt. Castaldo stb.

(Ered.)

b)

1551. sept. 29. Nagyludasi tábor.

Frater György Castaldonak hadi intézkedésekről s arról, hogy a törökkel egyezkedni eszedáiban sincs. — Balassa Menyhértnek nejét sem türheti Léla várában.

Illustrissime domine stb.

Quae D^{tio} V. ill^{ma} per Gasparem Pesthiensem secretarium meum mihi nunciavit, intellexi abunde. Ego vero nihil magis cuperem quam ut tempestive et quamprimum me movere possim; cogere tamen exercitum, cui extra regnum eundum sit, non tam facile fieri potest. Si vero intra regnum conveniendum esset istis, minori ista labore confici possent. Itaque cum ad diem sabbati eos quos ex regno ad me venire iussi, hic omnino futuros existimamus, consulendum erit et de modo quo spect. ac mag^{cus} dominus Nadasdy hic maneat et quibuscum maneat? Siculi nunc duo illa millia, quibus in Hungariam mecum eundum erit, conscribunt. Nam si sine ordine nec his copiis quibus decet, me movero, maiorem animum sumet hostis, alii vero timidius se gerent quam deberent. Mihi vero ne in animum unquam venit, ut aliquid de induciis, sumat-ne illas Turcus vel non, cogitarem; cum nobis hoc unum inprimis curandum esset qua ratione, quibusque copiis hostibus obviare, illosque profligare aut ea quae per illos a nobis erepta sunt, iterum recuperare possimus. Neminem igitur puto qui maiorem celeritatem in his rebus me excepto fieri cupiat, si tantum haec res, ordine bono et cum fructu fiat.

De Joanne Weres intellexi quae D^{tio} V. ill^{ma} una cum domino Nadasdio mihi nunciavit, ille tamen per fratrem germanum suum cum Joanne Drawa convenit, se de omnibus rebus ab ipso Joanne ablatis satisfacturum. Juxta illorum igitur concordiam ego in hac causa processi.

Dominam coniugem Balassa nullo modo in arce esse volo; quae tamen in curia illa ubi nunc est in possessione Zentlázlo

libere esse potest possessionemque illam possidere, de qua re ego ipsi quoque dominae nunciavi. D^{nem} V. ill^{mam} bene valere opto. Ex castris ad Naghludas, 29. die septembris anno domini 1551.

Eiusdem D^{nis} V. ill^{mae}

deditissimus

Fr. Georgius episcopis Waradiensis.

Külczim: Illustrissimo stb. domino Joanni Bapt. Castaldo . . . stb.

(Ered)

c)

1551. sept. 29. — Nagyludas i tábor.

Frater György Castaldónak. A Moldva felől nyert hírek miatt is siettetí a hadinép egybegyűlését.

Illustrissime . . . stb.

Litteras civium civitatis Bistriciensis ac Lazaris Kwn, ad dominum Franciscum Kendi scriptas Dⁿⁱ V. ill^{mae} huic inclusas in specie misimus, ex quibus cognoscet, quid de partibus Moldaviae scribant. Nos in hoc sumus ut quo citius fieri potest, regnicolas convocare possimus, et denuo omnibus scripsimus ut festinare debeant. Si quid deinceps habebimus, D^{nem} V. ill^{mam} de omnibus certiore faciemus. Quam bene et foeliciter valere optamus. Datum ex castris ad Naghludas positis in festo Michaelis archangeli anno domini 1551.

Eiusdem M^{mae} D^{nis} V.

deditissimus

Frater Georgius episcopus Waradiensis.

Külczim: mint előbb.

(Eredeti.)

CCI.

a)

1551. sept. 30. Nagyludas i tábor.

Frater György Castaldónak, a székelyek fölkeléséről, az élelmezésről s az ágyuk használatáról ír s posztót kér, hogy a hozzájött két főszékelyt megajándékozhassa.

Illustrissime domine. . . stb.

Duo praecipui Siculi, Michael Sandor unus, alter Valentinus Petky ex penitiori sede Siculorum, quae sub albis moldavicis est, ad me venerunt hodie, dicuntque duo illa millia hominum iam numerata esse. Jussi tamen ut reliqui etiam ex illis praecipui ad me veniant, acturi cum illis, qui in hoc regno et quo ordine manere debeant. Cum autem et reliquae copiae ex

omnibus partibus coire incipiant, brevi et ipse hinc discedam, ubi et hactenus cura victualium me continuit, cum loca illa quo ituri sumus et aestate praeterita et anno superiore per varias gentes quibus illac iter erat, victualibus admodum exhausta fuerint, quae versus illa loca conferri iussi ne qua inopia victualium esse possit.

Ingenia regia e civitate non movenda consulo; terrorem enim et diffidentiam haec res omnibus induceret. Mea quae Waradini et in Wywaar sunt, si necesse erit adferri faciam. Dominus etiam Bathory istis de suis aliquot addat.

Facere autem non possum ut hi qui me adeunt, irremunerati a me discedant, cum hi semper aliquid accipere soliti sint. Rogo igitur D^{nem} V. ill^{mam} ut vel ad rationem servitorum meorum quinquaginta pecias panni Carasiae dari iubeat, vel saltem pannus Tynkespygler, qui mihi datus est, eo numero commutetur locoque Thynkespygler detur Karisia, cum omnes istum pannum habere cupiant.

Priusquam autem hinc abirem, D^{nem} V. ill^{mam} conveniam quam deus optimus maximus conservet diutissime incolumem. Ex castris ad Naghludas positis ultima die mensis septembris, anno domini 1551.

Eiusdem D^{nis} V. ill^{mae}

deditissimus

Frater Georgius episcopus Waradiensis

A lap alján Castaldo írnokának kezével: De pannis petitis episcopo ita responsum est quod Germanis ad dimidium stipendium mensis praeteriti pannus nondum sit distributus; hoc facto si quid panni supererit, in uno vel altero casu Dⁿⁱ suae rev^{mae} satis faciemus.

Külczm: Illustrissimo domino Joanni Bapt. Castaldo. . . stb.

(Eredeti)

b)

1551. sept. 30. — Nagyludas i tábor.

Frater György Castaldóhoz. Becskerek elestéről, rendszabályokról; Izabella egy kémjéről stb. s arról, hogy vagy Kassát kézhez venni, vagy János Zsigmondot udvarába venni Ferdinándnak szükségese volna.

Illustrissime stb.

Litteras D^{nis} V. ill^{mae} una cum fasciculo litterarum regiae M^{tis} accepimus, in quo invenimus litteras ill^{mae} D^{nis} V., dominis Nadasdi, Bathori et ad comitatus statusque et ordines regni pro comitiis generalibus scriptas; de quibus utrum hoc tempore publicandae sint, postea cum D^{bus} V. loquemur. Eas vero litteras quae

D^{bus} V. sonant, eisdem transmittibus, quae tamen casu quodam per cursorem in aquam submersae fuerant. Voluissimus autem ut D^{tio} V. ill^{ma} primum fasciculum istud resolvisset, visisque litteris istis postea ad nos transmississet; quod et deinceps si disuncti fuerimus, facere nos oportebit.

Amissionem alterius arcis Bechkereke non sine animi dolore audio; placet mihi consilium D^{nis} V. ill^{mae} ut cataphracti illico se Devam versus moveant; ego quoque nihil immorarer, saltem regnicolae advenirent. Litterarum exemplum,¹⁾ quas rursum hodie ad comitatus dedi, Dⁿⁱ V. ill^{mae} huic inclusum mitto, quibus visis credimus eos citius properaturos.

Ex Germanis quoque et Hispanis militibus si quos D^{tio} V. ill^{ma} mittere vult, habentur naves secedim in promptu.

Si arcem Letha D^{tio} V. ill^{ma} consignare voluerit, scribat castellano arcis illius ut ad manus hominis nostri Francisci Zylahi officialis de Colosmonosthra consignare debeat, cui nos scripsimus ut ad manus suas recipere debeat. Dominae quoque consorti Melchioris Balassa scripsimus, ut quiete in possessione illa maneat et si quid necesse habet, nos reperiatur. Eandem foelicissime valere optamus. Datum ex castris ad Ludas positis, feria quarta post festum sancti Michaelis archangeli anno 1551.

Eiusdem V. ill^{mae} D^{nis}.

deditissimus

Frater Georgius episcopus Waradiensis.

Külön papírszeleteken:

a) Exemplum litterarum caesaris et beglerbegi D^{tio} V. ill^{ma} velit iterum ad me remittere. Rogat nos dominus reverendissimus Hieronymus Martinengus legatus summi pontificis ut copiam earum sibi faciam. D^{tio} V. ill^{ma} consulat quid in ea re faciendum sit; nollem enim quicquam praeter voluntatem regiae M^{tis} facere.

b) Hodie venit ad me quidam, qui in secreto dixit Margaÿm a reginali Maiestate pro exploratore tantum ad partes Themesvarienses missum esse. Vereor ne etiam nunc aliquam practicam habeant; hoc tamen soli Dⁿⁱ V. ill^{mae} scribo: fortasse bonum esset in aliquo loco, interim donec motus isti transeant, quietum sedere (sic) facere.

c) Hac nocte praeterita Marcus Anthonius intimavit nobis cives istius civitatis²⁾ eandem³⁾ sollicitare ut peditum numerum diminuire vellet. Mihi tamen non videtur ut D^{tio} V. ill^{ma} hoc faciat. Cibinium enim iudicio nostro sine praesidio non est relin-

¹⁾ Lásd a mellékletet.

²⁾ Szeben.

³⁾ = (D^{uem} V.) Castaldót.

quenda. Quare D^{to} V. priusquam nobiscum constituetur nihil de hac re deliberet. — Postam illico dimissem, sed oportuit prius litteras madidatas exsiccare.

d) De Cassovia adhuc multum sollicitus sum. Vellem ut M^{tas} regia primo quoque tempore ad manus suas recipere posset, aut saltem puerum regium apud se haberet.

Külczim: Illustrissimo domino Joanni Bapt. Castaldo. . . . stb.

(Eredeti.)

Melléklet.

Frater György mandatum Hungar. megyéhez, hogy a fölkelti késlekedők javai a király részére elkoboztassanak.

Frater Georgius episcopus Waradiensis, thesaurarius ac locumtenens stb. Egregiis et nobilibus comitibus, vicecomitibus et iudicibus nobilium comitatus Hunyad. Salutem et favorem. Cum regni periculum nunc maxime immineat, maiorique nunc celeritate in defensione regni opus sit, videamusque dominos regnicolas ad praescriptum diem non comparuisse, auctoritatemque nostram a regia M^{te} attributam contemnere et ad prosecutionem mandati nostri admodum otiosos esse, hortamur vos et auctoritate nostra sub amissione capitis vestri committimus, ut nulla habita ratione personarum, statim visis praesentibus, eorum universa bona, qui ad requisitionem nostram et mandatum nondum se movissent, ad rationem sacrae regiae M^{tis} Romanorum occupare debeatis et teneanimi. Secus non facturi. Datum ex castris ad Ludas positis, feria quarta post festum sancti Michaelis archangeli anno domini 1551.

(Egykoru másolat.)

CCII.

1551, sept. 30. — Nagyludas i tábor.

Frater György Castaldonak és Nádasdynak, a Ferdinánd által ő rá ruházott fővezérségről, az erdélyiek insurrectiójáról s az ő csatlakozásáról Castaldóékhöz.

Illustrissime spectabiles et magnifici domini . . . stb.

Accepi litteras sacr. regiae M^{tis} ex quibus clementiam et gratiam M^{tis} suae erga me singularem agnosco. Juro tamen ad deum vivum nunquam me pro praemio aut donationibus M^{ti} suae servire intendere; sed tantum ex amore et charitate, quae erga suam M^{tem} affectus sum. Quicquid autem mearum virium erit et quantum possum, corpore et anima M^{ti} suae serviam. Satis illud praemii et mercedis erit, si M^{ti} suae pro voto et reipublicae christianae commodo servivero. Quod autem M^{tis} sua officio belli-

ductoratus me ornare dignata est, id quoque clementiae M^{tis} suae tribuo. Faxit deus altissimus ut ad vota M^{tis} suae omnia succedant.

De Siculis et regnicolis in litteris hac nocte ad D^{nem} V. ill^{mam} datis scripsimus. Istis diebus quatuor credimus nobilitatem iam apud nos futuros (*sic*), et ubi advenerint, statim D^{nes} V. mag^{cas} conveniemus. Ad litteras M^{tis} regiae brevi respondebo; reliqua per Marcum Anthonium D^{bns} V. nunciavi. Deus optimus D^{nes} V. servet incolumes. Ex castris ad Ludas positis, ultima die septembris anno 1551.

Earundem D^{num} V. ill^{marum} et mag^{corum}

deditissimus

Frater Georgius episcopus Waradiensis.

Külecím: Illustrissimo spectabili et magnifico dominis Joanni Bapt. Castaldo . . . stb. ac Thomae de Nádasd . . . stb.

(Eredeti.)

CCIII.

(1551. september?)

Frater György Ferdinándnak. — *A török a földnépét szabadság-ígérettel csalogatja, a ráczok közül sokan elcsábultak; jó volna ezt hasonígyérek által ellensúlyozni.*

Sacratissima regia Maiestas . . . stb.

Hodie unus ex meis Chanadino advenit, qui refert Turcas rusticis ubique fide caesaris immunitatem polliceri, quare effectum est, ut ex Rascianis quoque aliqui ad Turcam deficerent, visaque hac Rascianorum defectione et nostris verba dare incipiunt ut et istos hac ratione ad se alliciant. Homines autem in oppressione constituti verbis eiusmodi facile credunt, cum tamen sub hac spe libertatis extremam servitutem recipiant. Huius autem defectionis occasionem (si quid tale acciderit) nos soli damus, cum in tanta oppressione rusticos teneamus, ut, excepto hoc uno quod uxores et liberi illis non eripiantur, omnem crudelitatem in illos exerceamus; propterea si M^{ti} V. videbitur, forsitan non esset alienum, si M^{tas} quoque V. animum vulgi ad se alliceret, proposita illis libertate, in quam eos asserere vellet litterasque suas publicas de hac re statim per primum cursorem ad omnes partes mitteret, ut cognoscerent ad omnes status et ordines M^{tem} V. curam habituram; ut deus quoque per hanc rusticis redditam libertatem facilius placeretur.

(Ered.)

Jegyzet. E levél valószínűleg utóirata egy másik, keltezett levélnek; csakhogy egészen külön papírlapra íratott, minden dátum nélkül.

CCIV.

a)

1551. októb. 5. Péterfalvi tábor.

Frater György Castaldónak és Nádasdynak. — Nyugtalanító híreket cön Báthory Andrástól, mindazáltal még élete földlázásával is és: kijöni Erdélyből.

Illustrissime et magnifici domini . . . stb.

Heri vesperi quae nova habuimus, D^{bus} V. spect. et mag^{eis} significare curavimus; hodie venit iterum ad nos homo domini Bathori, scribit gentes quas congregaverat dispersas esse; solus in fundo lecti aegerrimus iacet; protestatur de se, quod non tanquam officialis sed ut occupator locorum illorum missus isthuc fuisset; Lippae ex gentibus regiae M^{tis} nullus remanere vult, dicunt non ad custodiendum arces sed ad praeliandum in campo se ipsos conduxisse et parati sunt in campo praeliari; civitates tamen ipsi custodire nolunt. — Ego nihilominus paratus sum exire et cum meis servitoribus simul esse et si quid proderit etiam mortem oppetere. D^{nes} V. mag^{cae} velint huc ad me descendere; ut quid tam opus sit facere, consulere possimus. Pedites si adducere volunt, currus sunt in promptu. D^{nes} V. mag^{cae} scriberent iam ad dominum Sforziam ut maneret Waradini; nihil enim opus est se amplius movere. Postam vero deinceps Varadinum per Crisium ordinare curent. Deus . . . stb. Ex castris ad Peterfalva positis, feria secunda post Michaelis anno domini 1551.

Earundem D^{nm} V.

deditissimus

Frater Georgius episcopus Waradiensis.

Külczim: Illustrissimo ac magnificis dominis Joanni Bapt. Castaldo . . . stb. ac Thomae de Nadasd . . . stb.

(Eredeti.)

b)

1551. októb. 5. Péterfalvi tábor.

Frater György Castaldónak. A Báthorytól vett rossz hírek után alkalmazkodni kellvén, a viselendő dolgokban a megállapított terrtől eltérni szükséges lesz.

Illustrissime . . . stb. domine.

Quae nobis D^{no} V. mag^{ca} scribit, intelleximus. Verum iam alius est status temporis, sicuti D^{no} V. ill^{ma} hactenus a servitore

domini Bathori et ex litteris nostris cognovit. Sive igitur Turca Lyppam occupaverit hactenus, sive non; tamen nobis iam alia ratio agendi erit. Quare nobis videtur, ut D^{tio} V. ill^{ma} gentes, interim donec nobiscum una cum domino Nadasdi constituentur, non dimoveat, sed maneant in eodem loco. Et D^{tio} V. ill^{ma} una cum domino Nadasdi quo citius fieri potest, veniant ad nos. Ideo enim hic substitimus quia ista a domino Bathori intelleximus; iam enim aliter nobis quam institueramus omnia agenda erunt. Hodie nihilominus pedites ducentos et totidem equites dimisimus; interim hinc nusquam discedimus donec D^{nes} V. mag^{cae} advenerint. Eandem foelicissime valere optamus. Datum ex castris ad Peterfalwa positis. Quinta octobris, anno domini 1551.

Eiusdem V. ill^{mae} D^{n^{is}}

deditissimus

Frater Georgius episcopus Waradiensis.

Külezim: Illustrissimo . . . domino Joanni B. Castaldo . . . stb.

(Eredeti.)

CCV.

1551. októb. 12. Kenyérmezei tábor.

Frater György V. Károly császárnak. Sürgetve s könyörgve kéri a császár segélyét a török ellen.

Sacratissima et catholica caesarea Maiestas . . . stb.

Cum de meo in rempublicam christianam studio et de susceptis cum sacra regia M^{te} Romanorum, domino meo clementissimo, in causa regni istius tractatibus, quibus de defensione regni istius agebatur, per ipsam regiam M^{tem} M^{tas} V. sacr^{ma} certior facta extitisset, collaudata mea hac propensione animi, qua erga ipsam sacram regiam M^{tem} ac rempublicam christianam affectus essem, clementer me sacr^{ma} M^{tas} V. hortata fuerat ut in ea sententia persisterem, transactisque cum ipsa sacra regia M^{te} rebus ser^{mae} reginae eiusque ill^{mi} filii etiam has regni Hungariae reliquias, quae in ditione filii ser^{mae} defunctae M^{tis}, domini et benefactoris mei clementissimi fuerant, reliquo sacrae regiae M^{tis} imperio in defensionem reipublicae christianae coniungerem: quibus sacr^{mae} M^{tis} V. monitis, satisfactis etiam conditionibus quae de tuto et honesto loco ser^{mae} reginae eiusque filii a M^{te} regia clementer oblatae erant, me paruisse ex sententiaque eiusdem sacr^{mae} et catholicae M^{tis} V. egisse, res ipsa ostendit, cum dudum omnem illam Hungariae partem, unacum provincia

Transsilvania, imposito praesidio, sacra regia M^{tas} in potestate sua habeat. De quo cum primum Turca certior factus esset, subito rem ad arma convertit maioribusque nunc copiis nos oppugnare coepit, ut nuncprimum Turca profiteri videatur, quanti regnum Hungariae a se semper iudicatum extitisset: in quo propulsando quid non sacra M^{tas} regia facit? quid intentata reliquit? quas curas non sustinet? quibus impensis hactenus pepercit? vitam quoque amittere parata ut nos e servitute turcica in fidem et tutelam suam receptos eriperet. Tamen cum huius copiae cum illius viribus non sint conferendae, si quamprimum sacr^{ma} et cath. M^{tas} V. nobis non subvenerit, vereor ne hyems ista finem rebus omnibus nostris imponat. Turca enim relictā consuetudine pugnandi, hyeme nobis bellum difficillimum per Mehmet passam beglerbecum Romaniae intulit, quo tempore alii ab armis discedere consueverunt. Ne igitur nos frustra spe consequendae maioris libertatis servitutem turcicam abieceris, neve tutelam et defensionem christianorum sine fructu suscepisse videamur: supplico sacr^{mae} et cath. caes. M^{ti} V. per amorem Jesu Christi, dignetur M^{tas} V. sacr^{ma} ita rebus nostris et huic ultimae calamitati nostrae prospicere, ut sua benignissima manu ex tantis malis erepti, nostra deinceps studia reipublicae christianae effusione sanguinis nostri declarare possimus; in quibus delendis ita hostis attentus est, eoque omnes curas suas iam inde ab initio contulit, quo sublata hac natione hungarica latissimum sibi campum nostro et regni istius interitu ad totam rempublicam christianam aperiatur; a quo hanc apud se constitutam victoriam facile sacr^{ma} et cath. caes. M^{tas} V. eripiet si suo tempestivo subsidio nos iam propemodum in manibus illorum constitutos liberabit. Quod ut sacr^{ma} et cath. caes. M^{tas} V. pro pietate in deum, pro retinenda religione christiana, pro lachrymis eorum omnium qui hoc a M^{te} V. sacr^{ma} mecum una impetrari contendunt, facere dignetur, supplex sacr^{mam} V. dominum clementissimum oro; quam deus optimus . . . conservet . . . *stb.* Ex castris in campo Kenyer positis; 11. die mensis octobris, anno domini MDLI.

Eiusdem sacr^{mae} et cath. caes. M^{tas} V.

fidelis et devotus servus

Frater Georgius episcopus Varadiensis.

Külczim: Sacratissimo et invictissimo principi domino domino Carolo quinto . . . *stb.*

(Eredeti)

CCVI.

1551. októb. 21. Szászvárosi tábor.

Frater György Ferdinándnak. Kérdi: mit feleljen a beglerbég levelére, — s tudatja hogy a temesváriaknak segílyt vinni siet.

Sacratissima regia Maiestas *stb.*

Primum beglerbegi nuncium alius iterum subsequutus est, quem 20. die praesentis mensis in possessione Aran cum Dewam profecturus essem, conveni, litteras itaque quas ab ipso beglerbegi attulit, in specie ad M^{tem} V. mitto, ut ex illis animum beglerbegi M^{tas} V. intelligat, et tam ad priores quam ad postremas illius litteras quid mihi respondendum sit, M^{tas} V. me edocere dignetur. — Res Temeswarienses hactenus per dei bonitatem optime extiterunt, nec dubito quin deus ipse deinceps quoque causam illorum meliorem reddat, cum et ego et ill^{mus} dominus generalis unacum reliquis M^{tis} V. copiis, opem Temesvariensibus laturi properemus. Deus . . . *stb.* Ex castris ad Zaszwaros 21. die octobris, anno domini 1551.

Eiusdem M^{tis} V.

fidelis servitor

Frater Georgius episcopus Waradiensis.

Küldözöm: Sacratiss. regiae Maiestati Romanorum . . . stb.

(Eredeti.)

CCVII.

1551. októb. 30. Jófői tábor.

Frater György V. Károlynak köszönetet mond közbenjárásaért libornoksága ügyében.

Sacratissime ac invictissime princeps . . . *stb.*

Cum nec nomine ipso clarus, nec ea virtute praeditus essem ut aliquo me beneficio magnorum et illustrium virorum dignum esse iudicarem, nec merita ulla ad eligendos eiusmodi honores adferre possem, sacr^{mae} M^{tis} V. clementia effectum est ut non solum sanct^{mo} domino nostro notus essem, verumetiam in numerum sanctae illius sedis apostolicae cardinalium per summam M^{tis} V. sacr^{mae} clementiam connumerarer, ut hac M^{tis} V. sacr^{mae} gratia non tam me ornatum quam obligatum esse agnoscerem, ut ea quae in gloriam primum dei, in tuenda religione saluteque regni istius et totius reipublicae christianae hactenus ultro fecissem, nunc tantis M^{tis} V. sacr^{mae} beneficiis devinctus, multo maiori studio obligatus facere contenderem. Itaque etiamsi alii accepto-

rum beneficiorum obliviscuntur, maxima tamen Mis V. sacr^{mae} pietas, qua me ornare dignata est, aeternam apud me memoriam cum omni gratitudine retinebit, declaraturus hoc ipsum in tuenda contra immanem illum hostem religione christiana effusione sanguinis et amissione quoque vitae, quam quidem unicum rem mihi ad omnem meam felicitatem restare video. Cuius rei hodie primum aliqua initia per misericordiam dei extiterunt, cum quatuor amissas arces non sine magna hostium clade recuperassemus, maiora longe deinceps tentaturi, si deus ceptis rebus nos adesse dignabitur. Deus . . . *stb.* Ex castris ad oppidum Joffew positus, penultima die octobris, anno domini 1551.

Eiusdem sacr^{mae} et catholicae Mis V.

fidelis servitor

Frater Georgius episcopus Waradiensis.

Külczim : Serenissimo ac invictissimo principi et domino domino Carolo Quinto . . . *stb.*

(Eredeti.)

CCVIII.

1551. oct. 31.

Ferdinándnak Frater György küldötte Boynychyth György székúdra adott válasza az erdélyi ügyekről általában tett előterjesztésre.

Responsum datum ultimo octobris.

Sacra Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. regia M^{tas} dominus noster clementissimus gratiose intellexit ea quae egregius dominus Georgius Boynychyth rev^{mi} domini episcopi Waradiensis nomine M^{ti} suae exposuit. Et compertum habet M^{tas} sua regia, ipsum rev^{mm} dominum Waradiensem non tantum M^{ti} suae regiae ac regnis et dominiis suis, sed etiam toti christianitati fideliter, diligenter atque utiliter servivisse, neque dubitat D^{nem} suam rev^{mam} etiam in posterum ita se exhibituram, ut praeter praemium et remunerationem, quam a deo optimo maximo eo nomine habebit, etiam immortalem laudem et gloriam non solum apud summum sanctae Romanae et universalis ecclesiae pontificem, sacram imperatoriam ac ipsam Romanorum regiam M^{tes}, verum etiam apud universam christianam rempublicam consequutura et magis magisque promeritura sit cum magno, quod etiam in agnatos propinquos et consanguineos suos redundabit, honore, commodo atque beneficio.

Potest itaque ipse rev^{mus} dominus Waradiensis plene confidere imo certus esse quod non tantum his donis et ornamentis, quae hactenus a M^{te} sua accepit, fruetur et gaudebit, sed quod

etiam in posterum longe maiorem munificentiam liberalitatemque M^{tas} suae regiae re ipsa sentiet et experietur.

Quod autem D^{tio} sua rev^{ma} facit mentionem, quod si regina et Petrus Petrowyth non se interposuissent, res illae in quibus nunc laboratur, commodius potuissent perfici; regia M^{tas} sua etiam existimat quod tum ab initio tum successu temporum hucusque omnem moram amovere valde utile et proficuum rebus omnibus fuisset; tamen adhuc nihil diffidit M^{tas} sua, quin dei omnipotentis adiutorio ac ipsius rev^{mi} domini Waradiensis virtute, opera et industria accedente res eo deduci queat, ut illud damnum et incommodum quod ex prurptione beglerbegi acceptum est, resarciatur et recuperetur, dummodo nullus nocivae morae amplius locus detur.

Illud praeterea quod rev^{mus} dominus Waradiensis M^{tem} suam regiam de puero regio fideliter monet atque hortatur, M^{tas} sua regia ab eo clementi animo accipit et quemadmodum ipsum puerum in filium suum susceperat, ita etiam M^{tas} sua omnibus in rebus paterna sua cura et benevolentia ei minime defutura est. Iam autem M^{tas} sua regia sedulo in eo versatur opere, ut sicuti ipse rev^{mus} dominus Waradiensis petit, praefata ser^{ma} domina regina et illustris eius filius ad loca eis designata educantur. Et hoc D^{nis} suae rev^{mae} consilium ab eo clementi animo accipit M^{tas} sua.

Quod postremo D^{tio} sua rev^{ma} de spect. ac mag^{co} domino Joanne Bapt. Castaldo marchione C: sani bellico locumtenente etc. ostendit, regia eius M^{tas} id libenter admodum intellexit; nam cum inter eos bene conveniat, optimam indubitatumque planem spem regia eius M^{tas} eo magis concepit, fore ut ea quae regni istius ac fidelium subditorum suorum salutem, defensionem et conservationem concernunt, non nisi ad optatissimos successus dei beneficio et gratia perducantur.

(Fogalmazvány.)

CCIX.

1551. nov. 5. Bécs.

Ferdinand Frater Györgynek. Losonczy Istvánról, Aldanáról, a lugosiak s Erdősebesiek: segélyezéséről ír s mentegeti magát a felől, a mit Erdély ügyében a portára írt.

Ferdinandus etc.

Reverendissime ¹⁾ stb. Redditae sunt nobis binae litterae Devotionis Tuae, 21. et 24. proxime praeteriti mensis octobris

¹⁾ Ehhez oldalt valamelyik titkos tanácsos ezt írta: *iam posito*

die ad nos ex castris ad Zaaswaros et deinde ad Dewam positis datae, ex quibus omnia quae nobis D^{no} Tua perscripsit abunde intelleximus. Et primum quantum ad discessum gentium quae ad Lippam congregatae fuerant et Transylvanica subsidia attinet, nos etiam antea ex D^{nis} Tuae litteris quomodo ea res successerit, cognovimus, atque adeo eiusdem excusationem clementi animo accepimus et probavimus, neque animum de victoria despondemus, sed plane confidimus deum optimum maximum haec omnia pro sua divina clementia et bonitate nobis maioribus foelicitatibus et bonis repositurum, opera, industria et studio D^{nis} Tuae accedente.

Quod magnifici fideles nobis dilecti Stephanus Lossontzius et Bernardus de Aldana et alii milites nostri in Temesvario existentes se contra hostes tam strenue et fortiter gerunt, ut in omnibus adhuc eruptionibus dei beneficio superiores fuerint, sicuti Dⁿⁱ Tuae per eum, qui e Temesvario rediit, ostensum est, valde libenter intelleximus, idque erga eos omni gratia clementia munificentiaque nostra regia recognoscere et rependere nunquam immemores erimus.

Cum igitur habita clementi ratione tam servitorum praefati Aldanae quam etiam D^{nis} Tuae intercessionis, pro fratre ipsius Aldanae presbytero, apud nos interpositae ut videlicet ei archidiaconatum Colosiensem conferre dignaremur, omni gratia et clementia eidem propensi simus; dictum autem archidiaconatum Colosiensem priusquam litteras D^{nis} Tuae accepissemus, cuidam capellano ser^{inae} dominae reginae Isabellae qui apud nos ea de causa fuit, contulerimus; D^{no} Tua istius Aldanae fratri ostendere et respondere poterit, quod nos ei de alio aliquo consimili beneficio ecclesiastico primo quoque tempore vacaturo, gratiose providebimus, ita ut fratris sui ac suorum benemeritorum necnon D^{nis} Tuae intercessionis fructum sentire queat.

Sebesienses et Lugasienses omnibus quibus fieri queat modis et rationibus in fide et officio retinendas esse censemus, et non dubitamus quin D^{no} Tua una cum marchione Cassani bellico locumtenente et comite Thoma de Nadasd sit omnes oportunas vias et rationes initura eosdem Sebesienses et Lugosienses hortando et monendo atque auxilia eis etiam praestando ut tam alienati reducantur quam ii qui bene animati sunt, retineantur. Et proinde D^{nis} Tuae institutum de praemittendis aliquot centum equitibus qui omnibus animum addant eosque in fide et fiducia ferendorum subsidiorum contineant et quod D^{no} Tua cum

---

titulo cardinalis, Dilectio poni debet (azaz: mint bibornokot a kedvesség (kedveltség) megszólítás illeti meg Fr. Györgyöt). E megjegyzést azonban a levél fogalmazója áthúzta s a czimezés maradt a régi.

omni celeritate expeditionem prosequutura sit, clementer probamus atque ut id faciat, illam benigniter omnique studio hortamur, praesertim offerente se ex divina gratia rei bene gerendae occasione.

Vidimus litteras beglerbegi ad D^{nem} Tuam datas easque bene intelleximus. Et cum iam antea Dⁿⁱ Tuae rescripserimus ut de iis quae principi Turcarum et ipsi beglerbego per D^{nem} Tuam ad ipsorum litteras respondenda essent, cum praefatis marchione Cassani bellico locumtenente et comite Thoma de Nadasd consultaret et id quod communi consilio deliberaretur, responderet; nos etiam nunc ad huiusmodi litteras nostras referimus et non dubitamus D^{nem} Tuam cum eorum consilio tale responsum ad huiusmodi principis Turcarum et beglerbegi litteras daturam esse, quod nobis regnisque et dominiis nostris nullam autoritatis et existimationis labefactionem aut diminutionem adferre queat; sicuti D^{to} Tua una cum ipsis bellico locumtenente et comite Thoma de Nadasd haec omnia bene perpendere, dirigere et ordinare sciet.

Ubi ipse beglerbegus in litteris suis facit mentionem, quod nos D^{nem} Tuam apud principem Turcarum, omnia videlicet cum eius consensu et permissione facta esse accusaverimus; nos equidem scripsimus ipsi principi Turcarum nos adeptos esse possessionem Transsylvaniae pacifice et sine alicuius offensione cum consensu reginae, D^{nis} Tuae et omnium statuum et ordinum regni, ea tamen conditione ut nihilominus ipsi principi Turcarum solitum annuum censum persolveremus etc.; quod tamen non eo animo aut proposito ut D^{nem} Tuam accusaremus, sed potius eo consilio scripsimus ut ipse princeps Turcarum intellecta concordia in Transsylvania constituta, sine soliti sui annui muneris praeiudicio, eo minus spei illius occupandae aut invadendae haberet; sed ab eo proposito plane absterreretur atque adeo ad ineundam nobiscum pacem etiam ratione Transsylvaniae eo magis induceretur, quo illa durante omnia eo melius stabiliri ac loca et confinia firmari possent. Haec autem propterea Dⁿⁱ Tuae significare volumus, ut nihil quod ad hoc negotium pertinet, eam lateret; quemadmodum iampridem Dⁿⁱ Tua notificaveramus nos ipsi principi Turcarum ad eum modum scripsisse, quo et D^{to} Tua eo melius omnia ad eum finem dirigere sciret; secus autem, aut in accusationem D^{nis} Tuae nunquam scripsimus. Et haec sunt quae ad illius litteras clementer respondenda duximus, praeter ea, quae etiam ex communibus litteris ad eam et bellicum locumtenentem datis cognoscet. Datum Viennae die 5. nov. 1551.

Az irat élen: Waradiensi.

(Fogalmazvány.)

CCX.

1551. novemb. 6. Bécs.

Ferdinand Frater Györgynek. Magasztalván érdemeit, arra kéri hogy a beglerbég seregeinek tönkretételére minden alkalmat ragadjon meg s ha annak sikerülne kisiklani, legalább az elfoglalt várakat szerezze vissza s a hali népet táborban maradásra ügykezzék még egy kis ideig bírni.

Ferdinandus etc.

Reverendissime in Christo pater, amice noster charissime. Litterae quas penultimo mensis octobris die ex castris ad oppidum Joffew positis Dominatio Vestra rev^{ma} ad nos dedit, multis nominibus nobis iucundissimae fuerunt, cum ob id scilicet quod intelleximus studium et operam nostram, quam in eo praestitimus ut D^{tio} V. rev^{ma} eximiis praeclarissimisque suis virtutibus et benemeritis condigna a summo pontifice ornamenta consequeretur, sibi gratam et acceptam fuisse et quod illam in eo totam esse sentimus et experimur ut de nobis, de regno isto et de republica christiana ita bene etiam imposterum mereatur, ut expectationis, quam de se amplissimam apud omnes christianos principes et potentatus excitavit, non solum respondeat, sed longe etiam superet. Qua quidem de re nos sane plurimum gaudemus et sumus vicissim eo clementissime propensi ut gratia et munificentia nostra regia D^{nis} D. rev^{mae} dignitati et amplitudini tuendae et ornandae nunquam desimus; tum etiam propterea quod dei optimi maximi beneficio res nostras in tali statu positas esse cognovimus ut vel cladem hostium vel fugam eorundem et recuperationem locorum quae ademerunt nobis domini dei adiutoris nostri auxilio mediante, magnopere polliceamur. Pro hiis itaque summis beneficiis nos ipsi domino deo et protectori nostro debitas easque quam possumus maximas agimus gratias precamurque ut divinam eius protectionem et assistantiam a nobis non auferrat, sed hos successus foelicissime propagare dignetur. Ceterum D^{nem} V. rev^{mam} impensissime hortamur et requirimus ut cum ipsa una nobiscum facile videat atque perpendat, ex profligatione et prostratione istius beglerbegi non solum praesentis hyemis quietem sed etiam alia plurima maximaque commoda et beneficia ad regni salutem et incolumitatem pertinentia dependere, velit omnem dare operam ut oblata haec rei bene foeliciterque gerendae occasio non negligatur, sed hostis ipse, qui per retrocessionem suam a Themesvariensi obsidione initium fugae palam dedisse videtur, vel prosternatur vel insigni aliqua clade si cum dei auxilio, sicuti operamus, fieri poterit, afficiatur, ne effugiens denuo pugnare possit.

Nec debet quenquam istorum fidelium subditorum nostrorum vel hyemis intemperies vel alicuius alterius rei incommoditas a prosecutione praesentis expeditionis et occasionis abstrahere, cum adhuc in patria existant. Quare non possumus non confidere eos omnes pro tam magno beneficio totius regni atque dulcis patriae eliberatione et quiete, etiam si quid mali et incommodi ferendum esset, id promptissimo animo praesertim paucis hoc tempore subituros esse; sicuti D^{tio} V. rev^{ma} pro sua prudentia illos ad id, his et aliis oportunis rationibus bene adhortari, monere et inducere sciet. Quod si autem beglerbegus cum exercitu suo evaserit, omnibus possibilibus modis et viis conandum erit ut saltem loca amissa recuperentur recuperataque sine omni mora quam validissime fieri poterit, fortificentur et communiantur. Nam experti iam sumus quantum nobis profuisset si Beche et Bechereke (*sic*) loca alioqui natura munita, etiam artificii et manuum opera fortificata fuissent.

Non alienum praeterea nobis visum est D^{nem} V. rev^{mam} etiam de Zegedino admonere, si fortasse etiam locus ille praesertim cum antea quoque nonnihil spei habitum fuerit, in hac occasione occupari posset. Sicuti non dubitamus D^{nem} V. rev^{mam} haec et alia diligenter consideraturam et quantum dei benignitate favente fieri contra hostes poterit, diligenter suscepturam, ordinaturam et executioni demandaturam esse ut imposterum etiam adhuc laetiora sicuti et ipsa D^{tio} V. rev^{ma} sperat, nobis nunciare possit. Quam quod reliquum. . . *stb.* Datum Viennae die 6. novembris 1551.

Czim: Rev^{mo} in Christo patri domino Fratri Georgio S. R. E. cardinali, episcopo Waradiensi. . . *stb. amico nostro charissimo.*

(Fogalmazvány.)

CCXI.

1551. novemb. 8. Lippai tábor.

Frater György Ferdinándot a lippai ostrom szerencsés folyamáról tudósítja.

Sacratissima regia Maiestas . . . *stb.*

Non frustra me M^{tem} V. animasse, nec aliam faciem rerum praesentium infra unius vel alterius ebdomadae spatium futuram inutiliter M^{ti} V. recepisse gaudeo; cum id quod votis omnibus a nobis expetendum erat, per summam dei clementiam optimamque M^{tis} V. fortunam abunde adepti simus; in qua re quid fecerim, quemtumque praestiterim, ab iliis malo quam a me M^{tem} V. cognoscere. Expugnata enim civitate Lyppensi, caesisque tum in urbe tum extra urbem hostibus, plurimisque in Marusium, qui

fuga evadere statuerant, demersis, unica nunc arx restat expugnanda, in qua Ulimanum ducem eorum qui a beglerbego Lyppae relictus fuerant, unacum reliquiis Turcarum inclusum tenemus. Nec dubito quin et hanc dei auxilio recuperaturi simus. Non incruenta haec quidem victoria accidit; ita tamen illa potiti sumus, ut omnis ista gloria, quam nomine M^{tis} V. in clade hostium adepti sumus, soli deo, in cuius manu eventus bellorum consistit, merito sit tribuenda, qui propter Jesum Christum unicum servatorem nostrum et aegrum M^{tis} V. animum hac victoria sublevare et miseram hanc nationem Hungaricam eiusdem initis rerum feliciam ad spem futurae victoriae revocare dignatus est, cuius nomen sit benedictum in secula, amen.

Rebus igitur Lyppae recte constitutis, si deus coeptis rebus favere dignabitur et si per conditionem quoque temporis concessum extiterit, reliquam etiam partem suscepti belli pari studio et diligentia in expugnandis aliis arcibus prosequemur.

Beglerbeg relictis ultra Tibiscum impedimentis, cum selectis militibus cis Tibiscum remansit. Supplico igitur M^{tis} V. domino clementissimo, ne cesset oratio in ecclesia, ut deus ipse simili eventu reliquam quoque partem belli fortunare dignetur. Deus opt. max. . . . *stb.* Ex castris ad Lyppam positis octavo die novembris anno domini 1551.

Eiusdem Maiestatis Vestrae sacratissimae

fidelis servitor
Frater Georgius
Episcopus Wnradiensis.

Külczin: Sacratissimae regiae Maiestati Romanorum . . . *stb.*

(Eredeti)

CCXII.

1551. nov. 21. Grátz.

*Ferdinand Fráter Györgynek köszönetet mond Lippánál tanúsított buzgal-
máért s Mátyás királyra hivatkozván a hadfolytatást télre is lehetőnek; s a
török ellen különösen előnyösnek tartja.*

Ferdinandus etc.

Reverendissime etc. Accepimus litteras Dominationis Vestrae rev^{mae} die octava praesentis mensis novembris ex castris ad Lippam positis ad nos datas, in quibus litteris cum D^{tio} V. rev^{ma} nobis perscripserit victoriam quam exercitus noster deo optimo maximo concedente in expugnanda civitate Lippensi plurimis hostibus trucidatis consecutus est, non potuerunt illae nobis non esse gratissimae. Et quia intelleximus etiam D^{nem} V. rev^{mani}

ea in re fidem ac bonam voluntatem erga nos et christianam rempublicam suam magna eius laude luculenter declarasse, voluimus per praesentes nostras litteras eidem benigne ac clementer gratias agere, cuius nimirum fides ac rerumstrarum foeliciter ac bene gerendarum voluntas tanta fuit, quod propria etiam personae suae minimae pepercerit, sed eam nostra causa in oppugnatione Lippensi summis etiam periculis obicere non dubitavit. Proinde illa praeclara rev^{mae} D^{nis} V. erga nos et universam rempublicam benemerita gratissimo accipimus animo et probamus, omnique nostra gratia et liberalitate regia recognoscemus et compensabimus. Cumque divina benignitate occasio oblata esse videatur qua hostes profligari et amissa imo etiam plura recuperari posse videantur, si recepta arce Lippensi hostibus fortiter obviam itum fuerit, summo quo possumus studio rev^{mam} D^{nem} V. hortamur et amicissime requirimus ut una cum spectabile et magnifico Johanne Baptistae Castaldo, marchione Casani et comite Platinae nostro consiliario . . . *stb.* . . . fortiter pergere in eoque maxime laborare velit, quo deo proposito reliquiae belli pari prudentia, magnanimitate et fortuna conficiantur et hostis ipse ad gloriam divini nominis et totius reipublicae christianae, praesertim vero afflicti regni nostri Hungariae salutem et conservationem aut opprimatur aut saltem expellatur et amissae nostrae arces praesertim Beche et Bechkereke recuperentur aliaeque quae hosti erepta praesidio fidelibus istis nostris et regno esse possent et obtineri poterunt, occupentur. Nec dubitamus plurimum hac quoque hyeme effici posse, cum Dⁿⁱ V. rev^{mae} notum sit regem quondam Matthiam hyberno potissimum tempore Turcis maxime nocuisse et locum Szabacz aliaeque multa castra et loca vi eripuisse, cum illi prae figure in campo permanere non possent. — Et in hoc D^{tio} V. rev^{ma} factura est rem non solum dignissimam sed nobis etiam adeo gratam, quod nos eam una cum reliquis suis curis laboribus ac sollicitudinibus quas nostra et reipublicae christianae causa iamdiu iugiter et fortiter sustinet omni nostra clementia regia uberrime et amicissime recognituri sumus. Datum Grätz 21. novembris 1551.

A: írat élen: Fratri Georgio.

(Fogalmazvány.)

CCXIII.

1551. novemb. 28. Lippai tábor.

Frater György Ferdinándnak. A lippai eseményekről tudósítja s miután a Havasalföldén várakozó Ali császnak menlevelet küldött, kérdi, hogy a megérkezéssel mit tárgyaljon.

Sacratissima regia Maiestas . . . stb.

Quod iamdudum nihil ad M^{tem} V. scripserim, longa obsidio castris huius Lippensis fuit in causa; cum enim quotidie finem expectarem, praeter opinionem diutius protracta est: tametsi tota moenia circumcirca adeo attrita et bombardis quassata sint, fossionibusque ita diruta ut nihil amplius praeter quattuor turres restare videantur et ex illis quoque aliquarum summitates demolitae sunt. Opinio mea erat ut arcem, post captam civitatem, integram ad manus nostras reciperemus, quod ea ratione fieri poterat si istos qui inclusi erant, pacifice dimitteremus. Verum aliis tunc aliter visum est. Iam autem eo ventum est, ut etiam si eam recipiemus, quod dei auxilio non diffido, magna cura de reformatione incumbit. Beglerbegus adhuc citra Tybiscum undecim a nobis miliaribus in castris est. Passa vero Budensis, die proxime praeterita Sabbati Tybiscum traiecit et ad ipsum beglerbegum venit. De numero diversi sunt rumores, nec una modo referuntur. Nos hic omnem eventum rei expectamus; verum propter longam obsessionem et fastidium mali ac pluviosi temporis pedites rustici, qui cum ex Transsilvania tum ex Hungaria venerant, una cum aliqua parte nobilium recesserunt. Equites quoque tam huzaronum quam cataphractorum adeo attriti et defatigati sunt ut vix pedibus sistere possint; nec credo alios praeter stipendiarios M^{tem} V. nobiscum perseveraturos. Non ab re igitur esset si M^{tas} V. novo praesidio hunc exercitum renovare dignabatur, ut possimus auxilio dei pro conservatione terrae contra vim hostis diutius subsistere. Iam autem ex clementia divina arces et fortalitia, excepto Bechye et Bechkereke, omnia quae aestate proxima beglerbegh ademerat, videlicet: Bwycz, Eperyes, Lippa, Pálélése, Chyallya, Nagylak, Fellak, Chanad, Makó, Bessenyaw, Galad recuperata sunt; restant tantum duae praedictae arces quas deus optimus itidem ut alias ad manus M^{ti} V. dare potest. Et is est status praesentis temporis, quod M^{tem} V. ex litteris quoque illustrissimi domini Joannis Baptistae Castaldi cognituram latius credo.

Ceterum oratores quos cum tributo ad portam imperatoris miseram, salvi et incolumes reversi sunt, quos statim ad M^{tem} V. misissem, ut prioribus quoque litteris scripseram; nullas tamen

litteras per eos miserunt praeter unas Rhuztan passae, quas M^{ti} V. in specie mitto, neque eas interpretari feci. Aly chauz vero, quem una cum istis oratoribus et tributo ex arce me Wywar dimiseram, simul cum illis venit; cum tamen praesentem motum belli intellexisset, ultra Transalpinam venire non ausus est; sed ibidem apud waywodam substitit, petitque a me literas securitatis, ut tuto venire possit. Interim interpretem unum presbyterum qui et lingua hungarica et latina callet, praemisit, a quo hodie litteras ex Transsilvania accepi, quae etsi brevissimae sint, tamen videntur esse alicuius importantiae. Cum enim hunc Aly chauz cum tributo dimitterem, ex voluntate M^{ti} V. mentionem illi feceram de pace inter M^{tem} V. et caesarem ineunda; ad quam ineundam, ut ex litteris ipsius presbyteri turcici et chauzi, quas suis latinis verbis inseruit, M^{tas} V. cognoscet, non alienum animum habent. Ne igitur chauz iste longa expectatione pertaesus sine relatione retrocedat, decrevi illi litteras meas salvi conductus mittere; interim tamen informationem a M^{te} V. expecto, quid cum eo loqui, agere et tractare debeam. Ex castris ad Lippam positus, XXVIII. die mensis novembris, anno 1551.

Eiusdem Maiestatis Vestrae sacratissimae

fidelis servitor

Frater Georgius episcopus

Waradiensis.

Kölczim: Sacratissimae regia Maiestati dei gratia Romanorum . . . stb.

(Eredeti.)

CCXIV.

1551. decz. 1. Becsei tábor.¹⁾

Mehmed beglerbég Frater Györgynek. A szultán parancsából visszavonulván Tencsér alól, szemére lobbantja Lippa ostromát s magatartásáról határozott nyilatkozást kíván.

Illustrissime ac reverendissime domine stb.

Cum nonnullas Dⁿⁱ V. misimus litteras, quibus et nostris missis taciturnitas responsum fuit, quo mirum admodum admiramur; nam his autem poenitendi tempus veniet; non semper dolis adalationibusque vestris ab imperatore creditum dabitur, quibus illusi atque decepti sumus. Sed imperator noster semper augustus D^{nis} V. censu benigne accepto, nobis mandavit ut a

¹⁾ E levelet közli töredékben Hammer Gesch. d. Osm. R. a jegyzetek közt III. k. 723. l.

regno Transsylvaniae foelicissimum erigeremus exercitum et arma totaliter deponeremus; quapropter expugnationem castrum Thimisfar (*sic*) dereliquimus et castrum Chianad ceteraque castra dimisimus foelicissimoque exercitui licentiam dedimus ac ad castrum Peciai¹⁾ contulimus. D^{to} quoque Vestra cum gladiis, fustibus et lanternis ad debellationem civitatis Lyppa venit comitatus caterva fariseorum atque latronum et aliquantulo Turcarum cumiculo fugam arripiendo (*sic*) interfecto ad praefati civitatis castrum expugnationem, ubi Holama begh, cum aliquibus caesareis militibus inclusus est, debellare studet. Quo intellecto ab illustrissimo Hali pascia (*pasa*) Budun²⁾ beglerbegi cum toto foelicissimo exercitu sibi commisso venit; nos autem, cum nil innovare a caesare permissum sit, licentiam dedimus; id vero exorbitatione ac abominatione dignum; cum tale committere ultra totius orbis terrarum leges sit; nam ut Cicero inquit: fides hostibus [data] servanda est; et quae in praeferitis litteris nobis D^{to} V. nunciavit, cognovimus ea fide cavere; verumtamen finis omnium rerum et potentia magna nostri imperatoris semper augusti ac eius ferocitas consideranda est, hisque perspectis operari sagacissimum est. Quamobrem D^{to} V. nobis Mahamut chiausium et Dervis famulum nostrum cum responsu universali mittere dignetur; nam eorum retentio quid-ne prodeat quod Dⁿⁱ V. utile sit? Et ne eidem taedium his meis praestem, finem do. Quae semper bene valeat foelix. Datum in castro Peciai, die vero prima mensis decembris, anno MDLI.^o

(*Tugra; névaláírás a levél előlapján.*)

Külczim: Illmo ac rev^{mo} domino Fratri Georgio . . . stb.

(Eredeti.)

CCXV.

1551. deczemb. 2. Bécs.

*Ferdinand Frater Györgynek; — Mintán az erdélyi fölkelt hadi népet a harcmezőn marasztani csak Fr. Gy. képes, kéri őt a király, hogy a tűzke-
lyeikhez térni szándékozókat minden áron tartsa vissza.*

Ferdinandus etc.

Reverendissime etc. Intelleximus fideles istos regnicolas ac subditos nostros partium regni nostri Transsilvanarum qui nuper evocati ad obviandum communi totius reipublicae christi-
nae hosti Turcae, ut eum ex inferioribus regni nostri Hungariae

¹⁾ = Becse.

²⁾ = Widdin.

partibus divino favente auxilio profligarent sub ductu rev^{mae} D^{nis} V. insurrexerant, in ipso tam praeclari et pii operis quasi limine languescens reditum ad domos suas parare, imo tantam nunc gentium istarum levatitiarum multitudinem e castris recessisse, quod paucus admodum earum numerus reliquus sit. Qui sane intempestivus fidelium istorum regnicolarum nostrorum (qui nimirum ante paucos admodum dies primum insurrexerunt) ex castris recessus, cum valde inopinatus nobis extiterit, non potuit etiam nobis auditu non esse molestissimus, qui a praedictorum fidelium subditorum regnicolarumque nostrorum fide et virtute hoc tempore alieno nihil minus expectavimus, quam ut iactis tam pulchris rei bene gerendae et egregiae suae erga nos voluntatis atque fidei ostendendae fundamentis, adeptaque a deo optimo maximo tam insigni profligandi hostis ex istis inferioribus regni nostri Hungariae partibus occasione, unde et ipsis et ipsorum coniugibus, liberis atque communi patriae diuturna quies, securitas atque tranquillitas expectanda erat, rebus ad optatum fidem nondum deductis ad domos suas redire tantopere festinaturi essent; sed potius existimavissemus, si hactenus nondum insurrexissent, nunc saltem cognita praedicta optima occasione sua sponte lubentissimis paratissimisque ad communem salutem promovendam animis, quibuscunque tempestatis et aliis eiusmodi difficultatibus posthabitis insurrecturos et a deo concessam occasionem minime neglecturos fuisse, idque maiorum suorum exemplo, qui sub rege quondam Mathia pia memoriae antecessore nostro hyberno maxime tempore summa animorum fortitudine et mira difficultatum eiusmodi tolerantia multa praeclara et memorabilia facinora contra Turcas ediderunt. Atque idcirco D^{nem} V. rev^{nam} summo quo possumus studio benigne etiam atque etiam requirimus, quod nunc potissimum optimam suam erga nos, afflictum regnum nostrum Hungariae fidelesque illos subditos nostros et universam denique christianam rempublicam affectionem et voluntatem excitare et declarare velit, atque cum praedictis fidelibus regnicolis nostris agere, tractare eosque animare et cohortari, ex quo valde tarde insurrexerunt quod nunc eo diutius in castris permanere non graventur, simulque efficere ut qui iam recesserunt vel redeant vel aliorum loco insurgant, quoad scilicet arce quoque ipsa Lippensi expugnata beglerbegus cum exercitu suo, deo omnipotente concedente, vel prosternatur vel fugam arripere compellatur arcesque paulo ante amissae recuperentur. Quod quidem eo minus in longum protrahi poterit, quod Turcae una cum equis et iumentis ipsorum calidioribus regionibus asuefacti frigoribus ac tempestatum brumalium rigorem multo minus quam dicti fideles regnicolae nostri in iis asueti et educati ferre poterunt. In quo sane

D^{tio} V. rev^{ma} omnem diligentiam omnesque conatus suos adhibituram esse confidimus, ex quo ipsi cognitum et perspectum est, quanta benevolentia et gratia eandem hactenus prosequuti fuimus atque in posterum quoque prosequuturi sumus, et quanta denique cura paternaque sollicitudine nos dictarum regni nostri Transilvanarum partium defensionem atque protectionem suscepimus; quemadmodum adhuc in ista cura et cogitatione maxime versamur, ut omni studio caveamus, ne fideles isti regnicolae ab hostibus aliquid detrimenti capiant, sed in pace et securitate vivere possint. Nam in hunc et non alium effectum, pro defensione scilicet ac conservatione partium regni nostri Transilvanarum praedictarum a fidelibus provincialibus et subditis nostris archiducatus nostri Austriae atque ducatus nostri Stiriae tam valida magnaue subsidia, non ad unum annum solum, sed integrum triennium obtinuimus, qualia ab eo tempore, quo nos a deo omnipotente ad regnorum dominiorumque nostrorum gubernacula admoti sumus, nunquam alicui concessa fuisse auditum est et indubiam spem habemus a reliquis regnis dominiisque nostris non minora nos subsidia impetraturos esse. Quare eandem D^{nem} V. rev^{mam} iterum magnopere et clementer requirimus ut cum praedictis fidelibus regnicolis subditisque nostris quorum insurrectionem et mansionem ex nutu D^{nis} V. rev^{mae} pendere certo scimus, summa cura et studio agat et efficiat, ne temporis aut aliis difficultatibus a tam laudabili ac salutari opere absterreantur, castrique relictis domum festinent; sed siqui recesserunt, ut illi redeant, vel alii eorum loco insurgant, quo reliqua etiam pars expeditionis quae nunc fere est in fine, tandem foeliciter conficiatur ac tot et tantique labores et sumptus defensionis et protectionis eorum causa maxime suscepti frustra impensi esse non videantur.

Deinde scripsit nobis bellicus locumtenens marchio Cassani rev^{mam} D^{nem} V. flagitare solutionem stipendiorum pro mille equitibus et 500 peditibus sibi, ut conclusum fuerit belli tempore intertenendis. Nos itaque licet ita conclusum fuisse non ignoremus, tamen in ea etiam conclusione expressum esse scimus, quod stipendia illa ex redditibus partium regni nostri Transilvanarum sumi debeant. Proinde cum D^{tio} V. rev^{ma} eodem redditus in manibus suis habeat, qui nimirum ad eiusmodi stipendiorum solutionem, sicuti D^{tio} V. rev^{ma} ipsamet scripsit, non modo sufficiant sed ad maiorem quoque summam ascendant, nos vero alias multos magnosque sumptus et expensas sustinere necesse sit, eandem D^{nem} V. rev^{mam} benigne requirimus quod de iisdem redditibus seipsam ratione praefatorum 1000 equitum et 500 peditum suorum solvere et contentare velit; prout D^{nem} V. rev^{mam}

omnibus modis facturam esse persuasum nobis habemus . . . *stb.*
Datum Viennae secunda decembris 1551.

Az irat élén: Fratri Georgio.

(Fogalm.)

CCXVI.

1551. decz. 3. Lippai tábor.

Frater György Ferdinándnak. — A hadfolytatás lehetővé tétele czéljából magyar országgyűlés haladéktalan egybehívását s azon a király személyes megjelenését javasolja, továbbá engedelmet kér a királyhoz mehetni.

Sacratissima regia Maiestas . . . *stb.*

Scribit M^{tas} V. ut post expugnationem arcis Lippensis non quiescamus, sed alterius progredi debeamus hostemque aut profligemus aut expellamus arcesque Bechye et Bechkereke recuperemus. Eramus omnes in ea intentione ut hostem persequeremur; qua tamen causa postea [hoc] neglectum sit, M^{tas} V. suo tempore cognoscat. Jam nunc gentes istae quae nobiscum sunt, longa obsidione, pluviis, luto et mala temporis dispositione adeo attritae extenuatae viribusque suis exhaustae sunt, ut amplius ad res gerendas utiles esse non videantur. Regnicolas quoque longam obsidionem et malum tempus pertaesit ac pro fastidio habentes una cum plebe quas consurgere feceramus, recesserunt; neque enim aliquis pro memoria habet, tanto temporis spatio unquam eos in armis fuisse. Ut igitur bellum durable sit, arbitrio M^{tis} V. stat, necesse est tamen gentem hanc renovare, quod ut commodius fieri possit, opinio mea est, ut M^{tas} V. sine mora statim in Hungaria [comitia] celebrare faciat et si possibile fuerit, bonum esset si M^{tis} V. in eam partem regni descendere posset, ubi propius suis fidelibus subditis esset, ut praesentia M^{tis} V. animarentur et plures quoque comitiis interessent; omnes enim ordines et status regni convocandi erunt, et in istis comitiis M^{tas} V. cum dominis regnicolis omnia pro voto et arbitrio suo tandem concludere poterit. Comitia vero vel ideo non longius differenda sunt ut arces duae Bechye et Bechkereke recuperari possint, quod tempore hyberno quam liquescente terra commodius fieri potest. Ceterum scripseram antea quoque M^{ti} V. ut si commoditas daretur, libentissime M^{tem} V. convenirem; iam nunc tumultus isti cessabunt, et beglerbegum quoque sine damno recessurum spero; si itaque M^{tis} V. voluntas fuerit ut compositis rebus et sublatis tumultibus M^{tem} V. conveniam, M^{tas} V. suam mihi de hac re

voluntatem significare dignetur . . . *stb.* Ex castris ad Lippam positis, tertio die mensis decembris, anno domino 1551.

Eiusdem Maiestatis Vestrae

fidelis servitor
Frater Georgius
episcopus Waradiensis etc.

Külczim : Ad proprias manus sacratissimae regiae Maiestatis . . . *stb.*

(Eredeti.)

CCXVII.

1551. decz. 6. Lippai tábor.

Frater György Ferdinándnak. — Újra hangsúlyozza a magyar országgyűlés egybehívása szükségét; okát adja Erdélybe menetelésnek; rádolja azokat, akik a Lippából kivonuló Utimant hit ellen megtámadták; sürgetre kér engedélyt Ferdinándhoz fontos ügyek miatt elmehetni s végre János Zs. gondviselését köti szívére a királynak.

Sacratissima regia Maestas . . . *stb.*

Scripsi M^{ti} V. proximis quoque litteris de celebratione comitiorum; verum cum postea copiosius et diligentius de eadem re cum illustrissimo domino Joanne Baptista Castaldo marchione Casani consiliario et locumtenente M^{tis} V. et magnifico domino Thoma de Nadasd invicem loquuti et tractati fuisset, visum est iterum de ea re, cum per illustrissimum dominum Castaldum quam etiam per me scribere. Nobis enim ita videtur ut M^{tas} V. in celebrandis comitiis nullum tempus, imo si possibile fuerit, ne unum quidem diem differat, pro statu enim et conservatione regni primo quoque tempore admodum necessarium et M^{ti} V. regnoque huic utilem fore arbitramur; nam nunc ita confuse et inordinate aguntur omnia, ut nulla defensio terrae, nec aliqua tranquillitas reipublicae sit; sed duntaxat miserorum subditorum magna ubique oppressio, quibus omnibus in ipsis comitiis M^{tas} V. optime subvenire poterit.

Nunc mihi in Transsilvaniam eundum erit; nam dominis regnicolis Transsilvaniae ad festum diem (*sic*) beati Thomae apostoli ea potissimum gratia comitia generalia indixi, ut in illis certas ac praecipuas personas ad futura comitia eligere et ex regno educere possim. Finitis autem illic comitiis, iterum me in Hungariam conferam et hic quoque ob eandem causam comitia fieri curabo ut ex utroque regno potiores personas M^{tas} V. secum habere possit.

Ceterum Ulymanum ex arce Lippensi una cum suis dimissum esse M^{ti} V. iam notum esse credo; quibus autem de causis

adducti simus ut cum dimitteremus, suo tempore M^{tas} V. cognosceret. Verum cum nos illi fidem pro libera dimissione una cum omnibus dominis dedissemus, non defuerunt aliqui qui eam frangere et irritam facere ausi sunt; nihil tamen illis nocere potuerunt, sed cum summa ignominia et turpitudine in diminutionem reputationis exercitus M^{tis} V. retrocedere coacti sunt. Fortasse bonum esset M^{tem} V. in eiusmodi violatores fidei animadvertere ne quilibet tantam sibi licentiam sumeret.

Aly chaus nondum ad me venit; nec scio utrum retrocesserit, an adhuc in Transalpinis maneat. Iam deo iuvante brevi in Transilvania constituar et si intellexero eum nondum ex Transalpinis recessisse, evocare faciam. Interim M^{tas} V. dignetur informationem dare, quid cum eo loqui et tractari debeam.

Hoc quoque M^{ti} V. significare volui quod multi falsarii monetarum in hoc regno insurrexerant nec parvum damni intulerunt; ex quibus aliqui intercepti et captivi tenentur. Sunt autem inter illos aliquae praecipuae personae; quid de istis quoque mihi faciendum sit, a M^{te} V. informari peto. Deus optimus *stb.* Ex castris ad Lippam positus, sexto die mensis decembris, anno 1551.

Eiusdem M^{tis} V. sacratissimae

fidelis servitor

Frater Georgius episcopus
Waradiensis.

Idem servitor Waradinus manupropria. 1)

Külön papírszeleteken: a) Non possum differre quin M^{tem} V. conveniam; finitis itaque comitiis Transilvanicis, si bona voluntas M^{tis} V. fuerit, statim ad M^{tem} V. veniam.

b) Scripseram nuper M^{ti} V. de filio regis, ad quod mihi clementem relationem fecit; nondum tamen me continere possum, quin iterum M^{ti} V. scribam; intelligo enim sine custodia et moderatore esse; nuper ex equo praecipitatus non parvum vulnus secundum tempora in capite acceperat, ut difficulter a chirurgo curaretur. Timeo ne et moribus decrescat, tum nemo sit, qui puerile ingenium refrenari possit; quamdiu enim ipse apud eum esse potui, summa cura studui, ut rectis moribus et virtutibus educaretur. Supplico itaque M^{ti} V., dignetur eam curam de eo suscipere, ne susceptae semel vestigia virtutis ob incuriam neglexisse videatur; non enim praeter M^{tem} V. alius est, qui curam eius habeat.

Külczim: Sacratissimae regiae Maiestati... *stb.*... Hungariae...

(Eredeti.)

¹⁾ Ez Fr. Gy. aláírása.

CCXVIII.

1551. decz. 7. Lippa.

Frater György Ferdinándnak. Tudatja, hogy a beglerbégnek hozzá s a makói bíróhoz küldött levele szerint, Makót Szegedhez óhajtja bírni a török.

Sacratissima regia Maiestas... stb.

Scriptis et obsignatis prioribus litteris, supervenerunt binae litterae beglerbegi ad nos et iudicem de Makó scriptae, quas M^{ti} V. in specie huic inclusas mitto. Et quamvis animum et mentem ipsius beglerbegi ex litteris istis non satis assequor, arbitrator tamen eum sine damno recessurum. Apparet autem ex litteris ad iudicem possessionis Makó scriptis illius esse intentionis ut terram illam ex Zegedino possideant. Deus tamen optimus mentem illorum subvertere potest. stb Datum ex Lippa, septimo die decembris, anno domine millesimo D. LI^{mo}

Eiusdem Maiestatis Vestrae

fidelis servitor

Frater Gergius episcopus Waradiensis
(*Servitor Waradiensis mp.*¹⁾)

Külszím: mint fentebb.

(Eredeti.)

CCXIX.

1551. decz. 8. Belgrád.²⁾

Mehemed beglerbég Frater Györgynek. Az Ulimán lippai béggel történtek után ellászi Fr. Gy. hűségét s óva inti ebben megmaradni. A tőle kért rávalót ő nem adhatja, kérje Fr. Gy. a szultántól stb.

Illustrissime ac reverendissime domine uti frater carissime. Cum non nulla quae inter caesarem nostrum semper augustum et sacrum regem Ferdinandum de Austria successa sint, enarrare vellemus, mirum admodum repraehensione digni erimus (*sic*)³⁾. Quapropter censu benigne ab imperatore recepto ex castro Thimisfar foelicissimum imperatorio mandato caesareum

¹⁾ Ez Fr. Gy. aláírása.

²⁾ E levelet, nem egészen, közli Hammer Gesch. d. Osm. R. a jegyzetekben III. K. 724. l.; de önkényes correcturákkal.

³⁾ A levél tele van értelmi s grammatikai hibával, úgy, hogy csaknem minden harmadik szó mellé a *sicet* kéne tenni. Jobbnak láttam tehát a figyelmeztető *sic*-ek mellőzésével úgy reproducálni a levelet, a mint iratott.

exercitum creximus et de eius debellatione nos convertendo arma deposuimus et ad castrum Pecia ¹⁾ conferimus, in cuius itinere sacrae M^{ti} imperatoriis deditis epistolis Angelus Anconitanus cum meo misso Tyse capitaneo venit, quem sacra M^{ti} magna habita cura dirigimus. Castrum Chanad ceteraque relicta castra relaxavimus civitatemque Lyppa dimittere commissum fuit; nam D^{tio} V. non spectando mandatum caesareum exequutioni mandari, cum cumulatione gentium et tumultu barbarorum ad debellationem praefatae civitatis Lyppa se contulit ubi quoque aliquantulos Turcas fugaces interficiendo cepit et Holoma pascia cum aliquibus caesareis militibus et praefectis in castro praedictae civitatis inclusit et per aliquorum dierum spatium percutiendo trudendoque quod Dⁿⁱ V. convenit, exhibitum est; equidem benignum et iuste praecclarum censendum ab omnibus fere orbis terrarum hominibus esse cognovimus; nam principum laus et gloria in manibus eorum ministrorum consistit, e conversaque zizania, discordia et seditio in eorum malignitate constat; hac ideo ne aliquod innovetur scandalum, cum tua erga caesarem fidelitas animique sinceritas a commissis manifestata fuerit, talique modo Holama dimittendo et regium exercitum placando; cuius causa fides quae versus D^{nem} V. et inter tales et tantos principes est, praevaricari debeat imperatorque noster semper augustus bellum facere teneat, quod si firmiter ac pacifice permanebitur non efficiet; nam D^{tio} V. nobis missis litteris nunciavit quod castrum Pecia et Bechkerek et civitatem Lyppa neque alia castra usque ad rivum Chiris ²⁾ non esse sub possessione sua neque suae conveniri iurisdictioni; nos autem omnia quae a D^{ne} V. exposita fuerunt, invictissimo imperatori certificavimus; hac ideo causa praestata et detardatio censui, qui si ante missus fuisset non talia succederent, nec huius discordiae bellicae causa fuisset. Nunc vero D^{tio} V. Holoma pasciae ordinavit ut ex parte D^{nis} V. a nobis castra Pecia et Beischerech peteret, nobisque clarum et manifestum est nullam ex eis sua ces. M^{tas} utilitatem et commodum habere; nam non nostrum est castra accipere neque tribuere, id praeter caesari decet, nos autem praedicta castra mandato caesareo accepimus, deo dante conservabimus; sed si voluntas D^{nis} V. fuerit haec habere castra, nuncio litterisque a celso summoque imperatore petat tuaque cognita fidelitate et voluntate non denegabit, benigne atque gratiose concedet. Nos igitur prout posse erit noctuque diuque ad principes pacificandos laborabimus, D^{tio} que V. in castro Pecia, Beischerech et Charag derelicto duci qui Malchoych beghi nuncupatur ex consanguineis

¹⁾ Becse.

²⁾ Körös.

Morat beghi, bene se habere dignetur; cum sit qui commissio-
[ne] caesarea illic permansit. Nos autem hucusque nihil combu-
rimus neque devastavimus, quod si voluissemus [facere potuisse-
mus] cum medietate Romaniae exercitus regnum istud Transsyl-
vaniae divagati sumus. Ideo finem omnium rerum considerare
debet secundum suam prudentiam atque doctrinam religionemque,
cui minime decet meos non mittere homines; itaque talis est
nostra in D^{no} V. spes ut his visis mittere dignetur; nos in castro
Bellograd invernari praeceptum fuit, foelicissimus vero exercitus
in Strem¹⁾ et continue facundissimis litteris nos participes reddere
dignerit missosque fideles mittere bene potest, ut in dies nostra
bene convalescat amicitia et amor, qui omnibus totius orbis ter-
rarum hominibus palam sit et semper amoris vinculis pulillamina
amicitiae accrescere nitemur. D^{tio} quoque V. rev^{ma} et ill^{ma} foelix
et prospera valeat hisque actenus. Datum in Bellograd die VIII^a
mensis decembris MDLI^o.

Az előlapon oldalt névaláírás és tagra.

Külsőim: Illmo ac rev^{mo} domino Fratri Georgis sth.

(Eredeti.)

CCXX.

1551. decz. 9. Bécs.

*Ferdinand Fráter Györgynek. A törökhöz való viszony, a magyar országgal-
lész összehívása s Fr. Gy. Bécsbe mentele ügyében.*

Ferdinandus etc.

Reverendissime. Accepimus binas Dominationis Vestrae
rev^{mae} litteras die 28. praeteriti mensis novembris et tertia praec-
sentis ex castris ad Lippam positae datas; et ex prioribus intel-
leximus D^{nem} V. rev^{main} nobis mittere in specie litteras Rustani
bassae allatas per oratores a D^{no} V. rev^{ma} ad portam imperato-
ris Turcarum cum tributo missos, quae tamen redditae nobis non
fuerunt. Et quia in hungaricis litteris continetur a principe quo-
que Turcarum litteras adesse, quas neque in originalibus nec
carundem exemplo percepimus, inpraesentiarum aliud respon-
dere non possumus, nisi quod quamprimum illae praedicti Rus-
tani passae litterae nobis redduntur, Dⁿⁱ V. rev^{mae} super eisdem
litteris et an et qualiter se erga Aly chausum gerere debeat,
mentem ac resolutionem nostram desuper rescribemus.

Ceterum de tempore ac loco celebrandi in regno nostro

¹⁾ Ez így áll betűhíven és világosan, (bár minden értelem nélkül).
Hammer önkényesen javított Szerém értendő.

Hungariae generalis conventus nec non de adventu rev^{mae} D^{nis} V. ad nos non potuit nobis non plurimum probari diligens illa rev^{mae} D^{nis} V. admonitio necnon desiderium eius ad nos personaliter veniendi, gratissimusque nobis rev^{mae} D^{nis} V. adventus esset, cuius etiam informatione et consilio in rebus nostris et regni nostri, imo universae reipublicae christianae utiliter dirigendis libentissime uteremur; sed quia nobis videtur, D^{nem} V. rev^{mam} hac praesente rerum bellicarum specie isthinc commode discedere non posse, super utroque puncto amplius deliberandum censuimus; dabimus tamen bonam operam ut tam conventus celebrandi, quam rev^{mae} D^{nis} V. ad nos adventus occasione intra paucos dies Dⁿⁱ V. rev^{mae} mentem et resolutionem nostram benigne significabimus (*sic*); interim eandem rev^{mam} D^{nem} V. clementer requirentes ut in conficienda reliqua belli parte bellico locumtenenti non minus in posterum quam hucusque consilio et auxilio fideliter adesse velit . . . *stb.* Datum Viennae 9. decembris 1551.

Az irat éleu: Fratri Georgio.

(Fogalmazvány.)

CCXXI.

1551. decz. 14. Bécs.

Ferdinánd Frater Györgynek. A cseh és magyar országgyűlések összehívásáról, a török ügyekről, a pénzhamisításokról s János Zsigmond neveltetéséről válasz a barátának decz. 6. és 7-diki leveleire.

Ferdinandus etc.

Reverendissime. Redditae sunt nobis binae litterae a Paternitate Vestra rev^{ma} die VI. et septima praesentis mensis decembris datae una cum duabus inclusis schedis, nec non binis litteris a beglerbego P^{ti} V. rev^{mae} et iudici in Macko scriptis, quarum omnium tenorem abunde intelleximus. Et quia primo in iis litteris P^{tas} V. rev^{ma} pro sua insigni prudentia et egregia erga nos fide nos denuo admonendos censuit, ne celebrando generali in regno nostro Hungariae cum fidelibus statibus ordinibus ac regnicolis nostris conventui ulteriorem moram interponere vellemus, nos sane prudentem ac fidelem eiusmodi V. rev^{mae} P^{tis} admonitionem perquam benigne suscepimus. Ac licet ipsimet iam dudum facile cognoverimus statum et negotia huius afflicti regni nostri comitiorum celebrationem postulare conventumque indicare voluerimus, tamen ista expeditione propter defensionem eiusdem regni nostri nec non recuperationem locorum a beglerbego occupatorum eiusdemque profligationem suscepta impediti

fuimus, quominus eiusmodi comitia sicuti desiderabamus maturius indicere ac celebrare potuerimus. Quare ea nunc expeditione finita vel dissoluta statim conventum ad diem et locum, quem P^{tas} V. rev^{ma} ex litteris hisce adiunctis ex cancellaria nostra hungarica expeditis intelliget, indici curavimus cui etiam libenter breviorum terminum praefixissemus, nisi iam statibus et ordinibus regni nostri Bohemiae eiusdemque incorporatis provinciis ad 4. diem ianuarii proxime venturi generalem conventum Praegae celebrandum indixissemus, cui deo dante personaliter interesse decrevimus (sperantes ab ipsis quoque magna et validissima pro defensione partium regni nostri Transilvanarum et resistentia Turcis facienda subsidia et auxilia impetraturos esse), confidimus etiam nos illum tam cito absoluturum quod ad festum purificationis beatae virginis proxime futurum in hanc civitatem nostram Viennam deo concedente foeliciter reverti indictisque generalibus comitiis in regno nostro Hungariae commode interesse valeamus, prout deo bene iuvante eidem omnino intererimus absolutoque conventu bohémico eo liberior et commodius regni nostri Hungariae fideliumque subditorum istorum nostrorum negotiis adesse et incumbere poterimus; requirimus autem benigne P^{tem} V. rev^{man} quod adiunctas nostras litteras fidelibus istis regnicolis nostris directas ipsis reddi ac transmitti curet.

Quantum vero ad rev^{mae} P^{tis} V. adventum attinet, licet sane ille nobis non tam gratus quam multis respectibus utilis et pro rebus nostris et regni bene utiliterque gerendis necessarius esse videatur; non videmus tamen viam ullam qua rev^{ma} P^{tas} V. citius quam ad tempus indictorum hungaricorum comitorum ad nos commode venire possit, attento quod interea longius aberimus scilicet comitia regni nostri Bohemiae eidemque incorporatarum provinciarum agentes. Ut autem ad dictum conventum nostrum in regno nostro Hungariae celebrandum ad nos veniat, non solum permittimus, sed eam etiam benigne requirimus et hortamur.

Deinde clementer probamus P^{tem} V. rev^{man} quod se facturam esse scripsit in conventu isto generali quem statibus et regnicolis partium regni nostri Transilvanarum ad festum beati Thomae apostoli indixit, certas et praecipuas personas eligere, quos secum inde ad futura comitia educere queat.

Quod autem P^{tas} V. rev^{ma} iterum informationem a nobis petit quid cum Aly chaus loqui vel tractare debeat, nos acceptis tum principis Turcarum tum Rustani bassae litteris et intellecto negotio quod dictus chaus proposuerit, P^{ti} V. rev^{mae} mentem et resolutionem nostram primo quoque tempore significabimus, quemadmodum nuper etiam P^{ti} V. rev^{mae} praescripsimus.

De falsariis autem monetarum, quorum multos P^{tas} V.

rev^{ma} in regno insurrexisse scribit, consultum nobis fore videtur, quod ii qui factum excusare non poterunt, sed habita diligenti inquisitione convicti fuerint, interim in bona custodia captivi teneantur, donec P^{tas} V. rev^{ma} ipsamet ad nos perveniat; tunc enim deliberabimus eidemque ostendemus quid de ipsis agi debeat.

Praeterea de illustri Johanne duce Oppoliensi filio nostro charissimo nos quidem id quod D^{tio} V. rev^{ma} scripsit non libenter intelleximus, siquidem Dilectionem eius iam antea in filiorum nostrorum numerum suscepimus eamque omni paterno amore et benevolentia prosequimur atque posthac semper prosequuturi sumus ac incivile quidem existimarem si Serenitate eius vel invita vel non petente nos de Dilectionis suae educatione et institutione propria motu disponere conaremur; sumus autem amice et benigne parati tam serenissimae reginae quam illustri eius filio omnem amici benigni et paterni animi affectionem quovis tempore declarare et ostendere; nec dubitamus quin serenissima etiam mater eius diligentem ac sedulam Dilectionis suae curam habeat.

Quantum vero ad litteras beglerbegi tum ad P^{tem} V. rev^{man} tum ad iudicem in Macko datas attinet, vidimus quidem illas satis esse superbe scriptas; non tamen arbitramur eas a rev^{ma} P^{te} V. pluris quam par est fieri, quam scilicet neque minis neque blanditiis Turcarum a sua erga nos fide et constantia terreri vel abstrahi posse iam satis cognitum atque perspectum habemus, sicuti nos tam egregiam, laudabilem et piam intentionem ac voluntatem P^{tis} V. rev^{mae} omni regia nostra benevolentia et gratia recognoscere non obliviscemur. Quae quidem omnia P^{ti} V. rev^{mae} ad litteras suas respondenda duximus. Datum Viennae 14 decembris 1551.

L'écrit élu: Fratri Georgio.

(Fogalmazvány.)

FÜGGELÉK.

CCXXII.

1539. mart. 26. — Buda.

Frater György gr. Salm Miklósnak a János királynál folyó tandeskezősokról (bizonyosan a n.-váradai béke kihirdetése ügyében) ír s megküld egy, Slavonia pusztulását tudató levelet.

Magnifice domine . . . *stb.* Quod nuncius D^{nis} V. mag^{cae} tam diu hic remoratus sit, partim nostra valetudo, qua laborabamus, partim vero rei ipsius magnitudo erat in causa. Cum enim res ista adeo sit ardua, M^{tas} domini nostri clementissimi ferme quotidie in consilio de oportuna relatione facienda fuit occupata; optaretque namque eius M^{tas} de illa re talem facere resolutionem, de qua M^{tas} serenissimi regis Romanorum etc. foret contenta. Quapropter cum certi quidquam deliberatum sit nondum, nihil adhuc possumus ad D^{nem} V. mag^{cam} scibere. Cum primum autem de ea decerneretur et de homine illuc mittendo — quis enim sit futurus, minus constat, — certiores erimus; curabimus Dⁿⁱ V. mag^{cae} significare. Ille autem qui mittetur tantae erit et dignitatis et auctoritatis, qui ad tractandas huiusmodi res et dignus et ut speramus, idoneus erit. Interim D^{to} V. mag^{ca} nos et amicitiam nostram velit commendatissimam habere. *stb.* Datum Budae 26. martii anno domini MDXXXIX.

D^{to} V. mag^{ca} velit nostra obsequia, servitia M^{ti} regiae commendare et eius M^{tis} gratiam nobis conciliare. Et quantum virium nostrarum tenuitas patietur, illius M^{ti} inservire studebimus. Existimamus enim ut illius M^{tas} nihil tale a nobis in exhibendis servitiis exigit, quod in honoris nostri detrimentum vergat; proinde illius M^{tis} gratiae D^{to} V. mag^{ca} tanto nos diligentius commendare dignabitur.

Novi aliud inpraesentiarum apud nos praeter Slavoniae depopulationem ferme nihil est; quam tametsi non dubitemus Dⁿⁱ V. mag^{cae} compertum fore; nihilominus exemplum litterarum quas quidam servitor noster, qui forte fortuna per id temporis

pro quibusdam nostris negociis per nos missus in Sclavoniam descenderat, rescripsit, ad D^{uem} V. mag^{cam} dare volumus. Ille autem Kapuchy bassa qui de obsidione Novi Castelli illa narravit, nobis bene notus est et ille nos novit sub eaque securitate haec narravit.

Dominationis Vestrae magnificae

deditissimus

Frater Georgius electus Varadiensis,
serenissimi regis Hungariae thesaurarius.

A tergo. Mag^{co} domino Nicolao comiti a Salm et Neuburg ad
Oemum serenissimi regis Romanorum etc. supremo camerario . . . *stb.*

Tenor autem litterarum de quibus in praecursoris fit mentio,
est talis:

(*Követk. a melléklet: 1539. márcz. 18. — Pécsváradja.*
Horváth János Frater Györgynek slavoniai hirekről.)

Rev^{mo} domine . . . *stb.* Nova alia seu famam Dⁿⁱ V. ver^{mao}
non possum scribere, nisi iam quasi tota Sclavonia est depopu-
lata; quia die dominico Oculi et feria secunda et tertia sequenti
magnam Turci fecerunt depopulationem penes Chazma, qui Turci
fuerunt de Nándoralba; dicunt plusquam sex millia hominum
accepisse et dicunt fuisse Turcas Albenses VI millia, Bosnani-
enses autem mille fuisse aiunt. Postea martholoczok (*sic*) iam sunt
in montibus Kemlick et etiam in circuitu Warasdii Hentytz. Una
quaque hora ducunt homines miseros; etiam ulterius dicunt multos
homines captivos per frigorem hunc periisse et obiisse in hoc
extremo exercitu. Venerant quidam Turci feria quinta iam prae-
terita ad castrum Szentgyorgyvar a quibus sciscitari et quaesivi
Murath vaivodam et narraverat unus ex ipsis, ipsum reliquisse in
Dalmatia et ita dixerunt quod nunciavisset ei beglerbeg ut expectet
eum in illis partibus. Dicunt ipsum beglerbeg cum potestate cae-
saris per planiciem terrae proficisci. Deinde dicunt Haradyn bassa
per mare ad illas partes venire, quos dicunt obsidere velle castrum
Wiwar alio nomine Novo Castello dictum, quod est citra mare.
Deus altissimus . . . *stb.* Ex Pechivaradya feria tertia ante domi-
nica Judica, anno 1539.

Vestrae rev^{mao} Dominationis

servitor

Joannes Horvath

Castellanus castri Pechwaradiensis.

A tergo. Rev^{mo} domini Fratri Georgio . . . *stb.*

(Egykorú másolat.)

CCXXIII.

1539. a p r. 25.

Gr. Salm Miklós Fr. Györgynek a n.-váradi béke kikiáltására vonatkozó tárgyalások mikamarabb való megkezdése ügyében s hogy Ferdinándnak tetszenék, ha János király Fr. Györgyöt küldené hozzá követül.

Reverendissime in Christo patre, domine observandissime. . . .
stb. Notum facio Dⁿⁱ V. rev^{mae} quod post meum reditum sacrae regiae M^{ti} Romanorum *stb.* responsum quod a serenissimo principe et domino domino Joanne rege Hungariae etc. accepi, videlicet quod M^{tas} sua regia quamprimum rev. dominus archiepiscopus Colocensis ad M^{tem} suam reversus esset, aliquem fidum et secretum nuncium seu oratorem ad dominum et regem meum clementissimum mittere vellet, exposui et declaravi. Quam quidem relationem M^{tas} sua cum aliquo gravamine intellexit. Quia per istam dilationem et prolongationem utriusque M^{tis} regnis et dominiis necnon communi christianitati multa et varia incommoda atque pericula evenire possunt, prout Dⁿⁱ V. rev^{mae} causas et rationes oretenus satis abunde recensui et notificavi. Cum autem praefatus dominus archiepiscopus iam nunc ad M^{tem} illam advenerit, petit maiorem in modum rex meus clementissimus, ut D^{tio} V. rev^{ma} tantum curare et efficere velit apud regem suum, ut M^{tas} sua regia sine omni ulteriori more suum oratorem ad M^{tem} regis mei expedire velit, et quod talis confidens persona sit, cum qua rex meus omnia in secreto et confidenter et clare atque sincere et aperte loqui et agere possit. Quoniam ex istiusmodi confidenti colloquio et tractatione ambarum M^{tem} regnis et provinciis simul et toti christianitati multae bonae utilitates et emolumenta sequi et emanare poterunt. Si vero persona talis futura esset, cum qua dominus et rex meus clementissimus non auderet clare et confidenter de rebus communem salutem concernentibus agere et tractare: timendum esset quod eiusmodi legatio parum fructus secum afferret. Quare ut praelibata regis mei M^{tas} tanto melius et commodius in aliis arduis et maximis rebus et negociis, quae non solum propria, verum etiam communem utriusque M^{tis} regnorum et universae reipublicae [christianae] salutem conservationemque tangunt, consilia et rationes suas dirigere possit: hortatur D^{uem} V. rev^{man} etiam atque etiam ut per latorem praesentium meum servitorem certo renunciare velit, quancito nuncius iste a rege suo expedietur et in quot diebus huc perveniet et quaenam persona futura sit? Nam in eo faciet D^{tio} V. rev^{ma} regi meo rem gratiosissimam . . . *stb.* Datum.

Post scripta. Notificavi etiam serenissimo regi meo, qualiter D^{tio} V. rev^{ma} sese multifariam et cum ingenti studio erga M^{tem}

suam obtulerit et praecipue quod ipsamet D^{io} V. rev^{ma} cuperet et vellet personaliter ad M^{tem} suam regiam venire et esse legatus iste a rege suo mittendus. Illud certe M^{tas} sua cum singulari gratia audivit et suscepit et vult talem D^{nis} V. rev^{mae} officiorum obligationem peculiari benignitate recognoscere et hortatur proinde D^{nem} V. rev^{man} affectuose quod rem istam ita velit ordinare et dispo-
nere ut ipsamet pro oratore ad M^{tem} suam mittatur. Et si hoc fit, profecto multum ambarum M^{tnm} regnis et communi christiani-
tati proderit et non parva commoda et beneficia inde emanare poterunt et praecipue Dⁿⁱ V. rev^{mae} in petitionibus suis, quas eadem D^{io} V. a me coram percepit atque aliis multum conferet et utile erit. Quocirca ego ipse D^{nem} V. rev^{man} vehementer rogo, quod omnibus modis velit venire, quo in adventu suo videre et cognoscere possit, quod ego sibi in omnibus veritatem dixi. Super quo haec ad partem eidem Dⁿⁱ V. rev^{mae} scribenda putavi, sicuti D^{io} V. rev^{ma} causam eius rei per se bene considerare potest. Datum ut supra.

Rev^{mae} domine. Scripsi haec rev^{mae} Dⁿⁱ V. etsi inepte mea manu, ut cum posthac ad rev^{man} D^{nem} V. meae pervenerint litterae, hanc meam esse agnoscat. Sique scirem a rev^{ma} D^{ne} V. has meas litteras intellectas, quando daretur occasio, saepius rev^{mae} Dⁿⁱ V. manu mea scriberem.

At irat élén: 25. aprilis 1539. — Hátirat: Exemplum litterarum comitis Nicolai a Salm ad Fratrem Georgium.

(Egykorú másolat.)

CCXXIV.

1542. junius 22. — Konstantinápoly.

Szolimán szultán Fr. Györgynek. Biztatja, hogy mintán Péter moldvai vajda jelentése szerint 30 ezer német készül Fogaras ellen, ő maga a szultán foy roppant erővel segítségére sietni a barátának.

Ego magnus et invictissimus dominus amyr sultan Solimanus dei benignitate Natuliae, Carmaniae, Rumaniae, Graeciae, Epiri, Achaiae, Arabiae, aliarumque multarum terrarum orientalium et occidentalium, caesarum caesar et dominus dominorum. Reverendissimo ac generoso domino Fratri Georgio qui est inter dominos Hungariae praecipuus dominus, simul cum ceteris dominis salutem. Dum istae litterae nostrae ad te pervenient, notum sit tibi quod Petrus vaivoda Moldaviensis scripserat nobis in litteris suis quod triginta millia Germanorum veniunt ad Fogaras. Regnum istud nostrum est, nam illud nostro gladio cepimus, tu quoque nobis fidele mancipium es; misimus igitur ad te nostrum mancipium Junuz chaws; proinde quamprimum ipse ad te venit, surda aure

ne praetereas, sed unacum ceteris dominis, qui te audiunt, omnibus bellicis apparatusibus contra inimicos statim paratus esse debeas, non tantum castrum Fogaras, verum etiam alias arces et terram defendite et conservate adversus hostes; regnum enim meum est; concordēs sitis et unanimes, ne vobis inimici nocere possint. Nos autem commisimus Transalpinensi et Moldaviensi vaivodis ut si aliqui hostes adversus vos venient, illi vobis auxilio esse debeant; de hac re litteras ad illos misimus. Unanimes igitur sitis et hostes pro nihilo ne reputate, sed diligenter curate, ne inimici ipsi in regno isto aliquod dedecus faciant; semper autem versus Budam auribus et oculis attendite et quaecunque negotia nostram felicem portam concernentia intelligetis, Bali bassae Budensi significate: quoniam nos omnia negocia illic existentia illi commisimus; auxilio etiam ipsi esse debeatis, secus ne feceritis. Nos quoque deo maximo iuvante cum tam ingenti expeditione parati sumus, quam coelum et terra vix sustinebit, beglerbegum Romaniae Ahmat bassam cum ceteris zanchalis praemisimus, bassa etiam Natoliensis cum aliis zanchalis transmaritimis paratus est omnibus apparatusibus bellicis; cum illis nos quoque, deo volente, statim movebimus, in hoc nihil diffidite et quaecunque famam de inimicis intelligetis, semper ad nostram felicem portam citissime mittere debeatis dictoque nostro audientes sitis. Datum Constantinopoli vigesima secunda mensis junii.

(Egykorú, Fráter György által beküldött fordítás.)

CCXXV.

1542. július 5. — Konstantinápoly.

Szolimán szultán újból értesíti Fr. Györgyöt készülleteiről s tudatja egyszerűsége, hogy Péter moldvai rajdától nincs mit tartania a barátának.

Ego magnus et potentissimus dominus amyr zultan Solimanus *stb.* Reverendo et generoso domino Fratri Georgio.

Dum hac nostrae litterae ad te pervenient, notum sit tibi quod misimus ad te mancipium nostrum Murath chaws et scias quod regnum istud nos gladio nostro cepimus et nostrum est sicut reliqua quoque regna nostra, coloni regni istius sunt nostri, velut aliorum quoque regnorum nostrorum tributarii: tu autem es nostrum iustum ac fidele mancipium. Mandamus tibi ut nullius hominis verba admittas neque audias, hoc etiam diligenter cures ut coloni regni istius nullum dampnum nullumque impedimentum facere permittas, ut omnes, vita nostra comite, sint quieti et liberi. Nos autem deo iuvante statuimus magnam expeditionem bellicam proculdubio facere, iamque beglerbegum nostrum Romaniae praemisimus illique mandavimus ut nos expectet in Sirimio, similiter

et beglerbego Natoliae commisimus ut cum gentibus Natoliae veniat, post quos etiam nos cum ianizeris et aliis gentibus portae nostrae maximo apparatu ad partes istas ibimus; sive aestas, sive hiems fuerit, nihil morabimur; tu quoque cum omnibus gentibus quae sub tua manu sunt, sis promptus bono apparatu et tandem ita, prout nos mandabimus, facias.

Conquestus es praeterea de Petro vaivoda Moldaviensi. Nos illi significavimus, ut quamdiu vos et incolae regni istius portae nostrae iuste et sincero corde servieritis, de illa parte vobis nihil curandum est. Ceterum ex parte Germanorum ubi congregantur, quidve facere conantur, nobis subito certam famam significes. Datum Constantinopoli quinto die mensis iulii.

(Egykorú, Frater Gy. által beküldött fordítás).

CCXXVI.

1542. augusztus 7. — Kolosvár.

Fráter Györggy Ferdinándnak. Tudósítja, hogy összes hírei szerint a szultán nem fog az idén hadjáratot indítani Magyarország ellen; ajánlja a hűséget esküdői akará haraseli vajdát, a kivel összeköttetése van, ná a moldvaiban nem bízhatik.

Sacra regia Maiestas... *stb.* Prius quoque scripseram M^{ti} V. quod ego omnem famam ita, prout mihi adfertur, M^{ti} V. significabo. Nunc igitur vaivoda Transalpinensis mihi nunciavit quod caesar Turcarum anno praesenti procul dubio non exibat. Commiserat enim illi caesar ut pro ducendis ingeniis sexingentos equos ordinare et dare deberet; nunc rursus commisit ei ut equos ipsos ordinet quidem sed eos ne intromittat, nisi ut illos hieme futura bene tractet; hoc enim anno ipsi non erit opus illis sed sequenti anno. A Muratbeg quoque sanchago de Posega venit unus homo ad me, qui et nunc apud me est, per quem et ille mihi nunciavit caesarem hoc anno non posse exire. Meus autem homo quem ad portam caesaris miseram, rediit vigesima septima die mensis iulii; ille quoque nullum vidit apparatus, sed tantummodo iussu caesaris ubique proclamatum est ut omnes sint parati et iuxta mandatum caesaris se moveant. Ego nihilominus litterarum caesaris exemplum, quas mihi scripsit, M^{ti} V. misi.¹⁾ Relinquo prudentiae et consilio M^{tis} V. ut iudicet M^{tas} V. quid et ipse scribit, quid et fama adfertur. Optarem enim ex animo omnia vera M^{ti} V. scribere. Ego iam saepius per nuncios meos vaivodam Transalpinensem sollicitavi, ut M^{tem} V. per nuncios suos requireret, ad quod se ipsum paratum obtulit; dixitque quod

¹⁾ E levelek datuma (1542) jun. 22. és jul. 5. Lásd ott.

homines suos mittet ad me, ut ego illos ad M^{tem} V. dirigam; quotidie expecto eos; quamprimum venerint, subito eos ad M^{tem} V. mittere curabo. Cum altero quoque illo Moldaviensi vaivoda praeticam ineeperam; sed cum adeo sit inconstans, non possum illi credere, neque rem tuto cum eo communicare; timeo enim ut si illi rem detegero, ne me statim prodat et regnum hoc perdat. Habeo et nunc homines in porta caesaris; quicquid attulerint, subito M^{ti} V. significabo. Deus M^{tem} V. conservet . . . *stb.* Datum ex Colosvár septima die mensis augusti anno domini 1542.

Eiusdem Maiestatis Vestrae

fidelis

Frater Georgius.

Külön papírszeleten: Cum vaivoda Transalpinensi mutuam intelligentiam habeo: ad Moldaviensem tamen confidere non audeo; propterea duos servitores vaivodae Transalpinensis nunc una cum homine ad M^{tem} V. misi; optat a M^{te} V. litteras, quales felicitis memoriae praedecessores M^{tis} V. reges Hungariae vaivodis Transalpinensibus conferre soliti fuere. Praeterea optat ut M^{tas} V. hominem suum ad eum expediat, qui M^{ti} V. praestandum iuramentum auscultet, ac litteras, quas ipse vaivoda in testimonium suae fidelitatis daturus est, acceptas ad M^{tem} V. perferat. Hunc tamen hominem suum M^{tas} V. quam occultissime inmittat et hos bona relatione, ne istic diutius immorentur, quamprimum expedire dignetur.

Külszín: Sacrae regiae Maiestati . . . *stb.*

(Eredeti egészen titkos írással.)

CCXXVII.

1542. augustus 31. — Nagy-Váradi.

Fráter György Ferdinándnak. A szultán ez idén nem fog személyesen részt venni a hadjáratban a hazaseli vajdától nyert értesülések szerint; a mely vajda különben a kereszténységgel tart, csak biztos tudomást óhajt a készülétek felől.

Serenissime princeps . . . *stb.* Postquam hominem meum ad M^{tem} V. expeditissem, rediit interim specialis homo meus a vaivoda Transalpinensi: is mihi pro certo nunciat caesarum Turcarum hoc anno in persona non exiturum; nam universis suis quos antea ad expeditionem venire iusserat, denunciavit ne se hoc anno praepararent; verum ut ad annum sequentem universi in promptu forent, edixit; imo ipsi Transalpinensi et Moldaviensi in hanc formam mandavit, ut etiamsi in una domo decem homines existerent, singuli eorum parati forent, constituitque equos vere incuncti ad

pascua prope Nandoralbam emitti; animo enim deliberato statuit anno futuro negocia sua ad finem deducere et christianos, quod deus avertat, opprimere. Nunc in subsidium Budae beglerbegum citra partes maritimas cum sexaginta millibus hominum deputavit. Aliam generalem expeditionem hoc anno advenire non intelligimus; nisi quod Turcae particulatim Budam ascendunt. Ulterius idem vaivoda mihi nunciavit et me rogatum habuit ut ego impri-
mis M^{tem} V., deinde ceteros christianos principes requirerem M^{tis} que V. et aliorum animos plane cognoscerem deque omnibus eundem certificare curarem. Se quidem quicquid virium efficere posset, paratum offert adeo ut etiam puerum levare non recuset, dummodo ob quem respectum istud faciendum sit, intelligeret. Illius enim animus, ut mihi nunciatur, in hoc mutat: si, inquit, Turca vires christianos repulerit, num et alioquin nos ut mancipia simus, ego et gens mea interuicione peribimus; postquam enim vos Hungari per caesarem oppressi estis, nos veluti mancipia habemur et nunc tam intolerabili censu premimur ut ipsos boyerones, ex quo a misera plebe, quicquid habebat, extorsi, taxare iam cogor.

Haec inpraesentiarum significanda occurrerant, quicquid et imposterum novi afferitur, nam et ad portam duos habeo nuncios, ita ut allatum fuerit, M^{ti} V. pure significare curabo. Ceterum M^{tas} V. dignetur hominem meum quamprimum remittere; vereor enim magnopere, ne in Transsylvania res novae moveantur. Deus optimus . . . *stb.* Datum Varadini ultima die mensis augusti, anno domini millesimo quingentesimo quadragésimo secundo.

Eiusdem Maiestatis Vestrae serenissimae

fidelis

Frater Georgius episcopus Varadiensis.

Külezim: Serenissimo principi et domino Ferdinando . . . *stb.*

(Fred. titkos irással.)

CCXXVIII.

1542. sept. 5. — Nagyvárad.

Frater György Ferdinándnak. Új értesülés szerint a szultán maga is részt vesz a magyar hadjáratban. Az oláh vajdának adandó válasz felől információt sürget.

Serenissime princeps . . . *stb.*

Quoniam penultimo die mensis augusti vaivoda Transalpinensis per specialem hominem meum nunciavit mihi, caesarem Turcarum hoc anno in persona non exire, ita pure ut erat mihi nunciatum, M^{ti} V. subinde significare curaveram. Hodie rursum ab eodem vaivoda Transalpinensi certus nuntius per postam superve-

nit, per quem nunciat caesarem procul dubio in persona emovisse et ab subsidium Budae venire; nam onerarios equos quingentos quos pro vehendis oneribus ianŷcherorum ad festum sancti Georgii sequentis anni huic vaivodae ordinandos edixerat, inferri demandavit iamque abducti sunt. M^{tas} itaque V. ita semel accommodare et res suas disponere dignetur, sicut caesarem Turcarum advenire certo scit. Veniet autem, ut mihi intelligi datur, exercitu numero-sissimo, ita ut quicquid virium facere poterit, secum educet. Equidem sicut et antea testatus sum, quicquid intellexero novi, eo modo ut ad me offertur, Mⁱ V. ad intellectum dare curabo; nunc rursum ad portam caesaris ad beglerbegum et ad vaivodam Transalpinensem certos ac fidos homines meos misi, ideo saltem ut Mⁱ V. rem certam certumque ac constantam rumorem scribere et significare valeam; qui ubi primum revertentur, quicquid tandem afferent, e vestigio Mⁱ V. ad scitum dabo. Deus optimus . . . *sth.*
Datum Varadini, quinta die mensis septembris, anno domini 1542.

Eiusdem Maiestatis Vestrae serenissimae

fidelis

Frater Georgius episcopus Varadiensis.

Külön papírszeleten: Quemadmodum et antea Mⁱ V. supplicavi, dignetur M^{tas} V. me informare, vaivodae Transalpineusi quidnam respondere debeam; nam ille ob intuitum passionis Christi me rogat ut ei significem, cui rei se accommodare et conservare debeat. Siquidem ille paratus esset ad quaevis, dummodo cuius respectu, quid agendum foret, intelligeret. Ipsa temporis ratio admonet ut M^{tas} V. si quid agere vult, mature prospiciat. Caesar enim Turcarum iam ut scripsi emovit et infra mensem facile potest Budam pervenire. Hodie a iudice Szegediensi litterae ad me venerunt, ex quibus exemplum litterarum beglerbegi transcriptum Mⁱ V. misi.

Külezim: Serenissimo principi . . . Ferdinando . . . *sth.*

Ered. titkos irással.

M e l l é k l e t.

Ahmet beglerbég föntemlített levele a szegedi bíróhoz.

Nos Ahmath passa beglerbeck. Iudici ac iuratis civitatis Zegediensis favorem. Nos sub nomine caesaris potentissimi ex Syrmio vobis hoc scribimus ut nos sumus nunc hic in Syrmio ex voluntate invictissimi caesaris et post nos statim et caes. M^{tas} veniet. Itaque mandamus vobis ut gentibus nostris ad Petri Varadinum victualia omnis generis ducere debeatis, quia et ibi pontem facere volumus et istic Danubium traicere. Si vero aliud feceritis, credatis quod cum capitibus vestris liberi in hac terra non eritis. Ex Syrmio etc.

CCXXIX.

1542. sept. 22. — Brassó.

A brassói táncos Fr. Györgynek Radul havaseli vajda kénytelen hadi készületei, a brassáiakhoz tett fölszólítása, továbbá Brassónak a Radulhoz küldött követése, végre Péter moldvai vajda készülődése felől.

Reverendissime domine, domine gratiosissime ... stb. Noverit V. rev^{ma} D^{to} magnificum dominum Radul vaivodam Transalpinensem XII. die huius mensis septembris suum celerem nuncium ad nos misisse nobisque per eundem nunciassse, quomodo imperator unum W^o. (?) chaws ad se misisset ut citissime cum omnibus suis gentibus insurgere seque Budam versus movere proficiscique debeat. Similique modo idem imperator Turcarum alterum chaws in Moldaviam misisset ut et Petrus vaivoda cum omnibus suis viribus eodem, hoc est Budam ire debeat. Optavitque a nobis idem Radul vaivoda ut liberam viam iuxta castrum Therch huc in terram Barcza exeundi sibi daremus. Ad quod respondimus: id suae magnificae Dⁿⁱ bene constare, quod dum anno proximo superiori sua magnifica D^{to} cum Petro vaivoda Moldaviensi et Kwchy Ballybek in has partes Transsylvanas venisset, regnum hoc Transsylvanum divisum fuisset; iam vero omnes tres nationes huius regni in omnibus rebus sese univissent, haberetque hoc regnum iam unum gubernatorem, qui omnem curam tam regni huius, quam etiam filii serenissimi quondam Joannis regis etc. gereret. Et proinde non consulimus (inquam) tuo domino ut in Transsylvaniam veniat; quod si vero venire voluerit, extunc dices ei tuo domino quod canes et cornices in ipsis sat vorare habebunt. Viam autem liberam tuo domino dare huc exeundi non est in nostra potestate. Hoc responso dimisimus cum nuncium a nobis. Moxque eodem die unum e fratribus nostris iuratis in legatione ad suam magnificam D^{mem} misimus ut suae magnificae D^{nis} nunciata clarius experiri possemus, certosque rumores V. gratios^{mae} Dⁿⁱ nunciaremus.

Noster itaque frater iuratus XX. die huius mensis septembris ex Transalpina ad nos reversus sibi suis oculis visa nobis referre curavit, quae nos etiam V. rev^{mae} Dⁿⁱ veraciter scribere possumus. Nempe Turcam imminere cervici ipsius Radul vaivodae ipsumque in tantum adegisse, ut iam unacum suis gentibus in protectione sit ad Russawa vadens, Zewryn versus tendente, invitus tamen admodum hoc facit. Nunciavit praeterea nobis, nos per amorem dei rogans, ut V. gratios^{mae} Dⁿⁱ nunciaremus ut eadem vigilantem curam gereret, certissimum enim esset quod si hoc anno praesente Turcae libere grassandi locus daretur et christiani principes regni Hungariae curam adversus Turcas defendendi non

forent suscepturi, extunc nec ipse Radul vaivoda nec etiam ullus christianus amplius foret mansurus tam in Transalpina quam et Transsylvania ac etiam Hungaria. Qui Radul vaivoda dum haec verba fratri nostro iniungeret nobis referenda, lachrymae in oculis eius obortae promanarunt, nosque iterum atque iterum per fratrem nostrum ob amorem dei rogando, ut si quis status felix esset christianitatis aut si aliunde ullam spem bonam haberemus, ne omitteremus id suae magnificae Dⁿⁱ nunciare, vellet enim se a protectione illa in bellum retrahere.

Haec sunt, gratios^{me} domine, quae nunc habuimus ex Transalpina V. rev^{mae} Dⁿⁱ scribere; quodsi aliqua alia obvenerint, ea quoque scribere curabimus. In Moldavia iam iterum habemus nostrum hominem, qui si quid cognitu dignum attulerit, per nos non omittetur significandum. Hac dominica proxima ante festum beati Matthei apostoli et evangelistae secundum commissa V. rev^{mae} D^{nis} Joannis Thot (*sic, pro: Joannem*) cum litteris per Franciscum Kys adductis ad portam imperatoris expedivi, cui dedi in expensas flor. XXXII. Cetera omnia dicet Petrus Therek noster homo, cui V. gratios^{ma} D^{tio} fidem indubiam praestare dignetur. Quem deus . . . *sth.* Ex Brassovia XXII. die mensis septembris, anno domini 1542.

Eidem Vestrae rev^{mae} Dominationi

inservire paratissimi
iudex et iurati cives civitatis
Brassoviensis.

Külön papírszeleteken:

a) Imperatoris Turcarum adventus Adrianopolim in dies expectatur, undiquaque milites cogentur ac versus Albam Nandor praemittentur.

b) Postquam has litteras consignassemus, amicus quidam noster exemplum litterarum Petri vaivodae Moldaviensis ad nos misit, quod descriptum ad V. rev^{nam} D^{uem} mittendum censi ut ex eo res moldavicas cognoscere valeat.

Külczim: Reverendissimo domino . . . Georgio ecclesiae Waradiensis episcopo . . . *sth.*

(Eredeti.)

Melléklet: Péter moldvai vajda levele a háromszékiekhez. Szucsára 1542. sept. 17.

Nos Petrus dei gratia vaivoda, dominus et haeres verus terrae Moldaviae etc. Significamus praesentibus universis et singulis quorum interest. Egregiis nobilibus trium sedium Sicularum videlicet Sepsy, Orhay et Kyzdy et ceteris omnibus eorum assessoribus salutem et omne bonum. Deinde rogamus et adhortamus,

quamprimum hos litteras nostras intellexeritis ut omnes insurgere, viamque nobis dirigere et praeparare usque ad medietatem Oythoz, maioresque lapides et truncos ex itinere eicere debeatis secus nullatenus praesumentes facturi (*sic*). Insuper iumenta vestra abscondere ad montana silva (*sic*) faciatis; vobis autem nulla sit cura de aliquo periculo neque de liberis vestris, sedete per loca vestra securi et tuti in pace; defendere vos volumus tanquam vicinos dilectos. In cuius vigore et testimonio duximus subimprimere sigillum nostrum. Datum Soschaviae die dominico citissime ante festum divi Matthei apostoli, anno domini 1542.

(Egyk. más.)

CCXXX.

1542. sept. 30. — Nagy-Váradi.

Frater György Ferdinándnak. Buda elfoglalása óta az volt egyedüli törekvése, hogy Erdély az anyaországtól el ne szakadjon; de mert az erdélyiek állhatatlannak, viselje Ferdinand szem előtt azt, hogy Erdély azé, a ki előbb ráte-szi kezét, — s a törökkel szemben cselekedjék e szerint.

Serenissime princeps . . . stb.

Scripseram M^{ti} V. me ad beglerbegum hominem misisse; is hodie rediit et eum ipsum ad M^{tem} V. misi, a quo M^{tas} V. omnia quae vidit et audivit, ipsamet cognoscere poterit. Imperatorem Turcarum magno cum apparatu exiturum et is refert atque etiam aliunde intelligo. In eius porta ego duos habeo homines et hodie tertium expediti; unde si quid certius cognovero M^{ti} V. illico significare non negligam. Interim M^{tas} V. ex suo prudentissimo consilio rebus suis prospicere dignetur; praestat enim M^{tem} V. per imperatorem Turcarum paratum quam imparatum inveniri. Beglerbeeg nunciat ut mox apparatis viribus harum partium obviam ipsi in castra condescendam coniunctisque viribus in subsidium Budae ascendamus; in eandem sententiam et caesar Turcarum mihi scripsit, quarum litterarum exemplum M^{tas} V. cum praesentibus¹⁾ accipiet. Iam nunc ego apparatus facio et sub praetextu [mandati] caesaris in castra descendam. Summa et praecipua mihi cura de parte Transsylvaniae instat; cum enim et antea, sicut M^{tas} V. compertum habet, neque M^{ti} V. neque defunctae M^{ti} domino meo clementissimo fuerint fideles, nunc praesertim per hanc licentiae occasionem ad quaevis facinora proniores sunt; considerata ergo eorum inconstantia, M^{tas} V. rebus Transsylvanicis mature providere dignetur; vereor enim magnopere ut qui prior Transsylvaniam attigerit, illius erit. Equidem ab eo toto

¹⁾ Hiányzik, ha csak nem a július 5-iki levele a szultánnak.

tempore posteaquam ex captivitate caesaris Turcarum dei auxilio liberatus sum, veritus sum semper, omnique adhibita industria in hoc incubui, ne a regno hoc Transsylvania seiungeretur, ideoque totam illam apud caesarem dissimulationem egi ut eam in officio conservare possem. Quamobrem M^{tas} V. dignetur illi in tempore ita prospicere, ne a M^{te} V. et regno hoc alienetur. Ceterum ob amorem dei supplico, ut ea quae ego M^{ti} V. per Georgium Horvath nuntiavi, ea clementia acceptare dignetur sicut ex animo sincero profecta sunt. Nam ego ad omnia, quaecunque M^{tas} V. iusserit, observantissimus esse volo; sed ego iam nunc opinor, non defore mihi aemulos, qui me et causam meam apud M^{tem} V. transversum agere nitantur, praesertim interea donec M^{tis} V. erga me clementiam non animadvertent; quemadmodum et apud felicis memoriae M^{tem} domini mei clementissimi mihi aemulabantur. Sed tamen ego non mei causa in tantum sicut pro M^{tis} V. excusatione optarem, ne quid alienationis in me a parte M^{tis} V. contingeret; deo enim clementer favente, M^{tas} V. ipsa re experietur, me M^{tis} V. ita obsequuturam, sicut decet probum servum domino suo inservire et sicut M^{tas} V. iusserit, in omnibus dei auxilio ita procedere studebo. Ulterius supplico, dignetur M^{tas} V. Georgium Horvath remittere ut quid mihi sit faciendum, intelligam. Precor deum . . . *sth.* Datum Varadini ultima die mensis septembris, anno domini 1542.

Eiusdem Maiestatis Vestrae ser^{mno}

fidelis

Frater Georgius episcopus
Varadiensis.

Külön papírszeleten: Conscriptis iam litteris, rediit et is homo meus, quem paucis ante diebus sub praetextu emendorum equorum Budam immiseram, qui et Budae et in Pesth libere deambulavit omniaque vidit ac perlustravit; cum itaque ad M^{tem} V. misi, a quo, ut singula sint, ipsamet intelligat.

Külszín: Serenissimo principi . . . Ferdinando . . . *sth.*

(Ered. titk. írással egészen.)

CCXXXI.

(1547—1548.)

A porta parancsa Fráter Györgyghöz bizonyos havaseli bojárok kiadatlása ügyében.

Reverende Frater Georgi. Cum mandatum excelsae curiae nostrae tibi perveniet, notum sit qualiter prius quoque (?) ex causa affugientis boieronis regis Transalpinæ, ut praedictus (*sic*)

ubique invenire poteris, intercipere et iterum ad curiam M^{ti} nostrae mittere debeas, tibi cum chiaus nostro, nomine Alichaus, mandatum commisimus: iam quoque iterum regni Transalpinensi (*sic*) vaivoda ad curiam nostram felicissimam significavit ut nunc quoque aliquos boiarones cum multa bona ad partes tuas ut aufugerent et in praedicto regno magna damna adhiberant (*sic*) ac antea isto te gredatur (? *sic*) et malefactor Barbol, qualis antea cum fratre suo ad partes tuas aufugit, praedictus ad te cum magna praesentia pervenit, tu quoque sibi ad habitandum unum castellum dedisti; quod multum nobis displicuit, tum intelleximus te illos sub tua iurisdictione accepisse. Quare cum praesentibus praeceptis nostris ad te mittimus istum Durmis Chelchi et tibi firmiter iterum atque iterum committimus, ut in continenti et festinanter nulla interposita mora ut invenire debeas aut invenire facias, si diligis caput (*sic*) tuum, adtamen praedictos latrones sibi ipsis cum adunatis capere faciatis, simul cum rebus depraedatis, ad nos cum bona custode (*sic*) cum Durmis Chelebi transmittere debeas, iussimus et si casus contigerit ut praedictum non possis vivum mittere, tunc eius caput ad nos remittas, praecipiendo tibi quod exequi debeas, praestando integram fidem et obedientiam praecepto nostro tibi misso, cum signo solito nostrae excelsae curiae more apposito. Et si praedictum invenire et capere non feceris, postea nulla excusatio praevalet et postea cave, ne punizio illius veniat in te, sicut scias.

(Egykorú forditás.)

CCXXXII.

1548. márczius körül.

Muhamet dragomán Rustán basa megbízásából Fráter Györggynek bizonyos havaseli hajár ügyében.

Reverende domine. Ex Andrea vestro accepi litteras emanatas ad excelsam curiam maximo imperatori nostro (*sic*) et eas eodem tabellario in Asia (*sic*) contuli ad excelsam curiam imperatoris festinanter ingrediens (*sic*) ad bellum contra regem Persiarum, et ut in eis continebatur, supremo consiliario ¹⁾ omnia exprimi, et omnibus auditis et intellectis in summum gudium (*sic*) se contulit pro retentio illius Barboli, adeo quod non ignarus tanti vestri servitii, pollicitus est notificare velle ad caesaream M^{tem} maximi sultani Sulemani et agere ut, sua M^{tas} recentem memoriam tenebit et beneficium erga vos remunerationis non defi-

¹⁾ Rustan basa, a kinek megbízásából írta e levelet Mahumet dragomán.

ciet, ut ea semper meruit. Praeterea idem supremus consiliarius mihi allocutus est haec vel similia verba: Quare reverendus Frater Georgius non misit mihi aliquod subsidium pro isto bello? et ego tali suo quaesito quid responsurus essem? nescius tacui. Dominus bassa nunc missurus est Cheivanum secretarium imperatoris nostri ad vos cum litteris caesareae M^{tis} in quibus satis gratuitus videtur de optimo officio et diligentia habita per vos circa apprehensionem factam Barbuli latronis et malefactoris et significamus maximam consolationem assumxisse supremus bassa noster (*sic*), deditque redditum seu tumarum ipsi pro parte remunerationis diligentiae et virtutis suae habitae in praedicto negotio tuo. Si decetero falcones missurus es, dominus bassa mihi exposuit ut Reverentia Vestra mittat per praedictum Chievanum, vobis et bassae pegratum.

Reverentiae Vestrae

amicus

Mahumet dragoman

(Malvezzi es. residens által 1548. apr. 4-kén beküldött fordítás titk. irással.)

CCXXXIII.

1548. jul. 22. — Kolosmonostor.

Frater György Ibrahim basának a váradi kereskedők befoglalt árui ügyében.

Illustrissime domine stb.

Ego hactenus quoque vi quodammodo mercatores coëgi, ut per ditionem potentissimi caesaris ambularent ut utilitas quae ex mercibus mercatorum in solutione tricesimarum fieri solet potentissimo potius caesari quam aliis cederet. Nuper vero cum mercatores Varadiensenses et alii qui prope Varadinum sunt fideles potentissimi imperatoris ex Germania cum rebus eorum descenderint, per praedones qui in arcibus Ferdinandi regis sunt, multi ex illis occisi sunt, rebusque eorum spoliati, multorumque ibi tum et parentes et fratres perierunt; res igitur mercatorum, quae a praedonibus remanserunt, primum Albam Regalem deinde Budam nuper tantum sunt delatae, pro quorum restitutione cum passae Budensi et thefterdario thesaurario potentissimi caesaris scripsissem, responderunt res illas sine scitu ill^{mae} D^{nis} V. se reddere non posse. Ne igitur fideles potentissimi caesaris supra mortem rebus quoque eorum privarentur, D^{nem} V. ill^{mam} rego diligenter, velit mandare per suas litteras passae Budensi et thefterdario ut res mercatorum Varadiensium et aliorum fidelium potentissimi caesaris restituere debeant; quoniam si non restituerint, credat D^{no} V. ill^{ma} quod potentissimus imperator unico tantum anno in suis proventibus in triplo plus damni accipiet, quam res istae

mercatorum essent; quia nemo deinceps per terram potentissimi imperatoris iter faciet; qui nunc quoque mihi maledicunt, quod ego eos illuc ire coëgissem. Misi autem una cum mercatoribus hominem meum hunc Joannem Fekete ad D^{nem} V. ill^{mam} ipsis mercatoribus supplicatum. Respiciat igitur rogo D^{nem} V. ill^{mam} istos miseros benignis oculis eorumque calamitatibus subveniat, ne tot labores et expensas cum magno rerum suarum damno frustra fecisse videantur. *stb.* Datum ex Monostor 22. iulii 1548.

Deditissimus

Frater Georgius episcopus Varadiensis *stb.*

(Ferdinand residense Malvezzi által beküldött fordítás.)

CCXXXIV.

1548. octob. 17. — Nagy-Várad.

Fráter György a nagyvezérnek az adó beküldése, Izabellának Lengyelországha küldése s német- és magyarországi hírek felől.

Illustrissime domine. *stb.*

Cum iam oratores nostros una cum censu potentissimi imperatoris dimiserim timeamque malos homines qui ultra Danubium sunt, neque vaivodae Transalpinæ possem confidere, D^{nem} V. ill^{mam} rogo vehementer, velit unum chausum suum obviam oratoribus nostris in Transsylvaniam mittere, qui una cum ipsis oratoribus meis sit. Scripseram autem prius quoque Dⁿⁱ V. ill^{mae} de negotio ser^{mae} reginae, quod mortuo rege Poloniae vocata erat a regina matre sua ut iam mortuo patre et matris et trium sororum suarum quæ adhuc inuptæ sunt, curam deinceps ageret; tamen regina sine scitu potentissimi caesaris ire non vult, nec ego eam sine voluntate invictissimi imperatoris abire paterer. Regina igitur nunc manet quæta, nec usque discedere vult priusquam voluntatem imperatoris potentissimi intellexerit. De qua re cum prius quoque Dⁿⁱ V. illustrissimæ scripsissem, arbitror illas quoque litteras Dⁿⁱ V. ill^{mae} redditas esse. Novi nunc nihil est. Carolus rex Hispaniarum in Germania est; bellum nullum auditur; Ferdinandus vero in Hungaria congregationem habebit, quid tamen illic concludetur, adhuc incertum est. Regina et regis filius sani sunt et nos quoque post beneficium dei sub protectione potentissimi caesaris tuti sumus nullumque habemus impedimentum. Deus. *stb.* Datum Varadini die decima septima octobris 1548.

Dominationis Vestrae ill^{mae}

deditissimus

Frater Georgius episcopus Varadiensis.

(Malvezzi, Ferdinand residense által beküldött fordítás titk. írással.)

CCXXXV.

1548. októb. 24. — Konstantinápoly.

Szolimán szultán Fr. Györgynek megparancsolja, hogy a fogoly Mailáth István magyarországi birtokait senki se merészelje háborgatni s azok jövedelmét Mailáthé s gyermekei békében élvezhessék.

Episcopo Frater Georgi in Christi fide et tanquam pastor et christianorum gubernator. *stb.* Quamprimum perceptum (*sic*) meum cum signo opposito ad te perveniet, ita scias ut quidam primarius comes Hungariae nomine Mailath existens detentus in carceribus nostris in Constantinopoli istic ad curiam nostram misit; et ita notum habuimus ut in partibus illis ipse Mailathus habet duas villas nominatas Cheche et Ida alias emptas suis propriis pecuniis per dictum Mailathum ex quibus adhuc ex introitu earum villarum nutrit filios suos parvulos simul cum matre et servis suis et hinc victum et vestitum excipit ipsis. Iccirco intelleximus noviter sicut homines tui et inter alios quidam Emericus Barbetochy (?) Hungarus adversatur et molestiam praestat in ipsis villis dicti Mailathi. Itaque credimus, et si sic est, tibi, [com]mittimus et mandamus, iussimus et ordinamus quatenus dictas villas neque homines illius Mailathi molestare non debeas neque aliis permittas, donec et quousque fuerit meum futurum adventum (*sic*) ex bello et praecipimus ut omnia ita existant in pristinum ut antea fuit. Insuper tibi committimus, quamprimum praeceptum meum ad tuas manus perveniet ut permittas illos filios dicti Mailathi et homines suos quiete et pacifice vivere, agere et iubere, disponere de dictis villis ut res suas sicut antea disposuerat et ipsis nihil te impedias et si quis mali voluerit molestare in si (*sic*) vel talibus, non permittas aliquid nocivi agere contra ordinem nostri praecepti. Et deo permittente quamprimum fuerit adventum (*sic*) nostrum ad Constantinopolim, tunc videbimus super dictas villas quid agendum, si erit aliquid negocium seu impedimentum legitimum et tunc nisi iubebo et committam, ita facies. Etiam committimus, quamprimum acceperis praeceptum meum lectum et intellectum, postea restitues in manibus hominis dicti Mailathi et indubiam fidem praestabis praecepto meo cum signo nostro in principio apposito. Datum in Constantinopoli die vicesimo quarto mensis octobris 1548.

(Malvezzi, Ferdinánd residense által beküldött fordítás, titkos jegyekkel.)

CCXXXVI.

1548. novemb. 22. — Nagy-Váradi.

Frater Györggy a nagyvezérnek az adót beküldi s egyszerűsöd parancsot kér küldeni a budai kasszához s az oldék vajdákhoz hogy szükség esetén segítségére legyenek.

Illustrissime ac magnifice domine . . . stb.

Tributum potentissimae caes M^{tis} decem millia ducatorum una cum muneribus per istos homines nostros Joannem Galesanum et Andream Barchai intromisimus. Expectabamus hominem D^{nus} V. ill^{mae} pro quo intromiseramus; sed diutius expectare non sumus ausi ne tributum intramissio tardaretur; credimus tamen nostros homines illi, quem D^{to} V. ill^{ma} misit, obviare; D^{nem} V. ill^{mam} rogamus, velit de censu isto intromisso nostris hominibus litteras quietantiae dare et ad nos mittere. Novi hic nihil habemus. Ex voluntate dei et regina et eius ill^{mus} filius et reliqui domini barones regni huius recte valent et in gratia ac clementia potentissimi caesaris quietam vitam ducunt. Cum tamen de futuris eventibus non sumus certi, D^{nem} V. ill^{mam} rogamus, velit domino magnifico Cazun pastae Budensi et dominis vaivodis Moldaviae et Transalpinensi mandare ut quando necessitas postulat et litteris D^{nus} V. ill^{mae} per nos requisiti fuerint, omni subsidio nobis adesse teneantur; litteras autem istas D^{to} V. ill^{ma} velit ad me mittere ut apud nos in promptu habemus, quibus illos perquirere possimus, si aliqua perturbatio nostri contigerit. Eandem felicissime valere . . . stb. Ex [Alba] Julia die 22. novembris 1648.

Eiusdem Vestra ill^{mae} [Dominationis]

servitor

Frater Georgius episcopus Varadiensis.

(Malvezzi Ferdinánd portai residence által beküldött másolat.)

CCXXXVII.

1549. január 21. — Konstantinápoly.

Haromynus Camellus de Lesina ferencrendi szerzetes Fr. Györggynek Ruszán bosa titkos szándékairól Fr. Gy. ellen s Majláth István kiszabadítása érdekében.

Salus et protectio a deo patre et domino nostro, Jesu Christo sit Dominationi Tuae rev^{mae} amen.

Quum sit D^{to} Tua rev^{ma} maxima benignitate et humanitate praedita, certus sum quod in perfectionem et barbariem sermonis mei non aspiciet, sed tantum devotam affectionem, singularem reverentiam et sinceritatem animi mei erga ipsam habitam considerabit. Id quod nunc Dⁿⁱ Tuae rev^{mae} scribere decerno, non

longa, sed maximae considerationis est causa. Multis rationibus coactus ad D^{ne}m Tuam rev^{nam} quae nunc scribo, venire, ut oretenus enarrare possem, optabam. Fideliter et cordialiter serviendo, cui me determino, nullus labor, nulla incommoditas me terret. Negotium pertractandum, ita arduum et terribile esse iudicabam, quod nec litteris nec nunciis esset committendum. Antequam tale negotium Dⁿⁱ Tuae rev^{nae} exposuissem, eam iuramento obligare volebam, ut eum (*sic*) in secreto cordis sui retinere vellet, quia nusquam tuta fides: in consiliis, in colloquiis, in omnibus fere actionibus vestris quicquid dicitur, statuitur aut ordinatur, cito advolat inimicos vestros. His rationibus animum meum moventibus, personaliter ad D^{ne}m Tuam rev^{nam} venire decreveram; sed ab oratoribus suis quasi impeditus postposui: ad propositionem meam veniendi non expeditum nec liberum responsum dedere; timemus — dixerunt — ne aliquid circumventionis et periculi [ob] tuam societatem nobis contingat; cui obiectioni et timori [ob]cile erat prae?]-stare remedium: favore Gallorum et Venetorum semper a bas[is] possum litteras habere, testimonium perhibentes, me esse liberum et in via a nullo impediendum. Visa ego ipsorum occulta renitentia et considerata malevolorum hominum nequitia, qui possent perniciem machinari mihi ob meum a vobis recessum et iterum Constantinopolim accessum: statui scribere.

Ex litteris meis, ex informatione Georgii nuncii, oratorum praesentium et ex longa servitute aliorum nostrorum Dalmatarum illi regno exhibita potest D^{co} Tua rev^{na} scrutari me non esse virum mendacem nec deceptorem nec aurum sitientem; si lucrum aut praemia diligerem, digne nunc aliquod magnum beneficium aut magnum pondus auri a Tua D^{ne} rev^{na} requirerem. Haec mea merces, hoc meum praemium erit: mittantur ad me litterae patentes declarantes, me esse acceptum et ascriptum in numerum et catalogum servorum regis et regni, etiam aliquid subsidii vitae, ut si contingeret novam familiam venire, possim vobis sine provisione monasterii servire. Post hoc a secretariis a nunciis nihil veritatis sine muneribus extorqueri potest. Consideranti mihi ob rationes antelatas pronunc ad vos nullum accessum esse et commotionem moram trahentem periculum et iacturam maximam ferre, in corde ascendit omnifariam scribere.

Et scribenda volo esse in confessione dicta. Confiteor ergo deo patri et omnibus sanctis et tibi rev^{mo} domino per deum vivum et per omnes dolores et passiones Christi Jesu adiurato, ut tantum, ea quae dicturus sum, sint tibi soli nota. Quum essem pluries post discessum Georgii vestri¹⁾ nuncius et interpres inter Janus

¹⁾ Ez talán Boynichich Horváth György.

begum summum regis¹⁾ interpretem et inter Maylatum, quia linguam italicam optime scio, qua ipse Janus bey pollet, cui sunt promissa dua millia ducatorum ut sit mediator inter Maylatum et Rustan basam, cui promissa sunt decem millia ducatorum, si liberaverit Maylatum; audiui auribus propriis quod Rustan basa illis diebus quibus erat in castra iturus, dixerit: quando revertemur domum, tale negotium expediam et non oportebit quod ego eum ex parte reginae aut monaci a rege requiram et in gratiam petam; quia rex nimio odio eos prosequitur; et deus scit quum revertemur quid est acturus contra eos; ideo oportebit alio medio uti ad eum liberandum. Et sic de ordine Rustan basae ex parte regis Galliarum procurabitur Maylati libertas. Post hoc ex magnis ipsorum sermonibus extraxi quod obnixè conabuntur omni arte, omni diligentia omnibusque blanditiis aut vi uti, D^{nem} Tuam rev^{man} Constantinopolim ducere ut facilius est si — — — Transsylvaniam possint facere et eam obtinere. Imagino f[ortasse?] Mirce voivodam proditorem et Judam vestrae personae fieri; in istis colloquiis palliatis verbis de Mirce voivoda fiebat commemoratio; itaque ego malam opinionem de ipso contraxerim.

Zelus fidei christianae, benevolentia et servitus erga D^{nem} Tuam rev^{man} a me habita una cum spiritu sancto hoc citius quam potui me detegere et manifestare impellerunt (*sic*). Jam Turcarum fidem et promissiones in tuitione Budae et in aliis negotiis vestris experti estis; quid moramini, gladium gutturi appositum ut infingatur? Deus ob infinitam suam misericordiam et gratiam concedit vobis tempus providendi aptandique res vestras et dedit modum se liberandi a ventura ira; miraculose propter vestram conservationem eum in castris detinet. Iudicio meo bonum esset caute, prudenter et secrete agere ut rex noster etsi puer sit, imperatori Carolo in affinitate coniungatur et ut imperator sit ei pater, tutor et protector et disponat de ipso et de regno ut libuerit; spiritus sanctus mihi suggerit, hanc viam esse tutiorem omnibus aliis ad conservandum omnia, et suggerit quod Carolus maximus ea quae promittet, non faciet irrita. Cum rege Galliarum ista non sunt tractanda, quia nimium amicavit canem istum et est longe distans, nec volens posset opem ferre. Noli, mi domine colendissime, amplius Turcarum iniquam fidem et mendacia verba aspicere, nec securim ad radicem positam ut incidat expectare; tibi et gregi commisso provide. Lupus rapax fungitur suo officio et habita commoditate non vult nisi perdere.

Haec omnia sub sigillo confessionis volo me dixisse; si modum excesserim aut aliqua praesumptione in istius ultimis verbis usus fuerim, ob amorem Jesu Christi peto veniam; quia

¹⁾ Itt a szultán értendő a »rex« alatt.

zelus fidei et conservationis vestrae talia fecerunt proponere. Servitutum immo vitam meam pluries oblatam et nunc Dⁿⁱ Tuae rev^{mae} offero; hic, si lubet, ut cepi, serviam; si persona mea in aliis negociis vult uti, quam citius ad vos veniam, quicquid statuerit et ordinaverit, exequar. Reliqua rerum novarum quae scribenda erant, oratoribus et litteris fratris Augustini commisi. Toto corde et animi affectu expecto vestras litteras, in quibus quicquid mihi scriptum fuerit, grato animo excipiam et obtemperare studebo. Valeat . . . *stb.* Galatae ex coenobio divi Francisci die vigesima prima ianuarii MDXLVIII.

Dominationis Tuae rev^{mae}

servus

Hieronymus Camellus de Lesina

Külczim: Reverendissimo in Christo patri et domino domino Georgio Varasini (*sic*) episcopo . . . *stb.* Per solum dominum legantur. (Eredeti.)

CCXXXVIII.

1549. máj. 25. — R ó m a.

Farnese Sándor bibornok Fr. Györgynek. Hogy levelét a tavaly ő szentségével tárgyalt ügyekben megkapta s mindenkor segítségére fog lenni a barátának.

Reverende domine tamquam frater. Cum in dies a rev^{da} D^{no} V. responsum eorum expectarem, quae frater Augustinus superiori anno cum sanct^{mo} domino nostro tractaverat, reddidit mihi tandem rev^{dns} pater s. Dominici provincialis exemplum litterarum tuarum, ex quibus facile perspexi non modo singularem tuam erga apostolicam sedem observantiam et in tuenda vera religione constantiam, verum etiam eximiam quandam in me voluntatem et benevolentiam. Quorum alterum huiusmodi est ut nihil dubitem ab ipso beat^{mo} domino nostro illustri aliquando gratia exceptum iri: alterum confido, ut V. D^{no} mihi gratissimum evenisse quovis tempore intelligat. In utroque certe constantissime perseveraturam summa ipsius virtus et gravitas facit ut et ipse pro certo habere et aliis affirmare nihil omnino verear. Haec erant quae ad epistolam rev^{dae} D^{nis} V. haberem. Reliquum est ut tibi persuadeat, me eius memoriam apud sanct^{mm} dominum nostrum conservare rebusque D^{nis} V. rev^{dae} nullo officii genere defuturum. Quae feliciter valeat Romae die XXXV. maii MDXLVIII.

Uti frater

A. cardinalis de Farnesio.

Külczim: Illustrissimo et reverendo domino Fratri Georgio, episcopo Varadiensi . . . *stb.*

(Ered.)

CCXXXIX.

1551. april. hó. — (Segesvár).¹⁾

Frater György Rustán basa előtt hosszasan mentegeti magát Izabella s pártfelei vádjai ellen s a basát a portához való hátségeről biztosítja.

Potenti praedeviti et fortunato domino passae. Egeni servitoris sui propositum est, dominum meum gratiosum mihi iratum esse, cum tamen causam intelligere nequeam. Deus quidem novit quod omni tempore summum studium adhibuerim, ne domino meo gratioso in minimo etiam irascendi causam praeberem; nec existimaveram me aliquam indignationem commeruisse, non possum etiam defectionis alicuius mihi conscius esse, quod propterea Magnificentia Vestrae iram et indignationem commeruisse debeam. Praeterea Excellentia Vestra cognitum habet tum vitam tum actiones meas, quod pauper ego potentissimo imperatori et Exc^{tie} V. fideliter inserviverim, sicut etiam deinceps, donec in humanis ero, non aliter quam candide inserviturus sum. Exc^{tia} V. de me nihil comperiet praeter fidem et sinceritatem; nisi quantum me adversarii mei delaturi et accusaturi sunt; sed miror quod potentissimus imperator istis adversariis meis aures praebuerit et audientiam adhibuerit, ac inde mihi tantopere indignari ceperit. Sciatis igitur, animae meae in hac vita nihil acerbius accidisse. Cum autem nunc intelligam quod potentissimus dominus ex speciali gratia me derelinquere nolit, sed mihi totum regnum Transsylvaniae committi mandavit adeoque filio regis me tutorem dederit, opto etiam quod deus omnipotens ditissimo et potentissimo sultano suam magnitudinem et potentiam augeat; nam hac re refocillavit animum meum et ego statui ei quamdiu vixero fideliter servire. Ac moriar nisi compertum fuerit, quod adversarii mei iniuste me accusaverint et delationes eorum falsae deprehensae fuerint. Porro nisi potentissimus dominus me sub alas protectionis suae recepisset, dudum nihil amplius fuisset. Quocirca rogo

¹⁾ Theiner Vet. Mon. Slav. Merid. II. 25. közli Fr. Gy. egy levelét a szultánhoz, mely a jelen levéllel mutatis mutandis megegyez és megjegyzi: Rustán és Haydar basáknak Fr. Gy. hasonló levelet írt. Theiner e levelet októberi datum alatt adja. Tekintve azonban, hogy az országgyűlés, melyről a levél emlékezik, a márcz. 15-iki nyeledi volt (L. Szilágyi Erd. Orsz. gy. Eml. I. 274) s hogy a basa megerősíttetése kormányzói hivatalában az aprilis 10-diki segesvári gyűlés folyamában történt, mikor e ezélből egy esauz járt nála (L. Szilágyi Erd. O. gy. Eml. I. 276) s hogy a jelen levélben Fr. Gy. e megerősíttetést köszöni meg: bizonyos, hogy úgy a jelen levél, mint a Theiner által októberi datummal közlött, nem október, hanem aprilis havából való.

felicem et gratiosum dominum meum ut iram quam in me [con]-ceperat, deponere velit et mei in bonam partem apud potentissimum dominum memor esse testimoniumque perhibere fidei ac probitati meae, velitque mihi pauperi gratiam et misericordiam ostendere.

Deinde iamprimum etiam intellexi, quod regina me denuo per interpretem Mahmut detulerit, quod in congregatione non comparuerim et me ipsi anteposuerim puerumque vi eripere voluerim. Fortunatus dominus nolit hisce verbis fidem adhibere, quia iuxta antiquam consuetudinem mihi ex officio meo convenit conventum agere; quamprimum vero comperi mandatum potentissimi domini per Aly chiausium in hoc regnum missum fuisse, ego quoque statim illuc perrexi et conventui antedicto interfui. Ibi regina evocatis ad insurgendum Saxonibus voluit me neci dare; postquam autem hoc pessimum ipsius institutum ei non succedere voluit, ira commota discessit. Postea autem ego servitor vester cum consensu regnicolarum collegi tributum, quod citra moram per oratores regni certo ad potentissimam portam transmittetur. Ad haec ego in antedicto conventu contra eandem reginam nihil prorsus egi, cuius causa illa irasci debeat. Praeterea adfuit quoque interpretes Mahmut, quem si Exc^{tia} V. interrogare voluerit, scio quod veritatem indicaturus est et timebit aliter dicere; sin vero non fuerit in veritate deprehensus: supplico potentissimo domino quod alium iustum et probum servitorem suum, qui neque muneribus neque favore corrumpatur, [mittat] ut omnia recte investiget vitamque et actiones meas inspiciat, quo omnia significare queat. Nam si inventum fuerit verum esse de quo adversarii mei me accusaverunt, puniar; sin autem per summam prudentiam vestram intellexeritis me culpa expertem esse, tum potentissimus dominus et Exc^{tia} V. amplius adversariis meis fidem non adhibeant. Propterea criminantur et dicunt me factum esse Germanum quia fidelius servio quam ipsi et vellent etiam me ab officio, in quo potentissimo domino fidelissime servio, deponi. Verum ego beneficiorum potentissimi domini ac Exc^{tiae} V. non obliviscar, et quandiu vixero, potentissimo domino et Exc^{tiae} V. fidelis ero et serviam.

Porro miror chiausium Ali quod unum vel alterum diem me expectare noluit ut saltem congredi atque colloqui potuissemus, quia multa habui ipsi dicenda ut Exc^{tiae} V. referet; credideram cum integriorem, sed iam aliter invenitur.

Si vultis aliquid novi intelligere de istis quae hic dicuntur, nunc nihil aliud quod scribam habeo, quam quod domini confinium dicunt potentissimum dominum certissime sub Viennam venturum, quam ob causam Germani in magnum metum inciderunt et communiunt arces in confiniis existentes tam gentibus quam bombardis, ut se in illis defendere queant.

Praeterea rogo Exc^{tiam} V. velit mihi a potentissimo domino litteras mandati impetrare, quando homines meos in quapiam causa vel negotio aliquo regni ad vos mittere voluero, ut sine impedimento ultro citroque proficisci queant. Quod autem hactenus neminem ad vos miserim, in causa est quia ipsi timuerant sese non tuto proficisci posse. Postremo promptus sum ad mandata Magnitudinis Vestrae

pauper et egenus frater.

Hátirat: Traductio litterarum Fratris Georgii ad Rustanum passam.

(Egykorú fordítás.)

CCXI.

1551. máj. 2. — Dátos.

Fráter Györggy a kir. biztosokat sietésre szólítja föl s hogy spanyol hadinépét hozni el ne feledjék.

Spectabiles et magnifici domini . . . *sth.* Ea ipsa hora, qua litterae D^{num} V. spect^{lium} et mag^{carum} mihi redditae sunt, versus Thordam me movi. Itaque D^{nes} V. mag^{cas} rogo ut statim et quamprimum una cum toto exercitu veniant; Hispanos ne omittant, obsecro. Ego vero ne hic quidem diutius esse possum propter mutationem omnium rerum, quae procul dubio futura esset, si diu in uno loco consisterem. Comitiae vero cum ad feriam sextam post festum ascensionis domini ad Wasaarihely indictae sint, eo iterum mihi hinc redire necesse erit. Moram tamen, obsecro, nullam iam faciant, si rebus ceptis optimum exitum esse voluerint. D^{nes} V. spect^{les} et mag^{cas} bene valere opto. Ex possessione Dathos secundo die mensis maii anno domini 1551.

Earundem D^{num} V. spect^{lium} et mag^{carum}

deditissimus

Fr. Georgius episcopus Varadiensis,
thesaurarius et locum tenens.

Külszín: Spectabilibus et magnificis dominis Thomae de Nádasd, Sigismundo ab Herberstein et Andreae de Báthor . . . *sth.*

(Eredeti.)

CCXLI.

1551. m á j. 24.

Ismeretlenek magyar nyelvű levele Fráter Györgghez, mely tudatja, hogy Izabella intést vett Bebek Ferencztől, hogy ne higgyen a tárgyaltásokat ezetől kir. biztos Nádasdynak.

Reverendissime domine, domine mihi semper gratiosissime *stb.* Kegyelmednek ezt bizonynyal írhatom, hogy Bebek most ide alá egy úrnak igen titkon megizente, hogy királyné asszonnak addig megmondja míg Nádasdy oda érkezik, hogy királyné asszony szembe ne legyen Nádasdyval, mert ő bizonynyal érti az kevétséget, melylyel király Nádasdyt oda bocsátta; mert az kevétség az hogy mindent igérnek királyné asszonnak és az fiának is Nádasdy által, de neki ne higgyen; mert az élő istenre esküdt Bebek, hogy nyomorultabb asszonyállat nem leszen ő nálánál és az ő fiánál is, úgymond; jöllehet még az király leányával is kénálják az gyermeket, de ne higgyen semmiképpen Nádasdynak. Azért ha királyné asszony valami módon szemben nem akar Nádasdy urammal lenni, ez az oka; mert immár ezt megvitték királyné asszonnak. Ezt akarám, hogy értse kegyelmed. Az úristen tartsa meg kegyelmedet minden jó szerencsével. Szentháromság vasárnapján költ 1551.

Ezt az irta, ki kegyelmed javát és előmentét kívánja.

Nköltm: Ad manus reverendissimi domini Fratris Georgii fideliter praesentatur.

(Eredeti.)

CCXLII.

1551. j unius (?). — Konstantinápoly.

A szultán Fr. Györggöt a Petrorich jelentése szerint Erdélybe érkezett királyi (ferdinandi) hadi nép kiverésére szólítja föl.

Columnae christianitatis, Fratri Georgio, monacho. Ad nostram portam excelsam Petrowytech M^{ti} nostrae excelsae suas litteras misit, quod gentes regis Ferdinandi ad occupandum et accipiendum regnum Transsylvaniense venire vellent perscripsit. Quicquid autem scripsit et nunciavit, omnia M^{tas} nostra cognovit et accepit. Quoniam autem M^{tas} nostra potentissima regnum istud ex nostra bonitate ac clementia filio olim regis Joannis dedimus et concessimus, te quoque locumtenentem eius constituimus et ipse etiam Petrowytech nobis est fidelis subditus begus: quemadmodum autem reliqui domini (*sic*) regnicolae ditionis Mis nostrae sunt nostri tributarii, ita etiam regnicolae regni istius Transyl-

vaniensis sunt tributarii ditionis nostrae et coloni eiusdem universi. Quod autem ex parte Ferdinandi, quod gentes eius regnum intrare idque accipere et occupare vellent, nunquam M^{tas} nostra id illis facere concedit. Quoniam si quid ipsi contra semel initum foedus facere tentaverint, quo regno aut terrae huic aliqua damna inferre vellent, illis omnibus M^{tas} nostra et eis consentientibus, deo volente, de suis actio[nibus] satisfaciet facillime. Tibi igitur mandamus, ut quam fidelitatem hactenus ad nostram portam excelsam habuisti, cum Petro Petrowytsch et dominis regnicolis eiusdem regni una sententia et voluntate gentibus ipsis regis Ferdinandi regno in ipso neque villas neque possessiones seu civitates aut arces aliquas occupare concedatis. Si autem secus facere vellent, tu cum omnibus tuis gentibus contra eos bellum moveas, illisque repugnabis, regnum autem ab eis conserves ac custodias, apud enim portam nostram excelsam gentes M^{tis} nostrae potentissimae sunt paratae; domini autem dominiorum Romaniae beglerbeg Mehmet passa cum omnibus gentibus et exercitibus ac dominis regni eiusdem Romaniae in Sophia nunc parati sese multum congregant et contra arma hostium arma beneparata et curam dare propediem ad vos venient. Unde etiam vaivodae Bogdan mandavimus ut sese paratum tenere [debeat]; qui autem antea erat vaivoda Moldaviensis apud portam nostram excelsam sibi baptismum ¹⁾ accepit, qui Zanzakbeg de Zylyztre deputatus est Mehmetque appellatus, cui ad fines Moldaviae gentes secum congregare et regni eiusdem princeps fieri mandavimus, sibi et vaivodae Transalpinensi commisimus, qui iam paratus est. Tu autem gentibus regis Ferdinandi, Germanis nullis in rebus obediās, sed illis obstabis; si autem illis obstare non poteris, ad nostram portam excelsam citissime statim perscribes et nunciabis. Datum Constantinopoli.

Hátirat (valamelyik cancelláriai titkár kezétől): Litterae principis Turcarum in Transsylvaniam missae, mense Julio 1551. ad M^{tem} regiam inde transmissae.

(Egykorú fordítás.)

¹⁾ Értsd: törökké lett.

